

Katupartioita, nettietsiviä ja kuntaseriffejä:

Vigilantismi poliittisena ilmiönä
Suomessa 2010-luvulla

JOHAN-EERIK KUKKO

Katupartioita, nettietsiviä ja kuntaseriffejä
Vigilantismi poliittisena ilmiönä Suomessa 2010-luvulla

Akateeminen väitöskirja,
joka Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan suostumuksella
esitetään julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston luentosalissa B126
lokakuun 25. päivänä 2024 klo 12.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2024

Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Väitöskirjan ohjaajat

Yliopistonlehtori Mika Luoma-aho, Lapin yliopisto
Apulaisprofessori, dosentti Tapio Nykänen, Oulun yliopisto

Väitöskirjan esitarkastajat

Dosentti Tommi Kotonen, Jyväskylän yliopisto
Dosentti, yliopistonlehtori Paul-Erik Korvela, Helsingin yliopisto

Vastaväittäjä

Dosentti Tommi Kotonen, Jyväskylän yliopisto

Taitto: Minna Komppa, Taittotalo PrintOne
Kansikuvitukset: Aapo Kukko
Kannen taitto: Joonas Vola

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 390

ISBN 978-952-337-449-2
ISSN 1796-6310

Julkaisun pysyvä osoite
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-449-2>

Tiivistelmä

Johan-Erik Kukko

Katupartioita, nettietsiviä ja kuntaseriffejä: Vigilantismi poliittisena ilmiönä Suomessa 2010-luvulla

Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2024, [196 sivua]

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 390

ISBN 978-952-337-449-2

ISSN 1796-6310

Väitöstutkimuksessa käsitellään kotimaista vigilantismia poliittisena ilmiönä 2010-luvulla. Vigilantismi on kansalaislähtöistä suunnitelmallista toimintaa, joka kohdistuu rikollisuuteen tai ei-toivottuihin henkilöihin. Henkilöä, joka harjoittaa vigilantismia on teoriakirjallisuudessa kutsuttu vigilantiksi. Tällaiset henkilöt ottavat lähtökohtaisesti poliisille kuuluvia tehtäviä omatoimisesti toteuttaakseen. Vigilantit kokevat, että niin viranomaiset kuin oikeusjärjestelmä ovat epäonnistuneet tehtävässään, eivätkä esimerkiksi rankaise rikollisia tarpeeksi kovilla rangaistuksilla. Yksittäiset kansalaiset ja ryhmät ”ottavat oikeuden omiin käsiin” ja ilman virallista mandaattia pyrkivät omatoimisesti edistämään oikeudenmukaiseksi katsomiaan päämääriä. Väitöstutkimuksessa käsitellään vigilantismia sosiaaliseen kontrolliin sekä heikkoon valtioon liittyvänä ilmiönä ja näin ollen laajempänä kokonaisuutena kuin rikosoikeudellinen käsite ”omankädenoikeus”. Vigilantismiin liittyy suunnitelmallisuus, väkivalta tai väkivallan uhka, sekä ekstralailisten rangaistusten antaminen.

Tutkimus vastaa vigilantismiin liittyvän tiedon tarpeeseen ja tuo uutta tietoa kotimaisista liikkeistä ja ryhmistä, jotka tätä harjoittavat. Käsitellään laajaan media-aineistoon tukeutuen vigilanttien poliittisia motiiveja. Poliittisuus kätkeytyy usein nimenomaan vigilantismin harjoittajien taustalla oleviin laajempiin suunnitelmiin sekä maailmankuviin. Aineistosta olen etsinyt miten vigilantismia on oikeutettu, vastustettu ja millaisia merkityksiä tähän on liitetty.

Vigilantismiin liittyvässä teoriakirjallisuudessa on viime vuosina keskitytty yhä enemmän myös internetissä harjoitettavaan vigilantismiin. Väitöstutkimuksessa olen halunnut huomioida, millaisia mahdollisuuksia esimerkiksi sosiaalinen media on tarjonnut vigilanteille. Tutkimuksessa käsitellään myös, miten tutkimuskirjallisuudessa on vuosien saatossa oltu erimielisiä vigilantismin määrittelemisessä. Väitöstutkimus antaa kokonaiskuvan ilmiön määrittelemiseen liittyvistä ongelmista, mutta myös katsauksen miten vigilantismi on 2010-luvulla liitetty osaksi uutta un-

civil disobedience -käsittekokonaisuutta. Tutkimuksessa keskityn myös vigilantismin ja kansalaistottelemattomuuden yhtäläisyyksiin ja eroihin.

Ilmiönä vigilantismi kietoutuu valtaan ja vallankäyttöön, sillä vigilantit haastavat sanoilla ja teoilla valtion väkivaltamonopolin. Tutkimuksessa keskityn etsimään vigilantismin kielellisiä merkityksiä ja poliittisten valtasuhteiden pohtimiseen keskittyvää metodologiaa voi kutsua kriittiseksi diskurssianalyysiksi, mutta myös politiikantutkija Kari Palosen mukaan nimetyksi paloslaiseksi tutkimusotteeksi. Väitöstutkimuksessa etsin ristiriitaisuuksia sanojen ja tekojen välillä. Aineiston keräämisessä olen hyödyntänyt aineistotriangulaatiota, joka tarjoaa vaikeasti lähestyttävissä olevalle tutkimuskohteelle hyvän lähtökohdan.

Väitöstutkimus koostuu yhteenvedo-osasta ja kolmesta tutkimusartikkelista. Tutkimusartikkeleissa keskityn liikkeisiin, jotka rikkovat lakia joko tietoisesti tai pitävät lain rikkomista mahdollisena. 2010-luvulla vigilantismi on internetin ja sosiaalisen median myötä saanut uusia ilmenemismuotoja ja samalla myös uusia poliittisia ulottuvuuksia. Artikkeleissa käsittelem Soldiers of Odinin ja Loldiers of Odinin katupartioita, nettietsiviä, jotka harjoittavat ”pedofiilienmetsästystä”, sekä kunta-poliitikkojen suunnittelemaa seriffihankkeita kuntalaisten turvallisuuden tunteen parantamiseksi.

Väitöstutkimuksen tarkoituksena on osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun tarkastelemalla miten niin kansainväliset kuin paikalliset vaikutteet ovat vaikuttaneet erilaisiin vigilantismin muotoihin Suomessa. Havainnollistaakseni kotimaista poliittista vigilantismia sijoitan synteessissä tutkimusartikkeleissa käsiteltävät liikkeet ja ryhmät taulukkoon, jota kutsun väkivaltamonopolin pelilaudaksi. Pelilaudan avulla pyrin hahmottamaan jännitteitä valtion ja kansalaisten välillä, mutta myös osoittamaan miten virallisen oikeusjärjestelmän rinnalle löytyy epävirallisia haastajia, jotka tarjoavat ratkaisuksi ekstralaillisia rangaistuksia, häpeärangaistuksia tai kostamista. Kotimainen vigilantismi ei ole mustavalkoinen ilmiö vaan pikemminkin harmaalle alueelle sijoittuvaa toimintaa, koska välillä voi olla vaikeaa todeta missä valtio loppuu ja missä kunta tai yhteisö alkaa. Pelilauta havainnollistaa miten vigilantismia löytyy niin viranomaisten, kuntien, yhteisöjen kuin yksittäisten kansalaisten keskuudesta ja ennen kaikkea näiden toiminnasta.

Tutkimustuloksena osoitan, miten demokratian kannalta huolestuttavia ovat poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittaessa voimatoimiin valmiit äärioikeistolaiset vigilanttiryhmit, sekä ryhmät, jotka eivät kerro poliittisia tavoitteitaan julkisesti, mutta joiden julkisivun alla voi olla ajatuksia esimerkiksi vallankumouksesta tai instituutioiden kaatamisesta. Vigilantit voivat myös pyrkiä naamioimaan poliittisia tavoitteitaan näyttämään kansalaistottelemattomuudelta. Valtion kannalta vigilantit muodostavat ongelman, kun turhautuneet kansalaiset alkavat omatoimisesti ratkaisemaan poliisille kuuluvia tehtäviä. Vigilantit nakertavat valtion hallussa olevaa väkivaltamonopolia ja valtion täytyy jotenkin ratkaista vigilantismiin liittyvä ongelma.

Suomessa poliisi on pohtinut ratkaisuiksi kansalaisten turvattomuuden tunteeseen teknologisen valvonnan lisäämistä tai poliisin toimenkuviin liittyviä uudelleenjärjestelyjä harvaan asutuilla alueilla. 2010-luvulla poliisi on pohtinut myös kansalaisten mukaanottamista viranomaisten avuksi poliisitehtäviin, mutta kansalaisten katupartiot tai poliitikkojen ideoimat kuntaseriffit eivät ole saaneet laillista asemaa.

Avainsanat: vigilantismi, katupartiot, nettietsivät, kuntaseriffit, kansalaistottelemattomuus, uncivil disobedience, poliittinen väkivalta, valta, väkivaltamonopoli, turvallisuus

Abstract

Johan-Erik Kukko

Street patrols, internet detectives and municipal sheriffs: Vigilantism as a political phenomenon in Finland in the 2010s

Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2024, [pages: 196]

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 390

ISBN 978-952-337-449-2

ISSN 1796-6310

The dissertation examines vigilantism as a political phenomenon in the 2010s. Vigilantism is activity planned by frustrated citizens that targets crime or unwanted persons. In theoretical literature a person who practices vigilantism is called a vigilante. Such persons basically take on tasks that belong to the police because they feel that both the authorities and the legal system have failed in their duty, and, for example, do not punish criminals harshly enough. Individual citizens and groups "take the law into their own hands" and, without an official mandate, strive to advance goals they consider just. In my dissertation, I discuss vigilantism as a phenomenon related to social control and a weak state, and thus as a broader entity than the concept of "taking law into own hands". In one way or another, vigilantism involves planning, violence or the threat of violence, and the extralegal punishments.

The research responds to the need for information related to vigilantism and brings new information about domestic movements and groups that practice it. I deal with the political motives of the vigilantes based on extensive media material. Politics is often hidden in the broader plans and worldviews of vigilantes. In the media material, I have searched for how vigilantism has been justified, opposed and what kind of meanings have been attached to it.

In recent years, the theoretical literature related to vigilantism has focused more and more on vigilantism practiced on the Internet. In my dissertation research, I wanted to consider what kind of opportunities social media has offered to vigilantes. In the research, I also discuss how there have been disagreements in the research literature over the years about defining vigilantism. The dissertation gives an overall picture of the problems related to defining the phenomenon, but also an overview of how vigilantism has been attached into the new concept of uncivil disobedience in the 2010s. In the research, I also focus on the similarities and differences between vigilantism and civil disobedience.

As a phenomenon, vigilantism is intertwined with power and the use of power, because vigilantes challenge the state's monopoly on violence with words and actions. In my research, I focus on looking for the linguistic meanings of vigilantism by using critical discourse analysis and as my method. My research method also derives from "paloslainen" research sample named after a political scientist Kari Palonen. In my dissertation, I looked for contradictions between words and actions. Collecting the data, I have used data triangulation, which provides a good starting point for a research object that is difficult to approach.

The dissertation consists of a summary part and three research articles. In the research articles, I focus on movements that either knowingly break the law or considered breaking the law. In the 2010s, due to the internet and social media, vigilantism has taken on new forms of expression and, at the same time, also new political dimensions. In the articles, I discuss the street patrols of Soldiers of Odin and Loldiers of Odin, internet "pedophile hunters", and the sheriff projects designed by municipal politicians to improve the sense of security of the municipal residents.

The purpose of the doctoral research is to participate in the social debate by examining how both international and local influences have affected various forms of vigilantism in Finland. To illustrate domestic political vigilantism, I place the movements and groups discussed in the synthesis research articles on a chart that I call the board of the monopoly of violence. With the help of the game board metaphor, I aim to show tensions between the state and citizens, but also to show how alongside the official legal system there are unofficial challengers who offer extra-legal punishments, shameful punishments or revenge as solutions. Domestic vigilantism is not a black-and-white phenomenon, but rather an activity located in a gray area, because sometimes it can be difficult to determine where the state ends and where the municipality or community begins. The game board illustrates how vigilantism can be found among authorities, municipalities, communities and individual citizens, and above all in their activities.

As a research result, I show how alarming for democracy extreme right-wing vigilante groups and groups that do not state their political goals are. The first groups are ready to use force if necessary to achieve their political goals and the second groups might have underlying ideas about, for example, revolution or overthrowing institutions. Vigilantes may also seek to disguise their political goals as civil disobedience. From the point of view of the state, vigilantes pose a problem when frustrated citizens start solving police tasks on their own. Vigilantes take away the violence monopoly held by the state and the state must somehow solve the problem related to vigilantism.

In Finland, the police have considered increasing technological surveillance or reorganizing duties in sparsely populated areas as solutions to citizens' sense of

insecurity. In the 2010s, the police have also considered involving citizens to help the authorities with police tasks, but citizens' street patrols or municipal sheriffs devised by politicians have not gained legal status alongside the authorities.

Keywords: vigilantism, street patrols, internet vigilantism, municipal sheriffs, civil disobedience, uncivil disobedience, political violence, power, monopoly of violence, security

Esipuhe

Keväällä 2015 toimittaja Perttu Häkkisen (1979–2018) radio-ohjelmassa keskusteltiin omankädenoikeudesta. Kuuntelin usein tiistai-iltapäivisin Yle Puheelta tulevaa Häkkisen toimittamaa ohjelmaa, mutta erityisesti tuota jaksoa kuuntelin tarkasti. Studiassa Häkkisen kanssa kotimaisesta omankädenoikeudesta keskusteli toimittaja Mikko Niskasaari, ja toimittaja Panu Hietanevan toteuttamissa lyhyemmissä haastatteluissa ääneen pääsivät pihtiputaalainen katupartion jäsen ja äänekoskelainen pedofilinjahtaaja.

Kiinnostavan jakson jälkeen istuin yliopiston kahvilassa pohtien, millaista tutkimusta omankädenoikeudesta Suomessa on tehty. Pian huomasin, että kyseessä on aihe, joka ehdottomasti kaipaasi uutta tutkimusta. Innostuin kesän aikana kirjoittamaan tutkimussuunnitelmaa kotimaisesta vigilantismista ja pohtimaan ilmiön politiikkatieteellistä merkitystä. Koitti syksy 2015 ja Kemissä aloitti toimintansa Soldiers of Odin (SOO) niminen katupartio. Hyvin nopeasti odinien partiot toiminta levisi myös muihin kaupunkeihin, sekä Eurooppaan ja Amerikkaan. Myös erinimisiä ryhmiä perustettiin, mutta SOO:n ryhmät saivat paljon valtakunnallista näkyvyyttä uutisissa. Tammikuussa 2016 saadessani jatko-opinto-oikeuden yksi kuumimpia puheenaiheita oli katupartiot ja omankädenoikeus.

Vuoden 2016 alussa alkanut matka väitöskirjan parissa ei ollut helppo. Alkuvuosina työn ja väitöstutkimuksen yhteensovittaminen oli haaste ja kenties väitösmatkaani voisi kuvata hyödyntämällä mytologioita tutkineen Joseph Campbellin kertomusta sankarin matkasta. Campbell kuvailee teoksessaan ”Sankarin tuhannet kasvot” miten seikkailun alussa sankari saa kutsun seikkailuun, mutta ennen kutsuun vastaamista hän epäröi tarttua tähän. Sankari tapaa ennen matkalle lähtöä mentorin, joka auttaa valmistautumaan tuleviin koitoksiin. Lopulta sankari päättää ottaa ensimmäisen askeleen kohti seikkailua. Matkalla kohdataan ystäviä, vihollisia, sekä erilaisia koettelemuksia ja haasteita. Ennen kotiinpaluuta palkinnon kanssa sankari joutuu kohtaamaan vielä viimeisen koetuksen. Lopulta sankari palaa takaisin tuttuun ympäristöön, josta lähti alun perin liikkeelle. Puitteet ovat samat, mutta sankari on kuitenkin itse muuttunut ja lopulta hänestä itsestään tulee mentori toisille matkaan lähteville.

Haluan kiittää vuonna 2018 traagisesti menehtynyttä Perttu Häkkistä suuresta innoittamisesta väitösmatkan aloittamisessa. Seuraavaksi haluan kiittää ystäviä ja kollegoita, jotka auttoivat minua kohtaamaan erilaiset koettelemukset väitösmatkan varrella.

Väitöskirjani ei olisi tullut tämän näköiseksi ilman professori Petri Koikkalais-
ta ja Suomen Akatemian rahoittamaa Rethinking Nordic Democracy- hanketta
(2018–2022). Hankkeen aikana niin tutkimusasetelma kuin tutkimuskysymyksen
selkeytyi. Petrin lisäksi kiitän molempia ohjaajiani Mika Luoma-ahoa ja Tapio Ny-
kistä kannustamisesta ja suunnan osoittamisesta akateemisella valtatiellä. Mikalle
suuri kiitos erityisesti uskomisesta siihen, että valittu suunta on oikea silloinkin, kun
oma usko oli kadoksissa ja tie oli niin pimeä. Molempien ohjaajieni kommentit työn
erivaiheissa olivat tärkeitä ja auttoivat tämentämään tutkimusta. Kriittisistä ja ana-
lyyttisistä kommenteista suuri kiitos Tapiolle erityisesti työn loppuvaiheilla. Sami
Kotirantaa ja Christa Haatajaa kiitän antoisista keskusteluista hankkeen aikana.

Suomen Akatemia lisäksi haluan kiittää Suomen Kulttuurirahastoa, erityisesti E.J.
Sariolan rahastoa, saamastani viimeistelyapurahasta väitöstutkimukseen, sekä Lapin
yliopistoa saamastani Esko Riepula -apurahasta väitöskirjan viimeistelyyn. Yhteen-
vedon kielenhuollon tarkastamisesta kiitän Acoladia ja tiivistelmien kielenhuollon
tarkastamisesta Laura Saarta. Lapin yliopiston tutkijakoulua ja korkeakoulukirjastoa
kiitän väitöskirjan loppuvaiheista.

Esitarkastajiani dosentti Tommi Kotosta ja dosentti Paul-Erik Korvelaa kiitän
kannustavista sanoista, sekä kommenteista, joilla sain muokattua yhteenvetoartik-
kelia vielä paremmaksi. Kiitän myös Tommi Kotosta suostumisesta vastaväittäjäksi
työlleni.

Vuosien varrella olen esitellyt tutkimusta eri konferenseissa. Kiitos kaikille, jot-
ka ovat kommentoineet työtäni. Tutkimusartikkeleihin olen saanut kommentteja
journaalien ja kirjan toimituskunnilta, sekä anonyymeilta vertaisarvioijilta. Heille
kuuluu suuri kiitos kaikista kommenteista ja ehdotuksista. Erityisesti haluan kiittää
Joonas Volaa, Tomi Tuomista, Iris Tuomista, Sanna Petterssonia, Tiina Seppälää,
Tiina Harjumaata, Samuli Hurria, Julian Reidia, Marjo Lindrothia ja Sandra Wal-
lenius-Korkaloo. Joonakselle kiitos myös väitöskirjan kansien taittamisesta. Kiitos
myös Aakash Singh Rathore, Craig Brown, Jørgen Johansen ja Stellan Vinthagen.
Manohar Kumarille kiitos mielenkiintoisista teoreettisista keskusteluista uncivil
disobedience-teorian tiimoilta. Toivo Saloselle ja Juha Himangalle kiitos ajattelun
herättämisestä ja tutkimuseettisistä pohdinnoista.

Olen kiitollinen Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnalle, että sain
vuosina 2020–2024 toimia ensin nuorempana tutkijana ja lopulta tutkijana. Haluan
kiittää myös kaikkia politiikatieteiden ja sosiologian opiskelijoita, jotka osallistui-
vat kursseilleni.

Väitösmatkan kannalta yhdellä henkilöllä Häkkisen lisäksi oli suuri vaikutus
siihen, että kynnyksen yli tuli astuttua. Kiitos Matti Leskelälle, jonka kannustavan
äänen voin vieläkin kuulla niin yliopiston kirjastossa kuin kahvilassa. ”Yritä edes” sai
monesti hymyilemään ja jatkamaan matkaa. Kiitos kaikista antoisista keskusteluista
ja laaja-alaisesta sydämen sivistyksestä, jonka jaoit kanssani. Muistot noista lukuisis-
ta keskusteluista elävät ikuisesti.

Haluan kiittää myös Lapin yliopiston viestinnässä vuosina 2014–2019 kanssani työskennelleitä kollegoita. Kaikkia on mahdotonta mainita tässä yhteydessä nimeltä, mutta iso kiitos myös kaikille sukulaisille ja ystäville vuosien varrella saamastani kannustuksesta.

Isä Eero ja äiti Ulla-Maija, kiitos kun lapsuuteni oli turvallinen ja sain vapaasti kurkottaa kohti korkeuksia. Kiitos, kun olette olleet tukenani tällä matkalla. Kiitos myös veljelleni Aapolle ja hänen puolisolleen Hannalle. Aapolle iso kiitos myös väitöskirjan kansikuvituksista.

Lopuksi haluan kiittää avopuolisoani Lauraa, jonka kanssa olen voinut jakaa arjen ilot ja surut, sekä taiteen tekemisen ja rakkauden.

Rovaniemellä 6.9.2024

Johan-Erik Kukko

Osajulkaisuluettelo

Väitöstutkimus koostuu yhteenveto-osasta ja kolmesta vigilantismia tarkastelevasta tutkimusartikkelista. Viittaan yhteenveto-osassa artikkeleihin roomalaisilla numeroilla I–III.

Artikkeli I: Kukko, Johan-Eerik (2022b) Masked struggle: Uncivil disobedience on the streets of Finland. Teoksessa Tapio Nykänen, Tiina Seppälä & Petri Koikkalainen (toim.) *Civil disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions, and civility*. Lontoo: Routledge. 104–122. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003320494-9>

Artikkeli II: Kukko, Johan-Eerik (2023a) Nettietsiviä ja pedofiilinmetsästäjiä – verkossa harjoitettava omankädenoikeus. Teoksessa Tapio Nykänen, Johan-Eerik Kukko & Petri Koikkalainen (toim.) *Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot*. Vastapaino. 249–283.

Artikkeli III: Kukko, Johan-Eerik (2023b) Hyvinvointiparatiisista villiin länteen? – Kuntaseriffien toimijuuden rajat harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta koskevassa keskustelussa. *Focus Localis*, 51:4, 61–80.

Publication I is published by Taylor & Francis Group in *Civil disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions, and civility*, 1. edition by Tapio Nykänen, Tiina Seppälä & Petri Koikkalainen, © 2023 by Routledge India. available online: <https://doi.org/10.4324/9781003320494-9>

Artikkeleiden II–III käyttöön väitöskirjan osajulkaisuina on saatu kustantajien lupa.

Taulukko- ja kuvioluettelo

Kuvio 1. Viranomaiset & vigilantit.....43

Taulukko 1: Väkivaltamonopolin pelilauta, pelaajat ja pelinappulat91

Sisällys

Tiivistelmä	3
Abstract	6
Esipuhe	9
Osajulkaisuluettelo	12
Taulukko- ja kuvioluettelo	13
Sisällys	14
1 Johdanto	15
1.1 Vigilantismi tutkimusaiheena	15
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymys	19
2 Teoreettinen viitekehys: vigilantismi ja sen suhde lähikäsitteisiin	21
2.1 Johnstonin kuusikko ja Bjørgon ja Marešin jatkokehittelyt	22
2.2 David Kowalewskin irtiotto villistä lännestä	28
2.3 Vigilantismi ekstralaillisenä toimintana	30
2.4 Vigilantismin suhde valtion väkivaltamonopoliin	33
2.5 Katupartiot ja vigilantismin suhde turvallisuusviranomaisiin	38
2.6 Internet-vigilantismi	49
2.7 Vigilantismin suhde kansalaistottelemattomuuden määritelmiin	53
2.8 Vigilantismi osana tolkutonta tottelemattomuutta	58
3 Aineiston ja metodologian esittely	66
3.1 Aineistovalinnat tutkimuksessa	66
3.2 Metodologia: tutkimus tulkintana	71
3.3 Tutkimuksen valinnoista: käytännön ongelmat ja eettiset kysymykset	75
4 Tulokset artikkeleittain	80
4.1 Artikkel I: Masked struggle: Uncivil disobedience on the streets of Finland	80
4.2 Artikkel II: Nettietsiviä ja pedofiilimetsästäjiä – Verkossa harjoitettava omankädenoikeus	83
4.3 Artikkel III: Hyvinvointiparatiisista villiin länteen?: Kuntaseriffien toimijuuden rajat harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta koskevassa keskustelussa	84
5 Synteesi: Poliittinen vigilantismi Suomessa	87
5.1 Kysymys vallasta ja väkivallasta	87
5.2 Väkivaltamonopolin pelilauta	90
6 Lopuksi	98
Lähteet	101
Osajulkaisut I-III	121

1 Johdanto

1.1 Vigilantismi tutkimusaiheena

Vigilantismi on lakia rikkovaa, väkivaltaista tai väkivallan uhan sisältävää suunnitelmallista toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan rikollisuuteen tai ei-toivottuihin henkilöihin. Vigilantismin harjoittajat ottavat tyypillisesti hoitaakseen viranomaisille kuuluvia tehtäviä tai pyrkivät muutoin edistämään oikeudenmukaiseksi katsomiaan päämääriä ilman virallista mandaattia. Käytännössä vigilantismi voi olla esimerkiksi kansalaisten organisoimia turvallisuuspartioita, jotka tarkkailevat naapurustoa, pysäyttävät epäilyttäviä näyttäviä henkilöitä ja tiedustelevat henkilöllisyyspapereita vastaantulivilta. Äärimmillen vietyä väkivaltainen vigilantismi voi olla myös rikollisen, tai rikoksesta epäillyn henkilön, *lynkkaus*; väkijoukon suorittama teloittaminen ilman oikeudenkäyntiä.

Juridisessa mielessä vigilantismi johtaa usein rikokseen nimeltään *omankädenoikeus*. Kyseessä on rangaistava teko, jossa tekijä tuomitaan sakkoihin tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Omankädenoikeuteen syyllistyy rikoslain mukaan sellainen henkilö, joka ”oikeutensa puolustamiseksi tai toteuttamiseksi omin valloin ryhtyy toimeen, jota hän ei saa tehdä ilman viranomaisen myötävaikutusta”. (Rikoslaki 19.12.1889/39, 17 luvun 9 §.) Oikeustieteissä omankädenoikeutta on käsitelty osana *kiellettyä itseapua*, jolla tarkoitetaan oikeuden puolustamista ja toteuttamista ilman viranomaisten lupaa. Omankädenoikeuden ohella kiellettyä itseapua on kutsuttu myös *omankädenavuksi* tai *omankäden ulosotoksi* (Majanen 2005, 191; ks. myös Kukko 2023b, 66).

Tarkastelen tässä väitöstutkimuksessa vigilantismia *poliittisena ilmiönä*. Käytän ”omankädenoikeuden” sijaan nimenomaan käsitettä ”vigilantismi”¹, joka on vakiintunut tutkimuskirjallisuudessa viittaamaan lain rikkomisen ohella sosiaaliseen ja poliittiseen toimintaan lain rikkomisen taustalla. Vigilantismi liittyy näin ollen ilmiönä laajemmin sosiaaliseen kontrolliin ja heikkoon valtioon kuin rikosoikeudelliseen käsitteeseen lain ottamisesta omiin käsiin (Kukko 2023b, 66).

1 ”Vigilantismi”-sanan etymologia juontaa juurensa latinankielisestä sanasta *vigil*. Rooman valtakunnassa toiminut puolisolitaallinen joukkio *Cohortes Vigilum* partioi öisin kaduilla tarkkaillen mahdollisia tulipaloja ja piti samalla yllä myös järjestystä (Björge & Mareš 2019, 3; ks. myös Kivimäki & Tuomisto 2005, 195). ”Vigilantismin” tai ”vigilante”-sanan nykyinen käyttäminen juontuu espanjankielisestä vartijaa tai vahtia tarkoittavasta sanasta *vigilante* (Björge & Mareš 2019, 3; Smalldridge ym. 2016, 58). Vastaavasti ”vigilantismi”-sanan moderni käyttö viittaa nykyisin valtiosta ja hallituksesta riippumattomiin toimijoihin, jotka aktiivisesti haluavat ylläpitää ja toimeenpanna omakohtaista tulkintaa ”laista ja järjestyksestä” (Björge & Mareš 2019, 3; ks. Kukko 2023b, 62).

Erotan tässä työssä varsinaisesta vigilantismista sellaisen kansalaisten harjoittaman omatoimisen tarkkailun ja muun aktiivisuuden, jossa lakia ei rikota eikä sen rikkomisella uhata. Käsittelen työn eri vaiheissa kuitenkin erilaisten toimintamallien ja niiden keskinäisten suhteiden määrittelemisen vaikeuksia (Nora 2022, 2, 4; ks. myös Johnston 1996, 223; Smallridge ym. 2016, 65). Esimerkiksi Suomessa toimivat naapuriapumallit ovat hyvä esimerkki valppaiden (engl. vigilance) kansalaisten yhteistyömuodoista, joilla pyritään niin estämään rikoksia ja samalla lisäämään yhteisöllisyyttä alueella (ks. Rikoksantorjunta.fi/naapuriapu).

Tutkin työssä liikkeitä, joiden toiminnassa rikotaan lakia tietoisesti tai lain rikkomista pidetään tosiasiallisena mahdollisuutena. Tyypillisesti liikkeiden toimijat syyllistyvät väkivallan erilaisiin muotoihin tai uhkaavat väkivallalla. Tarkastelemani liikkeet toimivat sekä kaduilla että digitaalisissa ympäristöissä, erityisesti sosiaalisessa mediassa. Vaikka niiden toiminnassa on usein spontaani sävy, toimintamallit ovat eriasteisesti suunniteltuja ja koordinoituja. Poliittisuus kätkeytyy usein nimenomaan toiminnan taustalla oleviin laajempiin suunnitelmiin sekä toisaalta myös maailmankuviin.

Politiikan ja poliittisuuden määrittelen väitöskirjassa tukeutuen politiikan tutkija Kari Palosen muotoilemaan aspektuaaliseen politiikkakäsitykseen. Käsitys tarkoittaa tiivistetysti, että vaikka eduskunta on keskeinen politiikan tekemisen areena, ei politiikka tapahdu *vain* parlamentissa, puolueissa tai muualla politiikan yhteiskunnallisella sektorilla. Sen sijaan politiikka on konflikteja tai toisin ilmaisten kamppailua (yhteiskunnallisista) valtaosuuksista, ja sitä voidaan käydä lähtökohtaisesti missä tahansa. Tutkijan huomio kiinnittyy siihen, missä ja miten tutkittavana olevan ilmiön poliittinen *aspekti* ilmenee, siis miten ilmiö kytkeytyy kamppailuun valtaosuuksista ja miten hahmottuvat jakolinjat ystävän ja vihollisen tai vastustajan välille. (Vrt. Palonen 1988a, 19.) Lähtökohtaisesti kuka tahansa voi olla poliittinen toimija, Palosen ajattelulle keskeisen Max Weberin käsittein *tilapäispoliitikko* (Weber 1946, 83; Kivistö 2018, 32–33; ks. myös Weber 2009, 79), jonka valinnat ja teot voivat olla yhteiskunnallisessa kontekstissa tarkasteltuna poliittisia tekoja.

Tutkija Hanna-Mari Kivistön mukaan *tilapäispoliitikon* sijaan voidaan puhua myös *mahdollisuuspoliitikosta* tai *tilannepoliitikosta* (Kivistö 2018, 33; Palonen 2017, 18). Weberin mukaan kansalaisista tulee *tilapäispoliitikkoja* esimerkiksi äänestäessään tai pitäessään poliittisen puheen (Weber 1946, 83; Kivistö 2018, 32). Siinä missä *päätoimisen poliitikon* tehtävät ovat Weberin mukaan julkisia, on *tilapäispoliitikko* kansalainen, jonka toiminta liittyy omaa elämää koskeviin valintoihin. Poliitiikan ollessa toimintaa kyse on Kivistön mukaan ”mahdollisuudesta toimia poliittisesti jossakin tilanteessa”. (Kivistö 2018, 33; Palonen 2017, 18.) Esimerkiksi kansalaisten järjestäytyminen katupartioihin lähialueen turvallisuutta tarkkaillen tai kansalaisten toiminta, jossa sosiaalisessa mediassa jaetaan tuomituista rikollisista tietoja, ovat molemmat poliittista toimintaa. Kansalaiset saattavat sonnustautua partioidessaan yhtenäisiin liiveihin ja sopia yhteneväisten symbolien käyttämisestä.

Tunnusten pitäminen osoittaa ryhmässä mukanaoloa, mutta samalla myös erottautumista muista kaduilla kulkevista kansalaisista, jotka eivät kuulu ryhmään.

Politisointi on professori Ilkka Ruostetsaaren mukaan finalistinen käsite, jolla tarkoitetaan ”tilanteen muuttamiseen suuntautuvaa toimintaa” (Ruostetsaari 2010, 26). Kyseessä on tulkinnallinen operaatio, johon sisältyy tilanteen uusi lukutapa, joka johtaa lopulta uudenlaisten näkökulmien avautumiseen. Politisoinnissa on mahdollista erottaa toisistaan myös kaksi eri vivahdetta; kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen. (Ruostetsaari 2010, 26; Palonen 1993, 92, 124.) Kvantitatiivinen viittaa poliittisuuden lisäämiseen tulkinnassa, siinä missä kvalitatiivinen tarkoittaa uudelleentulkintaa ilmiöstä. Tämä tarkoittaa tulkintaa, jossa ei-poliittinen muuttuu poliittiseksi. (emt.)

Henkilöstä, joka harjoittaa vigilantismia, on teoriakirjallisuudessa käytetty termiä *vigilantti* (engl. vigilante). Vigilantit kokevat tyypillisesti, että viranomaiset ja oikeusjärjestelmä ovat epäonnistuneet tehtävässään, eivätkä ne rankaise rikollisia tekemisistään tarpeeksi kovilla tuomioilla (ks. esim. Bjørgo & Mareš 2019, 7; Bateson 2021, 932). Vigilantismi on lähtökohtaisesti toimintaa, joka murentaa valtion väkivaltamonopolia, mutta kansalaiset voivat itse kokea toimintansa pikemminkin auttavan rikosten ratkaisemisessa sekä näkevät itsensä sankareina ja jopa sankarillisina². Erityisesti tämä aspekti tekee vigilantismista mielenkiintoisen ilmiön politiikkatieteiden kannalta; valtion näkökulmasta vigilantti on ei-toivottu henkilö, joka haluaa omatoimisesti toimia sekä ”poliisina” että eräänlaisena tilapäisenä yhteiskunnallisena vaikuttajana ilman virallisia valtuuksia ja tavanomaisten tai sovinnaisten pidettyjen institutionaalisten kanavien ulkopuolella. Yhteisön silmissä vigilantti voi olla arvostettu sankari ja oikeudenpuolustaja, siinä missä valtion suhtautuminen vigilanttien toimintaan on negatiivista.

Vigilantismia tutkineiden Tore Bjørgon ja Miroslav Marešin mukaan suurimmalla osalla vigilanttiryhmistä on jonkinlainen selkeä poliittinen tavoite, vaikka vigilantit itse väittäisivät, etteivät ole poliittisesti motivoituneita vaan keskittyvät pikemminkin rikollisuuden kitkemiseen. Vigilanttien tavoitteet voivat olla myös implisiittisiä eli julkilausumattomia. Bjørgon ja Marešin mukaan esimerkiksi silloin, kun kansalaiset syyttävät viranomaisia siitä, että nämä eivät hoida velvollisuuksiaan kansalaisten suojelemiseksi, puheet kätkevät sisäänsä poliittisen agendan; puheilla haastetaan valtion väkivaltamonopoli, jonka tehtävänä on rikosten ehkäiseminen ja kansalaisten suojeleminen. Bjørgon ja Marešin mukaan ”poliittisten vigilanttien” tavoitteet ovat kuitenkin suurimmaksi osaksi selkeästi poliittisia. Tavoitteet voivat olla niin ideologisia (äärioikeistolainen vigilantismi, antifasistinen vigilantismi) kuin

2 Esimerkiksi pedofiilimetsästäjät kokevat toimintansa usein auttavan poliisia ja oikeuslaitosta, kun he tarjoavat epäillyistä todistusaineistoja. Poliisi on kuitenkin kritisoinut nettietsivien toimintaa siitä, että mahdolliset todisteet on saatettu hankkia laittomilla keinoilla. (Purshouse 2020, 390; Hadjimatheou 2021, 554; ks. myös BBC 6.11.2019.)

uskonnollisia (islamistinen vigilantismi). (Bjørge & Mareš 2019, 12.) On kuitenkin hyvä huomioda, että vigilantismissa julkisesti ilmaistujen tavoitteiden taustalla voi olla myös piilotettuja tavoitteita; katupartiot saattavat sanoa, etteivät käytä voimaa, mutta puheista huolimatta käyttävät tätä (emt., 5, 13).

Keskityn väitöstutkimuksessani erityisesti yhteiskunnallisiin ja poliittisiin jännitteisiin, joista vigilantismi 2010-luvulla kumpuaa. Tarkastelen vigilanttien yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja sitä, millaisissa yhteyksissä 2010-luvun suomalainen vigilantismi saa poliittisia piirteitä harjoittajiensa näkökulmasta. Miten poliitikot ja viranomaiset ovat suhtautuneet vigilantismiin, miten vigilanteista on keskusteltu mediassa sekä millainen rooli sosiaalisella medalla on ilmiön kannalta? Osa vigilanteista voi pitää omaa toimintaansa esimerkiksi julkisesti pelkkänä rikollisuuden torjumisena, eikä niinkään poliittisesti motivoituneena (emt., 12; ks. myös Schmid, Jongman, Stohl & Flemming 1988, 46). Lähdän tutkimuksessa kuitenkin liikkeelle siitä, että koska vigilantismin tavoitteena on vaikuttaa yhteiskuntaan ja sen valtasuhteisiin, on kyse lähtökohtaisesti poliittisesta ja poliittisesti merkityksellisestä ilmiöstä. Janne Kivivuori, Mikko Aaltonen, Matti Näsi, Karoliina Suonpää ja Petri Danielsson ovat myös huomauttaneet, että ”sosiaalisen kontrollin harjoittajat” eivät välttämättä halua aina myöntää julkisesti kaikkia motiivejaan. Toiminnassa mukana olevat eivät välttämättä myöskään itse edes tunnista motiiveja, koska käyttäytymisen syitä ei joko tiedetä tai osata selittää. Toiminnan tutkimisessa on tärkeää keskittyä rikollisten omiin käsityksiin toiminnan tavoitteista ja motiiveista, mutta rikollisuuden syitä ei aina voi tutkia pelkästään kysymällä rikollisilta itseltään. (Kivivuori ym. 2018, 24.) Sama pätee myös vigilantismin poliittisuuteen ja vigilanttien poliittisiin tavoitteisiin.

Äärioikeisto 2010-luvun Suomessa (SFÄÄRI) -tutkimusprojektin raportissa väitöskirjatutkija Daniel Sallamaa esittää, että katuprotestiliikkeiden ja katupartiojärjestöjen tutkimus on jäänyt toistaiseksi melko vähäiselle akateemiselle huomiolle, koska suurin osa tutkittavista kohteista on aloittanut toimintansa 2010-luvun puolivälissä (Sallamaa 2018, 2). Väitöstutkimuksessaan *Poliisi, mistä tulet, minne menet?* Heikki Mansikka-aho puolestaan esittää, että omankädenoikeuteen turvautuviin katupartioihin, sekä ilmiön mukanaan tuomiin ongelmiin, kohdistuvaa tutkimusta tarvitaan lisää (Mansikka-aho 2021, 249). Samoin Janne Kivivuori, Mikko Aaltonen, Matti Näsi, Karoliina Suonpää ja Petri Danielsson (2018) tuovat ilmi *Kriminologia – Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa* -teoksessa, että kontrollipoliittisia liikkeitä on tutkittu Suomessa varsin vähän.

Heikki Paloheimo ja Matti Wiberg korostavat politiikan tutkimusta tieteenalana, joka keskittyy tutkimaan vallan muodostumista ja jakaantumista (Paloheimo & Wiberg 2004, 51). Poliitiikan tutkija Regina Batesonin mukaan politiikkatieteilijät ovat ”vuosikausia” jättäneet vigilantismin tutkimisen historioitsijoille, sosiologeille, kriminologeille ja antropologeille. Vigilantismilla pitäisi hänen mukaansa kuitenkin olla erityinen paikka politiikkatieteellisessä kirjallisuudessa,

koska ilmiö liittyy vahvasti valtaan ja vallankäyttämiseen. Näin ei kuitenkaan ole, sillä tarkasteltaessa arvostettujen politiikkatieteellisten joulunpäivien top kymppiä vigilantismia on käsitelty kerran tai korkeintaan kahdesti vuodessa. (Bateson 2021, 924–925.)

Batesonin mukaan vigilantismi on esimerkki politiikan tutkija Robert Dahlin hahmottelemista vallankäytötilanteista, koska vigilantismiin kuuluu pakottamista. Vigilantismissa henkilö A käyttää valtaansa saadakseen henkilö B:n tekemään A:n tahdon mukaisesti sellaisia asioita, joita B ei muuten suostuisi tekemään. (Bateson 2021, 923–925; Dahl 1957, 202–203; ks. myös Kukko 2023b, 65.) Paloheimon ja Wibergin mukaan A:n vallalla B:hen voidaan tarkoittaa myös sitä, että A estää B:tä tekemästä jotain sellaista, jota B haluaisi tehdä. Jos vastaavasti A ei saa omaa tahtoaan läpi tavoitellessaan asiantilaa X, A epäonnistuu vallankäytössä ja B käyttää valtaa suhteessa A:han. (Paloheimo & Wiberg 2004, 53.) Bateson nostaa esimerkeiksi vigilantismiin liittyvistä vallankäytöistä tilanteen, jossa kansalaisen pysäyttää kadulla katupartio, joka vaatii henkilöllisyystodistuksen näyttämistä, tai jossa lynkkausjoukko ottaa kiinni rikoksesta epäillyn henkilön. Tällainen asetelma on osoitus siitä, että vigilantismissa on pohjimmiltaan kyse vallankäytöstä ja se on ilmiönä paljon enemmän kuin vain pelkkä reaktio rikollisuuteen. (Bateson 2021, 923–924; Kukko 2023b, 65.) Vaikka politiikkatieteissä vallankäyttöä voidaan tarkastella mikrotasolla, on tarkastelua syytä laajentaa myös makrotasolle esimerkiksi väestöryhmien ja toimijoiden välisiin laajempiin valtasuhteisiin, joihin vigilantismilla saatetaan yrittää vaikuttaa.

Väitöstutkimukseni vastaa vigilantismiin liittyvän tiedon tarpeeseen erityisesti politiikkatieteellisestä näkökulmasta. Tarkoituksena on osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tarkentaa käytyä yhteiskunnallista keskustelua uusia empiirisiä ilmiöitä tarkastelemalla. Samalla pyrin luomaan kuvaa siitä, miten kansainväliset ja paikalliset vaikutteet ovat vaikuttaneet erilaisiin vigilantismin muotoihin Suomessa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tutkimus tuottaa uutta tietoa Suomessa harjoitettavasta vigilantismista; sen harjoittajista ja toiminnan motiiveista. Tarkastelen työssä sekä perinteistä katuvigilantismia, digitaalista vigilantismia että kuntopoliitikkojen suunnitelmia kuntaseriffistä. Se on puhekielinen ilmaisu, jolla tarkoitetaan kunnallisessa yhteisössä luotetuksi todettua henkilöä, joka vastaa rajatulla alueella asukkaiden turvallisuudesta. Kuntaseriffiä voi pitää kunnallisena järjestyksenvalvojana, jossa on piirteitä vigilantismista erityisesti silloin, kun seriffin toimivalta muistuttaa poliisin tehtäviä.

Tutkimuskysymykseni on, *millaisia poliittisia ilmiöitä vigilantismia harjoittavat liikkeet ja ryhmittymät ovat olleet 2010-luvulla Suomessa.*

Vastatakseni tutkimuskysymykseen olen hahmotellut kolme rajatumpaa alakysymystä:

1. Keihin vigilantismi kohdistuu, kenen toimesta ja kenen puolesta?
2. Millaisia mahdollisuuksia sosiaalinen media luo vigilantismille?
3. Miten poliitikot, viranomaiset ja media ovat suhtautuneet ilmiöön?

Tutkimukseni painottuu lähelle liikkeiden tai yksittäisten toimijoiden kokemaa ja tuottamaa ruohonjuuritason käsitystä todellisuudesta. Tarkastelen ilmiöitä kuitenkin myös suhteessa laajempiin kansallisiin ja kansainvälisiin poliittisiin kehityksiin. Yhtenä merkittävänä poliittisena kehityskulkuna voidaan pitää Eurooppaan ja sen mukana Suomeen suuntautuvaa maahanmuuttoa Lähi-idästä, Keski-Aasiasta ja Afrikan maista sekä siihen liittyvää kansainvälistä, populistista radikaalioikeistolaisuutta, joka rakentuu suurelta osin maahanmuuton vastustamiselle. Toinen ja hieman paikallisempi poliittinen kehitys liittyy puolestaan turvallisuuden tunteeeseen erityisesti harvaan asutuissa kunnissa. Heikki Mansikka-aho nostaa väitöstudiumuksessaan esiin, miten Suomessa on vähän poliiseja kuntaa kohden ja tilanne on johtanut harvaan asutuilla alueilla esimerkiksi siihen, ettei rikoksista ilmoiteta poliisille yhtä aktiivisesti kuin aikaisemmin (Mansikka-aho 2021, 53, 244–245; Kukko 2023b, 68).

Tutkimus ei anna pelkästään kuvaa vigilantismista vaan myös ilmiön rajapinnoista. Tarkastelen erityisesti vigilantismin ja kansalaistottelemattomuuden yhtäläisyyksiä ja eroja. Molempien harjoittajat ovat valmiita rikkomaan valikoituja lakeja, mutta toimintamalleilla on merkittäviä eroja, joita kuvaan työssä.

Väitöskirjan rakenne koostuu vigilantismia koskevasta teorialuvusta, jossa käsitelen käsitteen määrittelemiseen liittyviä haasteita, uutta vigilantismiin kohdistunutta tutkimusta sekä ilmiön suhdetta valtion väkivaltamonopoliin. Lisäksi vertaan vigilantismia kansalaistottelemattomuuteen ja lakia rikkovaan vastarintaan, jota englanninkielisessä kirjallisuudessa on kutsuttu osin vaikeasti suomennettavalla käsitteellä *uncivil disobedience*. Luvussa kolme avaan tutkimuksen eettisiä ja metodologisia valintoja. Aineiston keräämisessä olen hyödyntänyt *aineistotriangulaatiota*. Vigilantismin liittyessä valtaan ja vallankäyttöön olen etsinyt aineistosta, miten tätä on eri tilanteissa oikeutettu ja vastustettu sekä millaisia merkityksiä vigilantismiin on liitetty. Toisin sanoen miten ilmiö on tuotettu kielen avulla. Näin ollen väitöstudiumuksen diskurssi liittyy olennaisesti valtaan ja vallankäyttöön. Luvussa neljä käsitelen tutkimuksen tulokset tutkimusartikkeli kerrallaan. Luvussa viisi esitän synteeseini kotimaisesta poliittisesta vigilantismista sijoittamalla pelaajat ja pelinappulat *väkivaltamonopolin pelilaudalle*. Lopuksi käsitelen vielä mahdollisia ideoita omankädenoikeuteen liittyvistä jatkotutkimuksista.

2 Teorettinen viitekehys: vigilantismi ja sen suhde lähikäsitteisiin

Vigilantismiin kohdistuneeseen teoriakirjallisuuteen kuuluu sosiologia, filosofia, historian tutkimuksellisia, oikeustieteellisiä, kriminologisia ja politiikkatieteellisiä tutkimuksia (Kukko 2023a, 252; ks. esim Johnston 1996; Hobsbawm 2005, Jacobs ym. 2005; Bateson 2021; Majanen 2005). Ilmiötä on määritelty eri tavoin, mistä syystä tutkimus ei ole erityisen yhteismitallista (vrt. Bateson 2021, 926). Kaikki määritelmät eivät myöskään esimerkiksi Regina Batesonin mukaan täytä tutkija John Gerringin määritelmää ”hyvästä käsitteestä”. Hyvä käsite täyttäisi seuraavat kriteerit: *tunnistettavuus, resonanssi, niukkuus, koherenssi, eriytyneisyys, syvyys, teorettinen käyttökelpoisuus ja hyödyllisyys lähikäsitteille*. (Emt., 926; ks. Gerring 2012; ks. myös Halmetoja 2015, 125.)

Avaan tämän luvun aluksi omalle työlleni keskeisimpiä teorioita, joita ovat hahmotelleet erityisesti Les Johnston (1996), David Kowalewski (1996, 2003), Eduardo Moncada (2017), Tore Bjørgo ja Miroslav Mareš (2019) sekä Regina Bateson (2021). Tämän jälkeen tarkennan kuvaa vigilantismista suhteessa valtion väkivalta-monopoliin sekä digitaaliseen vigilantismiin liittyviä erityispiirteitä. Luvun lopuksi jäsennän vigilantismin suhteita keskeisiin lähikäsitteisiin, kansalaistottelemattomuuteen (engl. civil disobedience) ja ”tolkuttomaan tottelemattomuuteen” (engl. uncivil disobedience).

Edellä mainituissa teorioissa on usein pyrkimys määritellä, millaista toimintaa tulisi nimittää vigilantismiksi, ei niinkään avata yhteiskunnallisia syy-seuraussuhteita tai ymmärtää vigilanttien ajatusmaailmaa. Toki tutkijat pohtivat myös ilmiön taustalla olevia rakenteita, mutta pääpaino on ilmiön määrittelemisessä, joka on tärkeää, koska tämä auttaa tutkijoita selittämään ja ymmärtämään niitä. Määritelmiin liittyy myös normatiivisia piirteitä, jotka vigilantismin yhteydessä liittyvät erityisesti lähikäsitteisiin, kuten kansalaistottelemattomuuteen. Vigilantismin määritteleminen on tärkeää siksi, että sitä lähellä olevat toimintamallit, ja käsitteet kuten kansalaistottelemattomuus, saattavat olla niin juridisesti kuin moraalisesti oikeutettuja ja perusteltuja, mutta vigilantismiin liittyy ongelmallisia ulottuvuuksia niin juridisesti kuin moraalisesti. Ilmiöiden välillä voidaan havaita tulkinnallinen ”harmaa alue”, jonka äärellä tutkijan voi olla vaikea sanoa, onko toiminnassa enemmän juridisia ja moraalisia ongelmia kuin hyötyjä.

2.1 Johnstonin kuusikko ja Bjørgon ja Marešin jatkokehittelyt

Les Johnstonin vuonna 1996 kirjoittamaa *What is Vigilantism?* -artikkelia voidaan pitää vigilantismiin keskittyvän tutkimuskirjallisuuden klassikkona erityisesti ilmiön tunnuspiirteiden hahmottelemisen näkökulmasta. Ison-Britannian vigilantismia tutkinut Johnston määrittelee artikkelissa kuusi erityispiirrettä, jotka on huomioitava tarkasteltaessa vigilantismia ilmiönä.

1. Toimintaan sisältyy jonkinlainen suunnitelma ja ennalta varautuminen.
2. Osallistujat ovat yksittäisiä kansalaisia³, jotka ovat mukana vapaaehtoisesti.
3. Toiminta ilmentää ”autonomista kansalaisuutta”. Tässä mielessä kyse on yhteiskunnallisesta liikkeestä.
4. Toimijat käyttävät voimaa tai uhkailevat voimankäytöllä.
5. Toiminta syntyy, kun vakiintunut järjestys on uhattuna normien rikkomisen, mahdollisten rikkomuksien tai oletetun rikkomisen vuoksi.
6. Tavoitteena on hallita rikollisuutta tai muita sosiaalisia rikkomuksia tarjoamalla takuudeksi turvallisuutta niin toimintaan osallistujille kuin muille⁴.
(Johnston 1996, 220, Bjørgo & Mareš 2019, 4; Kukko 2023a, 253; ks. myös Nora 2022, 4–6.)

Johnstonille vigilantismi ei ole synonyymi sosiaaliselle kontrollille⁵. Kyseessä on kansalaisten keskuudessa valittu strategia, joka syntyy reaktiona johonkin yhteiskunnalliseen poikkeamaan. Toiminnan tarkoituksena on vahvistaa järjestyksen ja turvallisuuden tunnetta yhteisössä. Sen painopiste kohdistuu poikkeuksetta paikalliselle alueelle ja toiminnan tavoitteena on vähentää ihmisten pelkoja. Motivaatio toimintaan syntyy yleensä halusta tehdä jotakin. (Johnston 1996, 231.) Määritelmä on myös ehdoton, sillä jokaisen kuusikon kohdan täytyy Johnstonin mukaan täytyä, että toiminnasta voidaan edes puhua vigilantismina (emt., 222; ks. myös Nora 2022, 6).

Johnstonin määritelmän keskeisimpiä kohtia on pykälä neljä: vigilantismiin kuuluu aina jollain tavalla voiman käyttäminen tai voiman käyttämisellä uhkaaminen. Väkivallan läsnäolo erottaa vigilantin perinteisestä kerrostalokyttäjästä, jonka toiminta rajoittuu naapuruston valvomiseen rappukäytävässä ja ikkunasta käsin. Kaikki teoreetikot eivät kuitenkaan ole pitäneet väkivaltaa yhtä merkittävänä kriteerinä sille, mitä vigilantismi on. Esimerkiksi David K. Hine (1998)

3 (Engl.) Private citizens. Termin voi kääntää myös *yksityisiksi kansalaisiksi* tai *yksityishenkilöiksi* (ks. Nora 2020, 5).

4 Oma suomennos Johnstonin kuusikosta (ks. Kukko 2023a, 253).

5 Vigilantismi on usein eri teorioissa määritelty sellaiseksi toiminnaksi, joka kohdistuu normeista poikkeavaan käyttäytymiseen (Gazit 2019, 44).

pitää myös väkivallattomiin naapurivahtiporukoihin osallistumista vigilantismina (Hine 1998, 1224–1225; ks; myös Haas, Keijser & Bruinsman 2012, 390). Hine käyttää esimerkkinä pienessä kylässä asuvia texasilaisia, jotka ahdistelevat huumeidiilereitä pois asunnoistaan ja samalla yhteisön keskuudesta, sekä kalifornialaisia, jotka uhkailevat kiinteistönomistajia siviilikanteen nostamisella, jotta nämä häätäisivät rikolliset pois asunnoista (Hine 1998, 1222; ks. Douglas 2020, 263). Regina Bateson (2021) on puolestaan esittänyt, että vigilantismi voi olla brutaalin väkivaltaista mutta yhtä hyvin täysin väkivallatonta tai jotain tältä väliltä. Esimerkkinä väkivallattomasta vigilantismista Bateson mainitsee muun muassa erilaiset tiedonhankinnan muodot, valvonnan ja varkaudet. Kaikki nämä voivat olla tai ovat uhkaavia, mutta eivät (fyysisessä mielessä) väkivaltaisia (Bateson 2021, 933–934).

Johnstonin määritelmän mukaan vigilantismiin kuuluu väkivallan läsnäolon lisäksi myös toiminnan suunnitelmallisuus sekä vapaaehtoinen mukanaolo. Yöllisellä kadulla spontaanisti tapahtuva itsepuolustustilanne ei siten täytä vigilantismin kriteerejä. Sen sijaan vähintään jossain määrin organisoitu vapaaehtoisten henkilöiden katupartiot toiminta on tyypillistä Johnstonin määrittelemää vigilantismia, mikäli partio uhkaa väkivallalla tai käyttää sitä. Määritelmän ensimmäisen kohdan mukaan toiminnassa mukana olevat henkilöt ovat varautuneet jollain tavalla, eikä toiminta näin ollen ole spontaania, vaikka se saattaisi ulkopuoliselle näyttää siltä.

Johnstonille vigilantismi on pikemminkin kriminologinen kuin poliittinen käsite (vrt. Rosenbaum & Sederberg 1976). Vigilantismi on kansalaisten keskuudesta syntyvää toimintaa, joka kohdistuu joko todelliseen tai yhteisön sisällä ”havaittuun” poikkeamaan. Se on toimintaa, jolla pyritään ylläpitämään tai palauttamaan järjestystä silloin, kun yhteisö kokee institutionaalisten normien olevan uhattuna. Esimerkiksi autojen varastaminen ja asuntomurrot toimivat ylläkkeenä Pohjois-Irlannissa puolisoita ryhmittymien omankädenoikeudelle. (Johnston 1996, 229; ks. myös Smallridge ym. 2016, 59; Nora 2022, 5.) Ennen kaikkea vigilantismissa on kyse järjestyksen ylläpitämisestä ja turvallisuuden takaamisesta.

To recap on what has been said so far, vigilantism is a social movement giving rise to premeditated acts of force: – or threatened force – by autonomous citizens. It arises as a reaction to the transgression of institutionalized norms by individuals or groups – or to their potential or imputed transgression. Such acts are focused upon crime control and/or social control and aim to offer assurances (or ‘guarantees’) of security both to participants and to other members of a given established order. (Johnston 1996, 232.)

Tore Bjørge ja Miroslav Mareš ottavat omassa määritelmässään vigilantismin lähtökohdaksi Johnstonin kuusikon (1996), mutta jättävät pois tavallisesti vigilantis-

miin yhdistetyn selvästi ekstralaillisen⁶ toiminnan, koska tämä muodostaa haasteen erityisesti äärioikeistolaisen vigilantismin tutkimiselle nyky-yhteiskunnassa. Suurin osa äärioikeistolaisista ryhmistä, jotka Bjørge ja Mareš määrittelevät vigilanttiryhmiiksi, eivät välttämättä toimi lainvastaisesti⁷ ja saattavat jopa vältellä väkivallan käyttöä. Jotkut ryhmistä haluavat myös tehdä yhteistyötä valtion viranomaisten kanssa. Ryhmät tosin saattavat ilmaista olevansa valmiita käyttämään väkivaltaa tarvittaessa. Yhteistyöstä, ja sen toiveesta, huolimatta ryhmät eivät kuitenkaan halua menettää omaa riippumattomuuttaan, sillä ne on lähtökohtaisesti perustettu itsenäisiksi toimijoiksi. Bjørge ja Mareš tuovat ilmi, että ryhmät ymmärtävät olevansa nykyisen turvallisuuspolitiikan haastajia ja kamppailevat käyttääkseen kykyjään propagandistisiin tarkoituksiin. Samalla ryhmät kamppailevat myös muiden turvallisuuteen liittyvien poliittisten ongelmien parissa, joista esimerkkeinä on uusien kannattajien mobilisoiminen mukaan toimintaan ja toimintavalmiuden osoittaminen liittolaisten hyväksi. (Bjørge & Mareš 2019, 4.) Lisäksi Bjørge ja Marešin määritelmässä Johnstonin viides kohta vakiintuneen järjestyksen uhasta ei kaikissa tapauksissa ole välttämätön. Tietty ryhmä voi nähdä nykyisen järjestyksen olevan uhattuna, mutta uhka ei välttämättä ole todellinen vaan pikemminkin kuviteltu (emt., 3–5). Uudelleen määrittelyllään Bjørge ja Mareš ottavat pesäeroa vigilantismin ”perinteiseen” määrittelyyn epävirallisten toimijoiden harjoittamana ekstralaillisenä toimintana, uhkana tai aikomuksena käyttää tällaisia toimintatapoja subjektiivisesti koetun ”lain ja järjestyksen” suojelemiseksi (emt., 4; ks. Johnston 1996; Moncada 2017).

Bjørge ja Marešille vigilantismissa on kyse tyytymättömien kansalaisten toiminnasta. Ilman laillista toimivaltaa kansalaiset alkavat toimia poliisin roolissa, käyttävät väkivaltaa tai ovat valmiita väkivaltaan väittäen, että poliisi (tai muut turvallisuudesta vastaavat instituutiot) ovat kykenemättömiä tai haluttomia käsittelemään havaittua rikollisuusongelmaa (Bjørge & Mareš 2019, 5). Useat rajatapaukset voivat kuitenkin venyttää vigilantismin määrittelemistä tai asettaa sen kyseenalaiseksi. Tällaisia ovat esimerkiksi lynkkausjoukot tai yksittäisten vigilanttien harjoittama toiminta. Vigilantismissa ei ole kyse mistään mustavalkoisesta ilmiöstä, sillä useat tapaukset sijoittuvat ”harmaalle alueelle”; tapauksia pitäisikin analysoida aina sidoksissa aikaan ja paikkaan. (Emt., 5.) Tutkija Tommi Kotonen on katupartioyhdistys Soldiers of Odinin (SOO) yhteydessä käyttänyt samaa termiä ja todennut ryhmän toimivan ”harmaalla alueella” tapauksissa, jotka eivät ole suoraan luettavissa laittomiksi vaan edustavat pikemminkin ”huonoa käytöstä” (Kotonen 2019, 241).

6 Käsittelen Moncadan (2017) ja Batesonin (2021) määritelmiä vigilantismista ekstralaillisenä toimintana tarkemmin alaluvussa 2.3.

7 Vigilantismin teoriakeskusteluissa on pohdittu, ettei vigilantismin välttämättä tarvitse olla lähtökohtaisesti laitonta toimintaa (Nora 2022, 4; ks. Johnston 1996, 223; Smalldridge ym. 2016, 65).

Bjørge ja Mareš jäsentävät vigilantismia harjoittavia ryhmiä myös sen mukaan, millaiselle aikajänteelle niiden tavoitteet asettuvat. Ryhmillä voi olla pitkän aikavälin tavoitteita (vuodet), keskipitkän aikavälin tavoitteita (kuukaudet) sekä lyhyen aikavälin tavoitteita (viikot, päivät, yksittäinen tapahtuma) (Bjørge & Mareš 2019, 12). Toisinaan aikaväliä voi olla vaikea hahmottaa, sillä tavoitteet voivat olla epäselviä tai piiloteltuja⁸. Joissakin tapauksissa vihamieliset valtiot voivat osallistua vigilanttiryhmiin tukemiseen ajaessaan omia poliittisia intressejään, jolloin toimintaan liittyy keskenään hieman eri tavoin painottuneita tavoitteita niin aikavälin kuin sisältöjen osalta. Kun vigilantismin taustalla on valtiollisia toimijoita, voidaan sitä tarkastella osana myös erilaisia hybridikampanjoita ja sota. (Emt., 5; ks. myös Mareš 2017.) Vigilantismia voidaan myös jakaa maantieteellisen laajuuden mukaan *paikalliseen*, *alueelliseen*, *kansalliseen* ja *kansainväliseen*. Laajuus voi liittyä esimerkiksi yhteisesti sovittujen nimien ja tunnusten käyttöön. Esimerkiksi SOO:n katupartiot toiminta levisi franchise-periaatteen avulla nopeasti paikallisesta ryhmästä kansainväliseksi toimijaksi, kun jaostoja perustettiin Euroopassa ja Amerikassa (Bjørge & Mareš 2019, 14; ks. myös Kotonen 2019, 246).

Bjørge ja Marešin mukaan suurin osa 2010-luvulla tapahtuneesta vigilantismista liittyy äärioikeistolaiseen politiikkaan tai muukalaisvihamielisyyteen (Bjørge & Mareš 2019, 2). Neljä erilaista äärioikeiston ideologista alakategoriaa ovat:

1. Autoritaarinen konservatismi.
2. Fasismi/uusfasismi + natsismi/uusnatsismi.
3. ”Uusi oikeisto”, ”identitarismi”⁹ tai ”alt-right”.
4. Valkoinen ylivalta. (Emt., 16.)

8 Kotimainen esimerkki tapahtumasta, jossa yhdistyvät pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteet, on Pankakosken tehdasyhteisön ja Pielisjärven romanien välinen konflikti 1950-luvulla. Vuonna 2010 Itä-Suomen yliopiston yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekuntaan tekemässään pro gradu -tutkielmassaan Olli Lång käsittelee 28.10.1956 Pankakoskella tapahtunutta romaniväestön häätöä. Spontaanilta väkivallanteolta näyttävän tapahtuman taustalla oli tehdasyhteisössä paikallista romaniväestöä kohtaan pitkään jatkunut eripura, joka konkretisoitui romaniväestön häätämisenä alueelta. Poliisikuulusteluista selvisi, että kyläläiset halusivat toiminnallaan puuttua ”romanien rauhattomaan elämään”. (Lång 2010, 51.) Tapahtumasta uutisoitiin *Viikkosanomat*-aikakauslehdessä ”korpilain” käyttämisenä ja yhteisön toiminta sai osakseen sympatiaa. Yhteisön mukaan viranomaiset eivät olleet ratkaisseet romaniväestön viinakauppaa ja ”rauhatonta elämää” alueella, joten kyläläiset päättivät itse toimia. Romaniväestön ei haluttu palaavan enää paikkakunnalle, joten kyläläiset tuhosivat romanien asunnot ja käyttivät fyysisistä väkivaltaa ajaakseen väestön pois alueelta. Virallisesti motiiviksi oikeudelle ilmoitettiin korpilaki. (Emt., 52–53.) Julkisesti hädän motiivien kerrottiin liittyvän laittomaan viinakauppaan, mutta Långin mukaan taustalla oli myös pelko tehdasyhteisön maineen tahroutumisesta. Koko romaniväestön karkottaminen nähtiin tehdasyhteisössä alueen maineen palauttamisen kannalta oikeana ratkaisuna. (Emt., 69–70.)

9 Ekumeniikan professori Risto Saarisen mukaan kyseessä on kansallisvaltion ja eurooppalaisen kulttuuriperinnön puolustaminen. Oma etninen ryhmä nähdään tärkeänä ja kansalaisuuksien sekoittuminen huonona. Kyseessä on patriootinen ja maahanmuuttovastainen virtaus, joka näkee islamin uhkana. (Rautio 2019.)

Vaikka vigilantismia esiintyy kaikissa kategorioissa, tämä on Bjørgon ja Marešin mukaan liittynyt vahvasti kahteen ensimmäiseen alakategoriaan. He nostavat esimerkiksi Etelä-Afrikassa 1980-luvulla apartheidin aikaan toimineet oikeistolaiset vigilantit. Niin historiallisesti kuin ideologisesti vigilantismi on ollut ilmaisukanava ja väline äärioikeistolaiselle politiikalle. Vigilantismia on perusteltu ”lain ja järjestyksen” ylläpitämisenä tai oman kansan, ryhmän tai rodun suojeluna. (Emt.; ks. Haysom 1986.) Vigilantit voivat kokea olevansa länsimaisten arvojen ja samalla myös naisten oikeuksien puolustajia muslimeja vastaan (Bjørgo & Mareš 2019, 6).

Bjørgon ja Marešin mukaan tutkijat ovat pitäneet myös Antifan ja vastaavien äärioikeistoa vastustavien ryhmien antifasistista¹⁰ toimintaa esimerkkinä vasemmiston harjoittamasta vigilantismista, kun toimijat ovat käyttäneet väkivaltaa ajaakseen natsiryhmiä pois kaduilta ja ovat olleet tyytämättömiä viranomaisten toimiin fasismin vastaisessa kamppailussa. Joissakin tapauksissa antifasismiin on liitetty myös ajatus ”antirasistisesta ja antifasistisesta laista”, joka on oikeutettu silloin, kun valtion viranomaisten väitetään suhtautuvan äärioikeistolaisten liikkeiden harjoittamaan väkivaltaan ja liikkeiden propagandaan liian passiivisesti. (Bjørgo & Mareš 2019, 15; ks. Kučera 2010.) Bjørgo ja Mareš toteavat kuitenkin vasemmiston harjoittaman vigilantismin olevan harvinaisempaa kuin äärioikeistolaisen vigilantismin (Bjørgo & Mareš 2019, 26).

Bjørgo ja Mareš mainitsevat vigilantismin poliittisia motiiveja luetellessaan ideologian (äärioikeistolainen, antifasistinen) lisäksi uskonnon¹¹ (islamistinen) (emt., 12). Konkreettisina esimerkkeinä he mainitsevat Lontoossa 2010-luvun alkupuolella toimineet ”sharia-partiot” ja Saksassa toimineen ”sharia-poliisin”. Erillisen oikeusnormiston nostaminen valtion virallisen lainsäädännön rinnalle ei itsessään

10 Väkivaltainen ulkoparlamentaarinen ääriavasemmisto korostaa hierarkiattomuutta ja johtajavastaisuutta. Kapitalistista talousjärjestelmää pidetään syyllisenä niin yhteiskunnan eriarvoistumiseen kuin polarisoitumiseen. Antifasistiset ryhmät pyrkivät rajoittamaan äärioikeiston retoriikkaa ja aatemaailman leviämistä sekä vastustavat tahoja, jotka sympatisoivat fasismia ja äärioikeistoa. (Sisäministeriö 2020a, 52.) Suomessa väkivaltaiset hyökkäykset äärioikeistoa kohtaan ovat harvinaisia ja radikaaliin ääriavasemmistoon arvioidaan kuuluvan muutamia kymmeniä henkilöitä (emt., 17). Suomessa antifasistinen ja anarkistinen liikehdintä on suoran toiminnan sijaan ollut verkkovaikuttamista, koska se on paljastanut äärioikeistoon kuuluvia henkilöitä ja tiedottanut äärioikeiston tapahtumista sekä tapahtumapaikoista (sisäministeriö 2020b, 21). Varisverkosto on Suomen kattava ulkoparlamentaarinen antifasistinen verkosto, joka osallistuu mielipidevaikuttamiseen, järjestää tapahtumia ja kannattaa suoraa toimintaa (Varisverkosto.com). Varisverkosto on seurannut aktiivisesti suomalaista äärioikeistoa ja paljastanut esimerkiksi toimijoiden yhteystietoja (Satakunnan Kansa 16.4.2020; Kansan Uutiset 11.11.2020). Erityisesti maahanmuuttovastaisen Soldiers of Odinin toiminnan seuraamiseen keskittyi vuosina 2016–2020 *SoO Vahti*-sivusto Facebookissa ja Twitterissä (SoO Vahti).

11 Isossa-Britanniassa toimii myös kristinuskoon vahvasti kytkeytyviä naapurivahtiryhmiä, joiden keskiössä on yhteiskunnan vähempiosaisista huolehtiminen. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi *Street Pastors* ja *Street Angels*. (Westall 2021, 33.) Isossa-Britanniassa naapurivahtiryhmät eivät halua haastaa omalla toiminnallaan valtion väkivaltamonopolia vaan pyrkivät pikemminkin aktiiviseen yhteistyöhön viranomaisten kanssa.

täytä vigilantismin tunnusmerkkejä, mutta jos toimintaan liittyy väkivaltaa tai sillä uhkaamista, voidaan toimintaa ainakin teoreettisen luokittelun näkökulmasta pitää myös vigilantismina¹². (Vrt. Bjørge & Mareš 2019, 15; ks. Sinclair 2013; Mareš & Veselý 2015; ks. myös Maaailman Kuvalehti 24.4.2012.)

Vigilanttiryhmien toiminnan syyt ja tavoitteet Bjørge ja Mareš jakavat kolmeen kategoriaan: *ulkoiset perustelut* (engl. external justifications), *ryhmästrategiat* (engl. group strategies) ja *yksilölliset motiivit* (engl. individual motivations). Erityisesti yksilöllisten motiivien yhteydessä Bjørge ja Mareš nostavat esiin, miten joitakin saattaa houkutella ryhmään liittymisessä militarismi, halu kuulua vahvaan ryhmään tai halu parantaa omaa henkilökohtaista asemaansa yhteiskunnassa. Henkilökohtaiset tavoitteet ovat yleensä sellaisia, joita ei julkisuudessa kerrota, koska niiden ajatellaan horjuttavan ryhmän toiminnan virallisia perusteita. (Bjørge & Mareš 2019, 6.)

Johnstonin (1996) määritelmä on varsin tiukkarajainen, siinä missä Bjørge ja Marešin (2019) lähestymistapa pyrkii tietoisesti verrattain laajaan yleisyyteen. Määritelmiä olisikin mahdollista tarkentaa esimerkiksi luokittelemalla vigilantismin muotoja erilaisten sisällöllisten tavoitteiden tai ideologisten piirteiden mukaan. Tutkimuksissa tällaisina luokkina tai kategorioina on mainittu muun muassa eko-vigilantismi (esimerkkinä luonnonsuojelujärjestö Sea Shepherdin toiminta, Berube 2021), ”musta vigilantismi” (afroamerikkalaisten lynkkausjoukkojen toiminta, Hill 2010), valkoinen vigilantismi (”karenismi”, Grajeda 2022¹³) sekä queer-vigilantismi (Aharoni & Féron 2020; Hu 2020. Ks. myös Dodge 1993¹⁴). Viimeisestä esimerkkinä on sukupuoleen liittyviä normeja haastava Loldiers of Odin -ryhmä (ks. Aharoni & Féron 2020, 100; Kukko 2022, 73) sekä esimerkiksi 1970-luvulla seksuaalivähemmistöjen oikeuksien puolesta toiminnut Lavender Panthers -ryhmä (Delmas 2018, 59, 96).

Hieman erilaisena kategoriana voidaan mainita pelkästään naisten harjoittama vigilantismi, josta käy esimerkkinä intialainen aktivistiryhmä *Gulabi Gang*¹⁵. Ryhmä

12 Omaehtoisesta kaduilla tapahtuvasta vapaaehtoistoiminnasta käy esimerkkinä kotimainen Palveluoperaatio Saapas, jota ei kuitenkaan ole mielekästä tarkastella vigilantismina, vaikka toiminnan keskiössä on kaduilla ”partiointi”. Vigilantismin teorioissa väkivallatonta naapurivahtitoimintaa on pohdittu vigilantismina (vrt. Hine 1998, 1222, 1225; ks. myös Haas, Keijser & Bruinsman 2012, 390), mutta Saappaan vapaaehtoiset eivät ole vigilanteja. Vapaaehtoisten toimintaan ei liity väkivallan uhkaa tai painostavaa sosiaalista kontrollia. Saappaan toiminta käynnistyi vuonna 1975 ja on lähes viidenkymmenen vuoden ajan kohdannut nuoria kaduilla ja festareilla (Helsingin Sanomat 17.12.2000; Kotimaa 15.1.2016). Toiminnan valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaa Lasten ja nuorten keskus ja toimintaa järjestävät paikallisesti seurakunnat ja kunnat (Lasten ja nuorten keskus). Palveluoperaatio Saapas on tehnyt usealla paikkakunnalla yhteistyötä poliisin kanssa ja korostanut oman katupartioitoimintansa olevan yhteiskuntaa rakentavaa (Kotimaa 15.1.2016).

13 Tutkija Erika D. Grajeda käyttää white vigilantism -käsitettä tutkiessaan ”karenismia”. Kyseessä on blogeissa ja meemeissä käytetty hahstag, jolla pyritään tuomitsemaan valkoisten naisten harjoittama rasismi, joka kohdistuu niin ihonväriin kuin sukupuoleen.

14 Kirstin Dodge on tutkinut erityisesti seksuaalivähemmistöjen organisoimia katupartioita.

15 Julkisuudessa Gulabi Gang -ryhmään kuuluvia on kutsuttu ”pinkeiksi vigilanteiksi” (engl. pink vigilantes). *Gulabi* tarkoittaa hindin kielellä vaaleanpunaista. (White & Rastogi 2009, 313.)

koostuu pinkkeihin sareihin pukeutuvista naisista, jotka kantavat mukanaan joukkojenhallintaan tarkoitettuja pitkiä keppejä (lathi). Ryhmä puolustaa perheväkivaltaa ja hyväksikäyttöä kohdanneita naisia. Kohteina ovat miehet, jotka ovat syyllistyneet väkivaltaan naisia kohtaan. Gulabi Gang syntyi naisten turhautumisesta, koska poliisit eivät ratkaisseet seksuaalirikoksia ja väkivallan kohteeksi joutuneet raiskatut alemman kastiluokan naiset eivät ryhmän mukaan saaneet oikeutta. (Bateson 2021, 934; Richards 2016; ks. myös Helsingin Sanomat 3.6.2018.) Toinen naisten organisoima vigilanttiryhmä Intiassa on *Mahila Aghadi*, jota on pidetty konservatiivisen ja äärioikeistolaisen Shiv Sena -puolueen ”naissiipenä”. Antropologi Atreyee Senin mukaan Mahila Aghadi tuo esiin alempaan kastiin kuuluvien naisten ahdinkoa ja pyrkii haastamaan puolueen kannattamat konservatiiviset sukupuolinormit uusilla normeilla, jotka oikeuttavat naisten raa’an oikeuden hakemisen silloin, kun naista on loukattu. (White & Rastogi 2009, 314; Sen 2008.)

2.2 David Kowalewskin irtiotto villistä lännestä

Jos Les Johnstonin teoretisointi ammentaa Isosta-Britanniasta, nousee *David Kowalewskin* esittämä vigilantismiteoria puolestaan globaaleista vigilantismikeskusteluista. Hänen mukaansa on mahdollista tunnistaa kaksi hieman eri tavoin painottunutta vigilantismien ”pääteoriaa”. Näistä ensimmäinen on Richard Brownin (1975) ja Roger McGrathin (1984) ”frontier”-teoria, jossa omankädenoikeus on *seuraus*. Kansalaiset alkavat korvata valtion viranomaisten puuttumisen omalla toiminnallaan, koska kokevat, että alueelta puuttuu laki ja järjestys. Viranomaisten poissaolon seurauksena kansalaiset kokevat, että heidän täytyy taata ja ylläpitää järjestys omasta takaa. Toinen pääteorioista on puolestaan Kowalewskin oma ”counter-movement”-teoria, jossa korostuu, miten vigilantismien tavoitteena on rikollisuuden kitkeminen tietyltä alueelta. Omankädenoikeudella pyritään säilyttämään saavutettu elämäntapa ja elinympäristö muuttumattomana, siinä missä ”frontier”-teoriassa vigilantismilla korvataan turvallisuusvajetta, joka syntyy, kun viranomainen ei ole lähettyvillä. (Björge & Mareš 2019, 5; Kowalewski 2002, 427–429. Ks. myös Brown 1975; Kukko 2023b; McGrath 1984.)

Kowalewskin kuvaamien Brownin ja McGrathin teoretisointien erityispiirre on, että molemmat ovat saaneet inspiraationsa Yhdysvaltain historian ajanjaksosta, jota usein kutsutaan villiksi länneksi. Brownin mukaan tyypillisessä 1800-luvun yhdysvaltalaisessa ”korpimaan” kylässä ei ollut resursseja riittäviin poliisivoimiin tai rahoittaa rikollisten ajojahteja, vangitsemisia tai edes oikeudenkäyntejä. Oikeuden omiin käsiin ottamista pidettiin kustannustehokkaana ratkaisuna rikollisuuteen. 1850-luvulla niin Texasissa kuin San Franciscossa perustettiin myös yksittäisistä kansalaisista koostuneita, paikallisesta hallinnosta irrallaan olevia ”valvontakomiteoita” (engl. Committee of Vigilance), joiden tehtävänä oli torjua nuorten miesten

*banditismia*¹⁶. Komiteat järjestivät pikaoikeudenkäyntejä ampumalla ja hirttämällä kiinni saamiaan rikollisia. (Wayne 2010; Taniguchi 2016; ks. myös Brown 1975 136–137, 160; McGrath 1984, 94–97.) Les Johnstonin mukaan vuonna 1856 perustettu San Franciscon ”valvontakomitea” on hyvä esimerkki myös poliittisen vallan naamioimisesta vigilantismiksi. Viisi vuotta aiemmin, vuonna 1851, samantyylinen ryhmä pyrki kitkemään rikollisuutta alueella, mutta vuonna 1856 perustettu komitea hyödynsi häikäilemättömästi kansalaisten moraalipaniikkia rikollisuutta kohtaan. Komitea ei ollut huolissaan alueen rikollisuudesta vaan poliittisen valtansa menettämisestä. (Johnston 1996, 229.)

Yhdysvaltojen historian tutkimukseen perehtynyt emeritusprofessori Markku Henriksson on todennut, että 1800-luvun Yhdysvalloissa lainvalvojat valittiin paikallisesti ja kaupungit saattoivat jopa syntyä ja kuolla ilman poliisivoimia. Lainvalvojen ollessa rajaseuduilla harvassa alueet houkuttelivat rikollisia. (Henriksson 2021, 404.) Siinä missä Brown kuvaa ”frontier”-vigilantismien klassisen ajan päättyneen 1900-luvulle tultaessa, McGrath huomauttaa ”neo-vigilantismien” tradition elävän edelleen. Esimerkkeinä McGrath nostaa *mccarthyismia*¹⁷ ja 1960- ja 1970-luvulla urbaaneissa naapurustoissa operoineet partiot rikollisuuden ja rotuongelmien ympärillä. (McGrath 1984, 266; Brown 1975.)

Kowalewski kritisoi Brownin ja McGrathin ”frontier”-teoriaa suppeaksi tämän määrittellessä vigilantismien ilmiöksi, joka kohdistuu pelkästään rikoksiin ja rikoliisiin poikkeamiin. Teorian nojalla on vaikea selittää esimerkiksi puolisolitaallisia GOON-ryhmiä¹⁸ (Kowalewski 2003, 340–341). Toiseksi teoria keskittyy pelkästään Yhdysvaltoihin eikä ota huomioon muita maailman syrjäisiä alueita, esimerkiksi Venäjän Siperiaa. Kolmanneksi teoria ei pysty selittämään rajaseutujen ulkopuolella tapahtuvaa vigilantismia, esimerkiksi urbaanien vigilanttiryhmien tekemiä hyökkäyksiä taloihin, joissa välitetään huumeita. Neljäntenä kohtana Kowalewski nostaa esiin, miten teoria olettaa vigilantismien syntyvän alueella spontaanisti lainvalvojen puuttuessa. Näin ollen teoria ei ota ollenkaan huomioon valtion tukemaa vigilantismia, josta Kowalewski nostaa esimerkiksi Kolumbian armeijan organisoimat ”kuolemanpartiot” vallankumouksellisia vastaan. Viidentenä kohtana Kowalewski tuo esiin teorian likinäköisyyden tämän ennustaessa, miten rajaseutujen kadotessa

16 Sanalla tarkoitetaan rosvoa, joka vastustaa kuuliaisuutta ja on vallankäytön ulkopuolella. Italiankielellä sanalla *bandito* tarkoitettiin alun perin lain ulkopuolella olevaa miestä. (Hobsbawm 2005, 26.)

17 Senaattori Joseph McCarthy tuli tunnetuksi 1950-luvulla kommunismia vastaan suunnatusta politiikastaan (Morgan 2003). McGrath käyttää senaattori McCartbyn käynnistämää poliittista vainoa ja sortoa vasemmistoa kohtaan esimerkkinä siitä, miten amerikkalaisia edelleen houkuttelee vigilantismi ideologiana, joka korostaa kansan suvereniteettiä ja itsesuojelua, vaikka ”korpimaita” ei enää ole (McGrath 1984, 266).

18 The Guardians of the Oglala Nation (GOON) oli vuosina 1972–1976 toiminut puolisolitaallinen ryhmä, jonka perusti pääosin oglala-siouxien asuttaman Pine Ridgen reservaatin heimohallituksen puheenjohtaja Richard Wilson. GOON syyllistyi Wilsonin poliittisten vastustajien uhkailemiseen ja peloteluun. (Henriksson 2008, 86–91; Churchill & Vander Wall 1988.)

myös vigilantismi katoaa. Kowalewskin mukaan näin ei kuitenkaan ole tapahtunut, sillä vigilantismi kukoistaa ja voi edelleen varsin hyvin. (Emt., 341.)

Kowalewskin oma teoria korostaa, että vigilantismia ei saa nähdä yksittäisenä satunnaisena ja staattisena ilmiönä vaan osana laajempaa dynamiikkaa *vastaliikkeistä* (engl. counter movement). Näin ollen vigilantismi kytkeytyy vahvasti osaksi poliittista vaikuttamista. Kowalewskin mukaan vigilanttiryhvät on suunniteltu taistelemaan ”poliittista tulta vastaan poliittisella tulella” (Kowalewski 1996, 63). Vastaliikkeitä käsittelevässä teoriassaan Kowalewski luettelee peräti kuusitoista väitettä, jotka liittyvät vigilantismiin ja vigilantteihin. Ensimmäisen väitteen mukaan, jos kansakunnan menneisyydessä on toiminut paljon vigilanttiryhmiä, on todennäköistä, että niitä esiintyy myös sen nykyisyydessä (emt., 64). Kowalewskin mukaan vigilanttiryhmissä mukana olevilla on piirteitä autoritaarisesta persoonallisuudesta (väite 5), ja monella ryhmään kuuluvilla on kokemusta rikollisuudesta, alkoholista, huumeista sekä uskonnollisista ääriryhmistä (väite 6) (emt., 68). Lisäksi vigilantit värväävät väkisin uusia jäseniä mukaan toimintaan (väite 7) sekä ovat usein huonosti koulutettuja (väite 8) (emt., 70). Poliittisista ryhmistä vigilantit ovat Kowalewskin mukaan myös väkivaltaisimpia (väite 10) ja ryhmien harjoittama väkivalta muuttuu ajan myötä vain mielivaltaisemmaksi (väite 11) (emt., 72). Tämän lisäksi vigilantit ovat alttiita sekaantumaan perinteiseen politiikkaan (väite 12) (emt., 73). Viimeisen väitteen (väite 16) mukaan mitä enemmän vigilantit kylvävät väkivaltaa, sitä todennäköisemmin syntyy myös vastaryhmittymiä (engl. counter-vigilante groups). Vastaryhmästä Kowalewski nostaa esimerkiksi vuonna 1964 perustetun afrikkalais-amerikkalaisen *Deacons for Defense and Justice* -itsepuolustusryhmän. Aseistautunut ryhmä pyrki suojautumaan Ku Klux Klanin hyökkäyksiltä ja valkoisen ylivalan kannattajilta. Kowalewskin mukaan ympyrä sulkeutuu, kun vigilanteista itsestään tulee uhreja toteuttamiensa väärinkäytösten johdosta. (Emt., 75–76.)

2.3. Vigilantismi ekstralaillisenä toimintana

Kuten mainittua, Bjørge ja Mareš pudottavat vigilantismin määritelmästäan ulos selvästi ekstralaillisen¹⁹ toiminnan (Bjørge & Mareš 2019, 4–5). *Eduardo Moncadalle* vigilantismi on sen sijaan lähtökohtaisesti nimenomaan kollektiivista ekstralaillista (engl. extralegal) väkivaltaista toimintaa tai sillä uhkaamista.

19 Vigilantismin on liitetty usein ekstralaillisuus, koska vigilanttien toiminta menee ”samaan suuntaan” kuin laki, mutta on ”lain ulkopuolella” tai ”lain tuolla puolen” (engl. beyond the law). Bateson erottaa toisistaan termit *extralegal* ja *illegal*, koska nämä eivät ole sama asia. Suurin osa ekstralaillisesta toiminnasta on laitonta. Ryöstöt ja omaisuudenvarkaudet ovat myös laittomia, mutta näitä ei voida pitää ekstralaillisina, koska ryöstäjät eivät pyri antamaan nopeampia ja tehokkaampia rangaistuksia omatoimisesti siinä missä vigilantit. Batesonille ekstralaillisuus liittyy ensi sijassa vigilantismin suhteeseen lakiin ja valtioon. (Bateson 2021, 927; Kukko 2023a, 253–254; Kukko 2023b, 65.)

I define vigilantism as the collective use or threat of extra-legal violence in response to an alleged criminal act (Moncada 2017, 408; ks. myös Bjørgo & Mareš 2019, 325).

Moncada määrittelee vigilantismin tarkemmin kollektiiviseksi toiminnaksi, jossa kohteena olevat henkilöt ovat syylistyneet rikokseen, jonka valtio voi määritellä laittomaksi ja rangaistavaksi. Toimijat ovat myös valmiita väkivaltaan, jopa tappaamaan. Vigilanttien perusteluna toiminnalle on laillisuusperiaatteen (engl. rule of law) rikkominen. (Moncada 2017, 408.) Johnstonin määritelmää vigilantismista Moncada kritisoi liiallisesta keskittymisestä Isoon-Britanniaan sekä siitä, että se ei sovellu kovin hyvin tilanteisiin, joissa valtion osallisuus tai valtion osallistuminen vigilantismiin on yleistä. Esimerkiksi Moncada nostaa kehitysmaat. (Emt., 410.) Moncada kritisoi myös David Kowalewskin määritelmää vigilantismista käyttäytymisenä, joka pyrkii tukahduttamaan muiden aiheuttamia poikkeamia (engl. deviance). Vaarana on hänen mukaansa, että ”poikkeamaan” keskittyminen laajentaa liikaa vigilantismin luonnetta, jolloin käsite menettää selitysvoimaansa. (Moncada 2017, 413; ks. Kowalewski 2003.)

Bjørgo ja Mareš huomauttavat vastaavasti, että Moncadan määritelmässä vigilantismi on määritelty pelkästään ryhmien harjoittamaksi toiminnaksi, vaikka myös ”yksinäisten susien” teot voivat olla vigilantismia. Lisäksi Moncadan määritelmä ei sisällä *ei-valtiollisia toimijoita* (engl. nonstate actors). Lain ulkopuolelle luettava poliisiväkivalta voidaan sisällyttää tähän määritelmään mukaan. (Bjørgo & Mareš 2019, 3; ks. Moncada 2017, 408.) Moncada perustelee valtion poistamisen omasta määritelmästä, koska näin hän yrittää välttää keskeistä analyttistä sudenkuoppaa ja tarjota lähtökohdan uusille tutkimuskysymyksille. Niitä ovat esimerkiksi se, kuinka paljon vigilantismia harjoittavia järjestöjä on ja mitkä järjestöt turvautuvat vigilantismiin. (Moncada 2017, 408–409.)

Regina Bateson määrittelee vigilantismin Moncadan kanssa samansuuntaisesti: se on ekstralaillista toimintaa, jossa ”ehkäistään, tutkitaan ja rangaistaan rikoksista ja rikkomuksista” (engl. *offenses*) (Bateson 2021, 925–926). Toisin kuin Moncadan määritelmässä, Batesonille kansalaisten antamat ekstralailliset rangaistukset voivat olla myös väkivallattomia (emt., 933–934).

Vigilantismi on lähtökohtaisesti nimenomaan toimintaa ja käytäntöä: se ei ole asenne, ideologia tai identiteetti. Keskiössä on lain ”tuolle puolen” (engl. *beyond*) ulottuva käyttäytyminen. (Emt., 928.) Bateson korostaa, että muutoin vigilantismi on hyvin monimuotoista. Hän hahmottelee viisi erillistä ulottuvuutta, joiden kaikkien suhteen vigilantismin muodot voivat poiketa toisistaan:

1. Johnstonille (1996) ja Moncadalle (2017) vigilantismi on lähtökohtaisesti kollektiivista toimintaa, mutta Batesonille vigilantismi voi olla yksittäisen henkilön harjoittamaa, laajasti kollektiivista tai jotain tältä väliltä. Bateson

toteaa, että yksittäisten henkilöiden harjoittamaa vigilantismia voi kuitenkin olla vaikeampaa tarkkailla ja mitata kuin kollektiivista (emt., 933). Esimerkiksi mediassa uutisoidaan yleensä useimmin kollektiivisesta, julkisesta ja väkivaltaisesta vigilantismista (emt., 940). Silti politiikkatieteilijöiden on aiheellista tutkia ja kysyä, miksi, milloin ja missä vigilantismi on kollektiivista tai yksilön harjoittamaa toimintaa (emt., 933).

2. Vigilantismi voi olla enemmän tai vähemmän väkivaltaista tai väkivallatonta. Vigilantit voivat olla äärimmäisen brutaaleja turvautuessaan väkivaltaan. Toisaalta vigilantismi voi olla myös täysin väkivallatonta ja keskittyä pelkästään valvontaan ja etsintään. Vigilantin jakamat laittomat rangaistukset voivat olla myös väkivallattomia, esimerkiksi omaisuuden takavarikoimista, sakkojen antamista tai omaisuuden rikkomista, joka ei kohdistu henkilöön. Yhdeksi esimerkiksi Bateson nostaa Gulabi Gang -ryhmän, jonka pitkät kepit kertovat rohkeudesta ja taisteluvälmiudesta. (Emt., 933–934; ks. CBC Radio 25.1.2015.)
3. Toiminta voi olla julkista tai yksityistä. Bateson nostaa esille, että toiminnan luonne riippuu lopulta mukana olevien ihmisten määrästä. Yksittäisten henkilöiden harjoittama omankädenoikeus voi vältellä julkisuutta, siinä missä kollektiiviselle vigilantismille on tyypillistä julkisuus. Julkisesta vigilantismista käyvät hyvänä esimerkkinä lynkkaukset. (Emt., 934–935.)
4. Vigilantismi voi olla spontaania tai institutionalisoitunutta toimintaa, jota voi edeltää tapahtumien suunnitteleminen ja koordinointi. Bateson kuitenkin huomauttaa viitaten Paul Brassiin (1997), että esimerkiksi spontaaneissa tapahtumissa hyödynnetään usein olemassa olevia verkostoja. Esimerkkinä Intiassa tapahtuneet mellakat. Lisäksi mahdollisia kohteita voidaan varoittaa, että luvassa on rangaistus, jos käyttäytyminen ei muutu. Joillekin ryhmille vigilantismi on tavanomainen käytäntö, johon kuuluvat tietynlaiset roolit ja toimintamallit. Joissakin tapauksissa olosuhteet saavat vigilantit toimimaan. (Bateson 2021, 935.)
5. Vigilantismi voi olla hyökkäävää tai puolustavaa. Batesonin mukaan ajan saatossa tapahtuvat muutokset turvallisuustilanteessa eivät välttämättä vaikuta hyökkävään vigilantismiin, siinä missä puolustavassa vigilantismissa toiminta voi vastaavasti kokonaan loppua silloin, kun vigilantit kokevat tavoitteet saavutetuksi. (Emt., 935–936). Hyökkäävästä vigilantismista käy esimerkkinä katupartio, joka tarkoituksella hakee syitä antaa rangaistuksia tietyllä alueella ja jatkaa partiotointia, vaikka konkreettista uhkaa naapurustossa ei olisikaan.

Batesonin määritelmä vigilantismista on esimerkiksi Johnstonin (1996) kuusikkoa ja Moncadan (2017) määritelmää laajempi ja siinä huomioidaan, että vigilantismi voi olla myös yksittäisten henkilöiden harjoittamaa ja väkivallatonta, esimerkiksi väkivallattomien rangaistusten antamista. Yhdistävänä tekijänä voidaan teorioiden

osalta todeta, että vigilantismilla tarkoitetaan kontrolliin ja valvontaan pyrkivää *toimintaa*. Teorioiden välillä voidaan havaita erimielisyyksiä väkivallan käyttämisen suhteen ja siinä, voivatko valtion viranomaiset olla vigilanteja (ks. esim. Bateson 2021, 926; Johnston 1996, 220). Vigilantismi ei itsessään ole siis esimerkiksi poliittinen aate. Sen sijaan vigilantismin tavoitteet ja vaikutukset yhteiskunnassa voivat olla – ja usein ovat – selvästi poliittisia.

2.4 Vigilantismin suhde valtion väkivaltamonopoliin

Filosofi John Locken mukaan kansalaisyhteiskunnan kannalta on tärkeää, että kansalaiset luopuvat oikeudestaan kostaa vääryyksiä. Kansalaiset antavat näin oikeuden rangaista ja tuomita laillisesti muodostetulle hallitukselle. (Skoble 2005, 30; Skoble 2007, 24; Locke 1982, 58; ks. myös Delmas 2018, 95.) Kansalaiset voivat kuitenkin olla tyytymättömiä instituutioiden antamiin rangaistuksiin rikoksista ja itse kostaa koetut vääryydet. Tämä tarkoittaa sitä, että kansalaiset alkavat jakaa virallisen oikeusjärjestelmän ulkopuolisia rangaistuksia omatoimisesti mahdollisesti väkivaltaa käyttäen (Kukko 2023b, 62; ks. myös Rosenbaum & Sederberg 1974, 548; Johnston 1996; Bateson 2021). Näin virallisen järjestelmän rinnalle syntyy oikeudesta epävirallisia käsityksiä, jotka kilpailevat virallisen oikeusjärjestyksen rinnalla (Rannikko 2015, 149; Kyntäjä 1998, 211–212; ks. myös Kukko 2023b, 65). Myös Regina Bateson on korostanut, että hänen kuvaamaansa vigilantismia tapahtuu nimenomaan valtiossa, jossa on tunnustettu oikeusjärjestelmä (Bateson 2021, 926–927; ks. Kukko 2023b, 65). Valtiottomassa tilassa ei olisi hegemonista käsitystä oikeudesta eikä siten sitä haastavaa vigilantismia samassa merkityksessä. Tämä näkemys liittyy vahvasti vigilantismiin ekstralaiillisena toimintana, joka menee ”samaa suuntaan” kuin laki (Bateson 2021, 927).

Bjørge ja Mareš (2019) pitävät vigilantismia poliittisena ilmiönä nimenomaan siksi, että väittäessään, että viranomaiset eivät hoida velvollisuuksiaan, vigilantit haastavat valtion väkivaltamonopolin. Ryhmät haluavat esitellä itsensä vaihtoehdoina vakiintuneille turvallisuustoimijoille (Bjørge & Mareš 2019, 331). Lisäksi suurella osalla vigilanteista on jonkinlaisia poliittisia päämääriä, joihin toiminnalla tähdätään. Osalla ryhmistä nämä tavoitteet voivat olla piilotettuja ja niitä ei julkisesti kerrota (ks. esim. Delmas 2018, 211). Myös Batesonin (2021, 927) mukaan vigilantismi liittyy ilmiönä olennaisesti valtasuhteisiin ja konfliktiin, jossa kansalaiset kyseenalaistavat ja jopa syrjäyttävät omalla toiminnallaan valtion auktoriteetin. Bjørge ja Marešin mukaan suurin osa vigilanttiryhmistä on varovaisia, etteivät ne halua haastaa valtion väkivaltamonopolia suoraan ja väittävät julkisesti, että välttävät väkivallan käyttämistä. Esimerkiksi Slovakiassa, Unkarissa ja Venäjällä on kuitenkin esiintynyt ryhmiä, jotka ovat avoimesti ilmaisseet valmiutensa tarvittaessa jopa sisälissotaan. (Bjørge & Mareš 2019, 322.)

Politiikkatieteiden ja sosiologian klassikon Max Weberin mukaan valtiolla on hallussaan väkivaltamonopoli, jonka kansalaiset hyväksyvät (Weber 2009, 70–71). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vain valtiolla on oikeus omaan poliisiin ja armeijaan. Weberille valtio on pakkoyhteisö, jolla on tietyllä maantieteellisellä alueella oikeus fyysisen väkivallan käyttämiseen tarvittaessa. Lähtökohta kuitenkin on, että valtion ei tarvitse turvautua väkivaltaan, koska hallinta on legitiimiä; kansalaiset hyväksyvät ja tukevat vallalla olevaa hallitsemisjärjestelmää. Heikki Paloheimon ja Matti Wibergin mukaan vallan hyväksyttävyys erottaa valtion rikollisjoukosta, joka voi oikeuttaa omia tekojaan ja saada alueellista kannatusta omille toimilleen. Rikollisjoukko ei kuitenkaan voi saada taakseen kaikkien kansalaisten hyväksyntää. Tosin Paloheimo ja Wiberg huomauttavat, että oikeutuksen ehto ja hyväksyttävyys ovat herättäneet ”filosofointia” aikojen kuluessa. (Paloheimo & Wiberg, 2004, 88–89; Kukko 2023b, 65.)

Janne Kivivuori, Mikko Aaltonen, Matti Näsi, Karoliina Suonpää ja Petri Danielsson ovat huomauttaneet, miten weberiläisittäin ymmärretyllä väkivaltamonopolilla on historian saatossa ollut pyrkimys kehittyä kohti ”konfliktinratkaisumonopolia” ja estää kansalaisten omatoimisia kostotoimia (Kivivuori ym. 2018, 262; ks. myös Haas ym. 2014, 226; Kukko 2023b, 65). Erityisesti vigilanttiryhvät, jotka avoimesti ilmaisevat valmiutensa voimankäyttöön, väkivaltaan ja pelotteluun, haastavat poliisin ja ”astuvat valtion varpaille” (Björge & Mareš 2019, 326). Väkivallattomat naapurivahtiporukat voivat sen sijaan pyrkiä aktiivisesti yhteistyöhön poliisin kanssa²⁰. Lynkkauksia tutkineiden Danielle F. Jungin ja Dara Kay Cohenin (2020) mukaan pienikin kansalaisten oma-aloitteisuus esimerkiksi roskien keräämisessä voi kuitenkin johtaa yhteisön oma-aloitteellisuuteen myös turvallisuusasioissa. Heikkojen instituutioiden vallitessa kansalaisten hyväksyntä lynkkauksille on suurempi ja jonkinlaisia heijastusvaikutuksia erityyppisten heikkojen instituutioiden välillä voi esiintyä (Bateson, 2021, 937). Bateson huomauttaa, että vaikka vigilantismi on ilmiönä yhdistetty ”heikkoihin valtioihin”, vigilantismia tapahtuu myös monissa sellaisissa valtioissa, jotka eivät ole erityisen ”heikkoja” (emt., 927, 946; ks. myös Jung & Cohen 2020; Schuberth 2013).

Haas, Keijser ja Bruinsman väittävät, että väkivallalla on keskeinen rooli vigilantismin yleisessä hyväksyttävyydessä kansalaisten keskuudessa. Mitä enemmän väkivaltaa esiintyy, sitä vähemmän vigilantismi saa hyväksyntää kansalaisilta. Toisin sanoen mitä enemmän vigilantit uhmaavat valtion väkivaltamonopolia, seurauksena on se, että sitä vähemmän ihmiset antavat tukensa vigilantismille. (Haas ym. 2014, 230.) Toisaalta silloin, kun viranomaiset ummistavat silmänsä väkivaltaiselta vigilantismilta, antavat sille hiljaisen hyväksyntänsä tai vastaavasti tukevat aktiivisesti

20 Björge ja Mareš luokittelevat ruotsalaisen ”Dads on Town” -ryhmän ja norjalaisen ”Night Ravens” -ryhmän vigilantismin ulkopuolelle, koska ryhmät eivät ilmaise halukkuutta käyttää väkivaltaa ja toimivat paikallisen poliisin ohjauksessa ja valvonnassa (Björge & Mareš 2019, 326).

vigilanttiryhmiä, vigilantismin väkivaltaisimmat muodot pääsevät rehottamaan yhteiskunnassa (Bjørge & Mareš 2019, 318). Kowalewskin mukaan vigilantit ovat alttiita sekaantumaan politiikkaan ja vigilanttien harjoittama väkivalta muuttuu koko ajan mielivaltaisemmaksi (Kowalewski 1996, 72–73). Voidaan ajatella, että omankädenoikeuden harjoittajat synnyttävät toiminnallaan jatkuvia marginaalisia haasteita valtiolle ja erityisesti valtion suvereniteetille siinä kuin erilaiset rosvot ja separatistit (Tilly 1978, 67; Tilly 2017, 124; ks. Kukko 2023b, 65).

Historiantutkija ja filosofi Eric Hobsbawmin mukaan valtio saattoi pitää talonpoikia²¹ rikollisina, vaikka talonpoikaisyhteisön silmissä samat henkilöt nähtiin ihailtavina kostajina, jotka ovat yhteisön puolella vääryyttä vastaan. Hobsbawmin mukaan tämä muodosti sosiaalisen rosvouden ytimen, jota esiintyi erityisesti maanviljelysyhteisöissä, joita ”riistivät ja sortivat” niin pankit, kaupungit kuin lakimiehet. (Hobsbawm 2005, 35; Rannikko 2015, 151–152.) Sosiaaliset rosvot saivat osakseen kunnioitusta ja heihin luotettiin talonpoikaisyhteisöissä toisin kuin perinteisiin rosvoihin (Grunewald 2004, 92). Sosiaalinen rosvous ei ole ilmiönä aikojen saatossa kadonnut minnekään vaan sitä esiintyy edelleen (Rannikko 2015, 152; Hobsbawm 2005, 10). Erityisesti suhdetta, joka syntyy yhteisön ja sosiaalisen rosvon välillä, voidaan pitää tärkeänä erottajana tavallisiin rikollisiin, sillä tavalliset rosvot eivät saa yhteisön silmissä samanlaista hyväksyntää (Toivanen 2015, 366; ks. Hobsbawm 2005, 34–36).

Susien salametsästystä tutkinut Pertti Rannikko käsittelee artikkelissaan *Oman-kädenoikeutta valtiottomassa tilassa* ”hollowing out” -ilmiötä, jolla tarkoitetaan valtion vallan heikkenemisestä valtion rajojen sisällä (Rannikko 2015, 152). Valtion ontoutumista kuvaavan ilmiön teki alun perin tunnetuksi R.A.W. Rhodes tutkiessaan Ison-Britannian hallinnollisia muutoksia, kun valtion tehtäviä siirtyi Euroopan unionille ja paikallisviranomaisille (Rhodes, 1994, 138–139). Emeritusprofessori Chris Skelcherin mukaan Ison-Britannian ontoutumiseen valtiona vaikuttivat 1980-luvulla markkinaideologiat, New Public Management -ajattelu ja uuden oikeiston kritiikki liian suurta hallintokoneistoa kohtaan. Skelcherille valtion ontoutumisen luonne on prosessimainen ja tähän vaikuttaa kansalaisten puuttuva tahto tukea hallintoa. Silloin kun kansalaisten tarpeisiin hyvinvointipalveluiden osalta ei pystytä vastaamaan, tämä johtaa valtion legitimitietin heikkenemiseen. Ontoutuminen on näin ollen seurausta valtion toimenpiteistä, ei niinkään pysyvä tila. (Skelcher 2000, 3–6, 12; ks. Jäntti 2016, 69–70.)

Rannikon mukaan susien salametsästyskulttuuri syntyi Suomessa virallisen oikeusjärjestyksen rinnalle. Euroopan unionin virallinen petopolitiikka määritteli salametsästyksen rikolliseksi toiminnaksi, mutta suuri osa alueen asukkaista piti toimintaa pikemminkin omien oikeuksien ja elämäntavan puolustamisena (Rannikko

21 Usein nämä talonpojat olivat maattomia lainsuojattomia (Toivanen 2015, 366; Hobsbawm 2005, 34–36).

2015, 169). Rannikko näkee yhteisön salametsästyksessä ja sen syntymisessä piirteitä jännitteistä, joita on ollut vuosisatojen ajan paikallisten yhteisöjen ja hallitsevan kulttuurin välillä. Yhteisö päätti ottaa oikeuden omiin käsiin, koska kansalaiset kokivat, ettei valtio ota vakavasti susien aiheuttamaa turvattomuuden tunnetta. Susialueilla elävien kansalaisten omankädenoikeus on näin ollen seuraus EU:n politiikasta. Kansalaisten arki muuttui susialueella vaikeammaksi Euroopan komission asettamien uusien suden suojeluun liittyvien kiristyneiden normien myötä. (Emt., 169–170.)

Rannikko tuo ilmi, miten erityisesti kriminologian teorioissa (esim. Black 1983; Hobsbawm 2005) on korostettu, että oikeus otetaan omiin käsiin silloin, kun valtion keinot koetaan riittämättömiksi. Susipolitiikan suhteen Rannikko kutsuu Itä-Suomea ”valtiottomaksi alueeksi”. Yhteiskunnassa aletaan ratkaista asioita paikallisesti. Rannikon mukaan ajan henkenä on ollut yksilön ja yhteisöjen vastuun korostaminen asioiden ratkaisemisessa valtion sijaan. (Emt., 170.) Kotimaisia katupartioita Rannikko pitää myös merkinä heikosta valtiosta, kun vallitsevan oikeusjärjestelmän rinnalle ilmestyy haastajia. Helsingin Sanomien Vieraskynä-kolumnissaan Rannikko ottaa kantaa katupartioihin todeten, miten omankädenoikeuden käyttäminen ja yleistyminen on kytkeytynyt ”vallan ja valtiokoneiston heikkenemiseen” (Rannikko 2016). Ilta-Sanomien haastattelussa Rannikko vastaavasti pitää viranomaisten ja päättäjien epäjohtonmukaisen katupartioiden laillisuutta koskevan linjan johtaneen kansalaisten omankädenoikeuteen. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään poliisien resursseista vaan valtion heikkoudesta. Rannikon mukaan 1980-luvulla hyvinvointivaltion kukoistaessa tämentyminen katupartiointi²² ei olisi tullut kuuloonkaan ja ”vahvemman valtion aikana” 1990-luvulla Joensuussa nuorisotyön avulla puututtiin tehokkaasti alueen ”skiniongelmaan”. (Ilta-Sanomat 15.1.2016.)

Siinä missä Rannikko pitää kansalaisten omankädenoikeuden lisääntymistä valtion heikkoutena, ei pelkästään poliisien resursseihin liittyvänä asiana, eläkkeelle jäänyt komisario Heikki Mansikka-aho näkee leikkaukset poliisien resursseissa pääosin syypäänä epävirallisten ryhmittymien syntymiseen. Poliisi on tiedostanut, että jos kansalainen ei saa apua ajoissa, vaarana on luottamuksen heikkinen poliisiin

22 Soldiers of Odinin tavoin valtakunnallista usealle paikkakunnalle levittäytyntä turvallisuuteen keskittyvää katupartioyhdistystä ei 1980-luvulla ollut, mutta pienempiä paikallisia partioita perustettiin. Professori Janne Kivivuori on tutkinut vuosina 1986–1988 toiminutta vartiointiin ja järjestyksen ylläpitämiseen keskittyvää ryhmittymää. Kivivuori tutki noin 8 000 asukkaan pikkukaupungissa vallinnutta ”moraalista paniikkia”, joka konkretisoitui lopulta kansalaisten ryhtiliikkeeksi alueella. (Kivivuori 1991b, 382–383; ks. myös Kivivuori 1991a.) Mitään rikollisjengiä ei alueella todellisuudessa ollut vaan Kivivuoren mukaan yhteisön suhteellisuudentaju katosi havaitessaan alueella poikkeaman. Sosiologi Stanley Cohen on käyttänyt termiä ”kabbalismi” (engl. Cabalism) kuvaamaan tilannetta, jossa järjestäytymätön, spontaani ja tilannekohtainen käyttäytyminen tulkitaan osana jonkinlaista hyvinvoinnintua salaliittoa. (Kivivuori 1991b, 385; Cohen 1973, 63; ks. myös Suomen Kuvalehti 31.7.2020.) Cohenin vuonna 1973 ilmestynyt teos *Folk Devils and Moral Panics: The creation of the Mods and Rockers* on sosiologian klassikkoteoria moraalipaniikista ja sen syntymisestä.

ja kansalaisten valmius hoitaa asioita itsenäisesti (Vuorensyrjä & Rauta 2020, 15; Poliisi 2019, 38; Sisäisen turvallisuuden portaali 2023; Kukko 2023b, 67; ks. myös Turun Sanomat 4.7.2016). Mansikka-aho nostaa väitöstutkimuksessaan esiin, miten poliisin hallintorakenteen kehittämishankkeen²³ aikana tapahtuneet poliisiasemien lakkauttamiset ja toimintojen keskittäminen ovat johtaneet siihen, että 2010-luvulla erilaisia omankädenoikeuteen turvautuvia ryhmittymiä on ilmaantunut kadulle vastaamaan kansalaisten turvallisuudesta. Yksi tällaisista ryhmistä on Kemissä vuonna 2015 toimintansa aloittanut maahanmuuttovastainen katupartioyhdistys Soldiers of Odin²⁴. (Mansikka-aho 2021, 244; ks. Kukko 2023b, 68.)

Myös Enontekiön kunnan suunnitelmaa omasta kuntaseriffistä²⁵ voidaan pitää seurauksena poliisien resurssien riittämättömyydestä; kunta ilmoitti, että jos poliisitoiminta loppuu alueella, kunta aloittaa tarvittaessa oman seriffitoiminnan turvataksien asukkaiden elämää (STT 13.12.2017; ks. Kukko 2023b). Toimintaa mietittiin väliaikaisena ratkaisuna siihen asti, kunnes valtio palauttaa kuntaan poliisin takaisin. Vaikka seriffisuunnitelmissa on provokatiivisia piirteitä, Enontekiö koki jäävänsä ilman väkivaltamonopolin suojelua ja tarvittaessa poliisitoiminta taattaisiin kunnassa omalla rahalla ja omasta takaa valtion valvovan silmän ulottumattomissa. Tämä tuo mieleen Rannikon Itä-Suomesta käyttämän termin ”valtioton alue”, jossa asioita aletaan ratkaista itsenäisesti paikallisilla ratkaisuilla välittämättä virallisista ohjeistuksista (ks. Rannikko 2015, 170). Enontekiön tapauksessa kyse oli turhautuneiden kansalaisten sijaan poliitikkojen suunnitelmasta ratkaista kunnan turvallisuuteen liittyviä asioita kuntalaisten kannalta parhain päin.

Ajatus valtion väkivaltamonopolista on teoreettinen malli, mutta samalla toimivan 2000-luvun oikeusvaltion eräänlainen käytännöllinen vakio. Tämä tarkoittaa,

23 Mansikka-aho pitää neljää isoa poliisin rakenneuudistusta syyllisenä siihen, ettei poliiseja enää näy harvaan asutuilla alueilla. Vuonna 1996 toteutettu kihlakunnan uudistus, PORA I (2009), PORA II (2010) ja PORA III (2014) toivat mukanaan lieveilmiöinä palvelutason heikkenemistä ja hidasta päätöksentekoa, kun parissakymmenessä vuodessa poliisilaitoksia vähennettiin 90:stä 12 poliisiasemaan. (Mansikka-aho 2021, 25; 103, 232–233; Kukko 2023b, 67.)

24 Verkkosivullaan SOO kertoo olevansa ”isänmaallinen katupartioyhdistys, joka vastustaa haittaamahanmuuttoa, islamisaatiota, EU:ta ja globalisaatiota”. Katupartioyhdistys pyrkii omalla toiminnallaan torjumaan edellä mainittujen asioiden aiheuttamia ”lieveilmiöitä”, joista esimerkiksi nostetaan ”turvallisuustilanteen heikentyminen”. Yhdistyksen tavoitteeksi kerrotaan myös Suomen säilyttäminen ”itsenäisenä hyvinvointi yhteiskuntana”. (SOO 1.6.2017.) Sisäministeriön *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020* -raportin mukaan SOO:lla on ollut toimintaa vuonna 2019 noin 30 paikkakunnalla. Raportissa ryhmän toiminnan kerrotaan luovan maahanmuuttajien keskuudessa pelkoa (sisäministeriö 2020b, 17; ks. myös Yle 5.1.2016a). SOO:n perustaja kertoi Helsingin Sanomille vuonna 2017 miten Suomessa jäseniä on ollut enimmillään toiminnassa mukana 500 todeten, että nykyisin mukana on 300 jäsentä ja 100 kokelasta. Kotosen mukaan arvio jäsenmäärästä on uskottava, vaikka osalla paikkakunnista toiminta on joko hiipunut tai loppunut kokonaan. (Helsingin Sanomat 29.5.2017.) Poliisitarkastaja Timo Kilpeläinen arvioi talvella 2019 SOO:n toiminnassa olevan mukana noin sata henkilöä, mutta piti kokonaislukumäärän arvioimista haastavana (Iltalehti 12.2.2019; ks. myös Sallamaa 2018, 32).

25 Käsittelen Kyyjärven ja Enontekiön kuntaseriffejä tarkemmin luvussa 4.3.

että vaikka kansalaiset eivät olisi kuulleet John Lockesta, Max Weberistä tai esimerkiksi Thomas Hobbesista, he odottavat, että valtio huolehtii heidän turvallisuudestaan. Vigilantismin tutkimus avaa näköalan nimenomaan kehitykseen, jossa turvallisuuden takaamiseen tai esimerkiksi oikeudenmukaisuuden toteutumiseen ei luoteta. Tutkimalla esimerkiksi katupartioita on siten mahdollista hahmottaa niitä pelkoja, jotka vastustavat ja tukevat kansalaisten mobilisoitumista (Marx ja Archer 1976, 134).

2.5 Katupartiot ja vigilantismin suhde turvallisuusviranomaisiin

Björge ja Mareš jakavat vigilantitoiminnan neljään eri kategoriaan toimintatapojen mukaan ja huomauttavat, että kategoriat eivät aina ole kovin tarkkoja. Nämä ovat:

1. Vigilanttiterrori/pogromit²⁶/lynkkaukset
2. Puolisotilaallinen miliisitoiminta
3. Rajapartiot²⁷
4. Katupartiot (Björge & Mareš 2019, 305–306.)

Neljäntenä kategoriana olevat katupartiot ovat vigilantismin spesifi muoto, jota on tutkittu ja jonka toimintamalleja on teoretisoitu sosiologisella otteella mutta myös politiikkatieteellisistä näkökulmista. Pohjoismaissa on viime vuosina tutkittu erityisesti maahanmuuttovastaisen Soldiers of Odinin katupartio toimintaa (ks. esim. Ekman 2018; Sallamaa 2018; Björge & Mareš 2019; Castle & Parsons 2019; Björge & Mareš 2019; Kotonen 2019; Tammikko 2019; Veilleux-Lepage & Archambault 2019; Gagnon 2020; Nikunen, Hokka & Nelimarkka 2021; Laaksonen, Koivukoski & Porttikivi 2022; Kotonen & Sallamaa 2023). Sallamaa kutsuu syksyä 2015 ja alkuvuotta 2016 äärioikeiston ja maahanmuuttokriittisten liikkeiden kannalta kriittiseksi ajaksi. Uusia liikkeitä syntyi nopeasti, useita mielenilmauksia järjestettiin ja aktivistit jalkautuivat kaduille²⁸. (Sallamaa 2018, 5.)

26 Termillä tarkoitetaan viranomaisten hyväksymää kansanryhmää kohtaan kohdistuvaa hyökkäystä, jonka tekee väkijoukko.

27 Tällaiset partiot väittävät, että rajaviranomaiset eivät pysty suorittamaan rajavalvontaa tarpeeksi tehokkaasti esimerkiksi resurssien tai päättäväisyyden puuttumisen vuoksi, joten heidän täytyy ”auttaa” viranomaisia. Yhdysvaltain ja Meksikon rajalla toimiva raskaasti aseistautunut Minutemen-ryhmä on hyvä esimerkki rajapartiosta, joka koostuu pääosin armeijassa palvelleista miehistä. (Björge & Mareš 2019, 313–314.)

28 Vuoden 2016 alussa kansalaisten suhtautumista katupartioihin selvitettiin kyselytutkimuksilla. Taloustutkimuksen toteuttamassa kyselyssä tammikuussa 2016 neljännes suomalaisista kannatti katupartioita. Kysely toteutettiin 8.–11.1.2016 välisenä aikana ja siihen vastasi 965 henkilöä. Vastaajista 36% koki turvallisuudentunteen heikentyneen Eurooppaan suuntautuneen pakolaisaallon seurauksena. Vastauksista käy ilmi, että erityisesti 15–34-vuotiaat olivat eniten huolissaan turvallisuudesta. Iän lisäksi puolue-

Syksyllä 2015 Kemissä perustettu SOO on tärkeä luku kotimaisen vigilantismin ja kansalaisten harjoittaman katupartiotoinnin kannalta, koska kaiken kaikkiaan katupartion vanavedessä perustettiin peräti kaksitoista (12) turvallisuuteen keskittyvää tai toisaalta jollain tavalla SOO:n toimintaa kritisoivaa partiota. Näitä olivat *Kouvolan alueen kodinturvajoukot* vuosina 2015–2016 (Yle 5.1.2016c; Yle 25.8.2016), vuosina 2016 toimineet *Streetpatrol* (Länsiväylä 27.1.2016), *Kosken sissit* (Etelä-Suomen Sanomat 9.2.2016), *Asikkalan Turva ry* (Helsingin Sanomat 6.1.2016b; Etelä-Suomen Sanomat 25.5.2016/5.1.2020), *Street Hawks* (Kotonen 2019, 249; ks. myös Helsingin Uutiset 28.1.2016; Oulu-lehti 12.1.2016; Aamulehti 1.7.2016; Teurajärvi 2016), *Ei väkivallalle -liike* (Helsingin Uutiset 10.2.2016), *Suoja kansalaisturva ry* (Iltalehti 29.9.2016; Etelä-Suomen Sanomat 29.9.2016), *Kyllikin Siskot* (Helsingin Sanomat 27.2.2016; Helsingin Sanomat 11.1.2016), *Mothers of Perkele* (Helsingin Sanomat 3.5.2016; ks. myös Helsingin Uutiset 2.5.2016), *Son's of Nemesis* (Ilta-Sanomat 24.11.2016; Ilta-Sanomat 26.1.2017; ks. myös Kotonen 2019, 245), vuodesta 2016 alkaen *105th Guardians Kadunturva* (Sallamaa 2018, 32; Iltalehti 11.9.2016; Ilkka-Pohjalainen 18.1.2016; ks. myös Yle 7.1.2016) sekä vuosina 2016–2017 *Loldiers of Odin* (Loldiers of Odin 2016; Helsingin Sanomat 17.1.2016; MTV Uutiset 17.1.2016b; Aamulehti 14.3.2017).

SOO on esimerkki katupartioista, joka yhteneväisten tunnusten ja symbolien avulla luo pelotevaikutuksen, että toiminnassa mukana olevat ovat valmiita ”tosi paikan tullen” käyttämään tarvittaessa väkivaltaa (Bjørge & Mareš 2019, 315; Kotonen 2019, 252). Kotosen mukaan protestit etenevät monesti aalloittain ja liikehdintä herättää uusia liikkeitä sekä poliittisia vastaliikkeitä. Suurimmat aallot ovat olleet reagointia akuutteihin poliittisiin tilanteisiin, joista pakolaiskysymys käy hyvänä esimerkkinä. (Kotonen 2018a, 249.) Katupartioiden perustamiset ovat näin ollen kansalaisten reagointia esimerkiksi yhteisön sisällä havaittuihin poliittisiin ongelmiin, joihin myös omalla toiminnalla haetaan ratkaisua.

Oman tutkimukseni yhtenä lähtökohtana on ollut Gary Marxin ja Dana Archerin työ, jossa he käsittelivät 1960- ja 1970-luvuilla Yhdysvalloissa toimineiden katupartioryhmiä toimintalogiikkaa sekä partioiden ja poliisien välisiä suhteita. Nämä ryhmittymät erosivat ”perinteisestä” vigilantismista siinä, että ryhmät eivät lähtökohtaisesti ottaneet lakia omiin käsiinsä, eivätkä esimerkiksi tappaneet rikollisia. (Bjørge & Mareš 2019, 12; Marx & Archer 1971, 53.)

kannatus vaikutti asenteisiin partioita kohtaan. Perussuomalaisten keskuudessa peräti 74 prosenttia piti partioita myönteisenä asiana, kokoomuksen kannattajista 26%, keskustan kannattajista 23% ja vihreistä 9%. (Suomen Kuvalehti 14.1.2016.) Tietoykkösen toteuttaman kyselyn mukaan viidennes vastaajista kieltäisi katupartiot ja 57 % vastaajista ei kieltäisi partioita. Tutkimus toteutettiin 12.–14.1.2016 ja siihen vastasi 1000 henkilöä. (Iltalehti 17.1.2016.) Corefinder Oy:n toteuttamassa tutkimuksessa 12.–15.1.2016 vastaajista 36 % hyväksyi partiot, jotka suojaavat kantasuomalaisia. Vastaajista 45 % ei hyväksy tällaisia partioita. Kyselyyn vastasi noin 1 400 henkilöä. (MTV Uutiset 17.01.2016a; ks. myös Hernesniemi 2016, 14).

Marxin ja Archerin mukaan Yhdysvalloissa perustetuissa ”uusissa” katupartioissa oli kyse naapuruston valvomiseen keskittyvästä toiminnasta, jossa tiukan paikan tullen poliisi soitetaan paikalle ratkaisemaan ongelmat (Marx & Archer 1971, 53). Partiot olivat kuitenkin vähintään jossain määrin myös valmiita väkivallan käyttöön itsepuolustustarkoituksessa, ja esimerkiksi niiden järjestäytymisen tavoissa oli yhtäläisyyksiä sellaiseen katupartiointiin, jossa pyritään lähtökohtaisesti väkivaltaisiin yhteenottoihin. Vaikka suurin osa partioista keskittyi alueen valvomiseen, poliisin mukaan peräti 25 % ryhmistä sekaantui aktiivisesti poliisin pidätyksiin ja muuhun poliisin toimintaan. (Emt., 57.)

Politiikkatieteellisemmän teoretisoinnin näkökulmasta Marxin ja Archerin työssä oli mielenkiintoista se, millaisena partioiden suhde poliisiin näyttäytyi. Tutkissaan 28:aa yhdysvaltalaista katupartiota Marx ja Archer havaitsivat, että poliisilla oli peräti kahteen kolmasosaan ryhmistä säännöllistä yhteydenpitoa. Poliisi oli tyytyväinen 43 %:iin ryhmistä, mutta neljännes aiheutti ongelmia ja poliisin mukaan olisi ollut parempi, jos näitä ryhmiä ei olisi ollenkaan olemassa. (Emt., 45.) Suurin osa tutkituista ryhmistä oli aseettomia. Ainoastaan kaksi ryhmää kantoi aseita ja tutkituista ryhmistä neljä mailoja. Suurimmalla osalla oli mukanaan radiopuhelimia tai autoradio. (Emt., 57.)

Turvapartioihin halutaan liittyä koska niiden ajatellaan ratkaisevan kasvavaan rikollisuuteen liittyvät ongelmat. Marx ja Archer esittivät kuitenkin, että partioihin tyypillisesti liittyneet alemman keskiluokan nuoret miehet pitivät toimintaa merkityksellisenä myös ryhmään kuulumisen kannalta. Kuulumista representoitiin esimerkiksi tunnuksilla, uniformuilla ja symboleilla. (Marx & Archer 1973, 47.) Marxin ja Archerin mukaan alkujännityksen tasaannuttua, sekä työn muuttuessa rutiininomaiseksi ja tylsäksi, innostus mukanaoloon hiipui ja ryhmillä oli usein ongelmia pysyä koossa (emt.).

Marx ja Archer hahmottelivat tutkimuksensa perusteella nelikentän, jonka avulla voi tarkastella erilaisten omankädenoikeuden harjoittajien ja virkavallan välistä suhtautumista toisiinsa. Ensimmäisessä ryhmässä on virkavallan tai muiden turvallisuustahojen tukea ja suosiota nauttivat ryhmittymät²⁹. Tähän kategoriaan sopii oululainen *Bike's Patrullen*, joka on esimerkki uudesta 2020-luvulla syntyneestä ryhmästä, joka on kansalaislähtöisesti pyrkinyt ratkaisemaan polkupyörävarkauksiin liittyviä rikoksia (Iltalehti 9.10.2022; Helsingin Sanomat 4.11.2022). Mukana olevat vapaaehtoiset tekevät viranomaisyhteistyötä vartioiden ja poliisin kanssa. Lisäksi ryhmä on ilmoittanut toimivansa lakien puitteissa ja tiedostaa, että on alueita, jonne

29 Vaikka kyseessä ei varsinaisesti ole alueen turvallisuudesta vastaava katupartio, kotimaisista ryhmistä esimerkkinä poliisin ja partion harjoittamasta yhteistyöstä käy aiemmin mainitun Palveluoperaatio Saappaan ohella myös Aseman Lapset ry:n vuonna 1994 käynnistämä Walkers-toiminta, jonka keskiössä on vapaaehtoinen nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen kaduilla. Walkerseilla on toimintaa 13 paikkakunnalla, ja partiot ovat tehneet vuosien varrella yhteistyötä poliisin kanssa. (Aseman Lapset ry 2020; Aseman Lapset ry 2023.)

ei oman turvallisuuden vuoksi kannata mennä. Varkaus tilanteen huomattaessaan ryhmä soittaa paikalle poliisit. Toiminnan kannalta tärkeänä pidetään varkauksien ennaltaehkäisyä ja varkauksista tiedottamista. (Mun Oulu 29.5.2023; ks. myös Kaleva 7.1.2023; Kaleva 3.9.2023; BBC 3.9.2023.) Poliisi on ryhmän toiminnan tiimoilta kuitenkin varoittanut myös omankäden oikeudesta (Mun Oulu 20.9.2022).

Toisena ovat ryhmät, jotka toiminnallaan pyrkivät täydentämään poliisin ja muiden turvallisuustahojen toimintaa, mutta viranomaisten suhtautuminen on negatiivista. Esimerkiksi nelikenttään suhteutettuna SOO on suhtautunut poliisiin pääosin positiivisesti, mutta poliisi on vastaavasti suhtautunut katupartiointiin ja katupartioyhdistyksen negatiivisesti³⁰ (ks. esim. MTV Uutiset 9.10.2015; Savon Sanomat 24.8.2017). SOO:n sosiaalisen median päivityksissä poliisista on käytetty myös nimitystä ”polpo” (Huuhtanen 13.2.2019). Kyseisellä termillä tarkoitetaan poliittista poliisia, ja tätä on usein käytetty poliisia halventavassa merkityksessä.

Kolmantena ovat ryhmät, joiden toiminta on vastakkaista kuin viranomaisten, mutta ryhmät saavat silti kannustusta poliisilta ja muilta hallituksen turvallisuusjoukoilta. Tällaiset ryhmät eivät halua toimia yhteistyössä viranomaisten kanssa. Marxin ja Archerin mukaan ryhmät ovat lyhytikäisiä ja syntyvät esimerkiksi mellakoiden yhteydessä. Suomessa viranomaiset ovat pikemminkin varoittaneet katupartioinnin yhteydessä tapahtuvista ylilyönneistä kuin suoranaisesti kannustaneet kansalaisia katupartioiden perustamiseen³¹ (ks. MTV Uutiset 9.10.2015; Savon Sanomat 24.8.2017; Mun Oulu 20.9.2022). Samalla myös paikalliset naapurivahtiporukat ovat pikemminkin halunneet tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa kuin asettua poikkiteloin virkavaltaa vastaan.

Neljäntenä ovat ryhmät, jotka ovat vastakkaisia virkavallan kanssa ja joiden toimintaa virkavalta vastustaa (Björge & Mareš 2019, 12–13; vertaa Marx & Archer 1971, 60–61). Björge ja Mareš ovat huomauttaneet neljännen ryhmän osalta, että vigilantit voivat käyttää väkivaltaa viranomaisia kohtaan, jos nämä ajattelevat poliisin olevan kohteen liittolaisia. Tällaisesta käy esimerkiksi tilanne, jossa poliisi suojelee etnistä vähemmistöä. (Björge & Mareš 2019, 13.) Marx ja Archer nostavat

30 Poliisi on tosin saanut mediassa selittää myös yksittäisten poliisien näkymistä SOO:n sosiaalisen median päivityksissä. Joulukuussa 2020 sosiaalisessa mediassa levisi kuva, jossa oululainen poliisi poseerasi katupartion kanssa. Kuva aiheutti keskustelua poliisin suhtautumisesta katupartioon. Poliisi korosti kyseessä olevan neuvottelutilanne, ei tuen antaminen Soldiers of Odinin katupartio toiminnalle. (Yle 10.12.2020; Kaleva 10.12.2020.)

31 Poliisi on käyttänyt esimerkkinä kansalaisten ansiokkaasta katupartio toiminnasta Porin Pormestarinluodolla toimivaa yöpartiota. Vuonna 2001 toimintansa aloittanut partio on keskittynyt yli kahdenkymmenen vuoden ajan erityisesti omaisuuden vartioimiseen. Partiota voidaan pitää myös esimerkkinä muille pienemmissä kunnissa syntyneille partioille, joiden tarkoituksena on kansalaislähtöisen valvonnan avulla vaikuttaa alueen turvallisuuteen. (Sisäasiainministeriö 2010, 11–12; Kuntalehti 28.10.2011; Yle 28.10.2011; Iltalehti 8.11.2014; Poliisi 5.1.2016.) Porin yöpartio ei kuitenkaan vastusta yhteistyötä viranomaisten kanssa. Yöpartiointi loppui porissa keväällä 2020 vapaaehtoisten vähäisen osallistujamäärän vuoksi (Pormestarinluodon Asukasyhdistys ry).

esimerkeiksi poliisia vastustavista ryhmistä, joihin myös poliisi suhtautuu negatiivisesti, Oaklandin *Mustat Pantterit*³² ja Lousianan *Deacons for Defense and Justice*-ryhmän. Poliisi on pitänyt ryhmiä uhkana, koska niiden jäsenet kantavat usein mukanaan aseita, turvautuvat väkivaltaan ja vastustavat heihin kohdistuvaa valvontaa. (Marx & Archer 1976, 46.)

Neljännestä ryhmästä käy kotimaisena esimerkkinä myös äärioikeistolainen Suomen Vastarintaliike³³, jonka partiot olivat poliisin seurannassa (YLE 15.5.2016). Liike oli osallinen vuonna 2010 tapahtuneeseen kaasuhyökkäykseen Pride-kulkueita vastaan ja vuonna 2013 Jyväskylän kirjastopuukotuksessa (Kansan Uutiset 31.7.2015). Tutkija Daniel Sallamaan mukaan Pohjoismaiden vastarintaliike (entinen Suomen Vastarintaliike) on ulkoparlamentaarinen äärioikeistolainen järjestö, jonka tavoitteena on demokratian syrjäyttäminen ja kansallissosialistinen vallankumous (Sallamaa 2018, 3). Vastarintaliikkeen perustamisessa mukana ollut Henrik Holappa kuvaa muistelmissaan, miten Suomen Vastarintaliike ja SOO tähtäävät molemmat ”valkoisen Suomen turvaamiseen”. Molempien ryhmien katupartiointia Holappa pitää ihonväriin perustuvana ja päämäärältään rasisena toimintana. Katupartiot haluavat näyttäytyä hyväntekijöinä turvallisuushkana pitämistään pakolaisia kohtaan ja levittävät vastakkainasettelua yhteiskunnassa. Holapan mukaan äärioikeiston toimintaperusteiden mukaisesti ryhmät luovat turvallisuushan, johon nämä pyrkivät toiminnallaan tarjoamaan ratkaisun. (Holappa 2016, 177–178.) PVL:n jäseniä on osallistunut myös Soldiers of Odinin katupartioihin (Sisäministeriö 2020a, 15; sisäministeriö 2020b, 17; ks. myös Sallamaa 2018, 52).

Oheinen kuvio havainnollistaa viranomaisten ja vigilanttien välistä suhdetta toisiinsa.

32 1960–1970-luvulla toiminut radikaali afroamerikkalainen ryhmä. Ryhmän julkaisemassa poliittisessa manifestissa *On the Ideology of the Black Panther Party* vaaditaan poliisia lopettamaan raakuudet ja murhat mustaa väestöä kohtaan. Rasistista poliisia vastaan kannustetaan perustettavaksi aseellisia itsepuolustusjoukkoja, jotka tukeutuvat Yhdysvaltain perustuslain toiseen lisäykseen aseenkanto-oikeudesta. (Cleaver 1967, 16.)

33 Korkein oikeus määräsi liikkeen toiminnan lakkautettavaksi (Korkein oikeus 22.9.2020). PVL:llä arvioitiin olevan noin sata säännöllisesti toiminnassa mukana olevaa jäsentä (sisäministeriö 2020b, 16; ks. myös Sallamaa 2018, 41).

Kuvio 1. Viranomaiset & vigilantit

Marx ja Archer jäsensivät myös viisi kysymystä, joihin erilaisten ”itsepuolustukseen” keskittyvien ryhmittymien on vastattava joko perustamisen yhteydessä tai ennen perustamista. Kysymysten voi ajatella osoittavan ainakin sitä, että vigilanttiryhmiä ja viranomaisten suhteet eivät synny sattumanvaraisesti, vaan ryhmissä otetaan niiden muotoutumiseen enemmän tai vähemmän tietoisia kantoja:

1. Suhtautuminen poliisiin ja oikeusjärjestelmään.
2. Laillisuus yhteisöjen silmissä, joita nämä haluavat toiminnallaan palvella.
3. Henkilöstön rekrytoiminen ja johtaminen.
4. Asianmukaisten toimenpiteiden valinta.
5. Resurssien, kannustimien ja motivaation ylläpitäminen ryhmän selviytymisen kannalta. (Marx ja Archer 1976, 134.)³⁴

Vigilanttiryhmiä ja valtion turvallisuuskoneiston välisiä suhteita ovat tarkastelleet myös Jon H. Rosenbaum ja Peter C. Sederberg. Rosenbaumin ja Sederbergin mukaan vigilantismi on yleensä tiivistetty ”lain ottamiseksi omiin käsiin”, mutta heidän mukaansa ilmiöstä puhuttaessa on kyse *rakenteellisesta väkivallasta* (engl. *establishment violence*) (Rosenbaum & Sederberg 1974, 542). Vigilantismi ei näin ollen rajoitu pelkästään koetun ”epäoikeudenmukaisuuden” kostamiseen ”rikollisia”

³⁴ Oma suomennos Marxin ja Archerin viisikosta.

tai ”rikoksesta epäiltyjä” kohtaan vaan kyseessä on pakkotoimia ja uhkailua sisältävää toimintaa, jota harjoitetaan silloin, kun puolustetaan vakiintunutta yhteiskunnallista järjestystä (emt.).

Heidän mukaansa vigilantismi pitää sisällään laajan joukon erilaista väkivaltaa ja väkivaltaisia tekoja. Toiminta voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan tavoitteiden mukaan:

1. Rikollisuuden hallinta.
2. Sosiaalisten ryhmien hallinta.
3. Järjestelmän hallinta. (Rosenbaum & Sederberg 1974, 548; Rosenbaum & Sederberg 1976, 19.)

Typologiassaan Rosenbaum ja Sederberg jakavat vigilantit yksityisiin ja julkisiin toimijoihin. Ensimmäisessä kategoriassa, rikollisuuden hallinnassa, tämä tarkoittaa ”normaalia” vigilantismia. Yksityisistä toimijoista esimerkkeinä mainitaan South Carolina *Regulators*³⁵ (suom. Etelä-Carolinan sääntelijät) sekä Brasiliassa toimiva *Esquadrão da Morte*³⁶ (suom. kuolemanpartio) (Rosenbaum & Sederberg 1974, 549, 561). Julkisista toimijoista esimerkkinä on poliisi, joka kohtelee kovakouraisesti rikoksesta epäiltyä. Sosiaalisten ryhmien hallinnasta esimerkkeinä luetellaan yhteisölliset, taloudelliset ja poliittiset ryhmät sekä väkivalta hylkiöitä kohtaan. Julkisista toimijoista esimerkkinä nostetaan hallinnon harjoittama terrori kansalaisia kohtaan. Järjestelmän hallinnassa yksittäisistä toimijoista esimerkkeinä toimivat yksittäiset poliittiset salamurhat ja julkisista toimijoista esimerkkinä vallankaappaukset. (Emt., 558.)

Politiikan tutkija Daniel Koehler on huomauttanut, että esimerkiksi äärioikeistolaisten ja maahanmuuttovastaisten katupartioiden erottaminen naapurivahtiporukoista tai paikallisten poliisin tukemista partioista voi olla haastavaa ja tämä vaikuttaa katupartioiden vaikuttavuuden analysoimiseen. Koehler käyttää esimerkkinä Saksan hallituksen selvitystä, jossa todetaan sillä olevan tietoa vain seitsemästä ryhmästä, joilla on yhteyksiä äärioikeistoon. (Koehler 2019, 89.) Näin ollen vigilanttien sijoittaminen vain yhteen kategoriaan Rosenbaumin ja Sederbergin hahmottelemassa typologiassa voi olla ongelmallista ja liian pelkistävää. Tästä

35 Liike kitki rikollisuutta Etelä-Carolinassa 1760-luvulla tehokkaasti tuoden järjestyksen ja vakauden alueelle, mutta annetut rangaistukset olivat kostonhimoisia, mielivaltaisia ja jopa sadistisia (Brown 1975, 159; Rosenbaum & Sederberg 1974, 561).

36 Puolisotilaallinen järjestö koostui vapaa-ajalla rikollisia teloittavista poliiseista, jotka olivat kyllästyneet oikeuslaitoksen tehottomuuteen. Mukana olevat jäsenet kokivat tekevänsä yhteiskunnalle palveluksen teloittamalla rikollisia, koska kaikkia rikollisia ei heidän mukaansa voi kuntouttaa tai vastaavasti edes kuntouteta. Vuonna 1970 toteutetun kyselyn mukaan peräti kuusikymmentä (60) % São Paulon asukkaista kannatti kuolemanpartiota. (Rosenbaum & Sederberg 1974, 549; ks. myös Björge & Mareš 2019, 306.)

ovat huomauttaneet myös tutkijat itse; typologiat yleensä yksinkertaistavat asioita (Rosenbaum & Sederberg 1974, 548). Rosenbaumin ja Sederbergin mukaan todellisuudessa vigilanteilla voi olla monia ”rooleja”, jotka menevät päällekkäin: henkilö voi olla yhtäältä lainkuuliainen poliisi ja ekstralaillista toimintaa harjoittava omavaltainen ”oikeudenjakaja”. Tutkimalla vigilanttien tavoitteita on mahdollista niin ymmärtää kuin tutkia ilmiötä.

Rosenbaum ja Sederberg kutsuvat viranomaisten ja hallinnon harjoittamaa omankädenoikeutta termillä ”official vigilantism”³⁷ erotuksena yksittäisten kansalaisten ja ryhmien omankädenoikeudesta. Hallinnon harjoittama vigilantismi voi pahimmillaan muuttua myös suoranaiseksi terroriksi, joka kohdistuu kansalaisiin tai tiettyihin ryhmiin valtion sisällä. Vigilanttiterrorilla Rosenbaum ja Sederberg tarkoittavat toimintaa, jolla pyritään murskaamaan yhteisöjä ennen kuin näistä tulee vakava uhka. Tällaisesta toiminnasta nostetaan esimerkkinä Länsi-Pakistanissa hallitsevien ryhmien pyrkimys säilyttää asemansa itäpakistanilaista Awamiliittoa vastaan.³⁸ Lisäksi viranomaisten ryhmään kohdistamasta alueellisesta kontrollista käyvät esimerkkinä Yhdysvaltain hallituksen asettamat pakotteet ja pakotteiden historia, jotka liittyvät tavarantoimituksiin Amerikan alkuperäiskansojen asuttamille alueille. (Emt., 554.) Bjørge ja Mareš luokittelevat tällaisen vigilanttitoiminnan toimintatapojen mukaan kuuluvaksi ensimmäiseen kategoriaan (vigilanttiterrori/pogromit/lynkkaukset) (ks. Bjørge & Mareš 2019, 305–306).

Lars Buurin ja Steffen Jensenin mukaan vigilanttiryhmien syntymisen taustalla on usein epäluottamus poliisiin ja turvallisuuteen. Esimerkiksi Etelä-Afrikan viranomaisten toiminta (ja toimimattomuus) ovat pakottaneet kansalaisia ottamaan oikeuden omiin käsiinsä, jopa väkivaltaan. Valtion ja vigilanttien suhde ei kuitenkaan ole yksinkertainen. Vaikka ryhmät väittäisivät olevansa valtion ulkopuolella sekä toiminnan olevan valtion vastaista, vigilantit osallistuvat kuitenkin samankaltaisiin toimenpiteisiin turvallisuusasioissa kuin valtio. Buur ja Jensen toteavat, että vigilanttiryhmiä kuvaa hyvin Carl Lundin (2001) käyttämä käsite ”hämäräinstituutiot”

37 Johnstonin (1996) mukaan viranomais tai valtion edustaja ei voi olla vigilantti, vaikka nämä toimisivatkin vapaa-ajalla (Nora 2022, 5). Smallridge, Wagner ja Cowl ovat Johnstonin väittämästä eri mieltä, koska hiekkään piirrettävän rajan sijaan on hyödyllistä tehdä ero sen suhteen, toimivatko viranomaiset vigilanteina virka-aikansa ulkopuolella. Tutkijoiden mukaan tämä pätee erityisesti kyber-vigilantismiin, jossa yksilöt voivat toimia verkossa nimettöminä. (Smallridge ym., 65.) Myös Regina Bateson on huomauttanut, viitaten Ray Abrahamsin (1998) ja Martha K. Hugginsin (1991) tutkimuksiin, että viranomaisten tapaan myös pormestarit ja tuomarit voivat toimia ekstralaillisesti. Valtion virkamiehet ja viranomaiset voivat joko suoraan tukea tai antaa hiljaisen hyväksyntänsä vigilantismille. (Bateson 2021, 928; Bjørge & Mareš 2019, 13; Kukko 2023b, 66.)

38 Itä-Pakistanissa asuva bengaliväestö koki olevansa huonommassa asemassa ja väheksyttyä verrattuna Länsi-Pakistanissa asuviin. Vuonna 1970 Pakistanin johto ei tunnustanut Awami-puolueen voittoa vaaleissa. Itä-Pakistan vastasi tähän yleislakolla, joka johti armeijan joukkomurhiin. Vuonna 1971 käydyin vapaussodan seurauksena Itä-Pakistan julistautui itsenäiseksi valtioksi nimeltä Bangladesh. Bangladesh sai apua taisteluun Intialta ja Pakistanin armeija kukistui. Vielä 2010-luvulla Bangladeshissa on hirtetty oppositiojohtajia itsenäisyysodassa tapahtuneiden sotarikosten vuoksi. (Yle 8.9.2006; Iltalehti 21.11.2015.)

(engl. twilight institutions³⁹). Käsite viittaa siihen, että joissain tapauksissa on vaikea erottaa, mikä on valtiota ja mikä vastaavasti ei ole. (Buur & Jensen 2004, 144.)

Buur ja Jensen käyttävät valtion ja vigilanttiryhmiä välisen rajan hämartyksestä esimerkkinä erityisesti Etelä-Afrikassa harjoitettua vigilantismia. Julia Hornerberger on tutkinut, miten Johannesburgissa poliisi on epävirallisesti yksityistetty ja viranomaiset ovat mukana yksityisessä liiketoiminnassa (emt., ks. myös Hornerberger 2011). Bjørgon ja Marešin typologiassa esitelty puolisolitaallinen miliisitoiminta on hyvä esimerkki, jossa valtion ja vigilanttien rajat hämartyvät (Bjørgo & Mareš 2019, 305–306). Tällaisia ryhmiä on ollut Etelä-Amerikassa, mutta myös modernissa Euroopassa, jossa puolisolitaallisia joukkoja oli maailmansotien välisenä aikana useissa Euroopan maissa esimerkiksi Saksassa, Unkarissa, Italiassa ja entisessä Tšekkoslovakiassa. Toisen maailmansodan jälkeen suhtautuminen puolisolitaallisiin joukkoihin muuttui kielteiseksi, eikä merkittäviä ryhmiä ollut pitkään aikaan. Bjørgon ja Marešin mukaan moderneissa konflikteissa esimerkiksi entisessä Jugoslaviassa, Kaukasuksella ja Ukrainassa puolisolitaalliset joukot ovat kuitenkin olleet merkittävässä roolissa (emt., 10). Äärioikeistolaiset liikkeet ovat Euroopassa perustaneet 2000-luvulla puolisolitaallisia ryhmiä, joista yksi tutkimuskirjallisuudessa merkittävänä mainittu oli *Magyar Gárda*⁴⁰ (suom. Unkarin kaarti), joka ilmoitti tehtäväkseen suojella Unkarin kansalaisia romanien harjoittamalta rikollisuudelta (emt., 310–311).

Katupartioista puolisolitaalliset joukot erottuvat armeijan uniformuja muistuttavilla vaatteilla, arvohierarkialla, sotilaallisilla taidoilla sekä joskus myös aseilla. Ryhmät muistuttavat enemmän armeijaa kuin tavallista huolestuneiden kansalaisten katupartiorhymää. Ryhmien tavoitteena on osallistua sotaan, tai sisällissotaan, mutta nämä ovat valmiita myös vigilanttitointaan. Jotkut puolisolitaalliset ryhmät ovat halunneet tehdä yhteistyötä hallituksien kanssa, ja osa ryhmistä vastaavasti haluaa korostaa omaa riippumattomuuttaan valtiosta. (Emt.) Erityisesti puolisolitaallisten joukkojen ja valtion yhteistyö tuo mukanaan ongelmia. Silloin kun ryhmien toiminta alkaa muistuttaa valtion viranomaisten tehtäviä ja toiminnassa on mukana vapaa-ajalla olevia poliiseja, voi olla vaikea sanoa, missä valtio loppuu, missä vastaavasti alkaa ja edustavatko toimijat valtiota (ks. Buur & Jensen 2004, 144; Lund 2006, 673).

Suomenkin historiasta löytyy esimerkkejä hämäräinstituutioista, joissa valtion ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden roolit ovat sulautuneet toisiinsa. Tunnettu kehitys liittyy 1930-luvulla toimineeseen äärioikeistolaiseen, väkivaltaisiin ”kyydityksiä”

39 Esimerkiksi Afrikan valtioita koskevassa kirjallisuudessa on yleensä vaikea määrittellä, mikä on valtioita ja mikä taas ei. Lundin mukaan monet instituutiot ovat ”hämääriä”, koska nämä eivät kuulu valtioon tai edusta valtiota, mutta käyttävät silti julkista valtaa. (Lund 2006, 673.)

40 Ryhmä toimi vuosina 2007–2009 Unkarissa äärioikeistolaisen Jobbik-puolueen alaisuudessa.

järjestäneeseen Lapuan liikkeeseen⁴¹. Juha Siltalan mukaan nimismiehet tiesivät liikkeen toteuttamista kyydityksistä. Asioita katsottiin kuitenkin sormien läpi, koska kyyditsijöiden ja useimpien nimismiesten poliittinen kanta oli samanlainen. Monet paikalliset nimismiehet suhtautuivat liikkeeseen joko puuttumatta tietoon tullesiin kyyditystapauksiin tai erottamalla niitä, jotka alkoivat selvittää liikkeen jäsenten rikoksia. (Ylikangas 1996, 290–292; ks. Siltala 1985, 379–280. Ks. Kukko 2023b, 66–67.) Lapualaisaikaa on pidetty ”suurimpana häpeänä” nimismiesinstituutiolle tutkinta- ja syyttäjälaitoksen historiassa, koska nimismiehiä ei saatu edes oikeuskanslerin painostuksella toimimaan lain mukaisesti.

Toimivaltojen hämärtymisestä voidaan puhua myös tarkastelemalla julkisuudessa esitettyjä erilaisia turvallisuutta parantavia ehdotuksia, joissa kansalaisia halutaan osallistaa poliisin avuksi valvontaan liittyviin tehtäviin (ks. MTV Uutiset 19.4.2018). Länsi-Suomen läänipoliisijohtajana toimiessaan vuonna 2001 Mikko Paatero ehdotti lakiuudistusta, joka sallisi vapaaehtoiset valvontapartiot, joiden tehtäviin kuuluisi partioinnin lisäksi myös roskaamiseen puuttuminen (Helsingin Sanomat 13.4.2001). Entinen poliisiylijohtaja Mikko Paatero nousi 2010-luvulla usein julkisuudessa esiin *seriffien* (Yle 8.7.2009), *kodinturvajoukkojen*⁴² (Ilta-Sanomat 26.12.2012), *apupoliisien*⁴³ (Helsingin Sanomat 8.1.2013),

41 Liike nosti ”Lapuan lain” Suomen lain yläpuolelle ja väkivaltaa kohdistettiin henkilöihin, jotka olivat mukana kommunistisen puolueen toiminnassa tai joiden epäiltiin olevan kommunisteja (Virtanen 2015, 78). ”Lapuan laista” tuli liikkeen johtajalle Vihtori Kosolalle toiminnan ydin. Tämän nojalla liike kohotti itsensä valtion lain yläpuolelle ja pyrki palauttamaan poliittisen järjestyksen isänmaahan eräänlaisen ”poliisioperaation” turvin (emt., 88). Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää ja Danielsson pitävät Lapuan liikettä esimerkkinä kontrollipolitiikkaa harjoittavasta tahosta, joka oli huolissaan yhteiskunnan rapautumisesta ja pyrki tarjoamaan havaittuun ongelmaan ratkaisun omalla toiminnallaan (Kivivuori ym. 2018, 264).

42 Paatero täsmensi Ylelle tammikuussa 2013, ettei ole ehdottanut ”kodinturvajoukkoja” eikä myöskään ”naapurien kyttäämisjärjestelmää” vaan ”havainnointijärjestelmää”. Kyseessä olisi vapaaehtoista kävelytoimintaa harvaan asutuilla alueilla, ja siinä kansalaiset havainnoivat, mitä ympärillä tapahtuu. Vapaaehtoisilla ei olisi toimintavalmiuksia vaan kyseessä olisi pikemminkin rikoksia ennalta ehkäisevää toimintaa, joka parantaisi myös yhteisöllisyyttä. (Yle 30.1.2013; ks. myös Paatero & Ylisipola 2016, 193.) Kodinturvajoukkojen perustamista ovat esittäneet keskustapoliitikot Mikko Kärnä ja Joonas Könttä. Enontekiön kunnanjohtajana toiminut Kärnä edotti kodinturvajoukkojen perustamista kuntalaisten turvaksi vuonna 2012 (Uusi Suomi 17.8.2012; ks. myös Yle 22.8.2012). Keskustan kansanedustaja Könttä ehdotti vastaavasti vuoden 2023 alussa kodinturvajoukkojen perustamista Ahvenanmaalle (Suomenmaa 6.1.2023). Puolustusministeriö pohti kodinturvajoukkojen perustamista syksyllä 2017. Puolustusministeri Jussi Niinistön (sin) asettama työryhmä selvitti Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) liittämistä Puolustusvoimiin. (Helsingin Sanomat 14.9.2017; Helsingin Sanomat 29.9.2017.) Työryhmä ei kuitenkaan päätenyt ehdottamaan MPK:n liittämistä osaksi Puolustusvoimia, joten kodinturvajoukot jäivät ideatasolle (MTV Uutiset/STT 29.09.2017). Toistaiseksi Ahvenanmaalla ja Enontekiöllä ei ole kodinturvajoukkoja.

43 Esimerkiksi Virossa käytössä on apupoliisijärjestelmä, jossa kansalaiset auttavat poliisia puhalluttaen kuljettajia ja vievät tarvittaessa ihmisiä poliisiasemalle. Vapaehtoiset eivät saa työstään palkkaa. (Helsingin Sanomat 15.4.2016a). Apupoliisijärjestelmä otettiin käyttöön Virossa vuonna 2007 ja vuosien saatossa vapaaehtoisten toimivaltuuksia on lisätty. Poliisi kouluttaa vapaaehtoiset ja nämä toimivat ammattpoliisien pareina (Helsingin Sanomat 15.4.2016b).

kyläpoliisien (Helsingin Sanomat 9.8.2014; Helsingin Sanomat 11.9.2014), *täydennyspoliisien*⁴⁴ (Paatero & Ylisipola 2016, 180, 191), *lähipoliisien* (Turun Sanomat 23.8.2017) ja *reservipoliisien*⁴⁵ (Turun Sanomat 26.10.2017) puolestapuhujana. Paatero toi esille huolensa erityisesti harvaan asuttujen alueiden turvallisuustilanteesta ja ehdotti ratkaisuksi esimerkiksi urakkapalkalla toimivia vapaaehtoisia poliiseja. Kyläpoliisin apuna toimisivat myös vapaaehtoiset asukkaat alueella poliisin ”silminä ja korvina” (Yle 8.8.2014; ks. myös Helsingin Sanomat 9.8.2014; Helsingin Sanomat 11.9.2014). Paateron mukaan myös esimerkiksi päihtyneiden säilytys, vähäisten liikenneonnettomuuksien kirjaaminen tai löytötavaroista vastaaminen voisivat tehtävinä kuulua muille kuin poliisille, esimerkiksi kunnille (Salonen 2022, 192).

Paateron mukaan kansalaisten osallistaminen lisäisi turvallisuuden tunnetta alueilla, jonne poliisin saapuminen kestää asukkaiden näkökulmasta liian kauan. Tämän lisäksi kansalaisten vapaaehtoistoiminta lisäisi yhteisöllisyyttä alueella. (Paatero & Ylisipola 2016, 192.) Valtion kannalta tällainen kansalaisten valppaus (eng. vigilance) on kannatettavaa, siinä missä kansalaisten omankädenoikeus (engl. vigilantism) on ongelma. Mahdollisten vapaaehtoisten rekrytoiminen viranomaisten avuksi naapurivahtitoimintaan⁴⁶ herättää isoja kysymyksiä erityisesti toimivaltojen suhteen, koska perustuslain ja poliisilain mukaan yksittäiset henkilöt ja ryhmät eivät saa toimia poliisitehtävissä. Paateron ehdotukset saivat osakseen kritiikkiä (ks. esim. Demokraatti 27.12.2012; Yle 7.1.2013). Rikosoikeuden professori Matti Tolvanen piti vapaaehtoisten rekrytoimista ”vastenmielisenä” ja ”huonona”. Tolvasen mukaan välimuodot koulutettujen viranomaisten ja kansalaisten välillä tuovat mukanaan ongelmia (MTV Uutiset 26.1.2013). Sisäministeri Päivi Räsänen mukaan vapaaehtoinen katupartiointi on yhteisöllisyyttä lisäävää, mutta toisia kansalaisia kyttäviä naapurivahteja ei haluta. Poliisi voisi myös kouluttaa kansalaisia oikeuksista, jotta ylilyönneiltä, eli lain ottamiselta omiin käsiin, välttyttäisiin. Naapurivahdit eivät kuitenkaan saa omalla toiminnallaan korvata poliiseja. Mahdollisille vapaaehtoisille ei saa antaa voimankäyttöön ja rikollisten kiinniottamiseen liittyviä tehtäviä. (Yle 8.1.2013.) Mahdollisilla vapaaehtoisilla saattaisi

44 Suomessa koulutettiin reilu 2 000 vapaaehtoista täydennyspoliiseiksi vuonna 1998, mutta vapaaehtoisia voidaan käyttää vain poikkeusoloissa (Yle 4.2.2015).

45 Helmikuussa 2018 uutisoitiin sisäministeriön hankkeesta, jossa täydennyspoliisijärjestelmää kehitettäisiin uudeksi reservipoliisijärjestelmäksi (Uusi Suomi 19.2.2018). Keväällä 2019 reservipoliisihanke kuitenkin kaatui perustuslakivaliokunnan käsittelyssä, mutta ajatus reservipoliiseista poliisin apulaisina elää kuitenkin edelleen (Länsi-Suomi 4.7.2019; ks. myös Sisäministeriö 2022; Sisäministeriö 12.12.2022). 2010-luvun aikana Paatero kritisoi useaan otteeseen, miten täydennyspoliisijärjestelmää tulisi kehittää (ks. esim. Paatero & Ylisipola 2016, 194).

46 Olen kutsunut naapurivahteja ja katupartioita naapuruuden varjopuoleksi (Kukko 2020). Tarkoitan tällä sitä, että poliisin rajalliset resurssit ja pitkät välimatkat harvaan asutuilla alueilla ovat johtaneet ilmiöön, jossa naapurit järjestäytyvät ja alkavat tarkkailla naapurustoa joskus jopa oikeutta omatoimisesti jakaa (ks. esim. Yle 9.9.2010; Ilta-Sanomat 1.6.2015).

kuitenkin olla innokkuutta toimia myös tämentyylisissä tehtävissä. Esimerkiksi Jungin ja Cohenin (2020) mukaan kansalaisten oma-aloitteisuus voi muuttua roskien keräämisestä oma-aloitteisuuteen myös turvallisuuteen liittyvissä asioissa (Bateson 2021, 937).

2.6 Internet-vigilantismi

Siinä missä vigilanttiryhmät joutuvat pohtimaan henkilöstön rekrytoimista, motivaation ylläpitämistä ja suhtautumista poliisiin (ks. Marx & Archer 1976, 134), verkossa harjoitettava omankädenoikeus on matalan kynnyksen toimintaa, jota *digilantti*⁴⁷ voi harjoittaa ajasta ja paikasta riippumatta. Oikeastaan ainoa täysin välttämätön asia on toimiva Internet-yhteys. Internet ja erityisesti sosiaalinen media ovatkin selvästi laajentaneet sekä vigilanttien toimintakenttää että vigilantismiin kohdistunutta teoreettista pohdintaa. Samalla on kehittynyt uusia käsitteitä kuvaamaan Internetissä tapahtuvaa omankädenoikeutta. Nelli Nora (2022, 6) nostaa vigilantismin päivitetystä viitekehyksistä esiin *digitaalisen vigilantismin* (Trottier 2017; Dunsby & Howes 2019), *digilantismin* (Jane 2017), *Internet-vigilantismin* (Arvanitidis 2016) ja *kyber-vigilantismin* (Smallridge ym. 2016). Nora nostaa esiin myös väitteen, miten Internetissä tapahtuvaa digilantismia on pidetty ”epämääräisempänä” kuin vigilantismia (Nora 2022, 7; ks. Jane 2017, 3⁴⁸). En ole tästä väittämästä samaa mieltä, koska myös vigilantismin määrittelemisessä on esiintynyt epämääräisyyksiä ja isoja erimielisyyksiä niin väkivallan suhteen kuin myös siinä, onko kyseessä yksittäisten kansalaisten vai pelkästään ryhmien harjoittamaa toimintaa. Tässä alaluvussa käsitelen Internetissä harjoitettavan digilantismin suhdetta perinteiseen vigilantismiin ja sitä, miten vigilantismin teoriakirjallisuus on laajentunut koskemaan Internetissä harjoitettavaa omankädenoikeutta.

Joshua Smalridge, Philip Wagner ja Justin N. Crowl toteavat Johnstonin (1996) kutsun vigilantismiin kohdistuvasta tutkimuksesta jääneen pääosin huomiotta. Tämä pätee perinteisen vigilantismin tutkimisen ohella myös uusiin vigilantismin kybermuotoihin. (Smalridge ym. 2016, 67.) Monissa vigilantismia koskevissa teorioissa Internet-vigilantismi ohitetaan melko nopeilla maininnoilla. Esimerkiksi Regina Bateson mainitsee artikkelissaan ”hacking back” -ilmiön ohimennen osana vigilantin antamaa väkivallatonta rangaistusta (Bateson 2021, 932; ks. myös New Yorker 30.4.2018). Samoin Bjørge ja Mareš (2019, 14) käsittelevät Internet-vigilantismia vain ohimennen. Suomenkielisessä politiikkatieteellisessä keskustelussa ei ole

47 Henkilö, joka harjoittaa omankädenoikeutta verkossa (ks. esim. Martin 2007).

48 Emma A. Janen mukaan digilantismi on terminä ”epämääräinen” (engl. amorphous) verrattuna siihen, miten vigilantismia sovelletaan suhteellisen tiukkarajaisesti esimerkiksi kriminologiassa (ks. Hine 1998, Johnston 1996).

käsitelty verkossa harjoitettavaa omankädenoikeutta ja ilmiön erilaisia valta-aspekteja nimenomaan vigilantismin näkökulmista juuri lainkaan⁴⁹.

Laajempaan teoreettiseen määrittelyyn on pyrkinyt ensinnäkin tutkija Daniel Trottier. Hän ottaa Smalridgen, Wagnerin ja Crowlin (2016) tavoin lähtökohdaksi Johnstonin teorian laajentamalla sitä koskemaan Internetissä harjoitettavaa omankädenoikeutta. Johnstonin (1996) teorian pohjalta päivitettyä digitaalisen vigilantismin määritelmää olen hyödyntänyt nettietisivä ja pedofiilimetsästystä koskevassa artikkelissani (ks. Kukko 2023a).

Netissä harjoitettava vigilantismi on Trottierin mukaan valtioiden rajat ylittävää toimintaa, johon voi osallistua matalalla kynnyksellä. Internetissä tapahtuva toiminta ei myöskään ole enää sidoksissa aikaan tai paikkaan. Päivitetty kuusikko pitää sisällään uusien rajojen asettamista ja yhteyksiä valtioon ja yritystoimijoihin.

1. Helppo spontaanisuus.
2. Mahdolliset yhteydet valtioon tai yritystoimijoihin.
3. Uusien rajojen asettaminen.
4. Näkyvyyden käyttäminen aseena.
5. Paikallisten ja digitaalisista ympäristöistä välitettyjen normien fuusio.
6. Välitetty valvonta. (Trottier 2017, 59.)⁵⁰

Tärkein ero uudessa kuusikossa liittyy väkivaltaan ja väkivallalla uhkailuun. Trottierin kuusikossa väkivalta on korvattu paljastamisella ja arveluttavien tietojen leviättämisellä. Tämä antaa myös yhdistävän tekijän perinteiseen kaduilla tapahtuvaan vigilantismiin. Internetissä toimiva digilantti antaa sosiaalisessa mediassa julkaisemassaan päivityksessä tai foorumille kirjoitetussa viestissä epäilystä rikollisesta tai tuomitusta rikollisesta tietoja, joita perinteinen vigilantti hyödyntää kostotoimpiteissään. Erityisesti pedofiilimetsästys on ilmiönä hyvä esimerkki toiminnasta, jossa yhdistyy niin verkossa harjoitettava digilantismi kuin perinteinen vigilantismi. Netistä hankittujen tietojen avulla kaduilla partioiva vigilantti voi saada toiminnalleen motiivin ja osoitteen, minne mennä koputtelemaan.

Tutkija Kari A. Hintikka kutsuu yhteisen konkreettisen päämäärän eteen tietoverkkojen välityksellä operoivaa satunnaista joukkoa *verkkovoimaksi*. Toiminta on hierarkitonta, nopeaa, tehokasta, tilapäistä ja globaalia. Kotimaisista esimerkeistä Hintikka nostaa esille Myyrmannin pommi-iskun tekijän henkilöllisyyden selvittämisen sekä tsunamin uhrien selvittämisen. (Hintikka 2010, 134; ks. Helsingin Sanomat 20.10.2002.) Hintikan mukaan verkkovoiman kääntöpuolena voidaan pitää ”ihmislihakonetta”, jossa tuhansia ihmisiä selvittää rikoksesta epäillyn henkilöllisyy-

49 Poikkeuksena on Nelli Noran (2022) pro gradu -tutkimus sosiaalisen median vaikuttajiin kohdistuvasta häpäisemisestä ja syyllistämisestä.

50 Oma suomennos Trottierin kuusikosta (ks. Kukko 2023a, 253).

den ja pilaa tämän maineen. Hintikan mukaan ”tällainen toiminta lähtee helposti lapasesta”. Tällä hän tarkoittaa sitä, että netin välityksellä aletaan antaa omatoimisia tuomioita. (Yle 23.4.2013.)

Verkkovoiman synkempää puolta voidaan kutsua Internetissä harjoitettavaksi vigilantismiksi. Internet-vigilantismiin ominaispiirteitä on mahdollista hahmotella myös toimijoiden lukumäärän ja anonyymiteetin kautta. Tarkoitin tällä ensinnäkin sitä, että Internet on mahdollistanut *joukkoistetun vigilantismin*. Joukkoistamiseksi kutsutaan toimintaa, jossa joukko ihmisiä osallistuu esimerkiksi keskustelufoorumilla jonkin yksittäisen ongelman ratkaisemiseen. Jos toiminta saa omankädenoi-keuden piirteitä – toimijat alkavat käyttää oikeudetta viranomaisille kuuluvia toimi-valtuuksia – voi kyse olla vigilantismista. Toiseksi toimiminen Internet-ympäristössä mahdollistaa *anonymin* vigilantismiin hieman eri tavoin kuin esimerkiksi avoin toi-minta kaduilla, ja toisaalta kohteen anonyymiteetin paljastaminen voi olla itsessään vigilanttien toiminnan keino. (Vrt. Rämö 2014, 25–27; Kukko 2023a, 256.)

Kadonneiden etsiminen, rikoksien ratkaiseminen, pedofiilien metsästys sekä ver-kossa tapahtuva valvonta ovat esimerkkejä tehtävistä, jotka lähtökohtaisesti kuuluvat viranomaiselle, mutta joita kansalaiset ovat alkaneet toteuttaa verkossa (Dekker & Meijer 2020, 281). Vaikka Dekker ja Meijer (2020, 295) eivät omassa tutkimukses-saan viittaa suoraan Marxin ja Archerin (1971) luomaan nelikenttään, tutkijoiden taulukko kansalaisten online-toiminnan ja lainvalvonnan välisestä suhteesta tuo vahvasti mieleen tutkimukset katupartioiden ja poliisien välisestä suhtautumisesta toisiinsa. Dekker ja Meijer havainnoivat taulukon avulla, millaisissa tilanteissa kan-salaiset tekevät yhteistyötä poliisin kanssa ja millaisissa eivät. Marxin ja Archerin nelikenttä on hyödyllinen lähtökohta toimijoiden välisten jännitteiden tarkastele-miseen myös Internet-vigilantismiin kannalta.

Tutkija Kari A. Hintikka on kutsunut joukkoistamiseen osallistuvia *nettietsiviksi*, joita tapaa Murha.info-sivustolla⁵¹, Vauva-lehden keskustelufoorumilla ja Suomi 24-foorumilla (Rämö 2014, 26; Kukko 2023a, 259). Nettietsivästä voi tulla digilantti, kun tietojen hakeminen muuttuu häiritseväksi tai uhkaavaksi käyttäytymiseksi. Sii-nä missä katupartioon osallistuva kansalainen voi syyllistyä mahdollisesta rikoksesta epäillyn häiritsemiseen ja uhkailemiseen kadulla, Internet-vigilantti syyllistyy tähän verkossa. Tavanomainen häirinnän ja uhkaamisen muoto on *doksaus*, jossa yhdisty-vät nimenomaan häirintä ja pelottelu (Douglas 2020, 259). Doksaus sisältää kolme eri muotoa: *deanonymisoinnin*, *kohdentamisen* ja *delegitimoinnin*. Ensimmäisellä tarkoitetaan sellaisten tietojen paljastamista, joiden avulla kohteena olevan henkilöl-

51 Murha.info on yksi Suomen suurimmista rikoksiin keskittyneistä keskustelupalstoista (Helsingin Sanomat 21.2.2023; ks. myös Kettunen & Paukkeri 2021). Poliisipäällikkö Lasse Aapion mukaan sosiaa-linen media on syntynyt täyttämään ”tyhjiötä” jos poliisi ja media eivät toimi nopeasti tai riittävästi. Ri-koksesta epäiltyjen henkilöiden ja uhrien nimiä on julkaistu Murha.infoon lisäksi myös Ylilaudalla, Vauva.fi-sivustolla ja Jodelissa. (Helsingin Sanomat 21.2.2023.)

lisyys paljastuu, toinen taas sellaisten tietojen paljastamista, jotka auttavat kohteen paikantamisessa. Kolmas muoto sisältää nöyryyttävien ja kiusallisten tietojen paljastamista, millä yritetään viedä kohteelta uskottavuus. Tarkastelemalla doksauksen eri muotoja on mahdollista tehdä havaintoja esimerkiksi nettietäisyvän motiiveista. (Emt., 263–265.) Teoriassaan doksauksesta ja digitaalisesta vigilantismista Douglas hyödyntää erityisesti Kelly D. Hinen määritelmää väkivallattomasta vigilantismista (emt., 263; Trottier ym. 2020, 17). Väkivalta ja fyysisellä väkivallalla uhkaileminen on liitetty olennaisena osana vigilantismiin, mutta ilman näitä vigilantismi näyttäytyy Douglasin mukaan ”erittäin vahvana aktivismina” (Douglas 2020, 263; ks. Dumsday 2009; Hine 1998, 1248–1249).

Douglasin mukaan kolme doksauksen muotoa ovat sidoksissa toisiinsa. Kohdennettu doksaminen seuraa yleensä henkilöllisyyden paljastamista. Nimen ja fyysisen olinpaikan paljastuttua doksaja voi paljastaa ”motiivinsa” delegitimoimalla doksauksen kohteen. Douglasille siinä, missä kohdennettu doksaminen tarjoaa mahdollisuuden kohteen häiritsemiselle, delegitimisointi tarjoaa ”todisteet”. (Douglas 2016, 204–206.) Douglasin mukaan kohteen deanonymisointi on kuitenkin kannatettavaa esimerkiksi taistelussa vihapuhetta vastaan ja silloin, kun tarkoituksena on deradikalisoitumisprosessin aloittaminen. Doksamisen avulla voidaan osallistua sananvapauden rajoissa julkiseen keskusteluun vihapuheesta ja selvittää vihapuheiden levittäjien henkilöllisyys, mutta tällaisen doksamisen puolustamiseen liittyy Douglasin mukaan rajoituksia. Kun doksauks on vastaus sananvapauden ja suvaitsevaisuuden välisiin jännitteisiin, sitä pitää myös soveltaa liberaalin demokratian rajoissa, joissa arvostetaan sananvapautta ja suvaitsevaisuutta. Vihapuheen harjoittajien henkilötietojen jakaminen ei näin ollen ole hyväksyttävää toimintaa. Lisäksi Douglas huomauttaa, että kohdennettua doksauksa tulisi välttää, koska vaarana on, Kelly D. Hinea mukaillen, ”sosiaalisesti hyväksyttävien rajojen” ylittäminen. Erityisesti kohdistettu doksaminen luo mahdollisuuden omankädenoikeuden harjoittajille pelotella tai aiheuttaa fyysisiä vahinkoja doksauksen kohteeksi joutuneelle. (Emt., 260; ks. Hine 1998, 1253; Kukko 2023a, 260–261.) Anonyymi doksaminen voi myös vaikuttaa doksauksen kohteena olevan henkilön perhesuhteisiin tai ystäviin. Esimerkiksi sukulaiset voivat joutua verkkokiusaamisen kohteeksi syistä, joista he eivät välttämättä tiedä yhtään mitään. (Chalfauat 2020, 165.)

Yksityisten tietojen julkista levittämistä ja/tai häiritsevän toiminnan joukkoistamista on tunnetusti kutsuttu myös *maalittamiseksi*. Maalittaminen on häirintää, jossa yksi tai useampi taho yllyttää ihmisiä hyökkäämään valitun henkilön tai kohteen lähimpiin kimppeihin sosiaalisen median alustalla. Kohteeksi joutuvat yleensä viranomaiset, tutkijat, toimittajat sekä päättäjät ja kansalaisjärjestöissä toimivat henkilöt. Maalittamisen tarkoituksena on myös horjuttaa luottamusta organisaatioita tai instituutioita kohtaan. Pelko maalittamisen kohteeksi joutumisesta voi myös vähentää halukkuutta osallistua julkiseen keskusteluun tai päätöksentekoon. (Saresma ym. 2022, 105.)

Sisäministeriön *Maalittamisen vastaisten toimien tehostaminen* -työryhmäraportissa arvioidaan, että vaikka maalittajia on sosiaalisessa mediassa paljon, aktiivisesti maalittavia on verrattain pieni joukko. Facebookin ja Twitterin (nykyisin X) lisäksi raportissa nostetaan esiin Pohjoismaisen vastarintaliikkeen sivusto Vastarinta.com sekä äärioikeistolaista ideologiaa kannattava Patriootti.com. Edellä mainittujen lisäksi maalittamista tapahtuu myös Uutisia Hauskasti ja Kiinnostavasti -sivustolla, Ylilauta-sivustolla⁵², Oikea Media.com -sivustolla sekä Partisaani.com-sivustolla (sisäministeriö 2021, 14). Raportissa ei mainita erikseen Murha.info-foorumia, jossa esimerkiksi Vastarintaliikkeestä kertovia tekstejä on myös julkaistu (Sallamaa 2018, 49).

Internetissä harjoitettavaa vigilantismia on viime aikoina tutkittu aiempaa enemmän, mutta esimerkiksi kotimaista tutkimusta aiheesta tarvitaan lisää (ks. esim. Mankkinen 2021). Omalta osaltaan tämä väitös vastaa vain osittain tarpeeseen tutkia Internetissä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa omankädenoikeutta.

2.7 Vigilantismin suhde kansalaistottelemattomuuden määritelmiin

Regina Bateson nostaa esiin, miten tutkittavana olevaa ilmiötä voi lähestyä määrittelemällä, mitä se ei ole, tai tarkastelemalla ilmiötä lähellä olevia ilmiöitä (Bateson 2021, 931; ks. Sartori 2009, 111). Bateson käyttää esimerkkinä Giovanni Sartorin (1970) *the ladder of abstraction* -vertausta (suom. abstraktiotikkaat). Tikkaat sisältävät kolme tasoa, joiden tarkoituksena on helpottaa käsitteiden luokittelua; ylhäällä on yleisiä luokitteluja (genus), keskellä luokitukset, jotka sopivat yleistyksiin ja keskitason analyyseihin (species), ja alimpana käsitteitä, jotka soveltuvat kontekstisidonneeseen tutkimukseen (sub-species). (Siobhan 2003, 100; Sartori, 1970, 1040–1044; ks. myös Collier & Mahon, 1993, 846.) Batesonin mukaan vigilantismi ilmiönä sijoittuu tikkailla keskivaiheille. Alapuolelle voidaan määritellä erilaisia ”alisteisia käsitteitä” (engl. subordinate concepts) kuten lynkkaus tai turvapartiot. (Bateson 2021, 931; ks. Collier & Gerring, 2009, 5.) Myös Moncada hyödyntää abstraktiotikkaita määritellessään vigilantismiin liitettyjä eri ulottuvuuksia (Moncada 2017, 409).

Toinen mahdollisuus saada lisätietoa ilmiöstä on lähestyä sitä suhteessa toiseen lähellä olevaan ilmiöön etsimällä yhtäläisyyksiä ja eroja. Bateson erottaa kolme vigilantismin lähellä olevaa rajapintaa, joita tarkastelemalla voidaan tarkastella myös

52 Ylilauta mainitaan oikeusministeriön toteuttamassa *Tekoälyn hyödyntäminen vihapuheen seurannassa* -raportissa merkittävimmäksi vihapuhetta sisältäväksi keskustelupalstaksi (285 000 vihapuheviestiä 4 818 000 viestistä). Murha.info on sijalla viisi 313 vihapuheviestillä 24 775 viestistä. Edelle ylsivät sijalle kaksi Suomi 24, kolmanneksi hommaforum.org ja neljänneksi Vauva.fi. (Kettunen & Paukeri 2021, 31–32.)

vigilantismia ilmiönä. *Lawful vigilance* tarkoittaa toimintaa, jossa lainkuuliainen kansalainen soittaa varkaan nähdessään paikalle poliisin. Poliisin soittamisessa ei Batesonin mukaan ole mitään ekstralaiillista, sillä kansalainen ei ota oikeutta omiin käsiinsä vaan oikeudenpalvelijat soitetaan apuun ratkaisemaan tilanne. Jopa tilanteissa, joissa lainkuuliainen kansalainen joutuu spontaanisti turvautumaan voimatoimiin tai väkivaltaan, ei Batesonin mukaan voida puhua vigilantismista. Tällaisesta tilanteesta Bateson käyttää esimerkkinä Ranskassa vuonna 2015 tapahtunutta tapausta, jossa asemiehen taltuttivat matkustajat junassa. Matkustajat käyttivät väkivaltaa estääkseen väkivallanteon, mutta eivät toimineet ekstralaiillisesti vaan turvautuivat juridisesti hyväksyttävään itsepuolustukseen. (Bateson 2021, 931–932.) Myöskään esimerkiksi valtion turvallisuuskoneiston systemaattisesti harjoittamat ihmisoikeusloukkaukset esimerkiksi toimittajia ja ihmisoikeusaktivisteja kohtaan eivät ole vigilantismia, koska sortava valtio on itse luonut lait oikeuttaakseen tekonsa. Bateson nostaa esimerkeiksi valtion harjoittamasta sortamisesta Kiinan ja Iranin, joiden molempien taholta tapahtuu poliittisesti motivoituneita pidätyksiä, jotka eivät kuitenkaan ole ekstralaiillisia vaan valtion lakien mukaisia. Valtion palveluksessa olevan viranomaisen omapäinen toiminta rangaista mahdollista epäiltyä ekstralaiillisesti virka-ajan ulkopuolella puolestaan on vastaavasti vigilantismia. (Emt.)

Viimeisenä esimerkkinä Bateson ottaa esille kansalaistottelemattomuuden ja vigilantismin erot. Bateson viittaa Jennet Kirpatrickin (2008) havaintoihin vigilantismin ja kansalaistottelemattomuuden yhtäläisyyksistä kohdistaa kritiikkiä lakia ja valtiota kohtaan. Näiden logiikat ovat kuitenkin ratkaisevasti erilaisia. Kansalaistottelemattomuuden avulla pyritään epäoikeudenmukaisiksi koettujen lakien tai säännösten muuttamiseen, kun taas vigilantti kokee, että laki ei rankaise tarpeeksi. (Bateson 2021, 932.)

Vigilantismin ja kansalaistottelemattomuuden tarkkaa suhdetta on vaikea jäsentää tarkasti siksi, että vigilantismin tavoin myös kansalaistottelemattomuuden empiirinen tutkimus ja teoreettiset määritelmät ovat olleet osittain melko yhteismitattomia. Tutkija William Scheuerman jakaa teoksessaan *Civil Disobedience* (2018) kansalaistottelemattomuuden neljään eri malliin: uskonnollis-hengelliseen, liberaaliin, demokraattiseen ja anarkistiseen. Scheuerman korostaa, ettei kansalaistottelemattomuudesta ole olemassa vain yhtä kaiken tyhjentävää määritelmää. Esimerkiksi Gandhin ja Kingin edustama uskonnollinen kansalaistottelemattomuus oli väline pahuutta vastaan. Liberaalissa näkemyksessä (esim. John Rawls) kansalaistottelemattomuus liitettiin moderniin moniarvoisuuteen ja esimerkiksi vähemmistöjen oikeuksiin. Demokraattisen mallin puolustajiin kuuluivat Hannah Arendt ja Jürgen Habermas, jotka haastoivat liberaalin näkökulman ja korostivat kansalaistottelemattomuuden luonnetta demokratiavajeen vähentämisessä sekä laajojen poliittisten ja sosiaalisten uudistusten saavuttamisessa. Anarkistinen malli vastaavasti haastaa edelliset kuvaukset kansalaistottelemattomuudesta uhmaamalla niin lakiin kuin valtioon liittyviä perusolettamuksia. (Scheuerman 2018, 5–7.)

Tunnetun ja todennäköisesti vaikutusvaltaisimman kansalaistottelemattomuuden määritelmän on esittänyt yhdysvaltainen filosofi John Rawls vuonna 1971. Hän tiivistää ajatuksen kansalaistottelemattomuudesta seuraavasti:

Aluksi määrittelen kansalaistottelemattomuuden julkiseksi, väkivallattomaksi, omantunnonsyihin perustuvaksi mutta kuitenkin poliittiseksi teoksi, joka on lainvastainen ja joka yleisesti tehdään tarkoituksena saada aikaan muutos laissa taikka hallituksen politiikassa. (Rawls 1988, 209.)

Rawlsin määritelmän mukaan kansalaistottelemattomuus on väkivallaton poliittinen teko, jossa lakia rikotaan tavoitteena muuttaa vallitsevaa lainsäädäntöä tai politiikkaa. Kansalaistottelemattomuus on poliittinen teko kahdessa mielessä. Ensinnäkin se kohdistetaan vallassa olevia poliittisia päättäjiä kohtaan, minkä lisäksi tekoa ohjaavat ja oikeuttavat poliittiset periaatteet. Kyseessä on samalla myös julkinen teko, jota luonteeltaan voi verrata julkiseen puheeseen. Rawlsille kyseessä on viimeinen käytettävissä oleva poliittinen vaihtoehto silloin, kun aiemmat toimet eivät ole tuottaneet haluttua tulosta. Kyseessä on myös väkivallaton ja avoin teko, koska lain rikkojat sitoutuvat tekojen suhteen vilpittömyyteen. Teon lailliset seuraukset hyväksytään ja juuri teon julkisuus ja väkivallaton luonne osoittavat uskollisuutta laille. (Emt., 210.)

Vastaavasti ”militantti” eroaa kansalaistottelemattomasta välttelemällä rangaistuksia ja asettautumalla oikeusjärjestystä vastaan. Tällainen henkilö ei Rawlsin mukaan pyri vetoamaan enemmistön eikä poliittisten valtaapitävien oikeudentajuun, koska hän pitää näiden käsityksiä oikeudenmukaisuudesta harhaisina ja tehottomina. Rawls myöntää, että tietyissä tilanteissa militanttitoiminta ja muu vastarinta saattaa olla oikeutettua, mutta määritellessään kansalaistottelemattomuuden käsitettä suhteessa oikeudenmukaiseen perustuslailliseen hallitusjärjestelmään hän rajaa tapaukset ulkopuolelle. (Emt., 211.) William E. Scheuermanin mukaan Rawlsin oikeudenmukaisuusteoriassa pyritään kansalaistottelemattomuuden suhteen välttämään henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa, mutta omaisuuden rikkominen on joissakin tapauksissa sallittua (Scheuerman 2022, 1286; Rawls 1971, 366).

Lain rikkomisesta huolimatta kansalaistottelemattomuus kuuluu perustuslaillista järjestelmää vakauttaviin keinoihin; lain rikkominen voi auttaa oikeudenmukaisten instituutioiden ylläpitämistä ja vahvistamista (Rawls 1988, 218–219). Rawlsin mukaan yhteinen oikeudenmukaisuuden taju vaatii yhteistoimintaa ja on suuri kollektiivinen hyve.

Suomalaisessa keskustelussa Rawlsia on siteerannut esimerkiksi emeritusprofessori Pertti Rannikko, jonka mukaan omankädenoikeus ja kansalaistottelemattomuus täytyy käsitteinä erottaa toisistaan. Jälkimmäinen on selkeämmin moderniin yhteiskuntaan kuuluva vastarinnan muoto. Rannikko toteaa, että vaikka kansalaistottelemattomuudessa rikotaan lakia, tämä tapahtuu omilla kasvoilla ja avoimesti valmiina

hyväksymään mahdolliset teoista koituvat rangaistukset (Rannikko 2015, 150; ks. Nousiainen 2013⁵³). Petri Koikkalainen, Tapio Nykänen ja Mika Luoma-aho nostavat esiin, miten Rawlsille kansalaistottelemattomuus näyttäytyi ”demokraattisen oikeusvaltion takalukkona” (Koikkalainen ym. 2023, 14). Oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden emeritusprofessori Jukka Kekkosen mukaan toimivassa demokratiassa kansalaistottelemattomuteen ei kuitenkaan pitäisi olla tarvetta. Demokratia tarjoaa kansalaiselle laajat mahdollisuudet toimia lain puitteissa, joten lain rikkominen ei ole suotavaa. Kansalaistottelemattomuuden Kekkonen määrittelee Turun Sanomissa julkaistussa kirjoituksessaan rawlsilaisittain väkivallattomaksi ja omilla kasvoilla tapahtuvaksi toiminnaksi. (Kekkonen 2020.) Tällaisen legalistisen kritiikin mukaan esimerkiksi Elokapinan lakia rikkova toiminta on lähtökohtaisesti väärin, vaikka liike täyttäisikin Rawlsin kriteerit. Legalistinen kritiikki painottaa sitä, että demokraattisessa oikeusvaltiossa laillisten keinojen pitäisi riittää poliittisten tavoitteiden ajamiseen. (Nykänen ym. 2023, 316.)

Teoreetikot ovat hahmotelleet toisaalta myös kansalaistottelemattomuuden ja vigilantismin yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi Jennet Kirkpatrickin mukaan kansalaistottelemattomuudessa ja lynkkausjoukoissa on yhteistä se, että ”voima elää joukossa”. Yksi tai kaksi kansalaistottelematonta ei vielä saa aikaan samaa vaikutusta kuin iso joukko lakia tai politiikkaa vastustavia ihmisiä. (Kirkpatrick 2008, 78.) Kirkpatrickin mukaan lynkkausjoukot käyttivät samantyylistä strategiaa aikoinaan kuin kansalaisliike 1960-luvulla. Lynkkausjoukoista otetuissa valokuvissa pyrittiin korostamaan väkimäärän suuruutta. Tämän lisäksi valokuvan katsojalle haluttiin antaa kuva määrätietoisista, päättäväisistä ja kivikasvoisista valkoisista, jotka poseerasivat lynkatun ruumiin lähellä. Joitakin kuvia levitettiin myös postikortteina. Yhdistävän tekijän Kirkpatrick löytää myös poliisin voimattomuudesta suuren väkijoukon edessä. Tästä käy hyvänä esimerkkinä Mississippin kuvernöörin lausahdus, ettei aio tutkia 2 000:ta ihmistä, koska tähän ei ole aikaa eikä rahaa. (Emt., 79.)

Yhtäläisyyksiä kansalaistottelemattomuuden ja vigilantismin välillä löytyy myös siinä, että molemmat ovat nykyiseen tilanteeseen turhautuneiden kansalaisten toimintaa. Poliitikatieteilijä Daniel Goldstein pitää vigilantismia lähtökohtaisesti äänettömien kansalaisten poliittisena ja kommunikatiivisena tekona sekä kritiikkinä valtiota ja hallintoa kohtaan (Goldstein 2003, 25; ks. myös Rond, Lok, & Marri-son 2022, 873). Kansalaistottelemattomuutta tutkinut professori Robin Celikates on vastaavasti pitänyt kansalaistottelemattomuuden luonnetta demokratisoivana; kansalaistottelemattomuus antaa äänen henkilöille, jotka eivät muuten tulisi tunnistetuksi (Koikkalainen ym. 2023, 14; Celikates 2016).

53 Yleisen oikeustieteen ja oikeusvertailun professori Kevät Nousiainen ei pitänyt vuonna 2013 Perhossa paljastuneita susien salametsästyksiä kansalaistottelemattomuutena, koska tieto susijahdeista liikkui oman yhteisön sisällä viranomaisilta piilossa, eikä asiaa haluttu nostaa omatoimisesti poliittiseen keskusteluun.

Filosofian ja politiikkatieteiden apulaisprofessori Candice Delmas sisällyttää Rawlsin ja Scheuermanin näkemykset kansalaistottelemattomuudesta maaliskuussa 2021 pitämässään esitelmässään ”The civil disobedience playbook” -termin alle yhdessä Carl Cohenin ja Ronald Dworkinin näkemyksien kanssa. Delmasin mukaan edellä mainitut teoreetikot ovat määritelleet kansalaistottelemattomuuden luonteen samantyylisesti; teoille on asetettu vaatimus avoimuudesta, väkivallattomuudesta, välttelemättömyydestä ja arvokkuudesta. Vastaavasti näitä teoreetikkoja kritisovista ajattelijoina Delmas nostaa esimerkeiksi Kimberley Brownleen, Piero Moraron ja Robin Celikatesin. Kriitikot ovat kyseenalaistaneet kansalaistottelemattomuuden vaatimukset muun muassa väkivallattomuudesta ja avoimuudesta. (Delmas 2021.)

Mainituista esimerkiksi filosofi Kimberley Brownlee on kritisoinut Rawlsin määritelmää kansalaistottelemattomuudesta kapea-alaiseksi nyky-yhteiskunnan kannalta. Brownlee ottaa lähtökohdaksi kommunikaatioon pyrkimisen sekä tunnollisuuden ja on paljon avoimempi esimerkiksi aktivistien harjoittamalle omaisuuden rikkomiselle (Brownlee 2012, 23–24). Brownlee kuitenkin tarkentaa, että väkivalta on lähtökohtaisesti huonoa kommunikaatiota. Väkivalta voidaan kuitenkin oikeuttaa kansalaistottelemattomuudessa silloin, kun se ei ole fyysistä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa eikä haitallista yhteiskunnalle. (Emt., 148.) Tämä erottaa Brownleen määritelmän kansalaistottelemattomuudesta Rawlsin määritelmästä, jossa toiminnan julkisuus ja väkivallattomuus on nostettu keskiöön. Brownleen määritelmä on myös sallivampi naamioiden käyttämiselle ja esimerkiksi ympäristöliikkeiden harjoittamalle ekotaasille⁵⁴.

Vigilantismien ja kansalaistottelemattomuuden tärkeimmät erot liittyvät siihen, miten suhtaudutaan väkivaltaan ja osallistutaan poliittiseen keskusteluun. Katupartioon osallistuvien kansalaisten tavoitteena voi olla väkivallan ilmapiiriin luomisen avulla ennaltaehkäistä rikollisuutta, mutta vigilantti on tarvittaessa myös valmis voimatoimiin ja henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan. Vigilantti kohottaa näin itsensä lain yläpuolelle ja pyrkii jakamaan ekstralaillisia rangaistuksia. Kansalaistottelematon kansalainen ei turvaudu henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan, ei harjoita sosiaalista kontrollia eikä anna ekstralaillisia rangaistuksia. Omaisuuden rikkomista voi kuitenkin tapahtua. Tosin esimerkiksi väkivallaton Suomen Elokapina eroaa brittiläisestä Extinction Rebellionista⁵⁵ maltillisempänä niin omaisuuden rikko-

54 Kyseessä on suoraa toimintaa ympäristön hyväksi omaisuusvahingoista välittämättä. Teot voivat olla julkisia ja niillä voidaan haluta herättää huomiota tai ne voivat olla yön pimeydessä tapahtuvia iskuja, joilla halutaan vältellä julkista keskustelua, esimerkiksi turkistarhauskuja (Konttinen & Peltonen 2004, 137–138. Ks. myös Juppi 2004, 67).

55 Ison-Britanniassa Extinction Rebellion -liike luokiteltiin vuoden 2020 alussa ääriyhmien joukkoon, vaikka liikkeen toimintamalli on ollut kansalaistottelemattomuutta (Guardian 10.1.2020). Ison-Britannian poliisin mukaan kyseessä oli arviointivirhe eikä XR edusta äärijärjestöä (Elokapina 2024; The Week 7.2.2020). Sisäministeriön ekstremismiraportissa Elokapinan järjestämät mielenilmaukset mainitaan osiassa, joka käsittelee väkivaltaista ulkoparlamentaarisesta ääriavasemmistoon liittyvää toimintaa ja rikollisuutta (sisäministeriö 2020b, 30; ks. myös Ala-Petäys & Enqvist 2022, 56; Elokapina 2020).

misen suhteen kuin myös suhtautumisessa valtioon. Oscar Berglundin ja Daniel Schmidtin mukaan, vaikka XR:ssä ”muutoksen teoria” ei ole ollut vallankumouksellinen, valtiovastaisuutta on ollut selvästi havaittavissa (Nykänen ym. 2023, 314; Berglund & Schmidt 2020, 6, 2).

Mainitsin aiemmin, miten vigilantismin ja kansalaistottelemattomuuden välillä löytyy yhteneväisyyksiä siinä, kuinka molemmat on nähty turhautuneiden kansalaisten kommunikatiivisina tekoina valtiota kohtaan (ks. Goldstein 2003; Celikates 2016). Molempia voidaan pitää poliittisina tekoina, joiden avulla halutaan muutoksia yhteiskunnassa. Niin vigilantti kuin kansalaistottelematon ovat weberiläisittäin ilmaistuna *tilapäispoliittikkoja* (ks. Kivistö 2018, 33; Palonen 2017, 18). Molemmat haluavat yhteiskunnallista muutosta, mutta valtion väkivaltamonopolin kannalta vigilantit ovat suurempi ongelma. Kommunikatiivisista piirteistä huolimatta vigilantit ovat valmiita toteuttamaan instituutioille kuuluvia tehtäviä omatoimisesti. Vigilanttien toiminta muodostaa pahimmillaan myös rinnakkaisen oikeusjärjestelmän, jota voidaan alkaa noudattaa virallisten lakien sijaan. Vigilanttien toiminnan voidaan nähdä johtavan valtion ontoutumiseen ja valtiottomien alueiden syntyymiseen (ks. esim Rannikko 2015).

On mahdollista, että vigilantti ei välttämättä edes halua osallistua poliittiseen keskusteluun, vaan koston vääräydet väkivallalla. Katupartion tavoitteet voivat myös toteutua, kun murtovarkauksien määrä vähentyy naapurustossa. Tällöin tavoitteet on saavutettu ja partiot toiminta loppuu. Vastaavasti kansalaistottelemattomuudessa lakia rikkomalla halutaan muutosta epäoikeudenmukaisina koettuihin lakeihin ja halutaan osallistua poliittiseen keskusteluun lain muuttamisesta. Kansalaistottelemattomuutta saatetaan harjoittaa niin kauan, että lait muuttuvat. Esimerkiksi Elokapina on avoimesti julkisuudessa kertonut poliittisista tavoitteistaan ja vaatinut Suomen hallitusta julistamaan ilmasto- ja ympäristöhätätilan. Liike on saanut osakseen julkisuutta aktioilla, joiden aikana aktivistit ovat sulkeneet esimerkiksi Helsingin Mannerheimintien liikenteeltä (Ala-Petäys & Enqvist 2022, 56; ks. MTV Uutiset 6.12.2019; Helsingin Sanomat 15.6.2021). Liikenteen pysäyttämisen syyt on kuitenkin kerrottu avoimesti eivätkä nämä ole olleet hetken mielenosoituksia. Vigilantismin osalta avoimuus poliittisten tavoitteiden osalta ei aina ole yhtä selvää ja ideologiset katupartiot saattavat vedota turvallisuuteen, vaikka toiminnan taustalla on muukalaisvihaa (ks. esim. Delmas 2018, 211). Vastarintaliikkeen katupartioilla jopa vallankumouksellisia tavoitteita (ks. Sallamaa 2018, 3).

2.8 Vigilantismi osana tolkutonta tottelemattomuutta

Vigilantismin ja kansalaistottelemattomuuden vedenjakajina toisiinsa nähden voidaan pitää siis ainakin kysymystä väkivallasta ja pyrkimystä vuoropuheluun. Tätä binaarista jaottelua on kuitenkin viime aikoina myös kyseenalaistettu. Esitte-

len seuraavaksi keskustelua sellaisesta poliittisen vastarinnan kategoriasta, jota on englanninkielisessä keskustelussa kuvattu hieman vaikeasti suomennettavalla käsitteellä *uncivil disobedience*. Käsite voitaisiin suomentaa esimerkiksi *sivistymättömäksi (kansalais)tottelemattomuudeksi*, *moraalittomaksi (kansalais)tottelemattomuudeksi* ja *epäkunnoittavaksi (kansalais)tottelemattomuudeksi* (ks. Kukko 2023a, 255). Käsitettä on haastava suomentaa, sillä se viittaa niin ”siviilien” eli ”tavallisten kansalaisten” harjoittamaan tottelemattomuuteen kuin myös eroihin klassisesti määritellyn kansalaistottelemattomuuden⁵⁶ kanssa (emt.). Edellä mainittujen suomennosten ongelmana on, että *uncivil disobedience* -käsitteen kuvaaminen sivistymättömäksi, moraalityttomaksi ja epäkunnoittavaksi on liian pelkistävää. Esimerkiksi joissakin tilanteissa uncivil-toiminta voi olla jopa moraalisesti oikeutettua ja kunnioittavaa siinä missä kansalaistottelemattomuuskin (ks. esim. Delmas 2018).

Vaikka *uncivil disobedience* on käsitteenä haastava suomentaa, keväällä 2022 Politiikasta.fi-sivustolla julkaistussa kirjoituksessa *Tolkutonta tottelemattomuutta* lähdin kääntämään termiä suomeksi hieman erilaisesta ja ajankohtaiseen poliittiseen keskusteluun liittyvästä näkökulmasta. Kirjoituksen keskiöön nostin kirjailija Jyri Paretskoin kolumnin, jossa käsiteltiin *tolkun ihmistä*⁵⁷. Tolkuton tottelemattomuus on yritykseni suomentaa tutkija Candice Delmasin (2018; 2021) käyttämä *uncivil disobedience* -käsite ja samalla hyödyntää julkisuudessa paljon esillä ollutta termiä tolkun ihmisestä. Paretskoin kolumnissa määritteli, millainen henkilö on tolkun ihminen. Vien ajatuksen pidemmälle pohtimalla, millaista tottelemattomuutta tolkun ihminen harjoittaisi. *Tolkun tottelemattomuus* on sellaista, joka täyttää John Rawlsin (1971) määritelmän kansalaistottelemattomuudesta. Toimintaa, joka tapahtuu omilla kasvoilla, julkisesti ja viimeisenä vaihtoehtona silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on käytetty. Tolkuton tottelemattomuus on vastaavasti sellaista toimintaa, johon voi kuulua myös väkivalta ja naamioituminen. (Kukko 2022a.)

Uncivil disobedience -termin *ainoana* käännöksenä tolkuton tottelemattomuus voi olla siinä mielessä ongelmallinen, että *kaikki* uncivil disobedience -toiminta ei esimerkiksi Delmasin teoretisoinnissa ole tolkutonta, siis vailla järkeä tai perusteita. Käsitteen suomenkieliset vastineet ovat joko liian rajattuja, pelkistäviä tai vastaavasti liian laajoja. Näin ollen vaarana on, että käsite saa käännöksen myötä erilaisen merkityksen kuin alun perin pitäisi. Tämän vuoksi käytän jatkossa pääosin uncivil-käsitettä viitaten välillä suomentamaani tolkuton tottelemattomuus -käännökseen. Avaan seuraavaksi tarkemmin sitä, miten käsitteiden *civil* ja *uncivil* rajoja on asiaan liittyvässä teoriakeskustelussa piirretty.

56 Englanniksi kansalaistottelemattomuus on *civil disobedience*. *Civil* voi sanana liittyä *sivistyneeseen* tai *kohteliaaseen*, ei välttämättä *kansalaisiin*.

57 Tolkun ihmisestä tuli poliittisesti latautunut termi. Esimerkiksi Voima-lehden välissä julkaistussa Pelle-Sanomissa (2016) tehtiin pilaa ”tolkun ihmisestä” uutisankkana. Pelle-Sanomien oli Häiriköt-päämajan taiteellinen osa katupartiokeskusteluun. Toimittaja ja taiteilija Jari Tammisen vuonna 2016 perustama sivusto tekee yhteistyötä Voiman kanssa.

Uncivil disobedience -käsitteen keskeinen viimeaikainen teoreetikko on yhdysvaltalainen Candice Delmas, joka hahmottelee käsitettä teoksessaan *Duty to Resist: When Disobedience Should Be Uncivil* (2018). Delmasin kirjan sanoman voi tämän tutkimuksen yhteydessä tiivistää seuraavasti: 1) klassiset kansalaistottelemattomuuden määritelmät ovat liian tarkkarajaisia, mutta toisaalta kansalaistottelemattomuuden määritelmää ei ole mielekästä laajentaa kattamaan kaikenlaista vastarintaa, jottei käsite menetä ilmaisuvoimaansa; 2) on olemassa lakia rikkovaa poliittista vastarintaa, jota on kansalaistottelemattomuuden (engl. civil disobedience) sijaan parempi kuvata käsitteellä *uncivil disobedience*; 3) tässä vastarinnan/toiminnan muodossa ei noudateta osaa tai kaikkia kansalaistottelemattomuuden moraalista periaatteista, mutta silti toiminta voi olla oikeutettua.

Mikä tahansa uncivil-toiminta ei kuitenkaan ole hyväksyttyä. Tekojen hyväksyttyyden osalta Delmas hahmottelee neljä moraalista perustaa:

1. Oikeudenmukaisuuden luonnollinen velvollisuus (engl. the natural duty of justice).
2. Oikeudenmukaisuuden periaate (engl. the principle of fairness).
3. Samarialainen velvollisuus (engl. the Samaritan duty).
4. Poliittinen yhteisöllisyys (engl. political association).⁵⁸ (Delmas 2018, 8.)

Nämä neljä periaatetta Delmas on valinnut, koska ne ovat vakiintuneita moraalikäsitteitä. Sokrateesta Rawlsiin monet filosofit ovat uskoneet poliittiseen velvollisuuteen noudattaa pohjimmiltaan oikeudenmukaisten laillisten yhteiskuntien lakeja. (Emt., 8–10.)

It shows that resistance to injustice, including through principled disobedience, is sometimes a better avenue to meet the demands of justice, fairness, Samaritanism, and political membership than legal compliance is, and that uncivil acts of disobedience may preserve justice and democracy just as well as civil disobedience. (Emt., 10.)

Delmasille tottelemattomuuden *civil*- ja *uncivil*-muodot kuuluvat *periaatteellisen tottelemattomuuden* (engl. principled disobedience) alakäsitteiksi (emt., 42–44; Kukko 2022a). Sen sijaan, että kansalaistottelemattomuuden määritelmää laajennetaan, voidaan sen ulkopuolelle sijoittuvaa lakia rikkovaa toimintaa/vastarintaa kuvata Delmasin mukaan käsitteen rinnalla olevalla *uncivil disobedience* -käsitteellä. Tämä pitää sisällään esimerkiksi periaatteellisia tottelemattomia tekoja, jotka loukkaavat, saattavat aiheuttaa pientä tuhoa ja joissa kieltäydytään kommunikaatiosta poliitik-

⁵⁸ Oma suomennos Delmasin moraalista perusteista (ks. Kukko 2022a).

kojen ja instituutioiden kanssa. Delmasille kyseessä on käsiterykelmä⁵⁹ (engl. cluster concept), joka pitää sisällään erilaisia salailuun, rangaistuksen välttelyyn, väkivaltaan liittyviä ja loukkaavia toimia. Nämä voivat olla ikkunan rikkomisia, katupartiotointintaa ja palvelunestohyökkäyksiä. Vastaavasti kansalaistottelemattomuuteen liittyvät tekojen julkisuus, mahdollisten rangaistusten hyväksyminen, väkivallattomuus, ja lain rikkominen kunnioittavasti. (Delmas 2018, 44; Kumar 2022, 201; Kukko 2022a.)

Delmasin mukaan yhteiskunnassa tapahtuvaa sortoa on vastustettava. Hän käyttää teoksessaan *Duty to Resist* esimerkkinä 1950-luvun Yhdysvaltain etelävaltioissa asuvaa valkoihoista miestä, jonka ympärillä arkipäiväisessä elämässä tapahtuu rotuerottelua päivittäin. Delmasin mukaan kansalainen nousee vastustamaan eriarvoistavia Jim Crow -lakeja⁶⁰, koska epäoikeudenmukaisuuden vastustaminen on ihmisen luonnollinen velvollisuus. Oikeudenmukaisuus myös synnyttää solidaarisuutta. (Kukko 2022a.) Samarialaisesta velvollisuudesta Delmas nostaa esimerkiksi paperittomien kansalaisten auttamisen anonymiteetin turvin, koska yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevia on suojeltava (Delmas 2018, 59, 142–143; ks. Kukko 2022a, Kukko 2022b, 108). Samarialaisen velvollisuuden yhteydessä Delmas huomauttaa, että julkisuudelta piilossa tapahtuva tottelemattomuus, esimerkiksi luvattomille siirtolaisille ruuan ja suojan tarjoaminen, voi hyödyntää apua tarvitsevia sellaisilla tavoilla, jotka eivät mahdu kansalaistottelemattomuuden raameihin (Delmas 2018, 59). Poliittisesta yhteisöllisyydestä esimerkkinä toimii Irlannin tasavaltalaisarmeijan (IRA) aktivisti Bobby Sandsin organisoima nälkälakko (emt., 168–169; Kukko 2022a).

Kirjoituksessani tolkkuttomasta tottelemattomuudesta nostan esimerkeiksi uncivil-toiminnasta Soldiers of Odinin maahanmuuttovastaiset katupartiot ja Loldiers of Odinin naamioita hyödyntävän kansalaistottelemattomuuden. Tolkun tottelemattomuuteen ei kuulu naamioituminen, vaan lakia rikotaan omilla kasvoilla suoraselkäisesti. Molemmat edellä mainituista ryhmistä ovat hyödyntäneet naamioita, mutta ryhmien välillä voidaan tehdä ero tekojen hyväksyttävyyden suhteen huomioiden SOO:n kyseenalaiset taustat. Näistä käyvät esimerkkeinä SOO:n viestit niin teleskooppipampun kuin nyrkkiraudan käyttämisestä tarvittaessa tilanteiden selvittämiseksi sekä viestit vasemmiston edustajien ja tummaihoisten pahoinpitelemisestä

59 Maaliskuussa 2021 pitämässään esitelmässä Delmas tiivistää, että *uncivil disobedience* -käsitteen alle kuuluu toisistaan eroavia taktiikkoja alkaen aina salaisten asiakirjojen vuotamisesta eläinten pelastamiseen, vandalismiin ja vigilantismiin. Yhteistä näille kaikille on, että ne eivät sovi kansalaistottelemattomuuden alle. (Delmas 2021.) Esitelmässään Delmas vertaa toisiinsa myös vasemmiston (Black Lives Matter -liike) ja oikeiston (Capitolin valtausyritys) harjoittamaa *uncivil disobedience* -käsitteen alle luokiteltavaa toimintaa.

60 1880-luvulla Yhdysvaltojen Etelän osavaltioissa säädettiin lakeja, joilla rajoitettiin mustien mahdollisuuksia osallistua politiikkaan tai harjoittaa liiketoimintaa. Lait ulottuivat elämän jokaiselle alueelle ja niitä kutsuttiin ”Jim Crow -lakeiksi”. Nimen juuret ovat Thomas Ricen laulu- ja tanssiesityksessä ”Jump Jim Crow”. Käytännössä lait tarkoittivat, että mustien palvelut olivat paljon huonompia kuin valkoiselle väestölle tarjotut palvelut. (Henriksson 2021, 368.) Lakien kumoamiseen 1960-luvun puolivälissä vaikutti kansalaisoikeusliikkeen aktiivinen toiminta.

(Yle 16.3.2016; ks. myös Helsingin Sanomat 16.3.2016; Sallamaa 2018, 35), Guy Fawkes -naamioiden takaa julistettu ”pedofiilien metsästyskauden” aloittaminen (Iltalehti 11.2.2019; Iltalehti 12.2.2019; MTV Uutiset 11.2.2019) sekä SOO:n jäsenen polttopulloisku turvapaikanhakijoiden telttua kohti Oulussa (Ilta-Sanomat 16.3.2021; Helsingin Sanomat 20.4.2021). Lisäksi julkisuudessa on pohdittu yhdistyksen jäsenien rikosepäilyjä tai epäiltyjä kytköksiä esimerkiksi terrori-iskuja suunnitteleviin henkilöihin Euroopassa (MTV Uutiset 17.2.2020; Turun Sanomat 17.2.2020). Loldiers of Odinin tapauksessa naamioiden käyttäminen on liittynyt äärioikeiston vastustamiseen karnevalistisia keinoja hyödyntäen ja antifasistiseen toimintaan, ei poliittisten vastustajien uhkailemiseen väkivallalla.

Kotimaisena esimerkkinä tolkkumasta tottelemattomuudesta voidaan mainita myös esimerkiksi helmikuussa 2022 Helsingissä järjestetty Convoy Finland 2022 -mielenosoitus, jossa vaadittiin hallituksen eroa, koronarajoitusten poistamista ja polttoaineen hinnan puolittamista. Mielenosoituksen aikana toimittajien työskentelyä häirittiin (Yle 5.2.2022; ks. myös Helsingin Sanomat 6.2.2022⁶¹) ja ennen tapahtuman toteutumista pohdittiin jopa Eduskuntatalon valtaamista (Iltalehti 2.2.2022). Lisäksi poliisia kohti ammuttiin ilotulitteita sekä heitettiin soihtuja ja lumipalloja (Helsingin Sanomat 5.2.2022). Tällaista toimintaa voidaan pitää uncivil-toimintana, joka ei kuitenkaan täytä Delmasin vaatimusta toiminnan moraalista periaatteista. Delmas painottaa, miten *uncivil disobedience* voi olla kansalaistottelemattomuutta kommunikatiivisempi vaihtoehto saada poliittinen sanoma perille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että esimerkiksi oikeudenmukaisuuden luonnollisen velvollisuuden mukaan poliisin heittäminen ilotulitteilla tai soihtuilla olisi kommunikatiivisesti hyväksyttävää.

Rawlsin klassista määritelmää kansalaistottelemattomuudesta Delmas kritisoi nyky-yhteiskunnan kannalta tiukkarajaiseksi (Delmas 2018; Ks. myös Kukko 2022b). Toisaalta filosofit Kimberley Brownlee ja Robin Celikates saavat kritiikkiä käsitteen liiallisesta laajentamisesta. Brownleen mukaan kansalaistottelemattomuudessa ei niinkään ole tärkeää julkisuus ja väkivallattomuus, vaan tunnollisuus ja pyrkimys kommunikointiin ovat tärkeämpiä kuin vaatimus esimerkiksi väkivallattomuudesta (ks. Brownlee 2012, 23). Delmasin mukaan kansalaistottelemattomuus-käsitteen liiallinen laajentaminen tekee tästä pahimmassa tapauksessa sellaisen, johon voi laittaa lopulta mitä tahansa, jolloin se menettää erityisen ilmaisuvoimansa.⁶² Delmasin

61 Helsingin Sanomien toimittaja Laura Saarikoski pitää toimittajiin kohdistunutta häirintää poikkeuksellisenä Suomessa.

62 Tämä muistuttaa Les Johnstonin antamaa kritiikkiä Rosenbaumille ja Sederbergille siitä, miten nämä ovat luoneet vigilantismista käsitteen, joka kattaa kaiken ja lopulta ei mitään, määrittelemällä vigilantismin väkivaltaiseksi käyttäytymiseksi arvojen puolustamiseksi (Johnston 1996, 221–222). Delmasia voidaan tosin samaan tyyliin kritisoida uncivil-käsiteryyppään alle laitetuista isoista kokonaisuuksista, joita ovat vigilantismi, ekotaasi, haktivismi, whistleblowing-toiminta ja mielenosoituksissa harjoitettava väkivalta (Lai 2020, 24).

mukaan Brownlee laajentaa kansalaistottelemattomuus-käsitettä liikaa sisällyttämällä mukaan esimerkiksi suffragettien⁶³ suoraa toimintaa ja Edward Snowdenin *Whistleblowing*-toimintaa. Brownleen määritelmässä tärkeintä on aktivistien pyrkimys vuoropuheluun, mutta Rawlsin määritelmän mukaan edellä mainitut esimerkit eivät ole kansalaistottelemattomuutta, koska nämä eivät täytä vaatimusta julkisuudesta ja väkivallattomuudesta. (Delmas 2018, 35–37.) Omaa *periaatteellisen tottelemattomuuden* (engl. principled disobedience) käsitettä Delmas pitää ”poliittisesti hyödyllisempänä” ja ”fenomenologisesti tarkempana”⁶⁴ kuin Brownleen ja Celikatesin ”parantavia” (engl. ameliorative) versioita kansalaistottelemattomuudesta (emt., 37; ks. myös Kumar 2022, 201).

Esimerkeiksi uncivil-toiminnasta Delmas nostaa Yhdysvaltojen historiasta Underground Railroad -verkoston⁶⁵ ja vuonna 1977 perustetun Sea Shepherd -järjestön aktivismin valaanpyyntiä kohtaan (Delmas 2016, 685; ks. myös Delmas 2017, 205). Sea Shepherdin aktivismia on pohdittu myös *eko-vigilantismina*. Järjestö on käyttänyt tunnuksenaan muokattua merirosvolippua, ja perustajansa Paul Watsonin mukaan heitä on kutsuttu niin vigilanteiksi kuin vallankumouksellisiksi. Vuonna 1983 Kanadassa Watson pidätettiin yhdessä toisen jäsenen kanssa hylkeenpyynnin estämisestä ja vuonna 1986 järjestö upotti kaksi valaanpyyntialusta Islannissa. (Berube 2021, 21.)

Vigilantism Delmas määrittelee valtiosta riippumattomien toimijoiden voimankäytöksi ja uhkailuksi, joka kohdistuu rikolliseen toimintaan tai moraalittomiksi todettujen henkilöiden käyttäytymisen hallitsemiseen. Vigilantit ottavat valtiolta lainvalvontatehtäviä omin päin hoidettavaksi ja pyrkivät estämällä ja/tai rankaisemalla kontrolloimaan. Delmas viittaa filosofi John Lockeen, jonka mukaan kansalaiset antavat valtiolle luonnollisen oikeuden rangaista, mutta vigilantit ottavat valtiolta oikeuden omiin käsiinsä ja rikkovat näin valtion väkivaltamopolia kohtaan

63 1900-luvun alussa suffragetilla tarkoitettiin naisten äänioikeuden kannattajaa Isossa-Britanniassa. Suffragetit sytyttivät tulipaloja ja rikkoivat ikkunoita taistelussaan naisten äänioikeuden puolesta. (Helsingin Sanomat 6.1.2016a.)

64 Poliitiikan tutkija Erin R. Pineda mukaan Delmas määrittelee kansalaistottelemattomuuden enemmän tai vähemmän suppeasti väittäen, että lukuisia toimia, joita ei voida pitää kansalaistottelemattomuutena, voidaan kuitenkin oikeuttaa ja hyväksyä. Delmasin ”fenomenologisesti tarkempi” määritelmä erottaa hänet näin ollen sellaisista teoreetikoista, jotka määrittelevät kansalaistottelemattomuuden ”kaiken kattavasti” (engl. inclusive). Pineda pitää Delmasin lähestymistavan etuna sitä, että esimerkiksi ekosabotaasia ei luokitella ”sivistyneeksi” (engl. civil) ja lähestymistavassa aktivistit otetaan vakavasti heidän kutsuessaan omaa toimintaansa pikemmin ”epäkunnioittavaksi” (engl. uncivil) kuin kansalaistottelemattomuudeksi. (Pineda 2021, 160.)

65 Maanalainen rautatie oli 1700–1800-luvulla Yhdysvalloissa salaisten turvatojen ja kulkuyhteyksien verkosto, jonka avulla orjat pakenivat vapauteen. Vapautetut orjat sekä orjuutta vastustaneet *abolitionistit* ylläpitivät verkostoa. (Ks. Cross 2010.) Avun antaminen julkisesti olisi Delmasin mukaan ollut mahdotonta, koska avun antajat sekä avun saajat olisi pidätetty. Näin ollen ainoa mahdollisuus nousta epäoikeudenmukaisuutta vastaan oli turvautua julkisuutta välttelevään tottelemattomuuteen maanalaisista rautatieverkostoja hyödyntäen.

muodostaen toiminnallaan uhan valtiolle. (Delmas 2018, 95.) Vigilantismi on Delmasin määritelmässä ”tolkutonta tottelemattomuutta” (uncivil disobedience). Osa vigilantismista voi olla *oikeutettua* esimerkiksi oikeudenmukaisuuden luonnollisen velvollisuuden (engl. natural duty of justice) nojalla. Esimerkkeinä oikeutetusta vigilantismista Delmas mainitsee muun muassa henkilön pelastamisen Ku Klux Klanin lynkkaamiselta väkivaltaa käyttämällä, Martin Luther Kingin puhetilaisuuksien turvallisuudesta vastaneen *Deacons for Defence and Justice*⁶⁶ -ryhmän toiminnan sekä vuosina 1973–1974 toimineen *Lavender Panthers* -ryhmän (emt. 59, 95–96). Viimeksi mainittu oli helluntailaisen evankelistisaarnaaja ja aktivisti Raymond Broshearsin perustama aseistautunut itsepuolustusryhmä, joka kohdisti toimintansa homofoobisia hyökkäyksiä kohtaan (Delmas 2018, 59 & 96; ks. myös Newsweek 25.1.2018). Seksuaalivähemmistöissä uskottiin, että poliisit jättivät huomiotta kiusaamisen ja jopa hyökkäykset vähemmistöjä kohtaan. *Gaybasherien*⁶⁷ tuominen oikeuteen ei myöskään auttanut, koska valamiehet ja tuomarit saattoivat puoltaa heidän toimintaansa. Seksuaalivähemmistöllä oli tunne, että heidät oli jätetty yksin huolehtimaan omasta turvallisuudestaan. (Dodge 1993, 306.)

Suurinta osaa vigilantismista Delmas ei kuitenkaan pidä oikeutettuna. Esimerkkeinä selkeästi epäoikeutetusta vigilantismista Delmas mainitsee Ku Klux Klanin terrorin ja mustista muslimeista koostuneen ”Death Angels” -nimisen ryhmän toteuttamat murhat 1970-luvun San Franciscossa (Delmas 2018, 95–96). *Kostoa* Delmas ei myöskään pidä oikeutettuna perusteena väkivaltaiselle toiminnalle, joten mikä tahansa kostamaan pyrkivä vigilantismi on hänen teoriansa valossa tuomittavaa oikeudenmukaisuuden luonnollisen velvollisuuden valossa (emt., 96).

Uncivil disobedience on teoriana saanut osakseen myös kritiikkiä. Esimerkiksi filosofi ja politiikan tutkimuksen professori William Scheuermanin mukaan tärkeistä oivalluksista huolimatta teorian puolustajien käsitys kansalaistottelemattomuudesta on kapea ja jopa harhaanjohtava (ks. Scheuerman 2019, 980–981; Scheuerman 2022, 1284). Scheuermanin mukaan Rawlsin kriitikot yksinkertaistavat liikaa hänen näkemyksiään ja käyttävät niitä ponnahduslautana oikeuttamaan väkivaltaista lainrikkomista. Erityisesti Scheuerman on kritisoinut Delmasia ja Celikatesia. (Scheuerman 2022, 1287.) Manohar Kumar on ollut myös eri mieltä Delmasin kanssa ja nähnyt tietovuotaja Edward Snowdenin toiminnan kansalaistottelemattomuutena, ei valtion väkivaltamonopoliin kohdistuvana vigilantismina (Kumar 2013 & Kumar 2022, 201).

Delmasin (2018) uncivil disobedience -teoria osoittaa, miten kansalaistottelemattomuuden teoriaa on päivitetty nyky-yhteiskuntaan, mutta samalla myös miten

66 Kowalewski (1996, 75–76) nostaa kyseisen ryhmän esimerkiksi vigilantismia kohtaan kohdistuvasta vastaliikkeestä. Poliisi suhtautui ryhmään kuitenkin negatiivisesti (ks. Marx & Archer 1976, 46).

67 *Gaybashing* tarkoittaa fyysisistä hyökkäyistä ja pahoinpitelyä, joka kohdistuu homoseksuaalia tai lesboa kohtaan henkilön seksuaalisen suuntautumisen vuoksi (Dodge 1993, 298).

”perinteiseen yhteiskuntaan”⁶⁸ kuuluvasta vigilantismista voi tulla joissakin tilanteissa jopa yhtä hyväksyttävä vaihtoehto kuin kansalaistottelemattomuudesta. Teoria-keskusteluissa on menty siihen suuntaan, että myös väkivaltainen tai selvästi vahingoittava vastarinta voi kontekstisidonnaisesti olla tietyissä olosuhteissa selkeämmin oikeutettua. Silloin kun vähemmistöjen ja yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevien ainoa vaihtoehto on nousta väkivaltaiseen vastarintaan esimerkiksi vähemmistöjä sortavaa poliisia kohtaan, Delmas näkee sen moraalisesti oikeutettuna.

Regina Bateson mainitsee artikkelissaan, miten *uncivil disobedience* -termin lisäksi politiikkatieteisiin keskittyneessä tutkimuskirjallisuudessa vigilantismi on liitetty erilaisiin radikaaleina pidettyihin käyttäytymismalleihin ja sellaisiin käsitteisiin kuin *terrorismi* ja *rakenteellinen väkivalta* (Bateson 2021, 925⁶⁹; ks. myös de la Calle & Sanchez-Cuenca 2011; Rosenbaum & Sederberg 1974). Esimerkiksi Rosenbaumille ja Sederbergille (1974) vigilantismi on poliittista väkivaltaa ja kuuluu olennaisesti ilmiönä osaksi *rakenteellista väkivaltaa*. Bateson ei viittaa *uncivil*-termin yhteydessä kuitenkaan Delmasiin vaan Jennet Kirkpatrickiin, joka ei liittänyt *uncivil disobedience* -käsitteeseen samankaltaista myönteistä sävyä kuin Delmas (Kirkpatrick 2008⁷⁰). Suhtautumistapojen eroja tarkasteltaessa on huomioitava, että Kirkpatrickin teoriassa *uncivil disobedience* viittaa ennen kaikkea Yhdysvaltain historiaan ja lynkkausjoukkojen toimintaan, siinä missä Delmas tarkastelee käsitteen avulla nyky-yhteiskunnassa harjoitettavaa vastarintaa.

Vaikka Delmasin teoria keskittyy *uncivil disobedience* -käsitteen kautta määriteltävään vastarintaan, voidaan sitä pitää myös puheenvuorona vigilantismista ja sen oikeutuksesta. Delmasin teoriassa keskitytään tekojen moraaliseseen oikeuttamiseen ja antamaan käytännön esimerkkejä, milloin esimerkiksi vigilanttien vastarinta on suotavaa, vaikka siihen kuuluisi väkivaltaa. Delmasin mukaan väkivaltainen itsepuolustus on tietyissä tilanteissa moraalisesti sallittavaa, mutta vigilantismiin olennaisesti kuuluva kostaminen ei ole. Suurinta osaa vigilantismista ei Delmasin teorian valossa voida oikeuttaa. (Delmas 2018, 95–96; ks. García 2019⁷¹.)

68 Sosiologi Donald Blackin mukaan oikeuden ottaminen omiin käsiin kuului perinteisiin yhteiskuntiin, mutta myös moderneissa yhteiskunnissa on valtiottomia alueita, joissa kansalaiset hakevat oikeutta itsepuun turvautuen, kun he kokevat jäävänsä valtiollisen oikeuden ulkopuolelle (Rannikko 2015, 150; ks. Black 1983; Black 1998, 27–43).

69 Batesonin mukaan tämä on osaltaan aiheuttanut sen, että tutkijoiden käsitteelliset erimielisyydet ovat tehneet tapausten keskinäisestä vertailemisesta lähes mahdotonta.

70 Myös Delmas (2018) adoptoi termin Kirkpatrickilta. Kirkpatrick sijoitti *uncivil disobedience* -termin jonnekin kansalaistottelemattomuuden ja vallankumouksen välille (Kirkpatrick 2008, 15; Kukko 2022b, 108).

71 Delmasin mukaan 1960-luvulla afroamerikkalaisten perustamat turvapartiot Yhdysvalloissa voidaan hyväksyä huomioimalla näiden poliittinen konteksti. Etelän osavaltioissa poliisi osallistui usein rasistisiin terroritekoihin ja lynkauksiin, joten afroamerikkalaisten täytyi itse nousta suojelemaan niin toisiaan kuin yhteisöä valkoista ylivaltaa vastaan. Väkivallasta Delmas toteaa, että siinä missä itsepuolustus on hyväksyttävää, vastaavasti natsin lyöminen ei ole. ”I’m all about incivility, but not all about violence!” (García 2019.)

3 Aineiston ja metodologian esittely

3.1 Aineistovalinnat tutkimuksessa

Tässä luvussa avaan tekemiäni valintoja, jotka koskevat erityisesti aineistoja ja metodologiaa.

Väitöskirjassa käyttämiäni aineistoja olen valinnut eklektisellä menetelmällä. En ole kerännyt aineistoa yhdestä paikasta vaan pikemminkin etsinyt laaja-alaisesti tutkimusaiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja media-aineistoja useista eri paikoista. En ole tehnyt valintoja mielivaltaisesti, sillä olen rajannut aineiston koskemaan vigilantismia ja ilmiön rajapintoja. Erityisesti olen keskittynyt 2010-luvun aineistoihin etsiessäni vastausta kysymykseen, millaista vigilantismi on sosiaalisen median aikakaudella. Aineiston keräämisessä olen hyödyntänyt *aineistotriangulaatiota*.

Vaikeasti lähestyttävien ilmiöiden tutkimisessa on tyyppillistä hyödyntää monia erilaisia aineistoja. Tutkija Mikko Salasuo havainnollistaa vaikeasti lähestyttävän ilmiön tutkimista käyttämällä vertauskuvana taloa, jossa on erikokoisia ikkunoita. Talossa ei kuitenkaan ole yhtään ovea, josta mennä sisälle. Kurkistamalla ikkunoista sisälle näkee vain rajoitetusti. Kiertämällä taloa ja katsomalla sisään ikkunoista voidaan kuitenkin tehdä havaintoja siitä, miltä talon sisällä näyttää. Ikkunasta kurkistavan tutkijan on näin ollen mahdollista tehdä johtopäätöksiä kokonaisuudesta. Tällaista lähestymistapaa Salasuo kutsuu aineistotriangulaatioksi. (Salasuo 2015, 166–167; Denzin 1978; ks. myös Kukko 2023b, 63.)

Norman K. Denzinin mukaan sosiologien pitäisi lähestyä tutkittavana olevaa ilmiötä mahdollisimman monia metodologisia lähtökohtia hyödyntäen (Denzin 1978, 291). Tämä kehoitus voisi päteä oikeastaan myös politiikkatieteilijöihin. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi ovat huomauttaneet, että triangulaation tarkoituksena on Denzinin mukaan yhdistää tutkimuksessaan erilaisia metodeja, tutkijoita, tietolähteitä ja teorioita. Tarkoituksena on, että tutkija ei sitoutuisi vain yhteen näkökulmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 143.)

Triangulaatio voidaan jakaa neljään eri päätyyppiin:

1. Tutkimusaineistoon liittyvä triangulaatio.
2. Tutkijaan liittyvä triangulaatio.
3. Teoriaan liittyvä triangulaatio.
4. Metodinen triangulaatio. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144–145; Denzin 1978, 295.)

Tutkimusaineistoon liittyvä triangulaatio tarkoittaa sitä, että tietoa kerätään usealta eri tiedonantajaryhmältä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144). Denzin jakaa tutkimusaineistoon kohdistuvan triangulaation vielä kolmeen eri alakategoriaan, jotka ovat *aika*, *tila* ja *henkilö*. Edellä mainitut kategoriat ovat sidoksissa toisiinsa. Tämä tarkoittaa sitä, että yhden tutkiminen edellyttää myös toisten tutkimista. Denzin käyttää esimerkkinä aamulla sairaalan ensiavussa tapahtuvaa kuolemantapausta. Tapausta voi verrata keskipäivällä tapahtuviin kuolemiin sellaisissa paikoissa, joissa sairaalahenkilökuntaa ei ole paikalla. (Denzin 1978, 295–296.) Alakategoriat helpottavat kiinnittämään huomiota henkilöiden tekemisiin ajassa ja paikassa; tutkija voi tehdä havaintoja kontekstista, millaisessa yhteydessä asiat esiintyvät. Erityisesti silloin, kun tutkija hyödyntää erilaisia aineistoja, hänellä on enemmän mahdollisuuksia lähestyä ilmiötä monipuolisesti.

Batesonin mukaan vigilantismin laadullinen tutkimus pyrkii usein hyödyntämään historiallisia tietoja, kuten oikeustapauksia, raportteja, muistelmia sekä poliittisten puolueiden ja kansalaisryhmien arkistoja. Muutamat yksittäiset haastattelut eivät Batesonin mielestä kuitenkaan anna kovinkaan laadukasta tietoa, mutta jos tutkija yhdistää etnografisen lähestymistavan ja osallistuvan havainnoinnin puolistrukturoituihin tai avoimiin haastatteluihin, on tämä erinomainen tapa kerätä tietoa vigilantismista (Bateson, 2021, 941). Toisin sanoen tutkittaessa monimutkaisia ilmiöitä on lopputuloksen kannalta parempi turvautua useisiin erilaisiin lähestymistapoihin ja näiden yhdistelemiseen esimerkiksi aineistojen ja metodien suhteen.

Vastaavasti vigilantismin kvantitatiivinen tutkiminen sisältää Batesonin mukaan myös paljon potentiaalia tutkia vigilantismia ja ilmiön suuntauksia niin ajassa kuin paikassa. Hän kuitenkin huomauttaa, että tutkijan täytyy suhtautua kriittisesti siihen, miten vigilantismi aineistossa määritellään, miten aineisto on kerätty ja millä perusteilla. (Emt., 940.) Esimerkiksi uutiset vigilantismista ovat toisen käden lähteitä, joista todennäköisemmin löytyy tietoja julkisesta, väkivaltaisesta ja kollektiivisesta vigilantismista ennemmin kuin yksittäisestä ja väkivallattomasta toiminnasta. Toimitajat voivat jättää vigilantismin määritelmässään ulkopuolelle myös sellaiset ilmiöön kuuluvat puolet kuten rikoksien ennaltaehkäisemisen ja tutkimisen⁷². (Emt.)

Väitöstutkimukseni aineiston keräämisessä olen pyrkinyt ensimmäiseen päätyyppiin eli tutkimusaineistoon liittyvään triangulaatioon⁷³. Olen jakanut aineiston neljään luokkaan:

1. Valtion (väkivaltamonopolin) näkemys vigilantismista ja vigilanteista. Tämä kategoria pitää sisällään viranomaisten katsauksia ulkoparlamentaarisesta

72 Batesonille vigilantismissa on kyse toiminnasta, jossa ”ehkäistään, tutkitaan ja rangaistaan rikoksista ja rikkomuksista” (Bateson 2021, 925–926).

73 Teoriaan liittyvää triangulaatiota olen tosin myös sivunnut käsittelemällä vigilantismia ilmiönä, joka sijoittuu useille eri tieteiden rajapinnoille.

liikehinnästä ja harvaan asuttujen alueiden turvallisuustilanteesta. Lisäksi siihen kuuluu poliisiylijohtajien, ministeriöiden ja yksittäisten poliisien näkemyksiä sekä lausuntoja, jotka liittyvät kansalaisten mukaan ottamiseen viranomaisten avuksi. Kategoria sisältää myös viranomaisten antamat kommentit medialle katupartioista ja omankädenoikeudesta.

2. Poliitikkojen näkemykset vigilantismista nettisivuilla, sosiaalisessa mediassa, blogeissa ja medialle annetuissa haastatteluissa. Erityisesti kuntaseriffien yhteydessä poliitikot perustelivat näkemyksiä, miksi inhimilliselle turvallisuustoimijalle olisi tarvetta kunnan alueella.
3. Vigilanttien sekä poliittisten aktivistien tuottamat omat tekstit, valokuvat ja videot, joissa kuvaillaan toimintaa sekä perustellaan tekojen motiiveja. Tähän sisältyy nettisivuja, somepostauksia sekä medialle annettuja haastatteluja, joissa aktivistit kertovat toiminnastaan sekä motiiveistaan.
4. Uutiset, joissa kerrotaan katupartioista, pedofiilimetsästyksestä tai kuntien seriffihankkeista. Kategoriaan kuuluu toimittajien tekemiä reportaaseja ja uutisia, joiden aihepiiri koskee omankädenoikeutta. Uutisten rooli aineistossani on kuvailla menneisyyden tapahtumia, mutta myös antaa agora niin viranomaisille kuin omankädenoikeuden harjoittajille kertoa näkemyksensä⁷⁴.

Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat sisäministeriön raportit ulkoparlamentaarista liikkeistä (2020a, 2020b), maalittamisesta (2021), luottamuksesta poliisiin (Vuorensyrjä & Rauta 2020), poliisin hallintorakenteesta (Ristola & Karnaranta 2023), sekä poliisin laatimat selvitykset harvaan asuttujen alueiden turvallisuustilanteesta (Poliisi 2019; Poliisi 2020). Aineistoissa korostuu valtion näkemys kotimaan turvallisuudesta, mutta myös äärioikeistolaisista vigilantitiryhmistä, joita voidaan pitää uhkana valtion kannalta. Kategoria tuo esiin väkivaltamonopolin näkemykset sitä uhkaavista toimijoista. Raportit sisältävät tilannekatsauksien lisäksi myös konkreettisia ehdotuksia turvallisuuden lisäämiseksi. Näitä ovat esimerkiksi entisen poliisiylijohtaja Mikko Paateron näkemykset apupoliiseista ja ehdotukset naapurivahdeista poliisien apuna harvaan asutuilla alueilla. 2010-luvun aikana Paatero oli usein esillä mediassa erilaisten kansalaisten mukaan ottavien ehdotusten myötä. Vigilantismia pidetään teoriakirjallisuudessa valtion väkivaltamonopolin kannalta ongelmallisena, joten valtio on joutunut myös ottamaan kantaa ilmiöön.

Toiseen kategoriaan kuuluvat Kyyjärven ja Enontekiön poliitikkojen näkemykset kuntaseriffitoiminnan tarpeellisuudesta. Poliitikkojen näkemykset omankädenoikeudesta voivat vaihdella ja Regina Bateson on havainnut, että myös valtion virka-

74 Sisäministeriön *Kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyyn toimenpideohjelmassa* nostetaan esiin miten media voi edesauttaa äärioikeistolaiseen toimintaan rekrytoimista levittämällä tietoa liikkeiden toiminnasta ja valtavirtaistamalla äärioikeistolaista propagandaa käyttämällä samoja käsitteitä ja termejä kuin liikkeet (Sisäministeriö 2020a, 48).

miehet ja työntekijät voivat antaa niin suoraa tukea kuin hiljaisen hyväksyntänsä vigilantismille (Bateson 2021, 928; ks. Abrahams 1998, Bjørge ja Mareš 2019, 13; Huggins 1991, Kukko 2023b, 66). Näin ollen esimerkiksi yksittäisten poliitikkojen näkemykset voivat olla ristiriidassa valtion virallisen linjan kanssa. Vigilanttiryhmät voivat myös antaa julkista tukea yksittäisille poliitikoille. Esimerkiksi Soldiers of Odin on korostanut tukevansa tapauskohtaisesti puolueita ja yksittäisiä poliitikkoja (SOO 1.6.2017). Poliitikkojen näkemykset vigilantismista ovat keskeisessä osassa kuntaseriffejä koskevassa artikkelissa (Kukko 2023b).

Kolmantena ovat vigilanttiryhmien ja aktivistien omat näkemykset toiminnasta ja erityisesti toiminnan oikeuttamisesta. Soldiers of Odinin ja Loldiers of Odinin tapauksessa molemmat ovat ylläpitäneet omia nettisivuja ja sosiaalisen median kanavia, joissa omia näkemyksiä ja tavoitteita on julkaistu. *Masked Struggle* -luvun aineistossa on somepäivityksiä, blogipostauksia ja uutisia vuosilta 2015–2018. Keskityn etsimään syitä aktivistien naamioiden käyttämiselle ja esittelemään tilanteita, joissa niitä on käytetty.

Nettietäjä Mikko Parantaisen tapauksessa tärkeimmäksi kanavaksi muodostuivat paikallislehdelle annetut haastattelut sekä lehden tekemät lukuisat jutut. Äänekosken *Kaupunkisanomat* seurasi nettietäjän toimintaa aktiivisesti vuosien ajan. On kuitenkin hyvä huomauttaa, että kaikki vigilantit ja ryhmät eivät halua antaa haastatteluita tai kertoa toiminnastaan julkisesti, sillä suhtautuminen mediaan voi olla avoimen vihamielistä. Soldiers of Odin on kieltäytynyt useista haastatteluista (ks. Yle 7.5.2016). SOO:n perustaja on kuitenkin antanut haastatteluja (ks. esim. Yle 7.5.2016; Helsingin Sanomat 29.5.2017) ja kommentoinut ryhmän toimintaa mediassa (ks. esim. MTV Uutiset 11.2.2019; Helsingin Sanomat 17.9.2020). Vigilanttiryhmien ja yksittäisten vigilantismia harjoittavien henkilöiden puheenvuorot julkisuudessa antavat arvokasta tietoa toiminnan motiivien tarkastelemiseen. Tosin on pidettävä mielessä, että rikollisuuden syitä ei voi aina tutkia kysymällä rikollisilta itseltään (ks. Kivivuori ym. 2018, 24).

Neljäntenä kategoriana ovat toimittajien kirjoittamat vigilantismia koskevat uutiset. En ole ottanut kategoriaan mukaan vastamedioita kuten MV-lehteä⁷⁵ vaan pääosin⁷⁶ Julkisen sanan neuvoston (2014) laatiman *Journalistin ohjeita* noudattavia

75 MV-lehteä on tutkittu oikeistopopulistisena vastamediana ja demokraattista yhteiskuntaa murentavana tekijänä (Tuomola 2019; ks. myös Aro 2019). Toimittaja Jessikka Aro on kuvannut MV-lehteä rasistisena vihasivustona, joka lietsoo niin pelkoa kuin vihaa, sekä tarjoaa foorumin rasisteille ja uusnatseille (Aro 2019, 281). MV-lehti on verkkosivuillaan uutisoinut usein esimerkiksi SOO:n toiminnasta (Sallamaa 2018, 69).

76 Nettietäjiä ja pedofiilimetsästäjiä -artikkelissa viitataan Seiskan uutiseen kääntäjäoikeuden antamasta tuomiosta Parantaiselle. Uutisessa kerrotaan Parantaisen todenneen lehdelle muutama vuosi sitten, että jos tuomio tulee niin seksuaalirikollisten tietojen julkaiseminen loppuu. (Seiska 24.7.2017; ks. Kukko 2023a, 272.) Seiskaa on syytetty *Journalistin ohjeiden* noudattamatta jättämisestä ja esimerkiksi *Journalisti*-lehden mukaan Seiska on saanut vuosina 2014–2021 viisi langettavaa päätöstä JSN:ltä. (Journalisti 16.9.2022.) Käytän Seiskan uutista artikkelissa lähteenä koska Parantaisen kommentti toiminnan lopetta-

julkaisuja (esim. Aamulehti, Helsingin Sanomat, MTV Uutiset, Ilta-Sanomat, Yle). Uutisissa on kuvailuja tapahtumista, joissa on pyritty kertomaan, *mitä tapahtui, missä tapahtui ja miksi tapahtui*. Tällainen aineistokokonaisuus on esimerkiksi Äänekosken *Kaupunkisanomissa* julkaistut uutiset Mikko Parantaisesta ja Finnish Pedohunters -ryhmän toiminnasta. Mediaa on pidetty neljäntenä valtiomahtina ja tiettyjä aiheita on saatettu nostaa enemmän esille kuin toisia. Vuoden 2016 alussa katupartiot olivat usein otsikoissa ja viranomaisten, poliitikkojen, katupartioiden ja tavallisten kansalaisen näkemyksiä katupartioista kuultiin. Erityisesti Soldiers of Odinin paikallisjärjestöjen perustamisesta ja toiminnassa mukana olevien henkilöiden rikostaustasta uutisoitiin. Tämän lisäksi uutisoitiin myös SOO:sta erilleen irtautuneiden katupartioiden perustamisesta sekä SOO:ta vastaan kohdistettujen katupartioiden toiminnasta (esim. Loldiers of Odin). Uutisissa seurattiin myös kuntien seriffihankkeiden etenemistä.

Aineiston laajuus ja laaja-alaisuus tukee tutkimukseni pohjimmaista tarkoitusta vastata alussa asettamiini tutkimuskysymyksiin poliittisen vigilantismin harjoittamisesta 2010-luvun Suomessa. Samalla aineisto antaa myös mahdollisuuden hahmottaa tutkittavana olevan ilmiön laajuutta ja mahdollisia teksteistä löytyviä ristiriitaisuuksia. Edellä luokitellut kategoriat ja erityisesti kategorioiden sisältämät aineistot raottavat tutkimukseni kannalta ikkunoita, joista kurkistelemalla pyrin vastaamaan kysymyksiin kotimaisesta vigilantismista.

Tekstien lisäksi aineistossa on myös valokuvia, videoita ja radio-ohjelma. Tärkein yksittäisistä valokuvista on keväällä 2017 Lordin aukiolla otettu valokuva. Yliopistonlehtori Tapio Nykäsen ottamassa kuvassa poliisit vievät Loldiers of Odinin aktivistia poliisiautoon (Nykänen 9.4.2016). Kuva on julkaistu *Journal of Resistance Studiesin* kannessa (2021) sekä Routledgen julkaiseman kansalaistottelemattomuutta käsittelevän kirjan *Civil Disobedience From Nepal to Norway* (2022) kannessa. Videoista tärkein on Soldiers of Odinin talvella 2019 käynnistämä pedofilienmetästystä koskeva ilmoitus (Ranta 2019). Parantainen kertoi omasta toiminnastaan ja motiiveista Ajankohtaisessa kakkosessa (Vaarne 2014) ja edesmenneen toimittaja Perttu Häkkisen radio-ohjelmassa (Häkkinen 2015).

Yhteistä kaikille väitöskirjan aineistoille on se, että olen etsinyt niin teksteistä, kuvista kuin videoistakin erilaisia *poliittisia merkityksiä*. Olen halunnut selvittää, miten vigilantismia perustellaan ja miten valintoja oikeutetaan. Aineiston esittelyn jälkeen perustelen väitöstutkimuksen metodologisia ratkaisuja ja nostan esiin tutkittavan ilmiön kannalta tärkeitä eettisiä pohdintoja sekä valintoja, joita olen tutkimuksessa joutunut tekemään.

misesta kokonaan tuo uutta tietoa toimittaja Perttu Häkkisen radio-ohjelmassa annettuun haastatteluun. Parantainen totesi ohjelmassa toimittaja Panu Hietanevalle toiminnan jatkuvan vaikka käräjäoikeuden tuomio olisi lainvoimainen, mutta hänen nimi ”ei tule missään yhteydessä esille” (Häkkinen 2015; ks. Kukko 2023a, 272).

3.2 Metodologia: tutkimus tulkintana

Tutkijan tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa ja lisätä ymmärrystä tutkimuskohteesta olevasta ilmiöstä, mutta samalla osallistua myös yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tutkija ei koskaan toimi tyhjiössä vaan pyrkii kommunikoimaan niin tutkimusyhteisön kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tutkimus ei saa perustua uskomuksiin tai jäädä pelkästään pelkistävän tulkinnan tasolle vaan lähtökohtana on uuden tiedon tuottaminen.

Tutkimus alkaa aina ongelman asettamisesta ja etenee ongelman täsmentämiseen. Tämän jälkeen tutkijan tehtävänä on aineiston kerääminen, kuvaaminen ja analyysi. Aineistosta nousevan analyysin pohjalta voidaan tehdä johtopäätökset, minkä jälkeen laaditaan raportti tai tutkielma. Viimeinen vaihe tutkimusprosessissa on tutkimustulosten julkaiseminen. (Niiniluoto 1980, 25.) Prosessi ei kuitenkaan aina mene tässä järjestyksessä, sillä tutkija voi prosessin aikana palata välillä korjaamaan tutkimuksen alussa tehtyjä oletuksia (emt.). Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että tutkija havahtuu analyysiä tehdessään, että tutkimusongelmaa täytyy vielä miettiä tarkemmaksi tai aineistoa täytyy kerätä lisää.

Filosofi Charles S. Peircen mukaan tutkimus on toimintaa, jossa epäilyistä päädytään tieteellisiin uskomuksiin ja tutkija vapautuu tietämättömyydestä (emt., 25). Filosofi Ilkka Niiniluoto erottaa toisistaan kaksi tutkimusongelman tyyppiä. Ne ovat 1) *deskriptiivinen tutkimusasetelma*, jossa tutkija pyrkii kuvaamaan jonkin ”systemin” historiaa tai nykyistä tilaa, ja 2) *generalisoiva tutkimusasetelma*, jossa etsitään ”systeemiä” koskevia säännönmukaisuuksia. Näiden avulla tehdään luotettavia ennustuksia ja löydetään annettuihin tavoitteisiin keinot. (Emt., 26.) Tutkimuksen lähtökohtana on ongelma tai kysymys, johon tutkija haluaa löytää vastauksen. Tavoitteena voi olla olemassa olevaa teoriaa soveltamalla tai uusia teorioita keksimällä löytää selityksiä, joilla vastataan esitettyihin kysymyksiin. Tutkija voi myös aloittaessaan tutkimusta olla tilanteessa, jossa teorioiden ja havaintojen välillä on havaittavissa ristiriita. Näin ollen tutkimuksen lähtökohtana on ongelma, joka on aikaisempien tutkimustulosten synnyttämä. Filosofi Karl Popper on kuvannut tiedon kasvamista kuviolla, jossa ongelma johtaa teoreettiseen ratkaisuyritykseen, joka vastaavasti tuo eteen ratkaisun kritiikin ja eteen ilmestyvän uuden ongelman. (Emt., 26–27; ks. myös Peirce 1931–1958, 5358–5410; Popper 1981.)

Niiniluoto jakaa Peircen perustelut tieteellisestä menetelmästä objektiivisena neljään eri kohtaan.

1. Tutkijan mielipide ei vaikuta tutkimuskohteen ominaisuuksiin.
2. Tieteellinen tieto on tulos, joka syntyy tutkijan ja tutkimuskohteen vuorovaikutuksesta.
3. Tiedon lähteenä on tutkimuskohteesta saatu kokemus. Tiede ei saa perustua uskoon, intuitioihin tai ilmestyksiin.

4. Tutkimuskohteesta on mahdollista saada tietoa, joka on totuudellista ja tutkijayhteisöllä on mahdollisuus saavuttaa yksimielisyys⁷⁷ tiedon laadusta. (Niiniluoto 1980, 83.)

Peircen mukaan tutkimuksen päämääränä saavutettava totuus on lopulta tärkeintä, ei niinkään matka, joka tutkimuksen aikana tehdään. Niiniluoto kuvailee Peircen käsitystä tieteestä ”varovaiseksi metodologiseksi optimismiksi”. (Emt., 84.) Peircen näkemyksen mukaan eri tutkimukselliset lähtökohdat johdattavat tutkijat lopulta samaan johtopäätökseen. Lopulta on aivan sama, mitä metodologisia valintoja tutkija on tehnyt saavuttaakseen totuuden, koska jollain toisella metodilla olisi päädytty samaan tulokseen. Niiniluodon mukaan tämä eroaa filosofi Francis Baconin ajatuksesta, että oikea metodi johdattaa helposti ja lyhyessä ajassa tutkijan totuuden äärelle. (Emt., 84; Peirce 1931–1958.) Niiniluoto erottaa Peircen kaksi teesiä, jotka koskevat objektiivisia tekijöitä. Ensimmäinen on objektiivisten tekijöiden vaikutus tieteellisen tiedon muodostukseen. Toinen koskee tutkimuksen edetessä tapahtuvaa ei-objektiivisten tekijöiden vaikutusten eliminoimista. Jälkimmäinen teesi on ollut kiistanalainen, mutta ensimmäinen sisältää ”objektiivisuuden” minimoioituksen, jota ilman on turha edes keskustella ”tieteestä”. (Emt., 84–85.)

Väitöstutkimukseni kannalta kieli on tärkeässä osassa. Allekirjoitan perusväitteen, jonka mukaan kieli rakentaa maailmaa samalla rakentaen ja uusintaen sosiaalista todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 21–22). Esimerkiksi etsimällä aineistosta kielellisiä merkityksiä voidaan erotella aineistosta erilaisia *diskursseja* (ks. Juhila 2016, 342). Kielen lisäksi tutkimuksessa korostuu kontekstin merkitys; toiminta ei koskaan tapahdu tyhjiössä vaan suhteessa aikaan ja paikkaan (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 38).

Tutkija Anu Pynnösen mukaan diskurssia käytetään erilaisissa merkityksissä, joten kyseessä ei ole mikään yksiselitteinen käsite. Tutkijan täytyy käsitellä käytössään perustella, mitä hän tarkoittaa diskurssilla. Onko diskurssi esimerkiksi sosiaalisuuden elementti tai viitataan tällä johonkin tiettyyn diskurssiin, esimerkiksi poliittiseen diskurssiin? (Pynnönen 2015, 35; ks. myös Fairclough ym. 2004, 4.) Näin ollen jokaisessa tutkimuksessa tutkijan on aluksi määriteltävä diskurssi ja se, mitä tällä oikein tarkoitetaan, aina uudelleen ja uudelleen (Pynnönen 2015, 35; Pietikäinen & Mäntynen 2009).

Tässä väitöstutkimuksessa diskurssi liittyy olennaisesti valtaan ja vallankäyttöön. Etsin aineistosta, miten vigilantismia on oikeutettu ja miten vastustettu; millaisia

⁷⁷ Vigilantismien tutkimuksessa on esiintynyt yksimielisyyden sijaan usein erimielisyyksiä ilmiön määrittelyn suhteen ja tutkijat ovat kiistelleet ilmiöön liitettävistä ominaisuuksista. Tutkijoiden erimielisyyksin liittyen Bateson huomauttaa Giovanni Sartorin (2009, 126) muistutuksesta, että sitä, mikä voidaan ratkaista tutkimuksella (engl. investigation), ei pitäisi ratkaista määritelmällä (engl. definition) (Bateson 2021, 926).

kielellisiä merkityksiä ilmiölle on annettu. Pynnönen toteaa diskursseilla olevan ”representaatiollista kuvausvoimaa”. Tällä tarkoitetaan diskurssien kykyä kuvata asiat ”totena” ja ”tapahtuneena”, mutta samalla diskurssien avulla arvotetaan eri asioita. Diskurssien avulla ei pelkästään rakenneta tietoa, vaan niiden avulla myös jaetaan tietoa ja esitetään sitä. (Pynnönen 2015, 39.) Pynnönen huomauttaa, että sillä on merkitystä, millaisesta institutionaalisesta asemasta kieltä käytetään (Pynnönen 2015, 39; ks. Juhila & Suoninen 1999, 247). Diskurssien välille voidaan näin tehdä selviä eroja sen mukaan, kuka puhuu ja millaisesta asemasta. Esimerkiksi sisäministeriön, poliisiylijohtajan ja yksittäisen poliisin diskurssi katupartioiden tarpeellisuudesta on erilainen kuin turhautuneen kansalaisen, joka on päättänyt liittyä paikkakunnalla perustettuun katupartioon. Jälkimmäinen edustaa haastajaa, siinä missä sisäministeriö, poliisiylijohtaja ja poliisi väkivaltamonopolia. Huomioni kiinnittyy kielellä siihen, miten jostakin asiasta puhutaan ja miten kielen kautta rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Näin ollen voidaan todeta, että ilmiö tuotetaan kielen avulla. (Ks. Pynnönen 2013, 8.)

Vigilantismi on Batesonin mukaan politiikkatieteelliselle tutkimukselle kiinnostava kohde erityisesti ilmiöön liittyvien valtasuhteiden vuoksi (Bateson 2021, 923–925; Kukko 2023b, 65. Ks. myös Dahl 1957, 202–203). Olen samaa mieltä Batesonin kanssa, että lähtökohdiltaan ilmiö on kuin luotu politiikkatieteilijöiden tutkittavaksi. Vigilantismi liittyy erityisesti vallan ja väkivallan kysymyksiin. Lähestymistapaani tutkimukseen voi kuvailla *yhteiskuntatieteelliseksi diskurssianalyysiksi* tai tutkija Sari Pietikäisen (2000) määrittelemäksi *kriittiseksi diskurssianalyysiksi*, jossa yhdistyvät niin lingvistinen kuin yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi. Tässä lähestymistavassa huomio kiinnittyy erityisesti valtasuhteisiin ja seurauksiin. (Purjo 2004, 56–70, 92–93.)

Pynnönen mukaan kriittisessä diskurssintutkimuksessa, tai diskurssianalyysissä, *diskurssin* käsitteellä on perinteisesti ollut kaksi merkitystä. Ensimmäinen pitää diskurssia yleisenä ja yksittäisenä käsitteenä, johon kuuluu kaikki kielellinen vuorovaikutus. Diskurssi tarkoittaa tällöin kielenkäyttöä sosiaalisena toimintana. Vastaavasti käsitteellä *diskurssit* tarkoitetaan merkityksellistämisen tapaa, jonka kaikki ”kieliyhteisön” jäsenet tunnistavat. Diskurssien avulla kuvataan näin asioita ja ilmiöitä tietyllä tapaa ja tietystä näkökulmasta. (Pynnönen 2013, 7; ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 26–27.) Kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluu olennaisesti niin valta, valtasuhteet, legitimointi, mutta myös vaiennetut äänet (Pynnönen 2015, 20).

Toisaalta edellä mainittujen lisäksi kielen merkityksiin ja valtasuhteisiin keskittyntä lähestymistapaani voi kuvailla myös hyvin ”paloslaiseksi”, koska tutkimukseni punainen lanka on keskittyä lukemaan ja tulkitsemaan politiikkaa katupartioiden, nettietsivien ja kuntaseriffien toiminnasta. Kari Palonen on huomauttanut, että yhdistelemällä erilaisia tekstejä voidaan tehdä tulkintoja niin puhujista kuin rakenteista. Kaiken selittävää ja tyhjentävää käsitystä yksikään tulkinta ei kuitenkaan anna ilmiöstä. Kyseessä on tutkijan tekemä tulkinta ja näkemys tutkimuskohte-

ta. Jokainen tulkinta on mahdollista kiistää ja kaikille tulkinnoille voidaan esittää vastaväitteitä. (Palonen 1988a, 14–15.) Palosen mukaan silloin, kun tutkija haluaa etsiä teksteistä politiikkaa, huomio tulee kiinnittää tekstissä käytettyyn sanastoon ja käsitteisiin. Näiden avulla on mahdollista päästä jäljille myös mahdollisista merkitysmuutoksista. (Emt., 100.) Ilmiöltä on kysyttävä, missä tämän poliittisuus tulee esille (emt., 19). Palonen tiivistää tutkimuksen taidoksi yhdistää *lukeminen*, *päätteleminen* ja *kirjoittaminen*. Analyttisen lukemisen avulla tekstistä pilkkotaan aineisto, josta edetään päätteeseen ja lopulta tutkimustekstin kirjoittamiseen. (Emt., 21.) Palonen nostaa esille myös eksegeesin idean; kiinnostavat merkitykset poimitaan tekstistä talteen (emt., 29). Palonen on myös verrannut politiikantutkijan kieleen kohdistuvaa toimintaa salakirjoitusten purkamiseen (Palonen 1988b, 16–18; Kukko 2023b, 64).

Palosen aspektipoliittisessa lähestymistavassa korostuvat kysymykset, missä tutkittavana olevan ilmiön ”poliittinen aspekti/politiittisuus tulee näkyviin”. Poliittikka vaatii tulkintaa, koska se ei näy tutkijalle paljaalla silmällä. Poliittikasta ei myöskään voida puhua ilman ”vastustusta ja vastustajia”. (Palonen 1988a, 19.) Tarkastelemalla tekstejä on mahdollista havaita erilaisia konflikteja. Poliittikan tutkijalle konfliktit antavat mielenkiintoisen lähtökohdan tarkastella tekojen ja sanojen välisiä ristiriitoja. Esimerkiksi ensimmäisessä tutkimusartikkelissa *Masked struggle* (2022b) tarkasteltavana on kaksi katupartiota: Soldiers of Odin ja Loldiers of Odin. Molemmat perustelivat omaa toimintaansa erilaisista lähtökohdista. Samalla myös lähtökohdat aktivistien naamioiden ja symbolien käyttämiselle olivat erilaisia. SOO toi ilmi nettisivuillaan ja antamissaan haastattelussa, että maahanmuuttajat uhkasivat kansalaisten turvallisuutta, siinä missä Loldiers of Odin pyrki klovnimeikeillä tekemään naurunalaiseksi maahanmuuttovastaisessa katupartioinnissa mukana olevia. Media-aineistosta etsin, millaisissa yhteyksissä ryhmät käyttivät naamioita ja millaisia ristiriitaisuuksia julkilausuttujen motiivien ja tekojen välillä on. Soldiers of Odinin tapauksessa katupartion nettisivuilla, sosiaalisessa mediassa julkaistujen viestien sekä medialle annettujen haastatteluiden väliltä löytyi ristiriitaisuuksia, josta käyvät esimerkkeinä väkivallalla uhkailu ja siihen yllyttävät kuvat. (Kukko 2022b.)

Paloslaisen lähestymistavan lisäksi myös sisällönanalyysillä on paikkansa tutkimuksessani. Kuntaseriffejä koskevassa artikkelissa metodini pohjasi aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin sekä kielen merkityksien tutkimiseen (Kukko 2023b, 64; Juhila 2016, 342). Sisällönanalyysiä on kritisoitu keskeneräisyydestä, eli tutkija on jäänyt pelkästään kuvailemaan analyysiä ja aineisto esitellään tutkimuksen lopputuloksina (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Sisällönanalyysin avulla on kuitenkin mahdollista tehdä määrällisiä luokitteluja sekä listata, kuinka usein tietty käsite/termi esiintyy. Kuntaseriffejä koskevassa artikkelissa erittelin, montako kertaa esimerkiksi Kyyjärven kunnan verkkosivuilla uutisoitiin kuntaseriffihankkeesta (Kukko 2023b, 64). Nettietsiviä ja pedofiilimetsästäjiä koskevassa luvussa sisällönanalyysillä selvitin, että vuosina 2012–2017 Äänekosken Kaupunkisanomat julkaisi 22 uutista pe-

dofilinmetsästäjänä mediassa profiloituneesta Mikko Parantaisesta (Kukko 2022b, 251).

Tutkijan on pyrittävä objektiivisuuteen, mutta loppujen lopuksi täydellistä objektiivisuutta lähestyttävään tutkimuskohteeseen on mahdotonta saavuttaa. Lopulta lukijan edessä aukeava tutkimus on yksi tulkinta valitusta aiheesta. Tutkija Olli Löytty on korostanut tutkijan ja lukijan välistä kommunikaatiota. Tutkimuksen tarkoituksena on saada viesti perille ja tätä edesauttaa lukijan pysyminen tutkijan mukana päättelyketjuissa. Avain tähän on se, että tutkija kertoo avoimesti omista valinnoistaan ja rajauksien tekemisestä. Löytty pitää lukijan kannalta tärkeänä epäilyksien esittämistä. Tutkijan on hyvä kertoa, että tulkinnassa voi olla epävarmuutta tai merkityksissä häilyvyyttä. ”Mahdollisimman läpinäkyvään argumentaatioon” pyrkiminen on tärkeää. (Löytty 2008, 252.) Löytty nostaa esille myös, miten tutkimuksen harharetkistä ei yleensä kerrota, vaikka niillä saattaa olla tärkeä merkitys niin tutkimustuloksen ja tutkimusprosessin kannalta (emt., 254). Avaan seuraavaksi omaa hapuiluani tutkimuksen valintojen edessä sekä niitä ratkaisuja, jotka johtivat muun muassa media-aineistojen käyttämiseen tutkimuksen primäärilähteinä. Nämä ratkaisut olivat käytännöllisiä mutta hyvin usein myös tutkimuksen etiikkaan liittyviä.

3.3 Tutkimuksen valinnoista: käytännön ongelmat ja eettiset kysymykset

Joulukuussa 2022 osallistuin Lapin yliopiston järjestämään leikkimieliseen Science Slam -tapahtumaan kilpailijana. Kilpailun ideana on kymmenen minuutin aikana kertoa omasta tutkimuksesta ja esityksellä voittaa yleisö omalle puolelleen, sillä esitysten jälkeen yleisö valitsee kilpailun voittajan. Osallistuin tapahtumaan musikaaliesityksellä, jonka aikana ääneen pääsivät niin poliisi, katupartion jäsen, pikkupaikkakunnan seriffi ja nettietsivä (Lapin yliopisto 11.11.2022; Lapin yliopisto 7.12.2022). Valmistellessani esitystä pidin tärkeänä muuttaa tositapahtumia fiktiiviseen muotoon, mutta silti säilyttää tutkimukseni punainen lanka. Käytännössä tämä tarkoitti tapahtumapaikkojen muuttamista fiktiivisiksi ja sellaisten fiktiivisten henkilöiden käsikirjoittamista, joiden toimet ja reaktiot kuitenkin perustuivat väitöskirjani tutkimusartikkeleihin.

Lopulta esityksen toteuttaminen vaati omalta osaltaan eettisen ohjeistuksen soveltamista, siinä missä itse tutkimuksen tekeminen. Vigilantismiin tutkimuskohteena liittyy paljon ongelmallisia asioita, jotka on otettava huomioon. Miten lähestyä ja tutkia ilmiötä, johon liittyy jollain tavalla väkivalta tai väkivallan uhka? Tutkija joutuu karsimaan jo tutkimuksen alkuvaiheissa itselleen vaarallisia ja vaaralle altistavia valintoja pois. Siinä missä kymmenminuuttisen tieteen popularisointia edustavan esityksen toteuttaminen koostuu lukuisista valinnoista, voidaan väitöstutkimusta

kuvata prosessina, jossa haastavia valintatilanteita on huomattavasti enemmän. Esimerkiksi miten huomioida tutkimuskohteiden yksityisyys, millaisilla kriteereillä rajata tutkimusaineisto, miten tunnistaa omat ennakoasenteet ja miten pyrkiä objektiivisuuteen?

Marginaalisia ilmiöitä tutkittaessa saattaa asettaa itsensä alttiiksi niin kritiikille kuin uhkailuille. Antti Häkkisen ja Mikko Salasuon mukaan on tärkeää puolustaa vaikeiden asioiden tutkimista ja valtavirrasta poikkeavaa tutkimusta. Marginaalisia ilmiöitä tutkiessaan tutkijat törmäävät kuitenkin mielenkiintoiseen paradoksiin: muut tutkijat ja media voivat olla kiinnostuneita tutkijan aiheesta, mutta jos tutkimuksen tulokset eivät miellytä, tutkijasta tulee ”pahuuden edustaja”, jonka tutkimus ei sovi reagoijan omaan maailmankuvaan. Tällaiset reaktiot eivät kerro perehtyneisyydestä vaan tunteellisesta reaktiosta aiheeseen. (Häkkinen & Salasuo 2015, 15–16.)

Yhteisön tutkimiseen keskittyneen tutkijan vaarana voi olla myös uppoutuminen liian syvälle tutkimuskohteeseensa. Tämä voi johtaa pahimmillaan siihen, että tutkimus ajautuu eettisesti harhapoluille, kun tutkittavista tulee ensin hyvänpäiväntuttuja ja lopulta kavereita, joiden maailmankuvaa tutkija alkaa kannattaa. Toisaalta myös neutraali suhtautuminen potentiaalisesti väkivaltaiseen yhteisöön voi herättää vaikeita tutkimuseettisiä kysymyksiä. Tämä piirtyi esiin valokuvaaja Silla Simonen (2018) työssä, jossa hän seurasi reilun vuoden ajan Soldiers of Odin -katupartiojärjestön toimintaa ja dokumentoi kokemuksensa valokuvateoksessaan *Soldiers of Odin & vieras*. Teos on osa hänen pro gradu -tutkielmaansa. Teoksen jalkisanoissa Simone kuvaa, miten luottamuksen voittaminen ei ollut helppoa (ks. Simone 2018, 138). Kuvat kertovat katupartiolaisten arjesta, ja muutama jäsen kirjoittaa teoksen sivuilla omia tuntojaan katupartion jäsenenä sekä mielipiteitä Suomen poliittisesta ilmapii-ristä (emt., 139). Tutkija Tommi Kotonen kritisoi teosta kriittisen lähestymistavan puutteesta, sillä teos ei missään vaiheessa oikeastaan pyri kyseenalaistamaan katupartion toimintaa, sillä tämä jätetään lukijan tehtäväksi. Simone onnistui lähestymistavan myötä kuitenkin voittamaan järjestön luottamuksen, mikä mahdollisti työskentelyn ylipäättään. (Kotonen 2018b: ks. myös Simone 2018, 138–139⁷⁸.)

Silla Simone palaa teoksessaan *Sokea piste. Dokumentaarisen valokuvan etiikka* (2023) pohtimaan SOO:n valokuvaamista ja kerhohuoneilla hengailua. Osa ystäväistä oli raivoissaan ja kaikkosi ympäriltä kuultuaan Simonen kuvaavan odineita (Kulttuuritoimitus 6.7.2023). Simonea on kutsuttu valokuvaprojektin tiimoilta myös ”natsikuvaajaksi”, mutta ei tosin negatiivisessa yhteydessä. Autofiktiivisessä *Sokea*

78 Havainnoivaa läsnäoloaan odinien keskuudessa Simone pohtii samantyyllisenä ystävyyden rakentamisena kuin gonzo-journalismin perustajana pidetyn Hunter S. Thompsonin kokemukset Helvetin enkeleiden parissa. Thompson seurasi muutaman vuoden ajan 1960-luvulla lähietäisyydeltä moottoripyöräkerhon toimintaa osallistuen esimerkiksi ryhmän juhliin ja kirjoitti tämän pohjalta teoksen *Hell's Angels: A Strange and Terrible Saga* (1967). Gonzoa on kritisoitu faktan ja fiktion sekoittamisesta sekä tarinallisuuden suosimisesta totuuden ehdoilla (ks. esim. Björninen ym. 2020).

piste -teoksessa pääpaino on valokuvan kantaottavuuden ja vaikutusmahdollisuuksien pohdinnassa. Simonen mukaan vaikean aiheen dokumentointi on jo itsessään tärkeää. Hän nostaa esille, miten 1990-luvulla vaikuttaneista skeneistä ei lukuisista uutisoinneista huolimatta ole jäänyt paljoakaan kuvamateriaalia. (Voima 6/2023.)

Eettisiä pohdintoja ja valintoja olen joutunut tekemään pitkin matkaa väitöskirjan artikkeleita kirjoittaessani. Ensimmäisen kerran jouduin pohtimaan tutkimukseni eettistä lähestymistapaa vuonna 2016. Tuolloin ajatuksenani oli osallistua, Simonen tapaan, jollain tavalla Soldiers of Odinin katupartiot toimintaan esimerkiksi ulkopuolisena tarkkailijana. Olisin tarkastellut partiotointia mahdollisimman objektiivisesti tehden havaintoja ympärilläni tapahtuvista asioista ja mahdollisesti haastatellut toiminnassa mukana olevia henkilöitä. Haastattelututkimus ei toteutunut, sillä arvioin ensinnäkin, että ulkopuolelta tulevaan politiikan tutkijaan ja hänen motiiveihinsa saatettaisiin suhtautua niin epäillen, että tutkimus olisi käytännössä vaikeaa. Vielä selkeästi suuremmaksi ongelmaksi näin sen, että minulla olisi ollut mahdollisuus joutua uhkaaviin tilanteisiin ja esimerkiksi väkivallan silminnäkijäksi. Arvioin, että tämä olisi johtanut niin monimutkaisiin tutkimuseettisiin kysymyksiin, että työ olisi ollut väitöskirjani tavoitteiden kannalta tarpeettoman hidasta ja vaikeaa: tutkimuskysymyksiini liittyvää politiikkatieteellistä tietoa saattoi saada myös käytännöllisesti ja eettisesti helpommin ja silti hyvin hedelmällisin ratkaisuin.

Partioiden toiminnan tarkkailu ei sinänsä ole ennenkuulumatonta. Esimerkiksi *Vigilantism against Migrants and Minorities* -teoksessa Bjørge ja Mareš toteavat, miten teoksen kirjoittajista osa haastatteli partioiden johtajia ja osallistui partioihin tarkkailijana. Useimmissa tapauksissa tietoa oli kuitenkin mahdollista saada haastattelujen sijaan verkkokeskusteluista, poliisin pöytäkirjoista, videoista ja uutisista. (Bjørge & Mareš 2019, 18.)

Rikollisuutta tutkinut antropologi J. Christopher Kovats-Bernat on puolestaan kertonut, miten kenttätöitä tehdessään hän joutui salaamaan henkilöllisyytensä, mutta myös valehtelemaan kantavansa mukanaan asetta. Salailu on selkeässä ristidassassa American Anthropological Associationin tutkimuseettisen ohjeen ”Be open and honest regarding your work” kanssa (Fingerroos & Jouhki 2018, 97; American Anthropological Society 2012). Kovats-Bernat on kuitenkin esittänyt, että todellisuus kenttätöissä on kaukana eettisessä ohjeistuksessa kuvatusta ”kaikkivoipaisesta tutkijasta” (Fingerroos & Jouhki 2018, 97). On mahdollista, että tämantapaiseen etnografiseen työhön ja/tai osallistuvaan havainnointiin liittyvät tutkimuseettiset kysymykset ovat konkreettisimmillaan juuri antropologiassa, jolle kenttätö on ratkaisevan tärkeää.

Tutkijat Outi Fingerroos ja Jukka Jouhki nostavat esiin, miten American Anthropological Associationin (AAA) kenttätöön tekijöille suunnatun seitsenkohtaisen ohjeistuksen ensimmäinen ohje kuuluu ”1. DO NO HARM”. Jos tutkimus aiheuttaa ”merkittävää haittaa” tutkittavana olevalle yhteisölle, on tutkimus lopetettava. Kysymys siitä, mikä on ”merkittävä haitta”, on kuitenkin vaikeasti määriteltävissä

ja sidoksissa näkemyksiin niin kulttuurisista kuin fyysisistä haitoista. (Fingerroos & Jouhki 2018, 95; ks. American Anthropological Society 2012.) Oma mielenkiintoinen kysymyksensä on, miten paljon tutkimus saa aiheuttaa haittaa (ja mikä ymmärretään haitaksi) yhteisöille, joiden oma toiminta näyttäytyy haitallisena yhteiskunnalle tai esimerkiksi yhteisön omille jäsenille.

Vigilantismien tutkimiseen liittyvästä etiikasta on ylipäänsä kirjoitettu verrattain vähän. Travis Dumsday (2009) on käsitellyt vigilantismien ilmiöön liittyvää eettisyyttä ja pohtinut, millaisissa tilanteissa vigilantismi voisi olla sallittua. Myös Delmasin (2018) kirjoitukset vigilantismista osana uncivil disobedience -teoriaa keskittyvät pohtimaan väkivallan moraalista oikeutusta, ei niinkään vigilantismia vaikeana tutkimuskohteena. Bateson on pohtinut ilmiötä tutkijan kannalta hankalana kohteena ja nostanut esille kysymyksen, miten tutkija voi eettisesti lähestyä tutkittavaa kohdetta, joka ei kunnioita eettisiä periaatteita. Olisi väärin kohdella tutkimuskohdetta silkkihansikkain, mutta itsesensuuri johtaa lopputuloksen kannalta ei-toivottuihin tuloksiin. Erityisesti kenttätutkimusta tekevät joutuvat vigilantismia tutkiessaan kohtaamaan ainutlaatuisia eettisiä ongelmia. Bateson nostaa esiin, miten Meksikossa kaksi kyselytutkimuksen toteuttajaa poltettiin elävältä, kun paikalliset luulivat tutkijoita kidnappajiksi. (Bateson 2021, 942–944; Zizumbo-Colunga, 2019, 574.)

Tutkijan kannalta on hyvä, että erilaisia eettisiä ohjeistuksia on olemassa, mutta ohjeistukset eivät aina anna yksiselitteisiä vastauksia, miten lähestyä vaikeasti tutkittavaa ilmiötä. Eettisen neuvottelukunnan ohjeistusta (Kohonen ym. 2019) on kuitenkin hyvä pitää tutkimuksen kompassina, joka antaa suunnan, jota kohti mennä. Vigilantismia ilmiönä tutkineet ovat kuitenkin kohdanneet eettisiä ongelmia, joihin ei välttämättä ole olemassa vain yhtä oikeaa tai oppikirjamaista vastausta (Kukko 2023a, 250–251; Bateson 2021, 942–943; ks. myös Wood 2023, 302.).

Oma katupartioihin liittyvä aineistovalintani päättyi lopulta siis medialähteisiin. Vuoden 2016 aikana medialähteitä tuntuikin tulevan ovista ja ikkunoista, mikä osaltaan puolsi ratkaisua. Päädyin ratkaisuun etsiä katupartiossa mukana olevien motiiveja uutisista, aktivistien itsensä tekemistä blogeista, nettisivuilta ja somepäivityksistä. Lisäksi julkisuudessa ääneen pääsivät kaduilla partioivat kansalaiset, viranomaiset ja poliitikot. Aiheesta keskusteltiin monipuolisesti niin puolesta kuin vastaan.

Kirjoittaessani verkossa harjoitettavasta omankädenoikeudesta kertovaa lukua päädyin käsittelemään pääaineistona Äänekosken *Kaupunkisanomissa* vuosina 2012–2017 ilmestyneitä uutisia, joissa haastateltiin ja seurattiin nettietsivä Mikko Parantaisen ja Finnish Pedohunters⁷⁹ -ryhmän toimintaa. Päätin käsitellä niin Parantaisen kuin ryhmän toimintaa julkisten lähteiden ja mediakeskustelun kautta. En

79 Vuonna 2013 Finnish Pedohunters yritti rekisteröityä yhdistykseksi, mutta Patentti- ja rekisterihallitus ei hyväksynyt nimeä. Ryhmä perusti yhdistyksen nimeltä *Pedofilian uhrien puolesta ry*. (Kukko 2023a, 265–266.)

keskity artikkelissa Parantaisen henkilöön, vaan hänen kauttaan lähestyn verkossa harjoitettavaan omankädenoikeuteen liittyviä yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Lisäksi lähestyn tutkimuskohdetta yksityisyyttä kunnioittaen, mutta toimintaa kriittisesti arvioiden. (Kukko 2023a, 251; Kohonen ym. 2019, 13.) Lisäksi media-aineiston valintaan johti uutisoinnin runsaus. Pedofilinmetsästyksestä kertovia juttuja ilmestyi kaupunkisanomissa yli 20 kappaletta. Tämä kertoo aihepiirin kiinnostavuudesta, mutta samalla myös paikkakunnalla vaikuttaneen nettietisivän nousemisesta julkisuuden henkilöksi, jonka esiintymistä myös muissa uutisissa⁸⁰ seurattiin paikallislehden sivuilla.

80 Parantainen oli useaan otteeseen esillä mediassa kertomassa pedofilinmetsästyksestä ja toiminnan tavoitteista. Esimerkiksi Ylen Ajankohtainen kakkonen (Vaarne 2014; ks. myös Yle 26.8.2014a; Yle 26.8.2014b) ja Perttu Häkkisen (2015) radio-ohjelma käsittelivät aihetta.

4 Tulokset artikkeleittain

4.1 Artikkelit I: **Masked struggle: Uncivil disobedience on the streets of Finland**

Artikkelissa I tarkastelen Soldiers of Odinin ja Loldiers of Odinin toimintaa ja keskityn siihen, millaisissa yhteyksissä ryhmät käyttävät naamioita. Tämän lisäksi tarkastelen myös, millaisia merkityksiä liittyy aktivistien käyttämiin naamioihin ja symboleihin. Aineistona hyödynnän SOO:n verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa (Facebook, VKontakte) julkaistuja päivityksiä sekä uutisia katupartioista. Loldiers of Odinin tapauksessa aineistossa on uutisten lisäksi aktivistien blogipäivityksiä, videoita ja valokuvia. (Kukko 2022b, 105.) Molempien ryhmien toimintaa lähestyn uncivil disobedience -teorian kautta hahmottaen teorian periaatteellisen tottelemattomuuden (engl. principled disobedience) alakategoriana (Delmas 2018). Teorian avulla analysoin niin poliittisen oikeiston kuin vasemmiston naamioihin turvautunutta aktivismia ja selvitan ryhmien poliittisia motiiveja ja moraalisia lähtökohtia toiminnalle. Pohdin myös, että vaikka molemmat ryhmät käyttivät naamioita ja rikkoivat lakia, ainoastaan klovniaktivistien toimintaa voidaan pitää tavoitteiden osalta moraalisesti hyväksyttävänä uncivil disobedience -teorian valossa (Kukko 2022b, 116–118). Delmasin teorian lisäksi hyödynnän vigilantismia koskevaa teoriakirjallisuutta (Johnston 1996; Bjørge & Mareš 2019), mutta myös Kirkpatrickin (2008), Brownleen (2012) ja Scheurmanin (2018, 2019) keskusteluja kansalais-tottelemattomuudesta sekä kansalaistottelemattomuuden ja uncivil disobedience -teorian suhteesta toisiinsa.

Delmas on huomauttanut, että katupartioiden toiminnan taustalla voi olla tavoitteita ja ajatuksia, joita ei julkisesti haluta ilmaista (Delmas 2018, 211). Sosiaalisen median päivityksissään ja nettisivuillaan SOO korosti turvaavansa kadut suomalaisille silloin, kun viranomaiset eivät tähän kykene tai eivät enää halua turvata katuja (ks. esim. SOO 29.9.2021). SOO:n käyttämä viikinkilogo yhdistettiin mediassa usein negatiivisiin uutisiin sekä poliittisiin hyökkäyksiin ja väkivaltaan (Kukko 2022b, 117). SOO on olemassaolonsa aikana jakanut sosiaalisen median kanavissaan väkivaltaista kuvastoa ja tämän lisäksi katupartion perustaja on puhunut jopa sisällissodasta (Kotonen 2019, 252). Soldiers of Odin julkaisi talvella 2019 videon, jossa yhdistys ilmoitti aloittavansa ”pedofiilinmetsästyskauden”. Guy Fawkes-naamioihin sonnustautunut ryhmä ilmoittaa videolla järjestävänsä hunaja-ansoja ja toteaa, että poliisia ei soiteta paikalle. Poliisi huolestui videosta ja se nostettiin esiin myös sisäministeriön ekstremismiiä koskevassa tilannekatsauksessa väkivaltaan

yllyttävänä esimerkkinä (sisäministeriö 2020b, 17). Samaa naamiota hyödynnettiin myös katupartioyhdistyksen VKontakte-sivuilla, jossa julkaistiin kuva SOO-jäsenhuppariin sonnustautuneesta naamioituneesta henkilöstä sekä teksti ”Näytetään kenelle Suomi kuuluu ja mikä on pettureiden palkka” (Kukko 2022b, 111). Edellä mainittuja tapauksia aiemmin yhdistyksen perustaja oli tammikuussa 2017 kutsunut ihmisiä ”Suomen itsenäisyyden julistus” -nimiseen tapahtumaan ja kehottanut hankkimaan ”anonymous-naamarin” valmiiksi. Tapahtuman tarkoituksena oli vastustaa hallitusta sekä aloittaa ”vallankumous ja maanpetturit laitetaan vastuuseen” (Kukko 2022b, 111; Ranta 2017).

Artikkelissa selvitän, miten SOO:n tapauksessa naamioiden käyttäminen liittyy väkivallalla uhkailuun vihollisina pidettyjä tahoja kohtaan. Vihollisia ovat esimerkiksi anarkistit, Antifa, raiskaajat, pedofililit sekä poliittiset petturit (Kukko 2022b, 115). Käyttämällä Guy Fawkes -naamiota viestinnässään ja kasvoillaan SOO näyttää ilmoittautuvan mukaan maailmanlaajuiseen protestiin korruptoituneita vallanpitäjiä vastaan. Toisaalta naamion käyttäminen voidaan nähdä myös poliittiseen vasemmistoon yhdistetyn maailmanlaajuisesti tunnetun symbolin hyödyntämisenä omiin poliittisiin tarkoituksiin (Kukko 2022b, 111). Poliittisen vasemmiston lisäksi Guy Fawkes -naamio on liitetty 2010-luvulla myös lukuisiin Internet-meemeihin, joten kyse voi olla yleisesti tunnetun Internet-ilmiön hyödyntämisestä. Sosiaalisen median kanavissaan (VKontakte) SOO on julkaissut erilaisia meemejä ja kuvamanipulaatioita. Yleisesti tunnetun naamion hyödyntämisen taustalla voidaan nähdä näin ollen populistinen tarkoitus edustaa Suomen kansaa ja tämän turhautumista niin hallitusta kuin viranomaisia kohtaan⁸¹. (Kukko 2021, 76.)

Loldiers of Odinin aktivistien tapauksessa koko liikkeen olemassaolo oli riipuvainen naamioitumisesta. Loldiers of Odin -klovnien ensisijainen tarkoitus oli herättää huomiota ja kyseenalaistaa Soldiers of Odinin (SOO) toiminta. Tutkijat Aharoni ja Féron käyttivät klovnien karnevalistisista katupartioista nimitystä ”queer form of vigilantism”. Klovnit halusivat sukupuolittomalla toiminnalla niin haastaa kuin pilkata tummiin pukeutuneiden katupartioiden näkemyksiä naisista passiivisina uhreina, jotka tarvitsevat suojelua. (Aharoni & Féron 2020, 100.) Klovnien queer-vigilantismin voidaan nähdä kohdistuvan äärioikeistoon ja maahanmuuttovastaisiin katupartioihin. Jonna Nummela nostaa gradu -tutkielmassaan esiin miten väkivallaton ja humoristinen Loldiers of Odin on tärkeässä roolissa monipuolistaen käsitystä antifasistisesta aktivismista (Nummela 2019, 34). Loldiers of Odin

81 Sisäministeriön raportissa SOO:n videota pidetään hyvänä esimerkkinä äärioikeistolaisten liikkeiden tavasta hyödyntää suurta huomiota ja tunteita herättäviä tapahtumia. Videon julkaisu helmikuussa 2019 yhdistyy näin julkisuudessa uutisoituihin alaikäisiin kohdistuneisiin seksuaalirikosepäilyihin. (Sisäministeriö 2020a, 15.) Oulun poliisi kertoi loppuvuonna 2018 tapauksista, joissa ulkomaalaisiin tai ulkomaalaisilta näyttäviin henkilöihin oli kohdistunut vihapuhetta. Poliisi uskoi tapausten liittyvän Oulussa tapahtuneisiin seksuaalirikoksiin. Poliisi ymmärsi kansalaisten voimakkaat tunteet, mutta korosti, että oikeutta ei saa ottaa omiin käsiin. (Ilta-lehti 18.12.2018.)

pidättäytyi toiminnassaan väkivallasta, mutta media-aineiston perusteella voidaan todeta, että aktivistit hakeutuivat kaduilla tilanteisiin, joissa SOO:n jäseniltä toivottiin ylilyöntejä. Samoin tilanteet poliisin kanssa sekä erityisesti valokuvat näistä tilanteista haluttiin saada näyttämään viranomaisten taholta ylilyönneiltä. Kansalaisille haluttiin antaa mielikuva, että äärioikeisto saa rauhassa marssia kaduilla poliisin pidättäessä vaarattomia klovneja. (Ks. Kukko 2022b, 113; Nykänen 9.4.2016.)

Loldiers of Odinin toiminnassa on paljon samankaltaisuutta Isossa-Britanniassa toimivan *The Clandestine Insurgent Rebel Clown Armyn* (CIRCA) kanssa. Molemmat harjoittavat väkivallatonta kansalaistottelemattomuutta ja käyttävät klovneasuja naamioitumistarkoituksessa⁸². Esimerkiksi CIRCA-klovni Kolonel Klepton mukaan naamion tarkoituksena on häivyttää raja aktivistin ja ympärillä olevien ihmisten välillä (Klepto 2004, 411). CIRCA:n toimintaa on kuvattu ”protestival”-termillä. Tällä tarkoitetaan karnevalismista inspiroitunutta luovuutta, joka kohtaa perinteiset poliittiset rituaalit (St John 2008, 168; Routledge 2012, 435). Yhteneväisyyksiä naamioitumiseen Loldiers of Odinin tapauksessa löytyy myös meksikolaisen *Zapatista*-liikkeen argumenteille naamioiden käyttämisestä rajojen häivyttäjänä sekä mahdollisuuden antamisesta olla samanaikaisesti kuka tahansa ja ei kukaan (Kukko 2022b, 112, 118; ks. myös Kukko 2021, 58).

Rawlsilainen näkemys kansalaistottelemattomuudesta ei ole kovin hyväksyvä naamioitumiselle vaan kannustaa tottelemattomuudessa avoimuuteen. Naamioitua tottelemattomuutta voidaan kansalaistottelemattomuuden sijaan pitää pikemminkin uncivil-teorian mukaisena (poliittisena) toimintana. Molempien aktivistiryhmien, SOO:n ja Loldiers of Odinin, toiminta täyttää Delmasin (2018) uncivil disobedience -toiminnan määritelmän. Artikkelin lopussa totean, että teoriaan kohdistuvasta kritiikistä huolimatta uncivil disobedience antaa hyvän lähtökohdan naamiodun vastarinnan tutkimiselle. Lopulta aika, paikka ja konteksti määrittävät naamioiden käyttämisen hyväksyttävyyden. Jos naamion takaa paljastuu vähemmistöjä kohtaan kohdistuvaa väkivaltaa tai vallankumouksellisia toiveita instituutioiden kaatamisesta, toiminta ei ole moraalisesti hyväksyttävää. Naamion takana voi kuitenkin olla kommunikatiivisia pyrkimyksiä ja demokratiaa tukevia ajatuksia, joita voidaan verrata kansalaistottelemattomuuteen tavoitteiden kommunikaation suhteen, mutta jotka eivät täytä rawlsilaista kansalaistottelemattomuuden kriteeriä. (Kukko 2022b 116–118.)

82 Klovneiksi pukeutuneet aktivistit eivät tehneet väkivaltaisia iskuja naamioiden turvin, mutta Loldiers of Odin -toiminnassa mukana ollutta henkilöä syytettiin väkivaltaiseen mellakkaan osallistumisesta. Aktivisti oli osallinen mielenosoituksessa, jossa SOO:n jäseniä kohtaan heitettiin kiviä ja kananmunia kesällä 2018. Henkilö ei osallistunut mielenosoitukseen klovneasussa vaan mediassa uutisoitiin aktivistin kuuluneen ryhmään. (Ks. Kukko 2021; ks. myös MTV Uutiset 10.2.2020.)

4.2 Artikkelii II: Nettietsiviä ja pedofiilinmetsästäjiä – Verkossa harjoitettava omankädenoikeus

Artikkelissa II käsittelen äänekoskelaista Mikko Parantaista, joka tuli vuosina 2012–2017 mediassa tunnetuksi ”pedofiilinmetsästäjänä” ja ”nettietsivänä”. Parantaisen kautta pohdin, millaisia analyttisiä erotteluja on mahdollista tehdä väkivallattoman kansalaistottelemattomuuden ja verkossa harjoitettavan omankädenoikeuden välille. Aineistona käytän erityisesti Äänekosken *Kaupunkisanomien* julkaisemia uutisia. Paikallislehti seurasi Parantaisen toimintaa aktiivisesti, ja lehden sivuilla hän sai kertoa näkemyksiä omasta toiminnastaan sekä perustella, mihin kansalaislähtöisellä toiminnalla pyrittiin. Kaiken kaikkiaan vuosina 2012–2017 lehti julkaisi peräti 22 uutista Parantaisesta. Lisäksi Parantainen kertoi toiminnastaan Ylelle, Ilta-Sanomille ja Long Playlle annetuissa haastatteluisissa (Kukko 2023a, 251). Teorian osalta hyödynnän tutkimuksia pedofiilinmetsästyksestä ilmiönä (Campbell 2016; Button 2020; Hadjimatheou 2021) sekä Internet-vigilantismin (Trottier 2017; Douglas 2016; Douglas 2020) eroa kansalaistottelemattomuudesta (Rawls 1988).

Pedofiilinmetsästyks on hyvä esimerkki kansalaislähtöisestä toiminnasta, jossa hyödynnetään doksausta. Henkilötietojen julkistaminen voi olla hyödyksi niin kansalaistottelemattomuutta harjoittavalle aktivistille, mutta pedofiilinmetsästyksen yhteydessä kyseessä on pikemminkin ”lisärangaistusten” antaminen kuin sortavaksi koetun lain vastustaminen tai lainsäädännön muuttaminen. Suomessa pedofiilinmetsästyks on ollut pääosin sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa toimintaa, joka on keskittynyt tuomioiden julkaisemiseen. Finnish Pedohunters -niminen ryhmä, jonka toiminnassa Parantainen oli mukana, pyrkivät ottamaan hoitaakseen myös tehtäviä, jotka kuuluisivat lähtökohtaisesti viranomaisille. Sosiaalisessa mediassa harjoitettavaa toimintaa perusteltiin tiedotuksellisista lähtökohdista. Finnish Pedohunters -ryhmä kohdisti sosiaalisen median sivunsa kaikille kiinnostuneille kansalaisille. Päivityksissä keskityttiin poikkeuksesta pelkästään lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen nimiin, tuomioihin ja yhteystietoihin⁸³. Ryhmä halusi ylläpitää julkista rekisteriä, jota valtio ei ylläpitänyt. Suomessa ei ole julkista rekisteriä lapsiin kohdistuneista seksuaalirikosten tekijöistä, joten Parantainen ja Finnish Pedohunters -ryhmä pyrkivät omatoimisesti ylläpitämään tällaista rekisteriä sosiaalisessa mediassa⁸⁴. Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (RKP) otti kantaa ryhmän toimintaan ja totesi, että yksityishenkilöt eivät saa ylläpitää listoja eikä Suomeen ole tulossa samantyylistä toimintamallia kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa seksuaalirikollisten osalta. Julkisuudessa Parantainen arvosteli politiikan rattaiden

83 Osoitteiden jakamisesta on kuitenkin ollut ristiriitaista tietoa (ks. Kukko 2023a, 275).

84 Facebookin sulkiessa kesällä 2013 *Ei hyssyttelyä pedofiileille* -sivun sivustolla oli peräti 16 000 tykkääjää (Kukko 2023a, 266).

hidasta pyörimistä ja oli päätyntä valitsemaan tämän vuoksi kansalaisvaikuttamisen (Kukko 2023a, 269; Häkkinen 2015).

Artikkelissa osoitan, miltä Parantaisen toiminta näyttää Daniel Trottierin (2017) määrittelemän Internet-vigilantismien kuusikon pohjalta (Kukko 2023a, 274–276). Yhteneväisyyksiä kansalaistottelemattomuuteen löytyi julkisuudessa esiintymisestä, laillisten prosessien hitauden kritiikistä sekä yleiseen oikeustajuun vetoamisesta. Haastatteluissa Parantainen toi esiin, miten kansan oikeustaju ja rikollisille annetut tuomiot eivät kohtaa. Merkittäviä eroja rawlsilaiseen kansalaistottelemattomuuteen löytyi lain kunnioittamisesta (engl. fidelity to law), jolla tarkoitetaan erityisesti toiminnasta annettujen rangaistusten hyväksymistä. Parantainen ei ollut saamiinsa tuomioihin tyytyväinen vaan valitti niistä. Toinen ero koskee väkivaltaa, joka ei kuulu rawlsilaiseen kansalaistottelemattomuuteen. Parantainen toi haastatteluissa ilmi, miten hän ei koe sosiaalisessa mediassa harjoitettavaa toimintaa sellaisena, joka yllyttäisi ihmisiä pedofiilien oven taakse koputtelemaan. Toiminnan voidaan kuitenkin katsoa muodostaneen uhan, josta Rawls varoittaa. Kolmas ero liittyy tavoitteisiin ja niiden luonteeseen. Siinä missä kansalaistottelemattomuuden avulla halutaan poliittista muutosta ja tavoitteena on muuttaa lakeja, digilantismissa, edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi, halutaan antaa rikoksen tekijöille ekstralailisia rangaistuksia ja ottaa tuomiovaltaa omaan käsiin. (Kukko 2023a, 276–277.) Esimerkiksi Ylen haastattelussa Parantainen kertoi, että pedofiili ei saa tekemäänsä rikostaan koskaan anteeksi (Kukko 2023a, 267; ks. Vaarne 2014; Yle 26.8.2014b).

Parantaisen esimerkki on hyvä osoitus siitä, että vigilantismia ei aina tapahdu varjoista käsin vaan ekstralailiselle toiminnalle voidaan myös etsiä julkisuutta. Tätä perusteltiin sillä, että julkisuuden luomalla pelotteella oli/on uusia rikoksia ennalta ehkäisevä vaikutus (Kukko 2023a, 267). Omalla tavallaan tämä tuo mieleen Internet-aikakaudelle päivitetyn version historioitsija Eric Hobsbawmin (2005) kostajasta, joka nauttii pienen yhteisön keskuudessa suosiota, vaikka valtio paheksuu kostajan toimia ja pitää häntä rikollisena.

4.3 Artikkelii III: Hyvinvointiparatiisista villiin länteen?: Kuntaseriffien toimijuuden rajat harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta koskevassa keskustelussa

Artikkelissa III käsittelen sitä, miten harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen liittyvässä keskustelussa on määritelty kuntaseriffin toimivaltuuksien rajat suhteessa valtion väkivaltamonopoliin. Kyyjärven ja Enontekiön toteutumattomia kuntaseriffihankkeita lähestyn aineistotriangulaatiota hyödyntäen ja pohdin molempia hankkeita kuntapoliitikkojen ajamina ratkaisuinä turvallisuustilanteen parantamiseksi harvaan asutuilla alueilla. Valtion näkökulmasta kuntien oma-aloitteinen turvallisuustoiminta näyttää kuitenkin ongelmallisena, jos hanketta lähdetään

toteuttamaan ministeriön kielloista ja poliisilaista⁸⁵ piittaamatta. Aineisto koostuu kuntaseriffejä koskevista keskusteluista, jotka liittyvät Kyyjärven (2009–2010) ja Enontekiön (2017–2019) hankkeisiin, sekä harvaan asuttujen alueiden turvatomuuden tunnetta koskevista uutisista. Lisäksi aineisto sisältää kuntien turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta koskevia raportteja: Pelastusalan Keskusjärjestön Turvassa 2019 -raportin (2020), poliisin selvitykset valvonta- ja hälytystoiminnan tilasta (2019; 2020), sisäministeriön julkaiseman poliisibarometrin (2020), Sisäisen turvallisuuden portaalin arviot turvallisuudentunteesta (2023) sekä poliisin hallintorakennetta koskevan arvion (2023).

Aineistotriangulaation avulla olen jakanut aineiston kahteen kategoriaan sen mukaan, kuka aiheesta julkisuudessa lausuu. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluu valtion näkemys, jota edustavat viranomaiset ja ministeriöt. Esimerkiksi poliisiylijohtajien näkemykset kuuluvat tähän kategoriaan. Toinen kategoria koostuu poliitikkojen näkemyksistä yhteistyömahdollisuuksista ja valtion väkivaltamonopolin haastamisesta. Artikkelissa lähestyn kuntaseriffiä vigilantismin teorian kautta määrittelemällä vigilantismin ”kansalaisten harjoittamaksi toiminnaksi, joka kohdistuu rikollisuuteen, sisältää väkivallan mahdollisuuden, sekä mahdollisesti lain rikkomista tavoitteiden saavuttamiseksi” (Kukko 2023b, 65; Johnston 1996; Bateson 2021). Olen laajentanut vigilantismin määritelmää koskemaan yksittäisten kansalaisten lisäksi myös valtion virkamiehiä. Esimerkiksi Regina Batesonin mukaan myös poliitikot ja viranomaiset voivat toimillaan edesauttaa omankädenoikeuden harjoittamista (Bateson 2021, 928).

Suomessa ei ole tällä hetkellä ainuttakaan niin sanottua kuntaseriffiä, mutta julkisuudessa käytyjen keskustelujen perusteella media-aineiston kautta hahmotuu kuva helposti lähestyttävästä inhimillisestä turvallisuustoimijasta, joka vastaisi rajatulla alueella järjestyksestä ja vastaisi toimistaan kunnanvaltuustolle. Kyseessä olisi palkkioperustainen virka, johon olisi palkattu eläkkeelle jäänyt poliisi, palomies tai upseeri. Toiminta kohdistuisi esimerkiksi huoltoasemamurtoihin, omaisuusvarkauksiin ja muihin rikoksiin, joita kunnan alueilla tapahtuisi, esimerkiksi rattijuopumustapauksiin. Kyseessä olisi luotettavaksi tunnettu henkilö, joka valvoisi ja ylläpitäisi turvallisuuden tunnetta rajatulla alueella. Seriffillä olisi mahdollisesti myös rikoksia ennalta ehkäisevä vaikutus. Enontekiöllä haluttiin, että seriffillä olisi paikallistuntemusta, mutta hän olisi lisäksi myös sellainen henkilö, jonka kanssa matkailija voi ottaa selfien (Kukko 2023b, 72).

Kyyjärven ja Enontekiön kuntapäättäjät ilmaisivat julkisuudessa huolen, että asukkaan näkökulmasta poliisin saapuminen kunnan alueelle kestää aivan liian kauan. Molemmissa tapauksissa turvallisuustilannetta haluttiin parantaa kunnassa

85 Yksittäinen kunta ei voi ilmoittaa ottavansa poliisin tehtäviä hoitaakseen. Tämän kieltää poliisilain lisäksi myös perustuslaki. (MTV Uutiset 13.12.2017; Uusi Suomi 14.12.2017; Maaseudun Tulevaisuus 15.7.2017.)

paikallisella ratkaisulla antamalla toimivalta järjestyksenvalvontaan yhteisössä luotetuksi todetulle toimijalle: sellaiselle henkilölle, joka tietää paikat ja jonka paikallisetkin tuntevat. Luottamuksesta kertoo, että niin Kyyjärven kuin Enontekiön kuntaseriffi olisi ollut vastuussa tekemisistään kunnanvaltuustolle. Kyyjärven tapauksessa kunnan asukkaiden turvallisuuteen liittyvät ongelmat haluttiin ratkaista liittämällä kuntaseriffi vartijoita koskevaan lakiuudistukseen. Hankkeen kannalta pidettiin tärkeänä, että seriffi sidotaan osaksi valtionväkivaltamonopolia, eikä toimivaltojen suhteen astuta valtion varpaille (emt., 75).

Ministeriö korosti, ettei kunta voi aloittaa omaa poliisitoimintaa, mutta Enontekiö oli valmis menemään Kyyjärveä pidemmälle mahdollisessa poliisilain rikkomisessa. Kunta korosti julkisuudessa olevansa valmis viimeisenä vaihtoehtona rahoittamaan seriffitoiminnan omasta budjetistaan ministeriön kielloista huolimatta. Vigilantismista kertovat myös esimerkiksi seriffikandidaatin kommentit voimankäytöstä tarvittaessa sekä mahdollisista aseista; pippurisumutteista ja kumipatukoista (emt., 72). Enontekiöllä seriffi olisi tuonut alueelle epävirallisen ”Lapin lain” poliisin puuttuessa alueelta. Tarvittaessa alueella ”poliisinä” toimiva seriffi olisi näin ollen toimeenpannut omatoimisesti ”Lapin lakia” parhaaksi kokemallaan tavalla ja turvautunut tarvittaessa, Suomen lain mukaan, laittomiin toimenpiteisiin (Bateson 2021, 926–927; Kukko 2023b, 74). Tämä ekstralainlainen asetelma tuo mieleen myös Brownin (1975) ja McGrathin (1984) teorian vigilantismista ”korpilakina”, jossa viranomaisten poissaolo korvataan omalla toiminnalla, joka tuo alueelle ”lain ja järjestyksen” (ks. Kukko 2023b 74).

Media-aineiston perusteella totean, että Enontekiön tapauksessa turvallisuuteen liittyvät ongelmat haluttiin ratkaista alueella tarvittaessa omankädenoikeudella. Enontekiön hanke voidaan nähdä myös huomiohakuisuutena, joka tuotti halutun tuloksen. Kunnan julkaiseman tiedotteen jälkeen poliisi kiinnostui siitä, mitä alueella tapahtuu, ja partioita havaittiin Enontekiön alueella tavallista useammin. Enontekiön seriffillä ei kuitenkaan ole mitään virallista mandaattia toimintaan, vaikka tukena olisikin yhteisö ja kuntapoliitikot. Seriffin saama paikallinen poliittinen tuki tekee hänestä yhteisön silmissä sankarin, siinä missä valtion näkökulmasta seriffi on vigilantti ja väkivaltamonopolin haastaja (Kukko 2023b, 76).

5 Synteesi: Poliittinen vigilantismi Suomessa

5.1 Kysymys vallasta ja väkivallasta

Esitän synteesinä, että kotimainen vigilantismi on turhautuneiden kansalaisten perustamia maahanmuuttovastaisia katupartioita (SOO), äärioikeistoa vastaan kohdistuvia vastapartioita (Loldiers of Odin), verkossa häpeärangaistuksia antavia nettietsiviä (Parantainen ja Finnish Pedohunters -ryhmä) sekä kuntapoliitikkojen ideoimia kuntaseriffihankkeita, jotka toteutuessaan haastavat valtion väkivaltamonopolin (Enontekiö). Vigilantismi on ruohonjuuritasolta lähtevää toimintaa, jota harjoittavat niin ryhmät kuin yksittäiset kansalaiset. Lisäksi yhdistävänä tekijänä on se, että toiminnassa mukana olevilla ei välttämättä ole omakohtaista kokemusta esimerkiksi rikoksen uhriksi joutumisesta vaan toimintaa oikeutetaan osallistujien lisäksi myös sellaisilla henkilöillä, jotka eivät ole mukana katupartioissa tai sosiaalisen median sivustoilla. Siinä missä omankädenoikeuden harjoittajat näkevät toimintansa ratkaisuna ongelmaan, on vigilantismi ongelma valtiolle, jonka valtion väkivaltamonopolin on jotenkin ratkaistava. Silloin kun turhautuneet ja närkäs-tyneet kansalaiset ottavat kaupungin kaduilla ja verkossa oikeutta omiin käsiinsä, väkivaltamonopolin on muututtava ”konfliktinratkaisumonopoliksi” ja estettävä kansalaisten kostotoimet (ks. Kivivuori & ym. 2018, 262).

Modernien valtioiden tavoitteena on ollut muodostaa hallitsemilleen alueilleen väkivaltamonopoli. Väkivaltamonopolin muodostuminen päätti kansalaisten verikostot, mutta edelleen moderneissa valtioissa on alueita, joita voidaan kutsua ”valtiottomiksi” tai ”ontoiksi”. Bjørgon ja Marešin mukaan se, missä määrin vigilantit haastavat avoimesti valtion väkivaltamonopolin, riippuu ajasta ja paikasta. Ilmiönä vigilantismi on kuitenkin yhdistetty valtion heikkouteen ja yhteiskunnan sisällä oleviin valtiottomiin ”aukkoihin”, joissa vigilanttiryhmät kokevat jäävänsä virallisen oikeusjärjestelmän ulkopuolelle. (Ks. esim. Bjørgo & Mareš 2019, 324; Rannikko 2015, 150; ks. myös Black 1983; Black 1998.) Turhautuneet kansalaiset alkavat ratkaista turvallisuuteen liittyviä asioita valtiosta piittaamatta niin kaduilla kuin Internetissä.

Batesonin mukaan valtion ja vigilanttien välisessä vuorovaikutuksessa voidaan havaita ”harmaa vyöhyke”. Näin ollen politiikkatieteilijöiden ei pidä olettaa, että vigilantismia tapahtuu vain ”valtiottomassa” tilassa vaan valtion rooliin vigilantismin mahdollistajana, edistäjänä ja toteuttajana pitää suhtautua vakavasti. (Bateson 2021, 928.) Tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä viranomaisten ja poliitikkojen toimintaan. Valtion suhtautuminen vigilantismiin on vaihdellut ajan ja paikan mukaan,

mutta myös teoreetikkojen kesken on ollut erimielisyyksiä siitä, voivatko valtion viranomaiset harjoittaa vigilantismia (ks. esim. Johnston 1996). Bjørgon ja Marešin mukaan oikeistolaiset vigilantitiryhmät ovat saaneet poliittista tukea oikeistopopulistisilta puolueilta ”lain ja järjestyksen” ylläpitämiseksi yhteiskunnassa (Björgo & Mareš 2019, 16). Etelä-Amerikassa toimivat puolisoitilaalliset joukot käyvät hyvänä esimerkkinä vigilantismista, jossa toiminta kohdistuu poliittisia vihollisia kohtaan ja jossa toiminnan taustalla on oikeistolaista politiikkaa ajava valtio, joka suhtautuu myönteisesti vigilanttien väkivaltaan. Valtion ja vigilanttien välisestä yhteistyöstä käy hyvin esimerkkinä myös se, miten varsin suvaitsevaisesti Yhdysvaltojen poliisi suhtautui etelävaltioissa Ku Klux Klanin ylilyönteihin 1900-luvun alussa (emt., 324–325). Suomessa nimismiehet suhtautuivat Lapuan liikkeeseen 1930-luvulla varsin suopeasti ja katsoivat liikkeen organisoimia kyydityksiä sormien läpi. Enontekiön seriffihanke syntyi turhautuneiden kuntapoliitikkojen reaktiona siihen, kun viimeinen poliisipartio poistuu kunnan alueelta. Edellä luetellut esimerkit osoittavat, miten vigilantismi kytkeytyy vahvasti vallan ja väkivallan kysymyksen ympärille, mutta myös valtion ja vigilanttien väliin jännitteisiin. Näitä jännitteitä erityisesti Marx ja Archer (1971; 1973; 1976) todensivat tutkimuksessaan katupartioiden ja poliisien suhtautumisesta toisiinsa.

Demokratian kannalta huolestuttavia ovat erityisesti ideologialtaan äärioikeistolaiset vigilantitiryhmät, jotka ovat valmiita voimatoimiin poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän lisäksi demokratiaa uhkaavat ryhmät, jotka eivät suoraan kerro poliittisia tavoitteitaan julkisesti, mutta jäsenten keskuudessa on ymmärrys yhteisistä tavoitteista, jotka voivat sisältää ajatuksia instituutioiden kaatamisesta tai vallankumouksesta. Viime vuosina vigilantismi on usein yhdistetty oikeistolaiseen politiikkaan ja muukalaisvihamielisyyteen (Björgo & Mareš 2019, 2). Vigilantit ovat valmiita menemään kansalaistottelemattomia pidemmälle toiminnassaan. Tavoitteiden ajamiseen kuuluu tavalla tai toisella voimankäyttö ja väkivalta, niillä uhkaaminen sekä valtion väkivaltamonopolin haastaminen niin sanoin kuin teoin. Toisin sanoen vigilantismissa poliittisia tavoitteita ajetaan väkivallan tai väkivallan uhan kautta ja auktoriteetteja saatetaan väheksyä. Scheurmanin (2018, 158–159) mukaan polttopullon heittäminen vastaanottokeskukseen ei ole kansalaistottelemattomuutta vaan muukalaisvihamielistä toimintaa, jolla ei edes pyritä kommunikaatioon vallanpitäjien kanssa. Scheurman nostaa kuitenkin esiin miten äärioikeistolaiset liikkeet voivat pyrkiä omassa toiminnassaan jäljittelemään kansalaistottelemattomuutta harjoitettavia liikkeitä (emt. Ks. myös Kukko 2022b, 109). Päällepäin voi olla vaikea sanoa onko kansalaistottelemattomuus jonkinlainen naamio jonka alle ryhmän todelliset poliittiset tavoitteet on piilotettu⁸⁶.

86 Kirjailija ja runoilija Oscar Wilde mukaan annettaessa miehelle naamio saa tietää hänen todelliset ajatukset (Wilde 1891, 59). Näin ollen voidaan myös ajatella, että aktivistin kasvoilleen laittama naamio ei pelkästään anna vastarinnalle kasvoja vaan voi kertoa myös todelliset poliittiset tavoitteet (ks. Kukko

Kotimainen poliittinen vigilantismi tasapainottelee harmaalla alueella suhteessa lakiin ja moraaliin; vigilantismi ei ole mustavalkoinen ilmiö (ks. Bjørge & Mareš 2019, 4–5). Toisin sanoen välillä voi olla hyvin haastavaa sanoa, onko vigilanttien toiminta oikeutettua. Lain mukaan toiminta voi olla väärin, mutta moraalisesti toiminta voi olla hyväksyttävää – sen teorian tai niiden normien mukaan, joita arvioinnissa sovelletaan. Esimerkiksi Delmasin (2018) teoriassa korostuu vähemmistöjen organisoimien katupartioiden moraalinen oikeutus nousta poliisin harjoittamaa sortoa vastaan. Vastaavasti äärioikeistolainen partiointi on Delmasin uncivil disobedience -teorian valossa tuomittavaa.

Valtion väkivaltamonopolin kannalta poliittisesti motivoituneet ryhmät ovat ongelma. Näin ollen naapuruston tarkkailemiseen keskittyvät ryhmät ovat pienempi uhka kuin äärioikeistolaiset katupartiot, pienen kunnan aikomus palkata oma seriffi paikalliseksi ”poliisiksi” tai ryhmät, jotka ylläpitävät sosiaalisessa mediassa tuomituista seksuaalirikollisista henkilörekisteriä. Vigilanteryhmissä mukana olevilla jäsenillä voi olla henkilökohtaisia motiiveja toiminnalleen, mutta näitä ei julkisesti sanota ääneen. Tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi sankarina näyttäytymiseen yhteisön silmissä tai halusta kuulua ryhmään, joka sonnustautuu yhdenmukaisiin takkeihin ja käyttää yhteneviä symboleja (ks. Bjørge & Mareš 2019, 327). Näin ollen joillekin toiminnassa mukana oleville *tilapäispoliitikoille* poliittiset tavoitteet eivät lähtökohtaisesti ole tärkeitä mukanaolon kannalta, mutta katupartion johtohenkilöiden poliittiset motiivit muodostavat toiminnan ytimen.

Ryhmiä julkilausutut tavoitteet ovat kuitenkin poliittisia, kun ne kohdistuvat valtiota ja instituutioita kohtaan ja pyrkivät täyttämään ”ontolta” näyttäneen kohdan omalla toiminnallaan. Tämä voi tarkoittaa turvallisuuspalveluiden organisointia lähinaapurustolle, vaikka vain muutaman asukkaan tähden. ”Kansasta”, jonka puolesta toimintaa harjoitetaan, tulee lopulta poliittinen keppihevonen eli verukemien tavoitteiden ajamiseksi.

Näin ollen vigilanttien toimia täytyy aina tarkastella sidoksissa aikaan ja paikkaan. ”Harmaalla alueella” oleminen tarkoittaa sitä, että yksi teko voi kallistaa vaakakupin tuomittavalle puolelle. Tämä voi olla henkilötietojen luvaton jakamista sosiaalisessa mediassa tai nyrkkiraudalla rikoksesta epäillyn henkilön pahoinpitelemistä. Erityisesti väkivaltaa ja liiallista voimankäyttöä voidaan pitää vedenjakana, koska mitä väkivaltaisempia vigilantit ovat, sitä vähemmän kansalaiset hyväksyvät tällaisia toimia (Haas ym. 2014, 230). Toisaalta jos viranomaiset antavat hyväksyntänsä vigilanttiryhmien väkivallalle, väkivalta muuttuu aina vain mielivaltaisemmaksi (ks. Kowalewski 1996). Kowalewskin (1996, 75–76) mukaan vigilanteista itsestään voi myös lopulta tulla uhreja, kun pelkoa, terroria ja väkivaltaa kylvävät partiot saavat kaduilla vastaanansa vastapartioita. Suomessa Soldiers of Odinin (SOO) katupartio-toiminta toi kaduille vastaryhmiä, joista yksi näkyvimpiä oli Loldiers of Odin.

2022b, 114; Riisgaard & Thomassen 2016, 76, 88; Vinthagen 2006).

5.2 Väkivaltamonopolin pelilauta

Tutkimusartikkelien ja yhteenvedoartikkelin pohjalta on mahdollista sijoittaa katu-partiot, kuntaseriffit, verkossa joukkoistamista harjoittavat kansalaiset ja kansalais-tottelemattomuutta harjoittavat väkivallattomat liikkeet taulukkoon, jota nimitän *Väkivaltamonopolin pelilaudaksi* (taulukko 3). Olen jakanut pelilaudan kuuteen (6) eri kategoriaan sen mukaan, kuka on ehdottanut mitäkin turvallisuuteen liitty-vää toimenpidettä. Toimenpiteiden ehdottajat olen kirjannut taulukkoon *pelaajina* ja ehdotetut toimenpiteet *pelinappuloina*.

Pelaajat ja pelinappulat:

1. **Valtion** suunnitelmat *harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden parantamiseksi*.
2. **Poliisiylijohtaja Mikko Paateron** ehdotukset *kansalaisten osallistamisesta viranomaisten avuksi*.
3. **Kuntapoliitikkojen** ajamat *turvallisuushankkeet asukkaiden turvallisuuden tunteen lisäämiseksi*.
4. **Kansalaisten, yhteisöjen ja yhdistysten** organisoimat *katupartiot ja naapurivahtiporukat*.
5. **Kansalaiset, yhteisöt ja yhdistykset**, jotka harjoittavat *joukkoistamista Internetissä*.
6. **Järjestöt, liikkeet ja yhteisöt**, jotka harjoittavat *tottelemattomuutta*.

Erilaisia pelaajan tekemiä ehdotuksia turvallisuuden parantamiseen olen listan-nut *Pelinappulat*-kategorian alle. Tähän kategoriaan olen merkinnyt myös vuoden, jolloin kyseistä ehdotusta on media-aineiston perusteella esitetty. *Tietoja*-kohdan alle olen pyrkinyt tiivistämään poliittisia tavoitteita; mitkä ovat *Pelaajan* motiivit toimia ja mihin *Pelinappuloilla* oikein pyritään. Taulukon jälkeen pohdin myös pelin sääntöjä, jotka poikkeavat perinteisestä Monopoli-lautapelistä.

Pelaajat 1 (valtio) ja 2 (poliisiylijohtaja Mikko Paatero) ovat sidoksissa valtioon. Pelilaudalla olevat pelinappulat 1, 4, 5 ja 6 ovat konkreettisesti toteutuneita, siinä missä kategorian 2 (Paatero) ideat ovat jääneet suunnitelmiksi. Kategoriaan 3 sijoit-tuvat pelaajat (seriffihankkeet ja kodinturvajoukot) ovat jääneet myös pelkästään ideatasolle.

Taulukko 1: Väkivaltamonopolin pelilauta, pelaajat ja pelinappulat

Pelaaja	Pelinappulat	Tietoja
Valtion suunnitelmien harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden parantamiseksi	- Yleispoliisimalli (otettu käyttöön Viitasaarella 2015) - Omapoliisimalli (otettu käyttöön 2018) - Liikkuvat poliisiasemat (ehdotus vuonna 2019) - Droonit (ehdotus vuonna 2019) - HARVA-partiot (vuodesta 2021 alkaen)	- Valtiolla väkivaltamonopoli. - Viranomaisten raporteissa todettu, että poliisin näkyminen pikkupaikkakunnilla tärkeä. Avun viivästymisen vaarana on luottamuksen väheneminen viranomaisiin ja asioiden ratkaiseminen syrjäseuduilla kansalaisten harjoittamalla omankädenoikeudella ilman yhteydenottoa poliisiin (Poliisi 2019, 38). - Resurssien rajallisuuden vuoksi harkittu teknologisia ratkaisuja valvontaan, mutta myös omapoliisimallia ja HARVA-partioita.
Poliisiylijohtaja Mikko Paateron ehdotukset kansalaisten osallistamisesta viranomaisten avuksi	- Vapaaehtoiset valvontapartiot (ehdotus vuonna 2001) - Naapurivahdit (ehdotus vuonna 2012) - Kyläpoliisi (ehdotus vuonna 2014) - Apupoliisit (ehdotus vuonna 2016) - Täydennyspoliisit (ehdotus vuonna 2016) - Lähipoliisi (ehdotus vuonna 2017) - Reservipoliisi (ehdotus vuonna 2017)	- Entinen poliisiylijohtaja Mikko Paatero ehdotti useaan otteeseen eri yhteyksissä kansalaisten mukaan ottamista viranomaisten avuksi valvontaan liittyvissä tehtävissä ja kansalaisten toimimista poliisin ”silminä ja korvina”. - Mukana olevien vapaaehtoisten toiminnan sitominen viranomaisten ja väkivaltamonopolin alaisuuteen. - Nykyinen lainsäädäntö esteenä apupoliisimalleille. - Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen ei ole ehdottanut naapurivahteja julkisuudessa niin usein kuin Paatero. Kolehmainen joutui kohon keskelle tammikuussa 2016 todetessaan katupartioiden yhteydessä ”talkootyypin vapaaehtoistyön olevan kammatettavaa” (ks. Yle 5.1.2016b).
Kuntapoliitikkojen ajamat asukkaiden turvallisuuden tunteen lisäämiseksi	- Seriffit (ehdotukset: Kyyjärvi vuonna 2009 ja Enontekiö vuonna 2017) - Kodinturvajoukot (ehdotukset: Enontekiö vuonna 2012, puolustusministeriö 2017 ja Ahvenanmaa 2023)	- Kuntapäätäjien ja kansanedustajien ajama vastaus asukkaiden kokemaan turvattomuuden tunteeseen antamalla inhimilliselle toimijalle vastuuta valvontaan ja järjestyksen ylläpitämiseen liittyvissä tehtävissä. - Poliitikkojen hätähuuto harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden puolesta. - Perustuslaissa määritellään, miten julkisen vallankäytön tulee perustua lakiin ja miten merkittävä julkista vallankäyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaisille (Perustuslaki 11.6.1999/731). Kaupunki tai kunta ei voi palkata omaa poliisia tai seriffiä, sillä poliisitoiminnan rahoittaa valtio (Aamulehti 15.12.2017; Maaseudun Tulevaisuus 15.7.2017; ks. myös Kukko 2023b, 68). - Valtakunnallisen huomion kiinnittäminen kunnan turvallisuustilanteeseen.
Kansalaisten, yhteisöjen ja yhdistysten organisoimat katupartiot ja naapurivahdiporukat	- Auttamiseen ja nuorisotyöhön keskittyvät partiot (Saapas vuodesta 1975 alkaen, Aseman Lapset ry:n Walkers-toiminta vuodesta 1994 alkaen) - Rajatulla alueella turvallisuuteen ja omaisuuden vartioimiseen keskittyvät partiot (Porin Pormestarinluodon yöpartio vuosina 2001–2020, Bike’s Patrullen Oulussa vuodesta 2022 alkaen) - Äärioikeistolaiset ja maahanmuuttovastaiset partiot (Suomen Vastarintaliike 2014–2017, Soldiers of Odin vuodesta 2015 alkaen) - Äärioikeistoa kohtaan kohdistuvat katupartiot ja vastareaktiot maahanmuuttovastaisille partioille (Kyllikin Siskot 2016, Loldiers of Odin vuosina 2016–2017)	- Katupartioiden sijoittaminen vain yhteen kategoriaan voi olla liian pelkistävää, sillä esimerkiksi äärioikeistolaiset katupartiot haluavat oma-aloitteisesti vastata alueen turvallisuudesta (Rosenbaum & Sederberg 1974, 548; Koehler 2019, 89). - Tämän suhteen on kuitenkin huomioitava, että äärioikeistolaisissa ja maahanmuuttovastaisissa partioissa mukana äärioikeistolaustaisia ja maahanmuuttovastaisia henkilöitä, jotka voivat julkisuudessa korostaa partio toiminnan avulla turvallisuuden parantamista, mutta julkittuutujen tavoitteiden takana voi olla piilotettuja motiiveja (ks. esim. Delmas 2018; Bjørge & Mares 2019). Partiot voivat korostaa toimivansa lakien mukaan ja auttavansa poliisia, mutta hakeutuvat tilanteisiin, joissa voivat hyödyntää voimatoimia. - Poliisi suhtautunut negatiivisesti maahanmuuttovastaisiin partioihin. - Katupartioiden suhtautuminen viranomaisiin voi vaihdella. Suhtautuminen voi olla myönteistä tai viranomaisten työtä vähättelevää (esim. SOO:n käyttämä termi polpo - poliittinen poliisi) tai yhteistyöhön pyrkivää (esim. Walkers-toiminta). - Yhteistä kaikille katupartioille tuntekset, jotka erottavat toiminnassa mukana olevat henkilöt katukuvasta. - Auttamiseen ja nuorisotyöhön keskittyvät partiot Operaatio Saapas ja Aseman Lapsien Walkers-toiminta keskittyneet nuorten kohtaamiseen ja auttamiseen kaduilla ilman väkivaltaa ja väkivallan uhkaa. Tiukan paikan tullen paikalle soitetaan poliisi. Väkivaltamonopolin asemaa ei haluta haastaa vaan pyritään yhteistyöhön viranomaisten kanssa. - Valtion näkökulmasta rajatulla alueella turvallisuuteen ja omaisuuden vartioimiseen keskittyvät partiot sisältävät omankädenoikeuden vaaran, jos tosi paikan tullen kansalaiset käyttävät voimaa saadakseen esimerkiksi varastettua omaisuutta takaisin. Pääosin paikalliset partiot pyrkineet yhteistyöhön viranomaisten kanssa. - Osa katupartioista perustettu vastareaktioina äärioikeiston ja maahanmuuttovastaiten ryhmien katupartioille. Loldiers of Odin -ryhmän tarkoituksena pilkata ja asettaa naurunalaiseksi maahanmuuttovastaisiin katupartioihin osallistuvia henkilöitä. - Katupartioiden performativisuus: kuvien ottaminen partioihin osallistuvista ja partioinnista otettujen kuvien hyödyntäminen sosiaalisessa mediassa. Lisäksi sosiaalisen median kanavissa tiedottaminen omasta toiminnasta ja tapahtumista.
Kansalaiset, yhteisöt ja yhdistykset, jotka harjoittavat joukkoistamista Internetissä	- Murha.info vuodesta 2007 alkaen - Finnish Pedohunters vuodesta 2010 alkaen - Pedofilian uhrien puolesta ry vuodesta 2015 alkaen - Mikko Parantainen vuosina 2010–2015 (Äänekoski)	- Rikoksiin ja rikollisiin keskittyvää keskustelua ja tietojen jakamista. - Verkossa harjoitettavan toiminnan perusteleminen tiedotuksellisesti toiminnalla. - Doksausta ja joukkoistamista. - Pedofilinmetsästäjien toiminnassa häpeärangaistuksen piirteitä ja tuomiovallan ottamista omiin käsiin. - Verkossa jaettavilla tiedoilla yhteys myös perinteiseen omankädenoikeuteen.
Tottelemattomuutta harjoittavat järjestöt, liikkeet ja yhteisöt	- Elokapina vuodesta 2018 alkaen (usealla paikkakunnalla) - Convoy Finland 2022 -ryhmä vuonna 2022 (Helsinki)	- Lakia rikotaan pääsääntöisesti julkisesti, väkivallattomasti ja teoista vastuu ottaen (ts. rawlsilaisittain). - Myös ylilyöntejä sattunut. Convoy-mielenilmauksessa (2022) toimittajia häirittiin ja ennen tapahtuman toteutusta suunniteltiin Eduskuntatalon valtaamista.

Tarkkarajaisen teoreettisen määrittelyn sijaan pelilauta (taulukko 1) auttaa tarkastelemaan vigilantismia pikemminkin harmaalle alueelle sijoittuvana poliittisen toiminnan ulottuvuutena, joka löytyy toisistaan varsin erilaisista pelaajista. Pelaajien motiivit ja lähtökohdat toimintaan saattavat erota huomattavasti, mutta ulottuvuus löytyy niin viranomaisten ehdotelmista, joissa poliisin tehtäviä annettaisiin kansalaisille ja yhteisöille, poliitikkojen turvallisuutta parantavista seriffihankkeista, huolestuneiden kansalaisten katupartioyryhmistä, sekä joukkoistamista harjoittavista nettietsivistä. Näin ollen vigilantismia löytyy niinkin erilaisten pelaajien kuin omatoimisesti poliisin apuna toimivan kuntaseriffin toimista ja valtioon avoimen vihamielisesti suhtautuvien ryhmien toiminnasta, jotka pyrkivät omalla toiminnallaan tarjoamaan vaihtoehdon poliisille.

Pelilauta auttaa hahmottamaan miten 2010-luvun Suomessa ei voi veitsellä leikaten tehdä tarkkaa rajausta valtion väkivaltamonopolin ja tätä uhkaavien ryhmien välille. Väkivaltamonopolin näkökulmasta kaikki, jotka omalla toiminnallaan haluavat korvata poliisin muodostavat uhkan, mutta joidenkin pelinappuloiden kohdalla voi olla vaikea sanoa missä valtio loppuu ja missä vastaavasti kunta tai yhteisö alkaa. Toisin sanoen vigilantismia löytyy niin viranomaisten, kuntien, yhteisöjen kuin yksittäisten kansalaisten keskuudesta ja ennen kaikkea näiden toiminnasta.

Väkivaltamonopolin pelilauta herättää kysymyksen pelin säännöistä. Ne ovat hyvin yksinkertaiset ja ottavat lähtökohdaksi alkuperäisen Monopoli-pelin kritiikiksi luodun Anti-monopoli-pelin säännöt ja erityisesti pelin lähtöasetelman. Professori Ralph Anspachin kehittämässä Anti-monopolissa pelaajat jaetaan kahteen eri ryhmään: monopoliin ja kilpailijoihin. Lisäksi molemmilla ryhmillä on omat sääntönsä, joiden mukaan pelata. Pelitapa A:ssa voittaa muiden ajauduttua konkurssiin, pelitapa B:ssä voittaa olemalla rikkain pelaaja. (University Games.) Väkivaltamonopolissa kyse on kansalaisten turvallisuudesta, joten valtion väkivaltamonopolia edustavat pelaajat 1 ja 2 pyrkivät omalla toiminnallaan estämään pelaajien 3, 4, 5 ja 6 toimet. Pelaajat 1 ja 2 voittavat pelin silloin, kun pelaajien 3, 4, 5 ja 6 toiminta lakkaa tai Monopoli-pelin sääntöjä mukaillen nämä ”menevät konkurssiin” Suomen muotoisella pelilaudalla.

Max Weberin mukaan valtiolla on väkivaltamonopoli (Weber 2009, 70–71). Tämä tarkoittaa valtion yksinoikeutta käyttää voimaa ja ylläpitää järjestystä rajatulla alueella poliisin ja armeijan voimin (ks. Koikkalainen, Nykänen & Luoma-aho 2023, 17). Sosiologi Charles Tillyn mukaan valtion suvereniteetti on aina kohdannut marginaalisia haasteita niin separatistien, rosvojen kuin vigilanttien taholta (Tilly 1978, 67; Tilly 2017, 124; ks. Kukko 2023b, 65). Anti-monopolin säännöissä kerrottua pelitapa B:tä mukaillen pelaajat 3, 4 ja 5 eivät pyri kaatamaan valtiota vallankumouksella vaan 1) pyrkivät yhteistyöhön monopolin kanssa eivätkä haasta valtion väkivaltamonopolia omalla toiminnallaan tai 2) pelaajat kyseenalaistavat monopolin toimet ja pyrkivät muodostamaan omalla toiminnallaan vaihtoehdon valtion rinnalle. Pelaajat 3, 4, ja 5 voivat voittaa pelin joko yhteistyöllä valtion kanssa

tai muodostamalla paikkakunnalle/valtakunnallisesti oman turvallisuustoiminnan niin, ettei valtio pääse siihen puuttumaan. Valtion rajalliset resurssit voivat edesauttaa pelaajia 3, 4⁸⁷, ja 5 voittamaan puolelleen kansan sydämet ja samalla pelin. Huomioitavaa on, että pelaajat 3, 4, 5 ja 6 eivät kuitenkaan pyri toiminnallaan kaatamaan valtion väkivaltamonopolia. Pelaaja 6 ei myöskään ole turvallisuustoimija vaan pyrkii voittamaan pelin ensi sijassa yhteistyön avulla valtion kanssa.

Pelaaja 1 on yrittänyt ratkaista harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen liittyviä ongelmia ja omankäden oikeuden ongelmaa kohdistamalla resursseja Harva-partioihin. Samalla myös yksittäisten poliisien toimenkuvia on mietitty uusiksi pienillä paikkakunnilla. Valvontaa on lisätty myös teknologiaa hyödyntäen drooneilla ja liikuteltavilla poliisiasemilla. Pelaaja 1:n suurin haaste liittyy käytössä oleviin resursseihin. Kansalaisten turvallisuus on taattava Hangosta Utsjoelle ja ongelmana on, että valtion valvovan silmän ulottumattomissa olevat kansalaiset alkavat ratkaista ongelmia itsenäisesti. Pelaaja 1 pyrkii omien pelinappuloidensa avulla estämään ”valtiottomien alueiden” syntymisen pelilaudalle.

Pelaaja 1:n (valtio) lisäksi myös pelaaja 2 (poliisiylijohtaja Mikko Paatero) on sidoksissa valtion väkivaltamonopoliin. Poliisiylijohtana toimiessaan Paatero ehdotti toimikautensa aikana usein julkisuudessa erilaisia yhteistyömuotoja valtion ja yksittäisten kansalaisten välillä, sillä hän näki naapurivahtiporukat turvallisuutta lisäävänä tekijänä⁸⁸. Myös kuntien ja yhteisöjen roolia esimerkiksi juopuneiden säilyttämiseen liittyvissä tehtävissä pohdittiin. Isoin ero pelaajien 1 ja 2 välillä on se, että viranomaisten alaisuudessa toimivat *apupoliisit* ja *naapurivahdit* ovat jääneet pelkiksi ehdotuksiksi, koska näiden käyttöönotto edellyttäisi lakiuudistuksia⁸⁹.

Suomessa perustuslaki kieltää, ettei tehtäviä, jotka sisältävät merkittävää julkista vallankäyttöä voi antaa muille kuin viranomaisille (Perustuslaki 11.6.1999/731). Vastaavasti poliisilaki kieltää turvallisuuteen ja yleiseen järjestyksenvalvontaan kuuluvien valtuuksien antamisen yhteisöille tai yksittäisille kansalaisille (Poliisilaki

87 Pelaajan 4 osalta on kuitenkin hyvä nostaa esille äärioikeistolaiset ryhmät. Kotosen mukaan äärioikeiston keskuudessa viranomaiset voidaan kokea yhteistyökumppaneiksi ja ryhmät suuntaavat poliittista väkivaltaa ennemmin etnisiin ryhmiin ja poliittisiin vastustajiin kuin valtiota ja auktoriteetteja kohtaan. Äärioikeistolaiset ryhmät pyrkivät kuitenkin toiminnallaan saavuttamaan avoimen legitimaatiokriisin hyödyntäen tilannetta kääntäen valtiota vastaan. (Kotonen 2018a, 245–246.) Vastarintaliike on hyvä esimerkki ryhmästä, joka tähtäsi kansallissosialistisen valtion luomiseen vallankumouksen kautta. Näin olen äärioikeistolaisten katupartioiden päämääränä voi olla myös valtion väkivaltamonopolin kaataminen.

88 Paatero pohti miten vapaaehtoiset valvontatehtävät sopisivat esimerkiksi työttömille ja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Vapaaehtoistoiminta poliisin apuna olisi ”järkevää ja valvottua toimintaa, jossa poliisi on mukana”. (Paatero & Ylisipola 2016, 193.)

89 Perussuomalaisten ajatushautomo Suomen Perusta julkaisi vuonna 2016 *Turvallisuus uhattuna* -raportin, jossa pohditaan kansalaispartioiden institutionalisoimista. Tämä tarkoittaisi sitä, että partioille annettaisiin valtion taholta oikeuksia ja velvollisuuksia. Toiminta tapahtuisi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa ja partiot toimisivat virkavastuulla. Raportissa todetaan miten kansalaispartioiden kasvu vauhdittaa keskustelua täydennyspoliisijärjestelmän kehittämisestä ja vapaaehtoisten hyödyntämisestä voidaan ottaa mallia esimerkiksi Virosta, jossa on käytössä apupoliisijärjestelmä. (Hernesniemi 2016, 19.)

22.7.2011/872; ks. myös Aamulehti 15.12.2017; Maaseudun Tulevaisuus 15.7.2017; Kukko 2023b, 68). Lakiuudistukset vastuiden tiimoilta eivät ole konkretisoituneet, joten naapurivahteja ei ole virallisesti valjastettu poliisin alaisuuteen. Tärkeämpää kuin voittoa peli on pelaaja 2:n tavoitteena pikemminkin osallistua peliin erilaisin ehdotuksin.

Turhautuneiden poliitikkojen (pelaaja 3) ja turvallisuudesta huolestuneiden yhteisöjen organisoimat katupartiot (pelaaja 4) voidaan nähdä valtion väkivaltamonopolia heikentävinä tekijöinä, mutta myös uusina turvallisuuspoliittisina toimijoina, jotka pyrkivät haastamaan pelilaudalla olevat valtion pelaajat. Naapurivahtiporukoiden agenda voi olla samantyylinen kuin valtiolla; toiminnalla halutaan parantaa kansalaisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Ongelmaksi muodostuu jälleen lainsäädäntö, sillä pelilaudalla on suunnitelmia, joiden toteutuksen esteenä ovat nykyiset lait esimerkiksi järjestyksenvalvonnasta.

Turhautuneiden poliitikkojen (pelaaja 3) suunnitelmat kuntaseriffeistä ja kodin-turvajoukoista muodostavat myös uhan valtion väkivaltamonopolille, erityisesti Enontekiön seriffihankkeen tyylinen pelinappula, joka omalla toiminnallaan pyrkii korvaamaan poliisin poissaolon tekemällä alueella poliisille lähtökohtaisesti kuuluvia tehtäviä. Kyyjärven seriffi ei edusta uhkaa vaan pikemminkin mahdollisuutta yhteistyöhön valtion kanssa. Tässä ongelmaksi toteutuksen kannalta muodostuu lainsäädäntö.

Uhkia valtion kannalta ovat myös äärioikeistolaiset ja maahanmuuttovastaiset katupartiot (pelaaja 4). Molemmissa ongelmana on, että yksittäiset kansalaiset alkavat jakaa subjektiivisesti kokemaansa oikeutta sekä ekstralaillisia rangaistuksia esimerkiksi vähemmistöille ilman virallisia toimivaltuuksia. Erityisesti äärioikeiston harjoittaman vigilantismin kohteina ovat usein etniset ja uskonnolliset vähemmistöt, mutta myös LGBT-yhteisöt ja yhteiskunnan heikko-osaiset, esimerkiksi kodittomat (Björge & Mareš 2019, 15). Vastarintaliikkeen toiminnan taustalla on myös selvästi vallankumouksellisia ajatuksia demokratian kaatamisesta (ks. Sallamaa 2018, 3). Katupartiot toimintaa perustellaan suojelemisella tai ”lain ja järjestyksen” ylläpitämisellä, mutta äärioikeistolaisen vigilantismin taustalla on motiiveja, jotka ovat rasistisia ja muukalaisvihamielisiä (Björge & Mareš 2019, 5, 16). Vastaavasti antifastistinen vigilantismi⁹⁰ kohdistuu äärioikeiston partioita kohtaan (emt., 15). Valtion kannalta ongelmallisia ovat myös tilanteet, joissa pelaajan 4 nappulat ottavat väkivaltaisesti yhteen esimerkiksi itsenäisyyspäivän juhlallisuuksien aikaan⁹¹.

90 Esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa tapahtuu vuosittain suunniteltuja hyökkäyksiä äärioikeistolaisia henkilöitä kohtaan. Suomessa väkivaltaiset iskut ovat harvinaisia ja antifastistinen toiminta on pikemminkin verkkovaikeuttamista. (Sisäministeriö 2020a 17.)

91 Itsenäisyyspäivänä on vuodesta 2014 alkaen järjestetty 612-kulkue, joka on tutkija Daniel Sallamaan mukaan suomalaisen äärioikeiston, nationalistien ja maahanmuuttoa vastustavien keskeisin tapahtuma (Sallamaa 2018, 57).

Suomen Vastarintaliikkeen katupartiot ja vuonna 2015 toimintansa aloittanut SOO ovat hyviä esimerkkejä katupartioista, jotka oikeuttavat toimintansa moraalisesti perustellulla mandaatilla ja halulla suojella yhteisöä. SOO:n toiminnassa voidaan nähdä myös jonkinlaisia kaikuja Lapuan liikkeen tavasta nostaa omat toimintaperiaatteet ja erityisesti ”Lapuan laki” Suomen lain yläpuolelle. Samantyylistä moraalista oikeuttamista löytyi myös Enontekiön seriffihankkeen tarpeellisuuden perusteluista. (Ks. Virtanen 2015, 87–88.) Äärioikeistoa ja maahanmuuttoa vastaan kohdistuvat vastapartiot korostavat, etteivät kadut tarvitse mustiin pukeutuneita turvapartioita. Toiminnan tarkoituksena on joko partioiden tarkkaileminen tai hyvän mielen tuominen muille kaduilla kulkeville. Nämä partiot ovat media-aineiston perusteella kuitenkin jääneet varsin lyhytikäisiksi.

Pelaajat 3, 4 ja 5 eivät tyydy tarjolla olevaan viralliseen turvallisuuteen, joten pelaaja 1 katsoo vierestä, kun palveluita tuotetaan itse ja tarjotaan virallisten tahojen rinnalla. Esimerkiksi kansalaisten organisoimissa katupartioissa ja naapurivahtiporukoissa on omankädenoikeuden vaara, vaikka suurin osa ryhmistä on ilmaissut halunsa auttaa viranomaisia. Poliisi on käyttänyt Porin Pormestarinluodon asukas-yhdistyksen harjoittamaa yöpartiointia hyvänä esimerkkinä kansalaislähtöisestä havainnoimisesta ja ennaltaehkäisevästä toiminnasta alueella (Poliisi 5.1.2016). Auttavasta katupartioista esimerkkinä toimiva Aseman Lapset ry:n Walkers-toiminta on tehnyt yhteistyötä poliisin kanssa (Aseman Lapset ry 2020), mutta valtion kannalta ongelmaksi muodostuu erityisesti pikkupaikkakuntien liian innokkaat naapurivah-tiryhmät ja kaupungeissa kiertävät äärioikeistolaiseen ideologiaan kytkeytyvät katupartiot. Poliisi on huomauttanut esimerkiksi Soldiers of Odinin yhteydessä, että tämän partiotoiminta saattaa herättää kansalaisissa enemmän turvattomuuden kuin turvallisuuden tunnetta (Yle 5.1.2016a). Sisäministeriö on myös nostanut esiin yhdistyksen luoman pelon ja uhan erityisesti maahanmuuttajien keskuudessa (sisäministeriö 2020b, 17). Oman toimintansa SOO näkee laajemmin ennalta ehkäisevänä voimana rikoksiin kuin vain pelkkänä poliisin silminä ja korvina toimimisena (ks. Kotonen 2019, 241).

Kaikkia katupartioita ja naapurivahtiporukoita yhdistävät aktiiviset kansalaiset, joiden ansiosta toiminta jatkuu. Nämä aktiiviset kansalaiset ovat *tilapäispoliitikoita*, jotka toimivat poliittisesti pyrkiessään asettamia tavoitteita kohti pelilaudalla (Kivistö 2018, 33; Palonen 2017, 18). Partion tavoitteena voi olla auttaminen ja nuorisotyö, turvallisuudesta vastaaminen alueella, muukalaisvihamielinen toiminta tai vastaavasti äärioikeistolaisten katupartioiden häätäminen alueelta. Osa tilapäispoliitikoista on päättänyt kunnioittaa lakia ja viranomaisia, mutta joissakin ryhmissä tarkoituksena voi olla hakeutua aktiivisesti tilanteisiin, joissa hyödynnetään voimankäyttöä. Valtion väkivaltamonopolin kannalta tällaiset toimijat ovat huolestuttavia, koska ryhmät selvästi pyrkivät tarjoamaan epävirallisen vaihtoehdon poliisin ja oikeuslaitoksen rinnalle. Toisaalta esimerkiksi partiotoiminnan kieltäminen lailla on osoittautunut hankalaksi, koska kansalaisilla on perusoikeus kulkea kadulla.

Pelaajat 4, 5 ja 6 eroavat myös tilapäispoliittikkoina pelaajasta 3, joka on *päätoiminen poliitikko*.

Kategoria viisi sisältää pelkästään verkossa toimivat yhteisöt, jotka toiminnallaan pyrkivät samoihin tavoitteisiin kuin kategorian neljä pelaajat. Joukkoistamisen ja tietojen jakamisen avulla voidaan tähdätä poliittiseen muutokseen esimerkiksi lakiuudistusta vaatimalla, mutta verkko voi olla myös kanava ekstralaillisten rangaistusten antamiselle. Esimerkiksi Murha.infossa on keskusteltu käynnissä olevista rikostutkinnoista, mutta foorumilla on julkaistu myös henkirikosten uhrien nimiä ja mahdolliset epäillyt tekijät (Ks. Helsingin Sanomat 21.2.2023.) Valtion kannalta pedofiilimetsästäjä Mikko Parantaisen toiminta sijoittui pitkään ”harmaalle alueelle”, sillä poliisi käytti kyseistä ilmausta kuvaillessaan vuonna 2012 Ei hyssyttelyä pedofiileille -Facebook-ryhmän toimintaa. Nettopoliisi Marko Forssin mukaan nimien kokoaminen listaksi voi täyttää henkilörekisteririkoksen tunnusmerkit, mutta ryhmän perustaminen ja tuomion julkistaminen oli sallittua (Kukko 2023b, 271; ks. myös Yle 26.8.2024a). Muutaman vuoden kuluttua tilanne muuttui ja Parantainen joutui harmaalta alueelta oikeusprosessien keskelle (ks. Kukko 2023b, 271).

Oikeudenkäyntien ja erityisesti korkeimman oikeuden tuomion jälkeen Parantaista voidaan pitää ennakkotapauksena siitä, mitä tietoja verkossa saa jakaa. Huomioitavaa on, että verkossa tapahtuva toiminta voi innoittaa perinteistä vigilantismia ja näin ollen kategorian neljä pelinappuloita. Sosiaalisesta mediasta löytyneiden tietojen avulla vigiliantti tietää, minne mennä ja minkä näköistä henkilöä etsiä. Kategorian viisi pelinappulat haluavat tarjota ”lisärangaistuksia” virallisten instituutioiden antamien rangaistusten lisäksi. Tämän ohella ne voivat myös kategorian neljä tavoin pyrkiä auttamaan viranomaisia julkaisemalla todisteita verkossa. Poliisin kannalta tämä voi kuitenkin olla karhunpalvelus, koska esimerkiksi laittomasti hankittuja todisteita ei välttämättä voida käyttää apuna rikoksien selvittämisessä.

Kategoria kuusi koostuu pääosin kansalaistottelemattomuutta harjoittavista yhteisöistä ja liikkeistä. Alimpaan kategoriaan kuuluvat toimijat eivät ole turvallisuuspoliittisia toimijoita siinä mielessä, että nämä yrittäisivät ottaa oma-aloitteisesti instituutioiden tehtäviä hoitaakseen tai antaisivat rangaistuksia muille kansalaisille. Pikemminkin toiminnalla pyritään vaikuttamaan virallisiin instituutioihin, että nämä korjaisivat toimintatapojaan. Mukana on tosin myös Convoy-mielenilmaus, jossa aktivistien osalta tapahtui ylilyöntejä kuten toimittajien häiritsemistä sekä iletulitteiden ampumista poliisia kohti (Helsingin Sanomat 5.2.2022). Pääosin kategoriaan kuuluvat liikkeet ovat kuitenkin pyrkineet kommunikaatioon valtion kanssa ja kertoneet avoimesti poliittiset tavoitteensa. Tottelemattomuudella halutaan vaikuttaa hallituksen ajamaan politiikkaan ja lakia rikotaan poliittisista syistä. Esimerkiksi Elokapinan tarkoituksena ei ole rajatun alueen turvallisuudesta vastaaminen, sosiaalinen kontrolli tai auttava nuorisotyö Walkersien tavoin. Valtio voi kuitenkin joutua reagoimaan aktivistien kansalaistottelemattomuuteen. Tästä käyvät esimerkkinä poliisin reaktiot Elokapinan aktioihin: kun aktivistit olivat sulkeneet

Mannerheimintien liikenteeltä, poliisi antoi poistumiskäskyn. Sen noudattamatta jättäminen johti siihen, että poliisi siirsi aktivistit pois tieltä.

Kansalaistottelemattomuuden avulla yhteisöt ja liikkeet pyrkivät nostamaan esiin yhteiskunnassa esiintyviä epäkohtia. Epäkohtien nostamisen lisäksi tai ohella vigilantit menevät askeleen pidemmälle. Vigilantismissa toimijat haluavat omalla toiminnallaan korvata instituutioille kuuluvia tehtäviä tai auttaa instituutioita esimerkiksi valvontaan liittyvissä tehtävissä. Erityisesti halu ottaa viranomaisten tehtäviä hoidettavaksi haastaa valtion väkivaltamonopolin, mihin valtion täytyy jollain tavalla vastata. Yksi ratkaisu on miettiä, miten turvallisuudesta kiinnostuneita kansalaisia voisi ottaa mukaan poliisin avuksi. Toistaiseksi valtio ei kuitenkaan ole hakenut vastauksia esimerkiksi nimittämällä katupartiorukoiita *apupoliiseiksi* tai *kodinturvajoukoiksi*, mutta aihe nousee aika ajoin julkisuudessa esille. Sisäministeri Krista Mikkonen pohti joulukuussa 2022 vapaaehtoisista koostuvan reservipoliisijärjestelmän hyödyntämistä kriisitilanteissa poliisin apuna (Yle 3.12.2022). Tämä tuo mieleen vapaaehtoisten hyötyä yhteiskunnan kannalta korostaneen entisen poliisiylijohtaja Paateron lukuisat ehdotukset (ks. Yle 26.12.2012; Turun Sanomat 26.10. 2017; ks. myös Paatero & Ylisipola 2016, 191–192).

Väkivaltamonopolin pelilauta toimii havainnollistavana esimerkkinä valtion ja kansalaisten välisistä jännitteistä. Toistaiseksi valtio on halunnut pohtia ratkaisuja kansalaisten turvattomuuden tunteeseen lisäämällä teknologista valvontaa sekä poliisien resursseja tai uudelleen järjestelemällä viranomaisten toimenkuvia harvaan asutuilla alueilla. Näillä ratkaisuilla väkivaltamonopoli on pyrkinyt pitämään pelilaudalle hamuavat uudet pelaajat pois pelistä. Vaikka kuntaseriffeille ja naapurivahdeille ei ole annettu laillista asemaa viranomaisten apuna toimimisessa, kategorian kolme, neljä ja viisi pelinappulat ovat aiheuttaneet valtiolle ongelmia erityisesti omankädenoikeuden vaaran kannalta.

Väkivaltamonopolin pelilauta todistaa myös, että oikeuden ottaminen omiin käsiin ja rikollisten tekojen kostaminen eivät ole mikään jäänne menneisyydestä, vaan näitä esiintyy edelleen. Internetin ja sosiaalisen median myötä vigilantismi on saanut 2010-luvulla uusia ilmenemismuotoja ja samalla myös uusia poliittisia ulottuvuuksia. Aika ja paikka eivät enää rajoita ekstralaillisten rangaistusten antamista, kunhan vain Internet-yhteys toimii. Ajat voivat muuttua, mutta edelleen virallisen oikeusjärjestelmän rinnalle löytyy epävirallisia vaihtoehtoja ja kansalaisia, jotka ovat valmiita ottamaan oikeuden omiin käsiinsä niin kaduilla kuin verkossa⁹². Kostaminen herättää edelleen ihailua ja kustajaa pidetään sankarina. Siitä kertovat myös lukuisat supersankarisarjakuvat ja Hollywood-elokuvat, joissa sankari ottaa oikeuden omiin käsiinsä. Tuhannet tarinat vahvistavat, miten vigilantismi kiehtoo yhä uudestaan ja uudestaan.

92 Suomen kieleen on lynkkaus-sanan ympärille kehittynyt 2000-luvulla myös ”nettilynkkaaminen” ja ”somalynkkaaminen”. Termeillä tarkoitetaan Internetissä tapahtuvaa raivoamista, jossa jaetaan esimerkiksi kohteen henkilötietoja ja kuvia. (Ks. Etelä-Saimaa 28.11.2017.)

6 Lopuksi

Tutkimus on aina valintoja ja joitakin polkuja jää väistämättä kulkematta. Tämän väitöstutkimuksen punainen lanka kiertyi suomalaisen vigilantismin ympärille, ja siinä luotiin katsaus erilaisiin toimijoihin, jotka ovat valmiita ottamaan ”oikeuden omiin käsiinsä” niin kaduilla kuin verkossa. Toivon väitöstutkimukseni herättävän uusia kysymyksiä ja nostavan tutkimusaiheita, joihin tarttua, ja laajentavan yhteiskuntatieteellistä keskustelua vigilantismista entisestään. Haluan lopuksi tuoda esiin muutaman idean mahdollisista jatkotutkimuksista. Yksi tällainen on kotimaisten katupartioiden ja naapurivahtien monipuolinen historia, josta tarvitaan enemmän tutkimusta. Toinen on viranomaisten tukema ja itse toteuttama vigilantismi. Esimerkiksi vuoden 2020 aikana mediassa keskusteltiin vartijoiden voimankäytöstä ja väkivallasta. Internetissä harjoitettavasta vigilantismista tarvitaan myös lisää tutkimusta, samoin poliittiseen väkivaltaan tähtäävistä liikkeistä ja liikkeiden poliittisista motiiveista, esimerkiksi äärioikeistolaisista Veren laki -ryhmästä ja Active Club -verkostosta.

Poliisi ei ehdi kaikkialle, mutta mistä loppujen lopuksi kertoo se, että kansalaisten osallistamisesta mukaan viranomaisten toimintaan on keskusteltu 2010-luvulla niin paljon. Tasaisin väliajoin mediassa uutisoidaan ideasta, joka tavalla tai toisella liittyy kansalaisten mukaan ottamiseen poliisien avuksi. Idean nimi vaihtuu, mutta perusidea pysyy samana, oli kyseessä sitten *naapurivahdi*, *kodinturvajoukko*, *apupoliisi* tai *reservipoliisi*. Entisen poliisiylijohtaja Paateron mukaan kansalaiset kaipaavat turvallisuuden tunnetta, joka syntyy ”esimerkiksi jonkun virkapukuisen näkymisestä” katukuvassa. Poliisi hyötyisi kansalaisten avusta ja kansalaisten antama panos valvontatehtäviin toisi yhteiskunnalle lisäarvoa. (Helsingin Sanomat 6.7.2009.) Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen ei edeltäjänsä tavoin ehdottanut yhtä usein kansalaisten mukaan ottamista poliisin avuksi valvontatehtäviin. Poliisin tehtävien siirtämistä kunnille⁹³ ja yksityisille toimijoille mietittiin kuitenkin jälleen vuonna 2023 (Yle 31.7.2023).

Johanna Anttonen nostaa väitöstutkimuksessaan esiin mielenkiintoisen ristiriidan viranomaisten viestissä kansalaisten vastuista ja niiden lisäämisestä. Kansalaisten halutaan ottavan aktiivisesti vastuuta naapurivahtina, mutta uhkaavissakin tilanteissa oikeuden ottaminen omiin käsiin on aina väärä tapa toimia. (Anttonen 2016, 203.) Tämä tarkoittaa sitä, että valppaat (engl. vigilance) kansalaiset ovat toivottuja,

93 Mansikka-ahon mukaan esimerkiksi juopuneiden säilyttämisen siirtäminen kuntien hoidattavaksi toisi satojen miljoonien lisäkuluja kunnille. Kuntaliiton mukaan virallisia laskemia kustannusten suuruudesta ei kuitenkaan ole tehty. (Mansikka-aho 2021, 233; Kukko 2023b, 68.)

mutta kansalaisten liiallinen valppaus (engl. vigilantism) naapuruston valvomisessa voi silmänräpäyksessä muuttua uhaksi ja ongelmaksi, joka valtion täytyy jollain tavalla ratkaista.

Vastaus siihen, että ollaan kiinnostuneita ottamaan kansalaisia mukaan viranomaisten toimintaan, voi omalta osaltaan johtua myös väkivaltamonopolin toiveesta ottaa naapurivahtiporukat syvään rutistukseen ja tätä kautta tarkkailun alle. Tästä käy osoituksena ainakin entisen poliisiylijohtajan ideoimat suunnitelmat syvemmästä yhteistyöstä kansalaisten ja poliisin välillä erityisesti haja-asutusalueilla (ks. Ilta-Sanomat 26.12.2012). Suomessa ei ole käytössä samanlaista apupoliisijärjestelmää kuin esimerkiksi Virossa tai Isossa-Britanniassa, joten syvempi yhteistyö kansalaisten ja poliisin välillä vaatisi lakiuudistuksia ja poliittisen tahtotilan⁹⁴.

Jos Suomessa olisi käytössä Viron mallin tapainen apupoliisijärjestelmä, toiminnan organisoimisesta ei vastaisi enää asukasyhdistys vaan poliisi. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että poliisilta kiitosta saanut ja sisäministeriön raportissa esimerkillisenä kansalaislähtöisenä toimintana pidetty Porin Pormestarinluodon yöpartiotointi tai yhteistyötä poliisiin ja vartijoiden kanssa toimiva Oulun Bike's Patrullen kattaisivat koko valtakunnan (ks. Kuntalehti 28.10.2011; Mun Oulu 29.5.2023). Jos pienten kuntien naapurivahdit ja katupartiot olisi lainsäädännön avulla sidottu osaksi valtiota, viranomaisten voisi olla myös helpompaa kontrolloida ryhmiä. Lieassa pitäminen ei kuitenkaan poista ylilyöntien ongelmaa, joka konkretisoituu liian innokkaiden naapurivahtien omankädenoikeutena. Toisaalta tämä vaara on aina olemassa katupartioiden yhteydessä ja se voisi mahdollisesti vähentyä, kun poliisi pitäisi aktiivista yhteyttä ryhmiin ja painottaisi, mitä lain puitteissa kansalaiset saavat tehdä, ettei ylilyöntejä öisillä kaduilla tapahtuisi. Toisin sanoen ylilyöntentekijä voisi vähentää molemminpuolinen aktiivinen kommunikaatio. Kyyjärven seriffihanketta voidaan pitää mielenkiintoisena yrityksenä erityisesti kunnan ja valtion välisen turvallisuusyhteistyön tiivistämisestä.

Lakimuutosta *apupoliisien*, *kuntaseriffien* tai *kodinturvajoukkojen* suhteen ei ole näillä näkymin lähiaikoina tulossa. Esiselvitys poliisin reservistä on tosin toteutettu (sisäministeriö 2022, 35–36), mutta osa kansalaisista ei ole jäänyt odottelemaan. Soldiers of Odinin perustaminen vuonna 2015 oli suomalaisen vigilantismin kannalta merkittävä hetki. SOO ei ole ainoa katupartiointia harjoittava ryhmittymä Suomessa, mutta valtavan kansallisen ja kansainvälisen medianäkyvyytensä ansiosta kyseessä on suurin yksittäinen kaduilla operoiva ryhmä, joka on omien sanojensa mukaan tiukan paikan tullen valmis myös tositoimiin.

94 Valtioneuvoston toteuttamassa selvityksessä todetaan esimerkiksi Soldiers of Odinin harjoittama katupartiotointi viranomaisten toiminnan tukemisen kannalta kuitenkin haastavaksi. Vahva motivaatio ja tunteella toimiminen voivat johtaa lain yli menemiseen. Ongelmia ilmenee myös silloin kun tarjottu apu ja todellinen tarve eivät kohtaa ja katupartioiden tavoitteet ovat epäselviä ja ristiriitaisia viranomaisten tavoitteiden kanssa. (Jalava, Raisio, Norri-Sederholm, Lahtinen & Puustinen 2017, 112.)

Netissä toimivat erilaiset ryhmät eivät myöskään ole lähiaikoina saamassa institutionaalista asemaa ja virallista valtuutusta ylläpitää seksuaalirikollisista rekisteriä sosiaalisessa mediassa. Omatoimisesti häpeä rangaistuksia jakavat ryhmät eivät myöskään ole jääneet odottamaan lakimuutoksia seksuaalirikollisten rangaistusten koventamisesta vaan ovat pyrkineet omalla toiminnallaan paikkaamaan oikeusjärjestelmän ja lakien puutteita. Kyse ei ole säädelystä eikä valvotusta toiminnasta, ja muutamalla napin painalluksella toiminta muuttuu harmaalta alueelta vigilantismiksi. Sama tapahtuu kadulla, kun ryhmä päättää omatoimisesti lähteä rankaisemaan rikollisia ja väärintekijöitä väkivalloin.

Väkivaltamonopolin pelilauta on otettu esille. Pelataanko erä?

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

- American Anthropological Society (2012) *Statement on Ethics: Principles of Professional Responsibility*. <https://ethics.americananthro.org/category/statement/>
- Abrahams, Ray (1998) *Vigilant Citizens: Vigilantism and the State*. Polity Press.
- Aharoni, Sarai. B. & Féron, Élise (2020) National populism and gendered vigilantism: The case of the Soldiers of Odin in Finland. *Cooperation and conflict*, 55:1, 86–106. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010836719850207>
- Ala-Petäys, Asko & Enqvist, Anssi (2022) Poliisin rooli ilmastoradikalismien hallinnassa – Elokapina. YAMK-opinnäytetyö. Laurea. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/743873/Ala-Pet%C3%A4ys_Asko_Enqvist_Anssi.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Anttonen, Johanna (2016) *Yhteistä turvallisuutta rakentaen: Poliisi- ja upseeriprofessioiden yhteiskehittelyn mahdollisuuksista*. Väitöskirja. Maanpuolustuskorkeakoulu. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/124728/Anttonen_v%c3%a4it%c3%b6s_net.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Aro, Jessikka (2019) *Putinin trollit: Tositarinoita Venäjän infosodan rintamilta*. Johnny Kniga.
- Arvanitidis, Tania (2016) Publication Bans in a Facebook Age: How Internet Vigilantes Have Challenged the Youth Criminal Justice Act's "Secrecy Laws" Following the 2011 Vancouver Stanley Cup Riot. *Canadian Graduate Journal of Sociology and Criminology*, 5:1, 18–32.
- Bateson, Regina (2021) The Politics of Vigilantism, *Comparative political studies*, 54:6, 923–955. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010414020957692>
- Black, Donald (1983) Crime as Social Control. *American Sociological Review* 48:1, 34–45.
- Black, Donald (1998) *The Social Structure of Right and Wrong*. Revised edition. San Diego, Academic Press.
- Berglund, Oscar & Schmidt, Daniel (2020) *Extinction Rebellion and Climate Change Activism: Breaking the Law to Change the World*. Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-48359-3>
- Berube, Claude (2021) Sea Shepherd: The Evolution of an Eco-Vigilante to Legitimized Maritime Capacity Builder. *CIWAG Maritime Irregular Warfare Studies*. 3. <https://digital-commons.usnwc.edu/ciwag-case-studies/18/>
- Björge, Tore & Mareš, Miroslav (2019) Concepts and goals of current research. Teoksessa Tore Björge & Miroslav Mareš (toim.) *Vigilantism against Migrants and Minorities*, Routledge Studies in Fascism and the Far Right. Abingdon: Routledge. 1–31.
- Björge, Tore & Mareš, Miroslav (2019) Comparative perspectives on vigilantism against migrants and minorities. Teoksessa Tore Björge & Miroslav Mareš (toim.) *Vigilantism against Migrants and Minorities*, Routledge Studies in Fascism and the Far Right. Abingdon: Routledge. 305–334.
- Björninen, Samuli; Hämäläinen, Ville; Karttunen, Laura; Mäkelä, Maria; Nurminen, Matias; Raipola, Juha; Rantanen, Tytti & Silfverberg, Anu (2020) *Kertomuksen vaarat: Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Vastapaino.

- Brass, Paul. R. (1997) *Theft of an idol: Text and context in the representation of collective violence*. Princeton University Press.
- Brown, Richard (1975) *Strain of Violence: Historical Studies of American Violence and Vigilantism*. Oxford University Press.
- Brownlee, Kimberley (2012) *Conscience and conviction. The case for civil disobedience*. Oxford University Press.
- Button, Mark (2020) The "new" private security industry, the private policing of cyberspace and the regulatory questions. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 36:1, 39–55. DOI: <https://doi.org/10.1177/1043986219890194>
- Buur, Lars & Jensen, Steffen (2004) Introduction: Vigilantism and the Policing of Everyday Life in South Africa. *African Studies (Johannesburg)*, 63:2, 139–152. DOI: <https://doi.org/10.1080/00020180412331318724>
- Campbell, Elaine (2016) Policing paedophilia: Assembling bodies, spaces and things. *Crime, Media, Culture*, 12:3, 345–365. DOI: <https://doi.org/10.1177/1741659015623598>
- Castle, Tammy & Parsons, Tara (2019) Vigilante or Viking? Contesting the Mediated Constructions of Soldiers of Odin Norge. *Crime, Media, Culture* 15:1, 47–66. DOI: <https://doi.org/10.1177/1741659017731479>
- Chalfaouat, Abderrahim (2020) Empowerment, Social Distrust or Co-production of Security: A Case Study of Digital Vigilantism in Morocco. Teoksessa Daniel Trottier, Rashid Gabdulhakov & Qian Huang (toim.) *Introducing vigilant audiences*. Open Book Publishers. 161–186.
- Churchill, Ward & Vander Wall, Jim (1988) *Agents of Repression: The FBI's Secret Wars Against Black Panther Party and the American Indian Movements*. Corr. ed. Boston, Mass.: South End press.
- Cohen, Stanley (1973) *Folk devils & moral panics. The creation of the Mods and Rockers*. Bungay: Paladin.
- Collier, David & Mahon, James E. (1993) Conceptual "Stretching" Revisited: Adapting Categories in Comparative Analysis. *The American political science review*, 87:4, 845–855. DOI: <https://doi.org/10.2307/2938818>
- Collier, David & Gerring, John (2009) *Concepts and method in social science: The tradition of Giovanni Sartori*. Routledge.
- Cross, L.D. (2010) *The Underground Railroad: The long journey to freedom in Canada*. Lorimer.
- de la Calle, Luis & Sánchez-Cuenca, Ignacio (2011) "The Quantity and Quality of Terrorism: The DTV Dataset." *Journal of Peace Research*, 48:1, 49–58. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343310392890>
- Dekker, Rianne & Meijer, Albert (2020) Citizens as Aides or Adversaries? Police Responses to Digital Vigilantism. Teoksessa Daniel Trottier, Rashid Gabdulhakov & Qian Huang (toim.) *Introducing vigilant audiences*. Open Book Publishers. 281–306.
- Delmas, Candice (2016) Civil Disobedience. *Philosophy compass*, 11:11, 681–691. DOI: <https://doi.org/10.1111/phc3.12354>
- Delmas, Candice (2017) Disobedience, Civil and Otherwise. *Criminal Law and Philosophy*, 11(1), 195–211. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11572-014-9347-9>
- Delmas, Candice (2018) *A Duty to Resist: When Disobedience Should Be Uncivil*, Oxford University Press.
- Delmas, Candice (2021) Uncivil Disobedience from Black Lives Matter to the Capitol (19th March 2021). YouTube-video. Julkaistu 6.5.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=OEMWtZzKMUU>

- Denzin, Norman K. (1978) Triangulation and the doing of sociology. Teoksessa Denzin, Norman K. *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. 291–307.
- Dodge, Kirstin (1993) Bashing Back: Gay and Lesbian Street Patrols and the Criminal Justice System. *Minnesota Journal of Law & Inequality*, 11:2, 295–368.
- Douglas, M. David (2016) Doxing. A conceptual analysis. *Ethics and Information Technology*, 18:3, 199–210. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10676-016-9406-0>
- Douglas, M. David (2020) Doxing as audience vigilantism against hate speech. Teoksessa Daniel Trotter, Rashid Gabdulhakov & Qian Huang (toim.) *Introducing vigilant audiences*. Open Book Publishers. 259–280.
- Dunsby, Ruth M. & Howes, Leone M. (2019) The NEW adventures of the digital vigilante! Facebooks users' views on online naming and shaming. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 52:1, 41–59. DOI: <https://doi.org/10.1177/0004865818778736>
- Dumsday, Travis (2009) On cheering Charles Bronson: the ethics of vigilantism. *Southern Journal of Philosophy*, 47:1, 49–68. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.2041-6962.2009.tb00131.x>
- Ekman, Mattias (2018) Anti-refugee Mobilization in Social Media: The Case of Soldiers of Odin. *Social Media + Society*, 4:1, 1–11. DOI: <https://doi.org/10.1177/2056305118764431>
- Fairclough, Norman; Graham, Phil; Lemke, Jay & Wodak, Ruth (2004) Introduction. *Critical Discourse Studies*, 1:1, 1–7. DOI: <https://doi.org/10.1080/17405900410001674489>
- Fingerroos, Outi & Joughki, Jukka (2018) Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Juvenes Print. Helsinki.
- Gagnon, Audrey (2020) Far-Right Framing Processes on Social Media: The Case of the Canadian and Quebec Chapters of Soldiers of Odin. *The Canadian Review of Sociology*, 57:3, 356–378. DOI: <https://doi.org/10.1111/cars.12291>
- García, Gabriel (2019) All About Incivility: An Interview with Candice Delmas. Politics, Philosophy and Economics, Communication Studies, 2021 and Elena Kuran, International Affairs 2020. <https://nupoliticalreview.org/2019/03/27/all-about-incivility-an-interview-with-candice-delmas/>
- Gazit, Nir (2019) Jewish vigilantism in the West Bank. Teoksessa Tore Bjørge & Miroslav Mareš (toim.) *Vigilantism against Migrants and Minorities*, Routledge Studies in Fascism and the Far Right. Abingdon: Routledge. 43–54.
- Gerring, John (2012) *Social science methodology: A unified framework*. 2nd edition. Cambridge University Press.
- Goldstein, Daniel. M. (2003) "In our own hands": Lynching, justice, and the law in Bolivia. *American Ethnologist*, 30, 22–43. DOI: <https://doi.org/10.1525/ae.2003.30.1.22>
- Grajeda, Erika D. (2022) "Karenism" and the Problem of White Women: Reflections on Quotidian Forms of White Vigilantism in the Classroom. *The Journal of men's studies*, 30:3, 363–382. DOI: <https://doi.org/10.1177/10608265221108207>
- Grunewald, Thomas (2004) *Bandits in the Roman Empire: Myth and reality*. Routledge.
- Haas, Nicole E.; de Keijser, Jan. W. & Bruinsma, Gerben J. N. (2012) "Public Support for Vigilantism: An Experimental Study." *Journal of Experimental Criminology*. 8:4, 387–413. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11292-012-9144-1>
- Haas, Nicole. E.; de Keijser, Jan. W. & Bruinsma, Gerben J. N. (2014) Public support for vigilantism, confidence in police and police responsiveness. *Policing & society*, 24:2, 224–241. DOI: <https://doi.org/10.1080/10439463.2013.784298>
- Hadjimatheou, Katerina (2021) Citizen-led digital policing and democratic norms: The case of self-styled paedophile hunters, *Criminology & Criminal Justice*, 21:4, 547–565. DOI: <https://doi.org/10.1177/1748895819880956>

- Halmetoja, Antti (2015) Käsitteanalyysi universalismin ulottuvuuksista sosiaalipolitiikassa. *Sosiologia: Westermarck-seuran julkaisu*. 52:2. 123–138.
- Haysom, N. Mabangalala (1986) *The rise of right-wing vigilantes in South Africa*. London: Catholic Institute for International Relations.
- Hine, Kelly D. (1998) Vigilantism revisited: An economic analysis of the law of extra-judicial self-help or why can't Dick Shoot Henry for stealing Jane's truck? *American University Law Review*, 47:5, 1221–1255.
- Henriksson, Markku (2021) *Tähtilipun maa: Yhdysvaltain alueen historia*. Tammi.
- Henriksson, Markus (2008) *Haudattujen sydänten uudelleen herääminen: Yhdysvaltain intiaaniaktivismi vuoden 1961 Chicagon konferenssista vuoden 1973 Wounded Knee valtauksen*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80250/gradu03285.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hobsbawm, Eric (2005) *Rosvot*. Vastapaino.
- Hill, Karlos, K. (2010) Black Vigilantism: The Rise and Decline of black Lynch Mob Activity in the Mississippi and Arkansas Deltas, 1883–1923. *The Journal of African American History*. 95:1. 26–43. DOI: <https://doi.org/10.5323/jafriamerhist.95.1.0026>
- Hintikka, Kari. A. (2010) Verkkovoima kollektiivisen toiminnan organisoitumismuotona. Teoksessa Esa Konttinen & Jukka Peltokoski (toim.) *Verkkojen liikettä*. Jyväskylän yliopisto.
- Hornberger, Julia (2011) *Policing and Human Rights: The Meaning of Violence and Justice in the Everyday Policing of Johannesburg*. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203819975>
- Hu, A.L. (2020) Queer Vigilantism, *Mass context*, 33. <https://mascontext.com/issues/vigilantism/queer-vigilantism>
- Huggins, Martha K. (1991). *Vigilantism and the state in modern Latin America*. New York. Praeger.
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2015) Johdanto. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) *Salattu, hävetty, vaiettu: Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Vastapaino. 9–18.
- Jacobs, David; Carmichael, Jason T. & Kent, Stephanie L. (2005) Vigilantism, current racial threat, and death sentences. *American Sociological Review*, 70:4, 656–677. DOI: <https://doi.org/10.1177/000312240507000406>
- Jane, Emma, A. (2017) Feminist Digilante Responses to a Slut-Shaming on Facebook. *Social media + society*, 3:2, 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1177/2056305117705996>
- Johnston, Les (1996) What is vigilantism? *The British Journal of Criminology*, 36:2. 220–236. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a014083>
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Esa Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 54–97.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) ”Diskurssiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet”. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino, 25–50.
- Juhila, Kirsi (2016) Tutkijan positiot. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino, 411–443.
- Jung, Danielle F. & Cohen, Dara K. (2020) *Lynching and local justice: Legitimacy and accountability in weak states*. Cambridge Elements in Political Economy, Cambridge University Press.
- Juppi, Pirita (2004) *Keitä me olemme? Mitä me haluamme?: Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13457/9513920348.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Jäntti, Anni (2016) *Kunta, muutos ja kuntamuutos*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99838/978-952-03-0238-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kekkonen, Jukka (2020) Kansalaistottelemattomuus ei kuulu demokraattiseen oikeusvaltioon. *Turun Sanomat* 18.1.2020. <https://www.ts.fi/lukijoilta/4830979>
- Kirkpatrick, Jennet (2008) *Uncivil disobedience: Studies in violence and democratic politics*. Princeton University Press.
- Kivimäki, Arto & Tuomisto, Pekka (2005) *Rooman keisarit*. Karisto.
- Kivistö, Hanna-Mari (2018) Mahdotonta vaativat turvapaikanhakijat tilapäispoliittikkoina. Teoksessa Niilo Kauppi & Kari Palonen (toim.) *Max Weberin lukutapoja*. Jyväskylän yliopisto. 31–41.
- Kivivuori, Janne (1991a) *Rikoksenvastainen ryhtiliike pikkukaupungissa 1986–1988: Tapaustutkimus spontaanista painostusryhmästä*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, Janne (1991b) Yhteisö ja ryhtiliikkeet. *Alkoholipolitiikka*. 6:99, 382–391.
- Kivivuori, Janne; Aaltonen, Mikko; Danielsson, Petri; Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina (2018) *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Klepto, Keneral (2004) Making war with love: the Clandestine Insurgent Rebel Clown Army, *City*, 8:3, 403–411. DOI: <https://doi.org/10.1080/1360481042000313536>
- Kochler, Daniel (2019) Anti-immigration militias and vigilante groups in Germany: An overview. Teoksessa Tore Bjørgo & Miroslav Mareš (toim.) *Vigilantism against Migrants and Minorities*, Routledge Studies in Fascism and the Far Right. Abingdon: Routledge. 86–102.
- Koikkalainen, Petri; Nykänen, Tapio & Luoma-aho, Mika (2023) Demokratian raja-alueella. Teoksessa Teoksessa Tapio Nykänen, Johan-Eerik Kukko & Petri Koikkalainen (toim.) *Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot*. Vastapaino. 7–38.
- Kohonen, Iina; Kuula, Arja & Spoof, Sanna Kaisa (2019) *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004) *Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla*. Jyväskylä: SoPhi.
- Kotonen, Tommi (2018a) *Politiikan juoksuhaudat: äärioikeistoliikkeet Suomessa kylmän sodan aikana*, Atena.
- Kotonen, Tommi (2018b) Simone: Soldiers of Odin lähikuvassa, *Politiikasta.fi*, 16.8.2018. <https://politiikasta.fi/simone-soldiers-of-odin-lahikuvassa/>
- Kotonen, Tommi (2019) The Soldiers of Odin Finland: From a local movement to an international franchise. Teoksessa Tore Bjørgo & Miroslav Mareš (toim.) *Vigilantism against Migrants and Minorities*, Routledge Studies in Fascism and the Far Right. Abingdon: Routledge. 241–256.
- Kotonen, Tommi & Sallamaa, Daniel (2023) Right-wing Extremist Group Survival in Finland: A Qualitative Case Analysis of Soldiers of Odin and the Nordic Resistance Movement. *Perspectives on Terrorism*, 17:4, 42–68. DOI: <https://doi.org/10.19165/YZHW3103>
- Kowalewski, David (1996) Countermovement vigilantism and human rights: A propositional inventory. *Crime, Law, Social Change*. 25:1. 63–81. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00227367>
- Kowalewski, David (2002) Vigilantismus. Teoksessa Wilhelm Heitmeyer & John Hagan (toim.) *Internationales Handbuch der Gewaltforschung*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag. 426–440.
- Kowalewski, David (2003) Vigilantism. Teoksessa Wilhelm Heitmeyer & John Hagan (toim.) *International Handbook of Violence Research*. Kluwe Academic Publishers. 339–350.

- Kučera, Michal (2010). Antifašistická akce optikou teorie vigilantismu. Teoksessa Ivo Svoboda (toim.) *Politický extremismus a terorismus jako ohrožení vnitr'ní bezpeč'nosti státu?* Brno: Unverzita obrany. 26–38.
- Kukko, Johan-Eerik (2020) Naapuruuden pimeällä puolella. *Kide*, 2:2020, Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti, 22–23.
- Kukko, Johan-Eerik (2021) Masked struggle: Uncivil disobedience on the streets of Finland, *Journal of Resistance Studies*, 2:7. 55–84.
- Kukko, Johan-Eerik (2022a) Tolkutonta tottelemattomuutta. *Politiikasta.fi*. 12.5.2022. <https://politiikasta.fi/tolkutonta-tottelemattomuutta/>
- Kukko, Johan-Eerik (2022b) Masked struggle: Uncivil disobedience on the streets of Finland. Teoksessa Tapio Nykänen, Tiina Seppälä & Petri Koikkalainen (toim.) *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions, and Civility*. Routledge. 104–121. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003320494-9>
- Kukko, Johan-Eerik (2023a) Nettietsiviä ja pedofiilinmetsästäjiä – verkossa harjoitettava omankädenoikeus. Teoksessa Tapio Nykänen, Johan-Eerik Kukko & Petri Koikkalainen (toim.) *Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot*. Vastapaino. 249–283.
- Kukko, Johan-Eerik (2023b) Hyvinvointiparatiisista villiin länteen? – Kuntaseriffien toimijuuden rajat harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta koskevassa keskustelussa. *Focus Localis*, 51:4. 61–80.
- Kumar, Manohar (2013) *For Whom the Whistle Blows? Secrecy, Civil Disobedience, and Democratic Accountability*. Väitöskirja. Luiss University.
- Kumar, Manohar (2022) *Understanding Whistleblowing: Civil Disobedience or Uncivil Action?* Teoksessa Tapio Nykänen, Tiina Seppälä & Petri Koikkalainen (toim.) *Civil disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions, and civility*. Routledge. 197–216.
- Kyntäjä, Timo (1998) Rikollisuus ja rangaistusjärjestelmä. Teoksessa Keijo Koskinen (toim.) *Sosiologisia karttalehtiä. Matkaopas yhteiskunnan tutkimiseen*. Vastapaino. 211–229.
- Laaksonen, Salla-Maaria; Koivukoski, Joonas & Porttikivi, Merja (2022) Clowning Around a Polarized Issue: Rhetorical Strategies and Communicative Outcomes of a Political Parody Performance by Loldiers of Odin. *New Media & Society*, 24:8. 1912–1931. DOI: <https://doi.org/10.1177/1461444821989621>
- Lai, Ten-Herng (2020) Uncivil disobedience: Beyond the orthodox view of resistance and counter-resistance. Väitöskirja. The Australian National University. <https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/205504/1/THL%20Uncivil%20Disobedience%20Thesis%202020.pdf>
- Locke, John (1982) *Second treatise of government*. Richard Howard Cox (toim.) Harlan Davidson, Incorporated.
- Lund, Carl (2001) Precarious Democratization and Local Dynamics in Niger: Micro-Politics in Zinder. *Development and Change*, 32:5. 845–869. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-7660.00229>
- Lund, Carl (2006) Twilight Institutions: An Introduction. *Development and Change*. 37:4, 673–684. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.2006.00496.x>
- Lång, Olli (2010) *Romanien häätö Pankakoskelta vuonna 1956: Konflikti Pielisjärven romanien ja Pankakosken tehdasyhteisön välillä*. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/9904/urn_nbn_fi_uef-20100100.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Löytty, Olli (2008) Ajattelun jäljet tutkimustekstissä. Teoksessa Kirsti Lempiäinen, Olli Löytty & Merja Kinnunen (toim.) *Tutkijan kirja*. Vastapaino. 251–260.

- Majanen, Martti (2005) Itseapu ja omankädenoikeus. Teoksessa Ari-Matti Nuuttila & Elina Pirjatanniemi (toim.): *Rikos, rangaistus ja prosessi. Eero Backman 1945 – 14/5 – 2005*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, A 15, 191–202.
- Mankkinen, Tarja (2021) Maalittaminen on uhka turvallisuudelle ja luottamukselle. *Haaste* 2/2021. 9.6.2021. <https://rikoksentorjunta.fi/-/haaste-2-21-maalittaminen-on-uhka-turvallisuudelle-ja-luottamukselle>
- Mansikka-aho, Heikki (2021) *Poliisi, mistä tulet, minne menet? Valtionhallinnon rakenneohjelmien tavoitteiden toteutumisen arviointi poliisin hallintorakenneuudistuksessa*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/134277/978-952-03-2089-8.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Mareš, Miroslav (2017) Strategic impact of East Central European extreme right vigilantes: From subcultural fringes to instruments of hybrid warfare. *Vigilantism Against Migrants and Minorities*-paneeli. ECPR General Conference, Oslo, 6–9.9.2017. <https://ecpr.eu/Events/Event/PaperDetails/34687>
- Mareš, Miroslav & Veselý, Adam (2015) *Sharia – Police v Ne “mecku: islamistický vigilantismus a nástroj propagandy. Bezpečnostní teorie a praxe*, 21:2, 43–54.
- Martin, Ruth (2007) Digilante Justice: Citizenship in Cyberspace, *The New Atlantis*, 16:2007, <http://www.thenewatlantis.com/publications/digilante-justice>
- Marx, Gary T. & Archer, Dane (1971) Citizen Involvement in the Law Enforcement Process: The Case of Community Police Patrols. *The American Behavioral Scientist (Beverly Hills)*, 15:1, 52–72. DOI: <https://doi.org/10.1177/000276427101500104>
- Marx, Gary T. & Archer, Dane (1973) The Urban Vigilante, *Psychology Today*, 6:8, 45–50.
- Marx, Gary T. & Archer, Dane (1976) Community Police Patrols and Vigilantism. Teoksessa H. Jon Rosenbaum & Peter C. Sederberg (toim.) *Vigilante Politics*. University of Pennsylvania Press. 129–157.
- McGrath, Roger (1984) *Gunfighters, Highwaymen, and Vigilantes: Violence on the Frontier*. University of California Press.
- Moncada, Eduardo (2017) Varieties of vigilantism: Conceptual discord, meaning, and strategies. *Global Crime*, 18:4, 403–423. DOI: <https://doi.org/10.1080/17440572.2017.1374183>
- Morgan, Ted (2003) *Reds: McCarthyism in twentieth-century America*. Random House.
- Niiniluoto, Ilkka (1980) *Tieteenfilosofia*. Otava.
- Nikunen, Kaarina; Hokka, Jenni & Nelimarkka, Matti (2021) Affective Practice of Soldiering: How Sharing Images Is Used to Spread Extremist and Racist Ethos on Soldiers of Odin Facebook Site. *Television & New Media*, 22:2, 166–185. DOI: <https://doi.org/10.1177/1527476420982235>
- Nora, Nelli (2022) ”Yks ajetaan nurkkaan ja sit kaikki vaa osottelee sormella, et sinä olet paha ihminen”: Sosiaalisen median vaikuttajiin kohdistuva ekologinen häpäiseminen ja syyllistäminen. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/81841/URN%3aNB%3afi%3ajyu-202206173450.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nousiainen, Kevät (2013) Susien salametsästys haastaa legitimitteettikäsitykset. Turun yliopisto. <http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/Artikkelit/Sivut/susien-salametsastys-haastaa-legitimiteettikäsitykset.aspx>
- Nummela, Jonna (2019) *Loldiers of Odin and Clowns Against Fascism: Powers of Performative Failure in Grassroots Anti-fascist Activism*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/bc39ab24-2d4a-440c-9a6e-499faf69c143/content>

- Nykänen, Tapio; Kotiranta, Sami; Kukko, Johan-Eerik & Seppälä, Tiina (2023) Suomen Elokapiina 2020-luvun kansalaistottelemattomuutena – liike, oikeutus ja merkitys. Teoksessa Tapio Nykänen, Johan-Eerik Kukko & Petri Koikkalainen (toim.) *Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot*. Vastapaino. 285–325.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (2004) *Politiikan perusteet*. WSOY.
- Palonen, Kari (1988a) *Tekstistä politiikkaan*. Vastapaino.
- Palonen, Kari (1988b) *Sanansaivartelua: Poliitikasta teksteissä ja teksteistä politiikassa: ohjelmapuheenvuoroja, polemiikkeja, sormiharjoituksia, minitutkimuksia ja sartrologiaa*. Jyväskylä. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta.
- Palonen, Kari (1993) *Politikointi – politisointi – politikointi. Tulkinta politiikan ajatusmuodon pelitiloista*. Jyväskylän yliopisto.
- Palonen, Kari (2017) *A Political Style of Thinking. Essays on Max Weber*. Colchester: ECPR Press.
- Pierce, Charles S. (1931–1958) *The Collected Papers of Charles Sanders Peirce* (vol. 1–8), Charles Hartshorne; Paul Weiss & Arthur W. Burks (toim.) Cambridge. Harvard University Press.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Pineda, Erin R. (2021) Civil disobedience, and what else? Making space for uncivil forms of resistance. *European Journal of Political Theory*, 20:1, 157–164. DOI: <https://doi.org/10.1177/1474885119845063>
- Popper, Karl R. (1981) *Objective Knowledge: An Evolutionary Approach*. Revised edition. Oxford University Press.
- Purshouse, Joe (2020) ”Paedophile hunters”, criminal procedure, and fundamental human rights. *Journal of Law and Society*, 47:3, 384–411. DOI: <https://doi.org/10.1111/jols.12235>
- Pynnönen, Anu (2013) *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. University of Jyväskylä.
- Pynnönen, Anu (2015) *Varjosta valokeilaan. Kriittisiä diskurssianalyysseja huonosta johtamisesta*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/46572/978-951-39-6259-3_vaitos_19082015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Rannikko, Pertti (2015) ”Omankädenoikeutta valtiottomassa tilassa”. Teoksessa Juha Hiedanpää & Outi Ratamäki (toim.) *Suden kanssa*. Lapland University Press, 147–174.
- Rannikko, Pertti (2016) Professori: Katupartiot ovat heikon valtion merkki. *Helsingin Sanomat* 15.1.2016. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002879953.html>
- Rawls, John (1971) *A Theory of Justice*. Harvard University Press.
- Rawls, John (1988) *Oikeudenmukaisuusteoria*. WSOY.
- Rautio, Pekka (2019) Suomalainen uusoikeisto ja konservatiivikristityt lähentyvät toisiaan. Helsingin yliopisto. 15.4.2019. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/hyva-yhteiskunta/suomalainen-uusoikeisto-ja-konservatiivikristityt-lahentyvat-toisiaan>
- Rhodes, R.A.W. (1994) The hollowing out of the state: The changing nature of the public service in Britain, *Political Quarterly*, 65:2, 138–151. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-923X.1994.tb00441.x>
- Richards, Matthew S. (2016) The Gulabi Gang, Violence, and the Articulation of Counterpublicity: Tactics of the Gulabi Gang. *Communication, culture & critique*, 9:4, 558–576. DOI: <https://doi.org/10.1111/cccr.12139>
- Riisgaard, Lone & Thomassen, Bjørn (2016) Powers of the Mask: Political Subjectivation and Rites of Participation in Local-Global Protest, *Theory, Culture & Society*, 33:6, 75–98. DOI: <https://doi.org/10.1177/0263276416651685>

- Rond, Mark. d.; Lok, Jaco & Marrison, Adrian (2022) To Catch A Predator: The Lived Experience of Extreme Practices. *Academy of Management journal*, 65:3. 870–902. DOI: <https://doi.org/10.5465/amj.2020.1492>
- Rosenbaum, Jon. H. & Sederberg, Peter C. (1974) Vigilantism: An Analysis of Establishment Violence. *Comparative Politics*, 6:4, 541–570.
- Rosenbaum, Jon. H. & Sederberg, Peter C. (1976) Vigilantism: An Analysis of Establishment Violence. Teoksessa Jon. H. Rosenbaum & Peter C. Sederberg (toim.) *Vigilante politics*. University of Pennsylvania Press. 3–29.
- Ruostetsaari, Ilkka (2010) *Energiavalta – Eliitti ja kansalaiset muuttuvilla energiamarkkinoilla*. Tampere University Press.
- Salasuo, Mikko (2015) Tutkijat vastentahtoisten informanttien jäljillä. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) *Salattu, hävetty, vaiettu: Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Vastapaino. 163–194.
- Saresma, Tuija; Pöyhkäri, Reeta; Knuutila, Aleks; Kosonen, Heidi; Juutinen, Marko; Haara, Paula; Tulonen, Urho; Nikunen, Kaarina & Rauta, Jenita (2022) *Verkkoviha: Vihapuheen tuottajien ja levittäjien verkostot, toimintamuodot ja motiivit*. Valtioneuvoston kanslia.
- Sartori, Giovanni (1970) Concept misformation in comparative politics. *American Political Science Review*, 64:4, 1033–1053. DOI: <https://doi.org/10.2307/1958356>
- Sartori, Giovanni (2009) Guidelines for concept analysis. Teoksessa David Collier & John Gerring (toim.) *Concepts and method in social science: The tradition of Giovanni Sartori*. Routledge. 97–150.
- Scheuerman, William E. (2018) *Civil disobedience*, Polity Press.
- Scheuerman, William E. (2019) Why not uncivil disobedience? *Critical review of international social and political philosophy*, 25:7, 980–999. DOI: <https://doi.org/10.1080/13698230.2019.1693158>.
- Scheuerman, William E. (2022) "Good-Bye to Nonviolence?" *Political research quarterly*, 75:4, 1284–1296. DOI: <https://doi.org/10.1177/10659129211038611>
- Schmid, Alex P.; Jongman, Albert J.; Stohl, Michael & Flemming, Peter A. (1988) Terrorism and related concepts: Typologies. Teoksessa Alex P. Schmid & Albert J. Jongman (toim.) *Political terrorism. A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories & literature*. New Brunswick, New Jersey, London: Transaction Publishers. 39–59.
- Schubert, Moritz (2013) Challenging the weak states hypothesis: Vigilantism in South Africa and Brazil. *Peace, Conflict, and Development*, 20, 38–51.
- Sen, Atreyee (2008) Everyday and Extraordinary Violence: Women vigilantes and raw justice in the Bombay slums. Teoksessa David Pratten & Atreyee Sen (toim.) *Global Vigilantes*, 69–92. New York: Columbia University Press.
- Siltala, Juha (1985) *Lapuan liike ja kyydytykset 1930*. Otava.
- Sinclair, Kirstine (2013) *Muslim street patrols in London*. Odense: Center for Mellemøststudier.
- Siobhan, Daly (2003) The Ladder of Abstraction: A Framework for the Systematic Classification of Democratic Regime Types. *Politics* (Manchester, England), 23:2, 96–108. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9256.00185>
- Skelcher, Chris (2000) Changing images of the State: overloaded, hollowed-out, congested. *Public Policy and Administration*, 15:3, 3–19. DOI: <https://doi.org/10.1177/095207670001500302>
- Skoble, Aeon. J. (2005) Superhero Revisionism in Watchmen and The Dark Knight Returns. Teoksessa Thomas V. Morris & Matt Morris (toim.) *Superheroes and Philosophy: Truth, Justice, and the Socratic Way*. Chicago: Open Court. 29–41.

- Skoble, Aeon. J. (2007) God's Lonely Man: Taxi Driver and the Ethics of Vigilantism. Teoksessa Mark T. Conard & Mark T. T. Conard (toim.) *The Philosophy of Martin Scorsese*. University Press of Kentucky. 23–30.
- Smallridge, Joshua; Wagner, Philip & Cowl, Justin N. (2016) Understanding cyber-vigilantism. A conceptual framework. *Journal of Theoretical & Philosophical Criminology* 8:1, 57–70.
- St John, Graham (2008) Protestival: Global Days of Action and Carnivalized Politics in the Present, *Social Movement Studies*, 7:2, 167–190. DOI: <https://doi.org/10.1080/14742830802283550>
- Tammikko, Teemu (2019) *Vihalla ja voimalla. Poliittinen väkivalta Suomessa*. Gaudeamus.
- Taniguchi, Nancy J. (2016) *Dirty Deeds: Land, Violence, and the 1856 San Francisco Vigilance Committee*. University of Oklahoma Press.
- Tilly, Charles (1978) *From mobilization to revolution*. Random House: Addison-Wesley.
- Tilly, Charles (2017) War Making and State Making as Organized Crime. Teoksessa Ernesto Castañeda & Cathy Lisa Schneider (toim.) *Collective Violence, Contentious Politics, and Social Change: A Charles Tilly Reader*. Routledge. 123–140.
- Trottier, Daniel (2017) Digital Vigilantism as Weaponisation of Visibility. *Philosophy & Technology*, 30:1, 55–72. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-016-0216-4>
- Trottier, Daniel, Gabdulhakov, Rashid & Huang Qian (2020) Introducing vigilant audiences. Teoksessa Daniel Trottier, Rashid Gabdulhakov & Qian Huang (toim.) *Introducing vigilant audiences*. Open Book Publishers. 1–24.
- Toivanen, Tero (2015) Rosvouden liike: Varhainen rautateollisuus, tervatalous ja sosiaalinen rosvo 1860-luvun Kainuussa. *Tiede & edistys*, 4, 352–376. DOI: <https://doi.org/10.51809/te.105203>
- Tuomola, Salla (2019) Tunneilmaisun tavoitteet valta- ja vastamediassa. *Etiikka.fi*. <https://etiikka.fi/essays/tunneilmaisun-tavoitteet-valta-ja-vastamediassa/>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2012) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Veilleux-Lepage, Yannick & Archambault, Emil (2019) Mapping transnational Extremist Networks: An Exploratory Study of the Soldiers of Odin's Facebook Network, Using Integrated Social Network Analysis. *Perspectives on Terrorism (Lowell)*, 13:2, 21–38.
- Virtanen, Aarni (2015) ”Toimikaa, alkää odottako” Vihtori Kosolan puheiden muutokset 1929–1936. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47880/978-951-39-6396-5_vaitos16122015.pdf
- Wayne, Gard (2010) Vigilantes and Vigilance Committees. *Handbook of Texas Online*. <https://www.tshaonline.org/handbook/entries/vigilantes-and-vigilance-committees>
- Weber, Max (1946) Politics as a Vocation. Teoksessa Hans H. Gerth & C. Wright Mills (toim.) *From Max Weber: Essays in Sociology*, Oxford University Press. 77–128.
- Weber, Max (2009) *Tiede ja politiikka: Kutsumus ja ammatti*, Vastapaino.
- Westall, Adam (2021) Volunteer street patrols: responsibilised and motivated volunteering in community safety. *Safer Communities*, 20:1, 31–41. DOI: <https://doi.org/10.1108/SC-05-2020-0019>
- White, Aaronette & Rastogi, Shagun (2009) Justice by Any Means Necessary: Vigilantism among Indian Women. *Feminism & psychology*, 19:3, 313–327. DOI: <https://doi.org/10.1177/0959353509105622>
- Vintheagen, Stellan (2006) *Political Undergrounds—Can Raging Riots and Everyday Theft become Politics of Normality?* Julkaisematon työpaperi.
- Wood, Elisabeth Jean (2013) Reflections on the challenges, dilemmas, and rewards of research in conflict zones. Teoksessa Dyan E. Mazurana, Karen Jacobsen & Lacey Andrews Gale (toim.) *Research methods in conflict settings. A view from below*. 295–308.

- Ylikangas, Heikki (1996) *Wallesmanni: Kuusi vuosisataa kansan ja esivallan välissä*. Suomen Nimismiesyhdistys.
- Zizumbo-Colunga, Daniel (2019) Confronting Crime by Ourselves: Trust in Neighbors, Trust in Authorities, and Anti-Crime Organization. *Latin American research review*, 54:3, 574–590. DOI: <https://doi.org/10.25222/larr.324>

Tutkimusaineisto

- Aamulehti. 1.7.2016. Kallio, Henripekka. Oululainen katupartio Katuhaukat lopettaa – ”Ei ole todellista tarvetta”. <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000007363169.html>
- Aamulehti 14.3.2017. Rimpiläinen, Tuomas. Analyysi: Näin Loldiers-klovnit pyörittävät mediaa – osalla on lievää rikostaustaa. <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000007346077.html>
- Aseman Lapset ry (2020) Löytävä nuorisotyö & Walkers-bussi. <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/loytava-nuorisotyö/>
- Aseman Lapset ry (2023) Walkers – toimitaan yhdessä! <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/walkers/>
- BBC 6.11.2019. Police concerns over rise of ”paedophile hunters”. <https://www.bbc.com/news/uk-england-50302912>
- BBC 3.9.2023. Amateur sleuths take on bike thieves in Finland. <https://www.bbc.com/news/world-europe-66660531>
- CBC Radio 25.1.2015. Walters, Ashley. Rebels in pink: The Gulabi Gang’s gender revolution in India. <https://www.cbc.ca/radio/thesundayedition/why-macleans-has-done-us-all-a-great-service-michael-s-essay-finding-the-elusive-worklife-balance-mail-walking-backwards-documentary-you-will-become-a-lioness-mail-muslims-in-europe-wally-lamb-on-the-craft-of-writing-1.2943494/rebels-in-pink-the-gulabi-gang-s-gender-revolution-in-india-1.2943497>
- Cleaver, Eldridge (1967) *On the Ideology of the Black Panther Party*. <http://www.freedomarchives.org/Documents/Finder/Black%20Liberation%20Disk/Black%20Power%21/SugahData/Books/Cleaver.S.pdf>
- Demokraatti 27.12.2012. Poliisin apujoukot arveluttavat. <https://demokraatti.fi/poliisin-ajoujoukot-arveluttavat/>
- Elokapina (2020) Avoin kirje sisäministeri Maria Ohisalolle, 22.4.2020. <https://blogi.elokapina.me/avoin-kirje-sisaministeri-maria-ohisalolle/>
- Elokapina (2024) Usein kysytyt kysymykset. <https://elokapina.fi/faq/#onko-xr-luokiteltu-briteiss%C3%A4-j%C3%A4rjest%C3%A4ytyneeksi-rikollisuudeksi>
- Etelä-Saimaa 28.11.2017. Knaappila, Tiina. Poliisi: Älä lynkkaa syytöntä netissä — Petoksen kohteeksi joutuneen ei kannata työntää epäillyn kuvaa ja tietoja Facebookiin. <https://www.esaimaa.fi/paikalliset/3819576>
- Etelä-Suomen Sanomat 9.2.2016. Kosken sissit rekrytoi ”vahvoja miehiä joilla on taisteluosaamista” - katupartio aikoo turvata aikuisten naisten iltajuoksua. <https://www.ess.fi/paikalliset/251605>
- Etelä-Suomen Sanomat 25.5.2016/ 5.1.2020. Asikkalan Turva on olemassa enää vain paperilla. <https://www.ess.fi/paikalliset/240402>
- Etelä-Suomen Sanomat 29.9.2016. IL: Suomen Sisu perusti katupartion. <https://www.ess.fi/paikalliset/227330>
- Guardian 10.1.2020. Dodd, Vikram & Grierson, Jamie. Terrorism police list Extinction Rebellion as extremist ideology. <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/jan/10/xr-extinction-rebellion-listed-extremist-ideology-police-prevent-scheme-guidance>
- Helsingin Sanomat 13.4.2001. Siukonen, Timo & Uusitalo, Kaisa. Poliisijohtaja Paatero: Valvontapartiot virallisiksi. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003961805.html>

Helsingin Sanomat 20.10.2002. Hintikka, Kari & Leander, Ossi. Nettietsivät löysivät pommimiehen itse. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000004091595.html>

Helsingin Sanomat 6.7.2009. Pölkki, Minna. Kyyjärvelle kaivataan omaa seriffiä. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004664051.html>

Helsingin Sanomat 8.1.2013. Poliisikomentaja: Ei naapurivahteja. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002604392.html>

Helsingin Sanomat 9.8.2014. Ahlroth, Jussi & Kerkelä, Lasse. Paatero palauttaisi kyläpoliisit. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002752088.html>

Helsingin Sanomat 11.9.2014. Nieminen, Martta. Kyläpoliisit ovat tulossa takaisin. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002760485.html>

Helsingin Sanomat 6.1.2016a. Sipilä, Annamari. Suffragetit taistelivat naisten äänioikeuden puolesta verissä päin. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002878285.html>

Helsingin Sanomat 6.1.2016b. Ojansivu, Merja. ”Emme edusta ääripäätä”. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002878357.html>

Helsingin Sanomat 11.1.2016. Sarhimaa, Jutta. Tämän naisen perustama Kyllikin siskot partioi Joensuun kaduilla, koska niin rasismi ratkaistaan. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000002879311.html>

Helsingin Sanomat 16.3.2016. Viljamaa, Anna. Yle paljasti Soldiers of Odinin suljetun Facebook-ryhmän kuvia ja viestejä – Supo: ”Aineisto puhuu puolestaan”. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002891598.html>

Helsingin Sanomat 17.1.2016. Similä, Ville. Odinin pellet lälättelivät Soldiers of Odinin marssilla Tampereella. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002880502.html>

Helsingin Sanomat 27.2.2016. Kanerva, Arla. Kenelle Kalevala kuuluu? Eeposta on käytetty poliittisena aseena lähes 200 vuotta. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002888323.html>

Helsingin Sanomat 15.4.2016a. Kunnas, Kaja. Biologi kantaa asetta ja käsirautoja – Virossa vapaaehtoisilla ”apupoliiseilla” on laajat valtuudet. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002896349.html>

Helsingin Sanomat 15.4.2016b. Kunnas, Kaja. Mellakat sementtoivat Viron apupoliisijärjestelmän. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002896350.html>

Helsingin Sanomat 3.5.2016. Koivisto, Maija. Mothers of Perkele katupartioi Pikku Huopalahdessa nallet kainalossa. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002899369.html>

Helsingin Sanomat 29.5.2017. Kerkelä, Lasse. Jäseniä menettänyt Soldiers of Odin kiistää olevansa henkitorissaan ja aikoo seuraavaksi avata kahvilan – ”Menemme oikeaan suuntaan”, sanoo kansallissosialistiksi esittäytyvä perustaja. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005230977.html>

Helsingin Sanomat 14.9.2017. Huhtanen, Jarmo. Puolustusministeriö pohtii kodinturvajoukkojen perustamista Suomeen – vapaaehtoisen maanpuolustuksen roolia halutaan kasvattaa. <https://www.hs.fi/paivanlehti/15092017/art-2000005367986.html>

Helsingin Sanomat 29.9.2017. Huhtanen, Jarmo. Ministeri Niinistö polkaisi pikavauhtia käyntiin selvityksen kodinturvajoukkojen perustamisesta – puolustusvoimilta nihkeä vastaanotto. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005388615.html>

Helsingin Sanomat 3.6.2018. Nieminen, Tommi. Vaaleanpunainen mutta vaarallinen. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005703715.html>

Helsingin Sanomat 17.9.2020. Kantola, Anne. Voidaanko äärioikeistolainen Soldiers of Odin lakkauttaa? Tutkijan mukaan toiminta muistuttaa Pohjoismaista Vastarintaliikettä. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006638174.html>

Helsingin Sanomat 20.4.2021. Paju, Päivi/STT. Oulun vuoden 2017 polttopulloisku oli oikeuden mukaan rasistinen rikos. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007930991.html>

Helsingin Sanomat 5.2.2022. Grönholm, Pauliina, Häkkinen, Henri & Saari Miia. Convoy Finland -mielenosoitus määrättiin päättymään – Poliisi: 15 ihmistä otettu kiinni, Mannerheimintie avattu liikenteelle. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008591726.html>

Helsingin Sanomat 6.2.2022. Saarikoski, Laura. Convoy-mielenosoitus oli osin humalaista sekoilua, mutta sille nauraminenkin on kolkkoa. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008592959.html>

Helsingin Sanomat 4.11.2022. Valtavaara, Marjo. Vapaaehtoisten joukko alkoi narauttaa pyörävarkaita Oulussa, ja tulokset ovat pysäyttäviä. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009170173.html>

Helsingin Sanomat 21.2.2023. Ristmeri, Aliisa. Kun Ullanlinnassa tapahtui henkirikos, epäillyn nimi oli hetkessä Murha.infossa – Näin keskustelu-palstoilla mässäillään rikoksilla. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000009346675.html>

Helsingin Uutiset 2.5.2016. Nupponen, Sakari. Mothers of Perkele tyrmaa Odinin soturit – tämä joukko vain kasvaa. <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/1641376>

Hernesniemi, Aleks (2016) *Turvallisuus uhattuna – Maahanmuutto turvallisuustilanne ja kansalaispartiot*. Suomen Perusta. <https://www.suomenperusta.fi/wp-content/uploads/2016/05/Turvallisuus-uhattuna-pdf.pdf>

Holappa, Henrik (2016) *Minä perustin uusnatsijärjestön: Suomen Vastarintaliikkeen ex-johtajan muistelmat*. Into.

Huuhtanen, Panu 13.2.2019. Soldiers of Odineiden johtajan Mika Rannan vastine, Twitter. <https://twitter.com/huuhtanenpanu/status/1095620295157784576>

Häkkinen, Perttu (2015) Omarkädenoikeus. Yle. 14.4.2015. <http://areena.yle.fi/1-2726625>

Ilkka-Pohjalainen 18.1.2016. Etelä-Pohjanmaan katupartio etsii riveihinsä lisää miehiä. <https://ilkkapohjalainen.fi/pohjalaisen-arkisto/etela-pohjanmaan-katupartio-etsii-riveihinsa-lisaa-miehia-1.1981390>

Iltalehhti 8.11.2014. Korttelivahdit ovat laskeneet yöllisten rikosten määrää. <https://www.iltalehti.fi/iltvuutiset/a/201411080135703>

Iltalehhti 21.11.2015. Bangladesh hirtti oppositiojohtajia sotarikoksista. <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/2015112120708138>

Iltalehhti 17.1.2016. Gråsten, Hanna. Enemmistö kansasta sallisi katupartiot. <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2016011720971400>

Iltalehhti 11.9.2016. Nuori nainen syyttää katupartiota tylyistä otteista Seinäjoella. <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2016091122289996>

Iltalehhti 29.9.2016. Suomen Sisä perusti katupartion – ”Välttellemme fyysistä kontaktia”. <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2016092922384016>

Iltalehhti 18.12.2018. Koponen, Henri. Oulun poliisi vetoaa seksuaalirikosten suututtamiin ihmisiin - jopa lapsiperheisiin kohdistettu vihaa: ”Ei oikeutta saa missään tapauksessa ottaa omiin käsiin”. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/0216c210-10bf-4c2e-807e-4468b14733fe>

Iltalehhti 11.2.2019. Salminen, Solmu. Soldiers of Odin julkaisi maahanmuuttajia uhkailevan videon, heiluvat nuijen ja ketjujen kanssa - ”Hälyttävää”. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/3c1f0581-9ec2-493f-afb6-2514041fe92d>

Iltalehhti 12.2.2019. Salminen, Solmu. Raiskaa- ja metsästystä nuijilla, Soldiers of Odinista jo kymmeniä havaintoja - poliisi: Ryhmä on luisumassa natsien uudeksi tuotemerkiksi. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/bc7db9ba-8506-46d9-834e-f1c5c8ea4f6a>

Iltalehhti 2.2.2022. Convoy-ryhmissä puhuttu jopa Eduskuntataloon tunkeutumisesta: Järjestäjien rivit rakoilevat. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/c19a2946-ece7-45fd-8ff5-20549ce2fc17>

- Iltaalehti 9.10.2022. Korhonen, Jussi. Tällainen on lopputulos, kun oma äiti ja poliisi kärehtyvät 10-vuotiaan varastetun pyörän myynnistä. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/254c863d-1453-4b3d-b07e-90ed9a9d61b8>
- Ilta-Sanomat 26.12.2012. Hagert, Kyösti. Poliisiylijohtaja Paatero ehdottaa kodinturvajoukkoja. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000570536.html>
- Ilta-Sanomat 15.1.2016. Professori HS:ssa: Katupartiot ovat kuin suden salametsästystä. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000001066437.html>
- Ilta-Sanomat 1.6.2015. Vuorinen, Tero. Pihtiputaalla otettiin oikeus omiin käsiin – virolaiselle hakattiin yli 7000 euron vammat. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000934711.html>
- Ilta-Sanomat 24.11.2016. Mäkinen, Rami. Soldiers of Odinista eronnut mies perusti oman jengin Herttoniemessä – liiveissä kirjoitusvirhe. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000004879347.html>
- Ilta-Sanomat 26.1.2017. Mäkinen, Rami. Näin Son's of Nemesis -varapresidentti kertoi liiveistä ja tatuoinneista. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005061037.html>
- Ilta-Sanomat 16.3.2021. Ranta, Niko. Syyte: Soldiers of Odinin kerhotilassa valmistettiin polttopulloja, jotka heitettiin turvapaikanhakijoiden mielenosoitustelta päin. <https://www.is.fi/oulu-seutu/art-2000007863103.html>
- Jalava, Janne; Raisio, Harri; Norri-Sederholm, Teija; Lahtinen, Henri & Puustinen, Aliisa (2017) *Kolmassektori viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena*, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 76/2017. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160404/76_Loppuraportti%20kolmas%20sektori%20viranomaisten%20turvallisuustoiminnan%20tukena_editoitu%205122017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Journalisti 16.9.2022. Haapalainen, Manu; Erho, Nina; Marttinen, Manu & Meretoja, Pinja. Seiskan jatkuva kiire, kohtuuttomat odotukset ja erikoinen editointikulttuuri ovat johtaneet uupumisiin ja sairauslomiin. Työntekijät kertovat vakavista työilmapiiriongelmissa. <https://journalisti.fi/artikkelit/2022/09/seiskan-jatkuva-kiire-kohtuuttomat-odotukset-ja-erikoinen-editointikulttuuri-ovat-johtaneet-uupumisiin-ja-sairauslomiin-tyontekijat-kertovatvakavista-tyoilmapiiriongelmissa/>
- Julkisen sanan neuvosto (2014) Journalistin ohjeet. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>
- Kaleva 10.12.2020. Harjumaa, Jaakko. Oululainen poliisi esiintyi yhteiskuvassa Soldiers of Odinin vaatteisiin pukeutuneen ryhmän kanssa, kyseessä virkatehtävä: ”Kyse oli neuvottelutilanteesta”. <https://www.kaleva.fi/oulu/oulu-lainen-poliisi-esiintyi-yhteiskuvassa-soldiers/3177603>
- Kaleva 7.1.2023. Jo 500 löydettyä pyörää – kysäisimme, mitä kuuluu varastettuja pyöriä etsivän Bike's Patrullenin toiminnalle. <https://www.kaleva.fi/jo-500-loydettya-pyora-kysaisimme-mita-kuuluu-var/5219788>
- Kaleva 3.9.2023. Iso-Britannian yleisradio BBC julkaisi artikkelin Oulun pyörävarkauksista ja Bike's Patrullen -partiosta. <https://www.kaleva.fi/iso-britannian-yleisradio-bbc-julkaisi-artikkelin/5842597>
- Kansan Uutiset 31.7.2015. Demarien valtuutettu tukee uusnatsien katupartioita Kalevassa: ”Natsismi ei saa olla esteenä”. <http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/3408442/demarien-valtuutettu-tukee-usnatsien-katupartioita-kalevassa-natsismi-ei-saa-olla-esteena>
- Kansan Uutiset 11.11.2020. Hirvasnoro, Kai. Kielletyn uusnatsijärjestön jäsenet jatkavat toimintaansa uusissa verkostoissa. <https://www.ku.fi/artikkeli/4366518-kielletyn-usnatsijarjeston-jasenet-jatkavat-toimintaansa-uusissa-verkostoissa>
- Kettunen, Laura & Paukeri, Mari-Sanna (2021) *Tekoälyn hyödyntäminen vihapuheen seurannassa*. Oikeusministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163022/OM_2021_15_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Korkein oikeus 22.9.2020. Pohjoismainen vastarintaliike -yhdistys lakkautettava. <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/pohjoismainenvastarintaliike-yhdistyslakkautettava.html>
- Kotimaa 15.1.2016. Palveluoperaatio Saapas: olemme katupartio. <https://www.kotimaa.fi/artikkeli/palveluoperaatio-saapas-olemme-katupartio/>
- Kulttuuritoimitus 6.7.2023. Huttunen, Pasi. Ilmaisunvapauspohdintaa ilman woken huutamista – Silla Simone kuvasi Soldiers of Odin -aktiiveja. <https://kulttuuritoimitus.fi/kritiikit/kritiikit-kirjallisuus/ilmaisunvapauspohdintaa-ilman-woken-huutamista-silla-simone-kuvasi-soldiers-of-odin-aktiiveja/>
- Kuntalehti 28.10.2011. Pulkkinen, Antti. Pori haluaa yöpartiot kaupungin kaduille. <https://kuntalehti.fi/uutiset/pori-haluaa-yopartiot-kaupungin-kaduille/>
- Lapin yliopisto 11.11.2022. Science Slam Rovaniemi -tapahtuma yleistajuistaa tutkimusta jälleen joulukuussa. <https://www.ulapland.fi/news/Science-Slam-Rovaniemi-tapahtuma-yleistajuistaa-tutkimusta-jalleen-joulukuussa/44474/0d07c07b-fbf4-45a5-b728-1527c92bee9f>
- Lapin yliopisto 7.12.2022. Iris Kestilä voitti Science Slam Rovaniemi -kilpailun. <https://www.ulapland.fi/news/Iris-Kestila-voitti-Science-Slam-Rovaniemi-kilpailun/44474/5d6dce72-7945-49e2-a6fb-cf245b200a1d>
- Lasten ja nuorten keskus. Saapas 50 vuotta. <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/saapas-1/saapas-50-vuotta/>
- Länsiväylä 27.1.2016. Massinen, Tuomas. Espoon katupartio aloittaa helmikuussa – aloite hoitoalan naisilta. <https://www.lansivayla.fi/paikalliset/1793053>
- Länsi-Suomi 4.7.2019. Lehtinen, Joosua. Reservipoliisilakia ei ole kokonaan kuopattu, mutta ministeriö harkitsee muitakin vaihtoehtoja: Olisi ennen aikaista sanoa, että ratkaisu olisi nimenomaan se. <https://ls24.fi/lannen-media/reservipoliisilakia-ei-ole-kokonaan-kuopattu-mutta-ministerio-harkitsee-muitakin-vaihtoehtoja-olisi-ennen-aikaista-sanoa-etta-ratkaisu-olisi-nimenomaan-se>
- Loldiers of Odin (2016) ”FAQ” Loldiers of Odin. <https://loldiersofodin.wordpress.com/faq>
- Maailman Kuvalehti 24.4.2012. Valve, Emmi. Sharia-laki Lontoossa. <https://maailmankuvalehti.fi/2012/5/pitkat/sharia-laki-lontoossa/>
- MTV Uutiset 26.1.2013. Savon Sanomat: Professori pitää ajatusta kodinturvajoukoista vastenmielisenä. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/savon-sanomat-professori-pitaa-ajatusta-kodinturvajoukoista-vasenmielisenä/2055098>
- MTV Uutiset 9.10.2015. Lehdet: Kulttuurien kohtaaminen toi Kemiin ”sotureiden” katupartion – poliisi jyrkkänä. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/lehdet-kulttuurien-kohtaaminen-toi-kemiin-sotureiden-katupartion-poliisi-jyrkkana/5351690#gs.6fozb1>
- MTV Uutiset 17.1.2016a. MTV:n kysely: Lähes 40 prosenttia hyväksyy katupartiot – kolmannes ei luota poliisin turvaan. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kysely-lahes-40-prosenttia-hyvakssy-katupartiot-kolmannes-ei-luota-poliisin-turvaan/5694074#gs.70astx>
- MTV Uutiset 17.1.2016b. Video: Pellepartio irvailee Odinin sotilaille - ”Täytämme poliisin saappaat liikavarpaillamme”. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/video-pellepartio-irvailee-odin-sotilaille-taytamme-poliisin-saappaat-liikavarpaillamme/5693636#gs.5rtkkh>
- MTV Uutiset/STT 29.09.2017. Kodinturvajoukot eivät edenneet, vapaachoista maanpuolustusta kehitetään vanhaan malliin. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kodinturvajoukot-eivat-edenneet-vapaachoista-maanpuolustusta-kehitetaan-vanhaan-malliin/6599210#gs.70fhnj>

- MTV Uutiset 19.4.2018. Paatero, Mikko. Ex-poliisiylijohtaja Mikko Paateron kolumni: Poliisi tarvitsee vapaaehtoisia – silmät ja korvat auttaisivat arkityössä. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/ex-poliisiylijohtaja-mikko-paateron-kolumni-poliisi-tarvitsee-vapaaehtoisia-silmat-ja-korvat-auttaisivat-arkityossa/6871406#gs.1zrq2j>
- MTV Uutiset 6.12.2019. Laurila, Salla & Sunila, Carlos. MTV seurasi itsenäisyyspäivän mielenosoituksia ja -marsseja: Yhteensä 13 kiinniotettua, paukkupommeja ja häiriköintiä. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-seuraa-itsenaisyyspaivan-marsseja-poliisi-on-ottanut-kiinni-viisi-henkiloa-metrossa/7651714#gs.507097>
- MTV Uutiset 11.2.2019. Forsman, Tommi. Soldiers of Odin julisti ”pedofiilien metsästyskauden alkaneen” – näin järjestön perustaja kommentoi poliisia huolestuttanutta videota MTV Uutisille. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/soldiers-of-odin-julisti-pedofiilien-metsastyskauden-alkaneen-nain-jarjeston-perustaja-kommentoi-poliisia-huolestuttanutta-videota-mtv-uutisille/7278566#gs.vq1xxv>
- MTV Uutiset 10.2.2020. Soldiers of Odin -kulkueen vastamielenosoittajille vaaditaan ehdollista vankeutta väkivaltaisen mellakan johtamisesta. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/soldiers-of-odin-kulkueen-vastamielenosoittajille-vaaditaan-ehdollista-vankeutta-vakivaltaisen-mellakan-johtamisesta/7720770#gs.6bqa4c>
- MTV Uutiset 17.2.2020. Kumpula, Jonna. Onko Soldiers of Odin turvallisuushka suomalaisille? Äärioikeistotutkijan mukaan terrorismiin suhtauduttava vakavasti: ”Yksittäiset toimijat saattavat inspiroitua”. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/onko-soldiers-of-odin-turvallisuushka-suomalaisille-aarioikeistotutkijan-mukaan-terrorismiin-suhtauduttava-vakavasti-yksittaiset-toimijat-saattavat-inspiroitua/7730090#gs.ni2d4c>
- Mun Oulu 20.9.2022. Varastettuja pyöriä jäljittävä partio huomasi nopeasti varkaiden kikat – poliisi varoittaa omankädenoikeudesta. <https://www.munoulu.fi/artikkeli/-/id/varastettuja-pyoria-jaljittava-partio-oppi-nopeasti-varkaiden-kikat-poliisi-varoittaa-kayttamasta-omankadenoikeutta>
- Mun Oulu 29.5.2023. Kiitosta saanut Bike’s Patrullen jatkaa töitä pyörävarkauksien estämiseksi. <https://www.munoulu.fi/artikkeli/-/id/kiitosta-saanut-bike-s-patrullen-jatkaa-toita-pyoravarkauksien-estamiseksi>
- Newsweek 25.1.2018. Markowitz, Eric. The Most Dangerous Gay Man in America Fought Violence With Violence. <https://www.newsweek.com/2018/02/02/most-dangerous-gay-man-america-789402.html>
- New Yorker 30.4.2018. Schmidle, Nicholas. The digital vigilantes who hack back. <https://www.newyorker.com/magazine/2018/05/07/the-digital-vigilantes-whohack-back>
- Nykänen, Tapio 9.4.2016. Poliisi pidättää klovnin. Valokuva.
- Oulu-lehti 12.1.2016. Ouluun puuhataan katupartiota.
- Paatero, Mikko & Ylisipola, Heino (2016) *Sisäinen turvallisuus horjuu*, Juva: Docendo.
- Pelle-Sanommat (2016) Häiriköt-päämaja.
- Perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Poliisi 5.1.2016. Katupartiointi ei anna ylimääräisiä oikeuksia puuttua toisten ihmisten tekemisiin. Poliisihallitus. <https://poliisi.fi/-/katupartiointi-ei-anna-ylimaaraisia-oikeuksia-puuttua-toisten-ihmisten-tekemisiin>
- Poliisi (2019) *Valvonta- ja hälytystoiminnan tila, selvityshankkeen loppuraportti*. Poliisihallituksen julkaisusarja 3/2019.
- Poliisi (2020) *Poliisin toimintavalmiusaika*, Poliisihallituksen julkaisusarja 2/2020.
- Pormestarinluodon Asukasyhdistys ry. <http://www.pormestarinluoto.com/index.php/9-yopartio/3-yopartiotoiminta>

- Ranta, Mika (2017) *Suomen itsenäisyyden julistus*. Facebook. 1.1.2017. Alkuperäinen viesti poistettu. <https://www.punkinfinland.net/forum/viewtopic.php?f=2&t=265041&start=8520>
- Ranta, Mika (2019) We started to hunt pedophiles and grooming gangs who are chasing Finnish girls. YouTube-video. 15.2.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=124Yx-43S4s>
- Rikoslaki 19.12.1889/39b. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039101>
- Rikostentorjunta.fi. Naapuriapu. <https://rikosentorjunta.fi/naapuriapu>
- Ristola, Juhapekka & Karnaranta, Arto (2023) *Arvio poliisin hallintorakenteesta ja kehittämisvaihtoehdoista: Takaisin ihmisten pariin*. Sisäministeriön julkaisu 2023:18. Helsinki.
- Salonen, Jari (2022) *Syytön jos sitäkään: Mikko Paateron tie passitoimiston apulaisestä poliisiylijohtajaksi*. Otava.
- Satakunnan Kansa 16.4.2020. Salminen, Solmu. Huolestuttava tieto kouluista: Äärioikeistolaisia lapsia yhä enemmän, maahanmuuttajat luovat ”gangstajengejä”. <https://www.satakunnankansa.fi/kotimaa/art-2000007074112.html>
- Savon Sanomat 24.8.2017. Poliisi: Soldiers of Odinin jatkamaa katupartiointia ei tarvita. <https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/2997870>
- Seiska 24.7.2017. Sinokki, Sami. Tuomion saanut ”pedofiilien metsästäjä” valittaa tuomiostaan: Hintalappu oli kova! <https://www.seiska.fi/Uutiset/Tuomion-saanut-pedofiilien-metsastaja-valittaa-tuomiostaan-Hintalappu-oli-kova/1122827>
- Simone, Silla (2018) *Soldiers of Odin & vieras*. Sammakko.
- Simone, Silla (2023) *Sokea piste. Dokumentaarisen valokuvan etiikka*. Kirjokansi.
- Sisäasiainministeriö (2010) *Onnistumisen iloa - Turvallisuuden hyviä käytäntöjä*. Sisäasiainministeriön julkaisu 34/2010. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80018/sm_342010.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sisäisen turvallisuuden portaali (2023) Turvallisuuden tunne ja avunsaanti. <https://sisainturvallisuus.fi/yhteiskuntarauha-ja-vakaus>
- Sisäministeriö (2020a) *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyyn toimenpideohjelma 2019–2023*. Sisäministeriön julkaisu 2020:1. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162073/SM_2020_1.pdf
- Sisäministeriö (2020b) *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020 - Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2019 ja kehityksen suunta*. Sisäministeriön julkaisu 2020:8. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162174/SM_2020_08.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sisäministeriö (2021) *Maalittamisen vastaisten toimien tehostaminen: Työryhmäraportti*. Sisäministeriön julkaisu 2021:3. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162834/SM_2021_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sisäministeriö (2022) *Poliisin reservin toteutettavuutta koskeva esiselvitys*. Työryhmäraportti SM016:00/2022. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ec0e5acd-ff2d-4032-a450-5a987fd8f650/b2c22e2e-3756-41d4-8278-c27cad29f182/KIRJE_20221212110637.PDF
- Sisäministeriö 12.12.2022. Esiselvitys: Poliisin reserville on selkeä tarve. <https://intermin.fi/-/esiselvitys-poliisin-reserville-on-selkea-tarve>
- SOO 1.6.2017. Tietoa meistä. <https://soldiersofodin.fi/tietoa-meista/>
- SOO 29.9.2021. Nouse Suomi mielenosoitus, Hki 25.9.21. <https://soldiersofodin.fi/nouse-suomi-mielenosoitus-hki-25-9-21/>
- SoO Vahti. Facebook-sivu. <https://www.facebook.com/soovahiti>

- STT 13.12.2017. Enontekiön kunta aikoo perustaa seriffin toimen vastatoimena poliisivirkojen lakkauttamiselle. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/65240690/enontekiön-kunta-aikoo-perustaa-seriffin-toimen-vastatoimena-poliisivirkojen-lakkauttamiselle?publisherId=25210589>
- Suomen Kuvalehti 14.1.2016. Lindholm, Jari. Joka neljäs suomalainen kannattaa katupartioita. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/joka-neljas-suomalainen-kannattaa-katupartioita/?shared=306425-8152f268-1>
- Suomen Kuvalehti 31.7.2020. Rämö, Aurora. Tappelut eivät ole ilmiö. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/tamankesaiset-nuorten-joukkotappelut-eivat-merkitse-jengivakivallan-paluuta-tavanomaisia-ja-helposti-selitettavia/?shared=1133545-928b9102-999>
- Suomenmaa 6.1.2023. Luodonpää, Risto. Keskustan Könttä esittää: Kodinturvajoukot Ahvenanmaalle, naisten asevelvollisuus valmisteluun. <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/keskustan-kontta-esittaa-kodinturvajoukot-ahvenanmaalle-naisten-asevelvollisuus-valmisteluun/>
- Teurajärvi, Jari-Pekka (2016) Uusi katupartio Ouluun. Uusi Suomi. 11.1.2016. <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/jari-pekkateurajrvi/209718-uusi-katupartio-ouluun/>
- The Week 7.2.2020. How Extinction Rebellion was labelled an ‘extremist ideology’. <https://theweek.com/105581/how-extinction-rebellion-was-labelled-an-extremist-ideology>
- Thompson, Hunter S. (1967) *Hell's Angels: A Strange and Terrible Saga*. New York: Random House.
- Turun Sanomat 4.7.2016. Poliisiliitto huolestui omankädenoikeudesta. <https://www.ts.fi/uutiset/2708936>
- Turun Sanomat 23.8.2017. Paatero, Mikko. Rinnakkais-yhteiskuntien syntyminen estettävä. <https://www.ts.fi/puheenvuorot/3625734>
- Turun Sanomat 17.2.2020. Toivonen, Hannu. Suomalainen Soldiers of Odin -järjestö yhdistettiin äärioikeiston terrorisuunnitelmiin Saksassa. <https://www.ts.fi/uutiset/4864895>
- University Games. *Anti-Monopoly Peliohjeet*. https://www.xslelut.fi/media/catalog/document/57117/02210T_MANUAL_TR_Anti-Monopoly_FIN_instruction.pdf
- Uusi Suomi 17.8.2012. Kammonen, Teemu. Turvattoman huuto Lapista: ”Perustamme pian aseistetut kodinturvajoukot”. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/turvattoman-huuto-lapista-perustamme-pian-aseistetut-kodinturvajoukot/6e50570b-d2aa-35c4-a3d3-2daad28730e6>
- Uusi Suomi 19.2.2018. Karkkola, Minna. Poliisi saamassa avukseen 2000 vapaaehtoista: Uutta reservipoliisia voisi käyttää häiriötilanteissa. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/poliisi-saamassa-avukseen-2000-vapaaehtoista-uutta-reservipoliisia-voisi-kayttaa-hairiotilanteissa/a1c385e1-e7a1-398e-8106-671bccb42dba>
- Vaarne, Ville (2014) Pedofiilien metsästäjä jahtaa tuomittuja rikollisia netissä. Yle.fi. <https://areena.yle.fi/1-2368165>
- Varisverkosto.com. Varis? <https://varisverkosto.com/mika-varis/>
- Vuorensyrjä, Matti & Rauta, Jenita (2020) *Poliisibarometri 2020: Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäministeriö. Sisäministeriön julkaisuja 2020:12. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162345/SM_2020_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Voima 6/2023. Kurko, Antti. Sokea piste – Valokuvaprojekti Soldiers of Odinin parissa sai Silla Simonen pohtimaan valokuvan etiikkaa. 36.
- Wilde, Oscar (1891) *The Critic as Artist*. <https://celt.ucc.ie/published/E800003-007/text001.html>
- Yle 8.9.2006. Lindfors, Jukka Bangladeshin itsenäisyystaistelu. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/bangladeshin-itsenaisyystaistelu>

- Yle 8.7.2009. Paatero ei tyrmää kuntaseriffiä. <https://yle.fi/uutiset/3-5279914>
- Yle 9.9.2010. Ilomantsissa harkitaan oman käden oikeutta <https://yle.fi/uutiset/3-5071162>
- Yle 28.10.2011. Pori haluaa yöpartiot katuja turvaamaan. <https://yle.fi/a/3-5443934>
- Yle 22.8.2012. Hooli, Niku. Kodinturvajoukot poliisin tilalle? <https://ylefi-root-production-c4.yle.fi/a/3-6265694>
- Yle 26.12.2012. Kangaspunta, Irmeli. Poliisiylijohtaja Paatero haluaisi vapaaehtoisia poliisiin avuksi. http://yle.fi/uutiset/poliisiylijohtaja_paatero_haluaisi_vapaaehtoisia_poliisiin_avuksi/6429152
- Yle 7.1.2013. Sunqvist, Vesa. Poliisi johtaa riitelee naapurivahdeista. <https://yle.fi/a/3-6440249>
- Yle 8.1.2013. Räsänen kannattaa varauksin vapaaehtoista katupartiointia. <https://yle.fi/a/3-6441341>
- Yle 30.1.2013. Sunqvist, Vesa. Poliisi on tyytymätön haja-asutusalueiden toimintavalmiuteen. <https://yle.fi/a/3-6472195>
- Yle 23.4.2013. Rautio, Mari. Verkkovoiman tutkija: Internetin luonteeseen kuuluu avoimuus ja vapaus. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/04/23/verkkovoiman-tutkija-internetin-luonteeseen-kuuluu-avoimuus-ja-vapaus>
- Yle 8.8.2014. Santaharju, Teija. Paatero palauttaisi kyläpoliisit pikkutaajamiin. <https://yle.fi/a/3-7400118>
- Yle 26.8.2024a. Vaarne, Ville. Oikeusoppineet: Pedofiilien nimien julkaisua pitäisi punnita oikeudessa. <https://yle.fi/a/3-7433577>
- Yle 26.8.2014b. Vaarne, Ville. Pedofiilien metsästäjä jahtaa tuomittuja rikollisia netissä – katso Ajankohtaisen kakkosen pedofiilijuttu jo nyt. <https://yle.fi/uutiset/3-7432073>
- Yle, 4.2.2015. Ruonaniemi, Antti. Vuosikausia täydennyspoliisina – tehtäviä nolla. <https://yle.fi/uutiset/3-7780642>
- Yle 5.1.2016a. Rautiainen, Riikka. Poliisi: Kansalaiset pelkäävät enemmän katupartioita kuin maahanmuuttajia. <https://yle.fi/uutiset/3-8572704>
- Yle 5.1.2016b. Forsberg, Tiina. Poliisiylijohtaja katupartioista: Ei ylimääräisiä oikeuksia. <https://yle.fi/uutiset/3-8572331>
- Yle 5.1.2016c. Niemi, Petri. Kodinturvajoukot myös Kouvolassa – ryhmä irtisanoutuu laittomuuksista. <https://yle.fi/a/3-8571772>
- Yle 7.1.2016. Kaakinen, Elina. Pohjanmaan poliisilla tiukka linja katupartiointiin – rasistiseen toimintaan puututaan heti. <https://yle.fi/a/3-8576334>
- Yle 16.3.2016. Rigatelli, Sara. Soldiers of Odinin johdon salaiset Facebook-viestit: Aseita, natsitunnuksia, kytkös MV-lehteen. <https://yle.fi/a/3-8747297>
- Yle 7.5.2016. Rigatelli, Sara. Henkilokuva: Kemin katujen pikkukingi – kuinka Mika Ranta tuli perustaneeksi Soldiers of Odinin. <https://yle.fi/a/3-8822027>
- Yle 15.5.2016. Hietikko, Marko. Näin toimii Suomen Vastarintaliike. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/05/15/nain-toimii-suomen-vastarintaliike>
- Yle 25.8.2016. Kykkänen, Valtteri. Soldiers of Odinin ja kodinturvajoukkojen yhteistyö päättyi Kouvolassa – partiointi jatkuu. <https://yle.fi/a/3-9119759>
- Yle 10.12.2020. Juopperi, Hanna & Polo, Anna. Oululaispoliisi poseerasi yhdessä Soldiers of Odinin kanssa, päällikkö perustele: kyseessä oli neuvottelutilanne, ei tuen ilmaus. <https://yle.fi/a/3-11691359>
- Yle 5.2.2022. Karhu, Otso. Toimittajat kohtasivat uhkailua ja häirintää eilisessä Convoy-mielenosoituksessa, työvälineitä yritettiin myös varastaa. <https://yle.fi/a/3-12304052>

- Yle 3.12.2022. Vaaherkumpu, Seija. Vapaaehtoisista koostuva poliisin reservi voisi toimia poliisin apuna, sanoo sisäministeri Krista Mikkonen. https://yle.fi/a/74-20007153?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_content=yleuutiset&fbclid=IwAR3XIRdvvbzM5z4b7ujExImkR_31kABKXriO2Mi-5LhZkiYNSCofWzsUQs
- Yle 31.7.2023. Hyytinen, Tuomas. Orpon hallitus aikoo siirtää poliisin tehtäviä muille – vastineeksi poliisi lupaa tutkia entistä enemmän myös polkupyörävarkauksia. <https://yle.fi/a/74-20043201>